

brata. Item Conciliis Occidentalibus Aurelianensi primo, can. II. Aurelianensi quarto, can. 2. Agathensi, can. 8. Antiocheni, can. 2. Toletano 8. can. 9. & Bracarensi 2. can. 9.

Porro, nullus est veterum Patrum, qui Quadragesimæ non meminerit. Ex Græcis, Sanctus Ignatius in epistola ad Philippenfes. S. Irenæus in epistola ad Victorem, apud Eusebium, lib. 5. Historiarum, cap. 24. Origenes hom. 10. in Leuiticum, Cyrillus Hierosolymitanus, Catechesi 1. & 18. Epiphanius in compendiaria doctrina. Athanasius in epistola ad Orthodoxos de persecutione. Basilius oratione secunda, de ieiunio. Gregorius Nazianzenus oratione in sanctum lauacrum. Gregorius Nyssenus oratione de amandis pauperibus. Ioannes Chrysostomus homilia 1. in Genesim, & homilia 18. & 73. ad populum Antiochenum. Theophilus Alexandrinus in epistolis tribus Paschalibus. Denique Dorotheus Abbas, in libro de vita rectè ac piè instituenta, doctrina 15. vbi etiam affirmat, Quadragesimam ab Apostolis institutam. Vide hunc auctorem in tomo 3. Bibliothecæ sanctorum Patrum.

Ex Latinis, Tertullianus in libro de ieiunio, capite secundo dicit, Ieiunium quoddam esse in Ecclesia lege præscriptum. Deinde capite decimotertio illud ipsum vocat ieiunium Paschale. Ex quo intelligimus, eum de Quadragesima loqui, id est, de ieiunio, quod ante Pascha sollemniter celebratur. Sed verbis disertis Quadragesimæ faciunt mentionem ex Latinis, Ambrosius libro de Noe, & arca, cap. 13. & sermone 23. & sequentibus, Hieronymus in caput 58. Isaïæ, in caput tertium Ionæ, in cap. 9. Matthæi in epist. ad Letam, de institutione filiæ, & alibi. Augustinus in epist. 119. cap. 15. Et in Psal. 110. & in sermonibus plurimis. Paulinus in epist. 5. ad Amanum, Maximus in sermonibus de Quadragesima, Cassianus Collat. 21. Leo Pontifex in sermonibus, item de Quadragesima. Petrus Chrysologus, in sermonibus de Quadragesima. Gregorius Magnus, homilia 16. in Evangelia. Isidorus libro primo de officiis diuinis, cap. 36. Rabanus, lib. 2. de Institut. clericorum. Amalarius lib. 1. de officiis Ecclesiasticis. Rupertus lib. 4. de officiis diuinis. Bernardus in sermone de Quadragesima.

Ex hac autem tâta nube testium, qui omnes Quadragesimæ, vt rei sacræ & celeberrimæ, faciunt mentionem, mirum est, si non opprimatur impudentia Hæreticorum, & præsertim Caluini, qui in libro quarto Institutionum, capite duodecimo, s. vicesimo dicere ausus est: *Iam inualuerat supersticiosa Quadragesimæ observatio.* Quomodo enim supersticiosa observatio dici potest, quæ ab Apostolis per doctrinam Spiritus sancti instituta, omnibus seculis post Apostolica tempora succedentibus, ab omnibus Conciliis, omnibusque Patribus Græcis & Latinis celebrata est?

Adde quod non desunt insignes Patres, qui ab ipso Domino indictam Quadragesimam fuisse docent. Sic enim loquuntur, Ambrosius sermone 25. Hieronymus in caput 58. Isaïæ, & caput 3. Ionæ. Augustinus in Psal. 110. Et Leo sermone duodecimo de Quadragesima. Quamuis enim Ambrosius, Hieronymus & Augustinus intelligant, Quadragesimam à Domino indictam, non verbo, sed exêplo: & Leo diuinitus institutam esse dicat, quoniam Apostoli, non ex proprio capite, sed ex inspiratione Dei illam instituerunt: tamen hoc ipsum, quod Christus exemplo suo, & Spiritus sanctus vñctione sua Quadragesimam instituerit, apertissimè docet, planè blaphemum & sacrilegum esse Caluinum, qui super-

A stitiosam quadragesimæ obseruationem vocare non dubitauit.

Sed obiicit Kemnitijs testimonium sancti Augustini, ex epistola 86. ad Casulanum: *Ego in Evangelicis & Apostolicis litteris, totoque instrumento, quod appellatur testamentum nouum, animo id reuoluens, video præceptum esse ieiunium. Quibus autem diebus non oporteat ieiunare, & quibus oporteat, præcepto Domini, vel Apostolorum non inuenio definitum.* Sed facilius RESPONDEO. Loquitur enim sanctus Augustinus de præcepto Domini, vel Apostolorum scripto in diuinis libris. Fatemur autem nullum eiusmodi in diuinis libris extare præceptum. Et ideo non præcepto scripto, sed traditione non scripta defendimus Quadragesimam ab Apostolis institutam. Esse autem hanc verè Apostolicam traditionem, probauimus paulò ante per illam ipsam regulam, quam nobis ad traditiones Apostolorum internoscendas, idem ipse sanctus Augustinus reliquit.

CAPVT XV.

De Quadragesima varietate.

ADMIRANDA planè fuisse videtur, apud veteres in Quadragesima obseruanda varietas. Nam S. Irenæus apud Eusebium, lib. 5. cap. 25. scribit, alios vno die, alios duobus, alios pluribus, alios quadraginta diebus Paschale definitiue ieiunium.

S. Basilius oratione secunda, de ieiunio, indicit publicè Quadragesimam, & tamen dies tantum quinque, non autem quadraginta ieiunandos esse monet. Quod diligenter notari iubet Kemnitijs in quarta parte Examinis cap. 630.

S. Ambrosius ser. 4. dicit, suo tempore aliquos non Quadragesimam, sed quinquagesimam ieiunare solitos; alios contra vix Trigesimalam, aut Vigesimalam, cum alternis tantum hebdomadis in Quadragesima ieiunarent.

Ioannes Cassianus, Collatione 21. capite 27. scribit, alios ieiunare sex hebdomadas, alios verò septem.

Socrates libro quinto historiarum, capite 21. dicit, Romanos ieiunare solitos tres tantum hebdomadas ante Pascha, Dominicis & Sabbatis non supputatis. Græcos, Illyricos & Alexandrinos, sex hebdomadas. Alios quosdam septem hebdomadas, sed interuallo posito post quintumdecimum quemque diem. Quem locum non solum Kemnitijs in Exam. sed etiam Caluinus Instit. lib. 4. cap. 12. obseruari iubet.

S. Leo sermone 4. de Quadragesima indicat, suo tempore solum quatuor dies per hebdomadam ieiunari consueuisse in Quadragesima. Sic enim loquitur indicens ieiunium Quadragesimæ: *Igitur feria secunda, feria quarta, & feria sexta ieiunamus: Sabbato autem apud S. Petrum vigiliis celebremus.* Dixi autem quatuor dies, quia Sabbato cum vigilia semper ieiunium iungebatur.

Ceterum hæc tanta diuersitas non difficulter tolli potest. Verè enim in Ecclesia Catholica omnibus seculis, tum apud Græcos, tum apud Latinos ieiunium Paschale fuit dierum quadraginta, aut ferè quadraginta, id est, triginta sex. Id verò perspicuum est PRIMO, quoniam omnia Concilia & Patres suprâ citati vniuntur nomine Quadragesimæ, cum ieiunium Paschale commendant. Per Quadragesimam autem non potest intelligi nisi numerus quadragenarius, aut propè quadragenarius. Quis

enim Quadragesimam vocaret ieiunium dierum quindecim, aut viginti.

SECUNDO, multi Patres dicunt, ieiunari Quadragesimam ad exemplum Christi, Moſis, & Eliæ; id enim habet ſanctus Baſilius oratione in quadraginta Martyres, ſanctus Hieronymus in caput quinqueſimum octauum Iſaiæ, ſanctus Auguſtinus in epiſtola centefimadecimanona ad Ianuarium, & alij. At Chriſtus, Moſes, & Elias quadraginta dies ieiunauerunt.

TERTIO, ſanctus Ambroſius ſer. 23. ſanctus Gregorius hom. 17. & Caſſianus Collat. 21. cap. 27. ſcribunt, Quadrageſimam continere quadraginta duos dies, & detractis Dominicis in quibus non ieiunatur, remanere dies ieiunij triginta ſex.

QUARTO, ſanctus Auguſtinus in epiſtola 117. cap. 17. ſanctus Leo, ſermonie 4. de Quadrageſima, & Petrus Chryſologus, ſermonie 11. diſcretis verbis tradunt, ieiunium quod ante Paſcha celebratur, eſſe quadraginta dierum.

Sed hæc omnia clariora efficiuntur ex diſcuſſione eorum, quæ contra objiciebantur. Nam ad locum productum ex Irenæo iam reſpondimus capite ſuperiore, non loqui Irenæum de varietate dierum Quadrageſimæ: ſed de varietate continuandi ieiunium ſine omni cibo in ipſa Quadrageſima; id eſt, an tempore Quadrageſimæ cibus ſumendus eſſet ſemel in die, aut ſemel poſt biduum, aut triduum, &c.

Ad locum ſancti Baſilij RESPONDEO, loqui ſanctum Baſilium de ieiunio ſingularum hebdomadarum Quadrageſimæ, ac numerare ſolum quinque dies, quoniam Græci die Sabbati & die Dominico non ieiunant. Hortatur enim ſanctus Baſilius populum ad ieiunium Quadrageſimæ alacriter amplectendum; atq; inter alia argumenta, quibus probat, non eſſe difficilem Quadrageſimæ obſeruationem, adducit illud, quod numerus dierum, quibus continenter ieiunandum eſt, non ſit niſi quinquarius; quinario enim exacto ſuccedere biduum, quibus ieiunij ſeueritas relaxetur. Itaque annotatio Kemnitij ex imperitia nata eſt.

Ad locum S. Ambroſij RESPONDEO, Qui ieiunare volebant Quinquageſimam pro Quadrageſima, eos voluiſſe ſecundum ritum Græcorum non ieiunare die Sabbati. Sic enim detractis Sabbatis, & addita vna hebdomada, redit numerus dierum, quibus ieiunatur, omnino idem cum eo, qui reſultat dempta vna hebdomada, & Sabbatis incluſis. Cæterum hîc mos, quamuis in numero dierum cum noſtro conueniat, tamen non placuit Eccleſiis Latinis, & ideo Concilium Agathenſe can. 8. Aurelianenſe I. can. 11. & Aurelianenſe IV. can. 8. mandat, vt omnes ieiunent Sabbata Quadrageſimæ, & veram Quadrageſimam, non Quinquageſimam celebrent.

Hæc eſt igitur quinquageſima, quam ſanctus Ambroſius reprehendit, ſiue quicumque eſt auctor illius ſermonis. Nam certè vix fieri poteſt, vt auctor ſit Ambroſius, cum eius tempore Mediolani ſeruaretur vſus Græcorum de Sabbato non ieiunando. Sic enim loquitur ſanctus AMBROSIVS, in libro de Elia & ieiunio, capite decimo: *Quadrageſima totis, præter Sabbatum & Dominicum, ieiunatur diebus.*

Porrò illi, qui apud eundem auctorem ieiunabant alternis ſeptimanis, fortè addebant ad numerum hebdomadarum, vt etiam ipſi complerent eundem numerum dierum ieiunij quadrageſimalis. Sed ſiue id fecerint, ſiue non fecerint, parum refert, quoniam hi non legem aliquam Eccleſiaſticam, ſed cupiditatem & intemperantiam ſuam habebant pro

A lege, & propterea ab auctore illo grauiffimè caſtigantur.

Ad locum Caſſiani facilis eſt RESPONſIO. Ipſe enim fatetur, nullam eſſe diſcrepantiam in numero dierum. Quidam enim, id eſt, Latini ieiunabant ſex hebdomadas, quia ſolum Dominicos dies non ieiunabant: quidam, id eſt, Græci ieiunabant ſeptem hebdomadas, quia nō ſolum Dominicos dies, ſed etiam Sabbata non ieiunabant, excepto Sabbato ſancto. Sicut enim in ſex hebdomatis triginta ſex dies ieiuniorum inueniuntur, demptis Dominicis: ita quoq; in ſeptem hebdomadis triginta ſex dies ieiuniorum inueniuntur, detractis Sabbatis & Dominicis, excepto Sabbato ſancto.

Ad locum Socratis DICO PRIMO, Socratem non multum fidei mereri, cum & Nouatianus & Aerianus fuerit. Cupiebat enim (vt ipſe apertè in hoc ipſo loco indicat) feſta & ieiunia omnino eſſe libera. Deinde, aut manifeſtè falſa ſcribit, aut codicem eius corruptum habemus. Scribit enim apud Romanos non ieiunari niſi tribus hebdomadibus ante Paſcha, detractis Sabbatis & Dominicis. At Romæ poſitiſſimū ieiunabatur Sabbato, non ſolum in Quadrageſima, ſed etiam per totum annum, vt S. Auguſtinus docet in epiſt. 86. ad Caſulanum. Imò ipſi Græci in cano. 55. eorum, qui ſextæ Synodo tribuuntur, Romanos reprehendunt, quod Sabbato in Quadrageſima ieiunent.

Itaque exploratus eſt error Socratis, quod Romani Sabbata excipiant à ieiunio Quadrageſimæ. Nec minus exploratus eſt error, quod non ieiunent, niſi tres hebdomadas. Nam Caſſianus, qui vixit eodem tēpore, quo Socrates, ſcribit, Latinos ieiunare ſex hebdomadas. Et S. Leo, qui fuit Epiſcopus Romanus tempore Socratis, in ſermones. de Quadrageſima dicit, Romæ ieiunium ante Paſcha eſſe omnino quadraginta dierum.

Sed probabile eſt, codicem Socratis eſſe corruptū, & pro tribus ſeptimanis ſcribendum eſſe quinque, vt numeri, quos ipſe ponit, ſe conſequantur, videlicet quinque, ſex, ſeptem; & nomen Sabbati irrepreſerit in codicem Socratis conſuetudine Græcorum, qui Sabbatis non ieiunant.

At (inquies) Romani non quinque ſeptimanas ieiunant, ſed ſex; & Græci non ſex, ſed ſeptem, vt ex Caſſiano didicimus. Verum eſt, ſed Socrates diſtinguit Quadrageſimam ab hebdomada ſancta, & ideo dicit, ieiunari quinque hebdomadas à Romanis, & ſex à Græcis: Caſſianus includit in Quadrageſima ſanctam hebdomadam, & ideo ieiunio Latinorum tribuit hebdomadas ſex; ieiunio Græcorū ſeptem. Morem autem eſſe Græcorum diſtinguere ieiunium Quadrageſimæ à ieiunio hebdomadæ Paſchalis, id eſt, quæ ipſum Paſcha proximè præcedit, perſpicuum eſt ex Ignatio, in epiſtola ad Philippenſes ex Clemente libro quinto, conſtitutionum Apoſtolicarum, cap. 13. & 19. & ex Epiphanio, in compendiarie doctrina.

E Itaque ſi corrigamus textum Socratis, & pro tribus ſeptimanis ponamus quinque, nulla erit diſcordia inter Socratem & Caſſianum de ieiunio tum Latinorum, tum Græcorum. Illi autem qui apud Socratem dicuntur, præter regulam cæterorum ieiunare ſeptem hebdomadas, ſed intervallo interpoſito poſt quindecim dies: conueniunt etiam cum cæteris in numero dierum. Nam ieiunabant primas duas hebdomadas integrè, deinde in tertia hebdomada ceſſabant à ieiunio. Rurſus ieiunabant quartam & quintam hebdomadam etiam integrè; tum ceſſabant in hebdomada ſexta. Denique ieiunabant

hebdomadam septimam, eique addebant hebdomadam sanctam. Proinde ieiunabant integrè sex hebdomadas, quæ vt suprâ diximus, continent dies ieiuniorum sex & triginta.

Ad locum sancti Leonis **R E S P O N D E O**, sanctum Leonem loqui de ieiunio quatuor dierum, qui aduntur ante primam Dominicam Quadragesimæ, vt numerus quadragenarius compleatur. Nam si loqueretur de ieiunio ipsius Quadragesimæ, & vellet eximi in singulis hebdomadis feriam tertiam & feriam quintâ, sequeretur, vt vel dies ieiunij Quadragesimalis non essent triginta sex, sed pauciores, vel certè hebdomadæ Quadragesimales non essent sex, sed plures. Vtrumq; autem repugnat Cassiano, qui tempore sancti Leonis vixit, & apertissimè tradit apud Latinos sex esse hebdomadas Quadragesimales & in ijs ieiunari dies sex & triginta. Quod idem tradit S. Gregorius, hom. 16.

Adde, quod sanctus Leo in singulis ferè sermonibus de Quadragesima repetit, dies ieiunij Quadragesimalis non esse triginta sex, sed planè quadraginta; ex quo intelligimus, iam tunc addi cœpisse quatuor dies ante primam Dominicam Quadragesimæ. Sic enim loquitur sermone 4. *Prouisum est vt ad reparandam mentium puritatem, quadraginta nobis dierum exercitatio mederetur.* Et sermone 5. *Saluberrimè nos quadraginta dierum ieiunio preparamus.* Et ser. 6. *Apostolica institutio quadraginta dierum ieiunij impletur.* Et ser. 8. *In istis quadraginta dierum ieiunij, vos pietatis operibus expolite.* Et sermone 10. *Merito nos quadraginta dierum ieiunio preparamus.* Et sermone 12. *Sic est præcurrenda consuetudo ieiunij, vt nos quadraginta dierum numerus exerceat.*

Ex quo postremo loco intelligimus, sermonem esse habitum non in ipsa prima Dominica Quadragesimæ, sed in præcedente Ideo enim dicit, præcurrendum esse ieiunij consuetudinem, vt quadraginta dierum numerus nos exerceat, quia nisi præcurreremus consuetudinem ieiunij addendo quatuor dies, non esset numerus quadraginta dierum, sed tantum triginta sex. Et ideo etiam in sermone illo quarto, vbi denunciatur ieiunium feriæ 2. & 4. & 6. & vigilia, ac per hoc etiam ieiunium in Sabbato, dicit: *Ingressuri mysticos dies, &c.* Ex quo intelligimus, sermonem esse habitum in Dominica præcedente primam Dominicam Quadragesimæ, ac per hoc inditum esse ieiunium quatuor dierum ante ipsam primam Dominicam, in qua propriè incipit Quadragesima.

Porrò, hanc additionem quatuor dierum vniuersa Ecclesia recepisse videtur. Esse enim valde antiquam in Latina Ecclesia, perspicuum est ex Alcuino, in libro de officiis Ecclesiasticis, vbi tractat de capite ieiunij, ex Amalario, libro primo, de officiis Ecclesiasticis, capite septimo, ex Micrologo, in libro de obseruationibus Ecclesiasticis, capite 49. ex Ruperto libro quarto, de officiis diuinis, cap. 9. ex Iuone in serm. de capite ieiunij, ex Gratiano, de consec. distin. 5. can. Quadragesima. Denique ex sacramentario Sancti Gregorij, in quo annotatur initium ieiunij feriæ quarta, ante primam Dominicam quadragesimæ.

Nec solum in Latina Ecclesia, sed etiam in Græca receptam fuisse hanc consuetudinem complendi numerum quadragenarium, cognosci potest ex Dorotheo Abbate, quem suprâ citauimus, in lib. de vita rectè instituenda, doctrina 15. qui dicit, Quadragesimam constare triginta sex diebus ieiuniorum, sed additam esse vnam hebdomadam à maioribus, vt numerus quadragenarius completeretur.

A Illud tamen fatendū est, additionem horum quatuor dierum aliquo modo variatam esse. Nam tempore sancti Leonis quatuor dies erant, feria secunda, quarta, sexta, & Sabbatum: tempore autem sancti Gregorij, feria quarta, quinta, sexta, & Sabbatum. Quod autem in sermone quodam S. Augustini, titulus extat, feria quarta, in capite ieiunij, nos mouere non debet. Nam neque certum est, vtrum sermo ille sit beati Augustini, neque an titulus ille ab Augustino sit additus. Videntur enim sermones illi de tempore, ab aliquo posteriore collecti, & ad ordinem Gregorianum accommodati.

CAPVT XVI.

De ratione instituende Quadragesimæ.

B **Q**UÆ fuerit ratio Quadragesimalis ieiunij instituendi, breuiter explicandum est, tum propter Caluinum, qui non aliam rationem agnoscit, quam *regolniam*, tum propter Kemnitium, qui rationes, quas Theologi adferunt, ita ineptas iudicat, vt solam earum recitationem dicat satis esse ad confutationem.

C Igitur **S E P T E M** videntur esse præcipuæ causæ huius institutionis. **P R I M A**, vt Christiani omnes pro negligentis toto anno commissis agant, quasi communem & publicam pœnitentiam, & Deum coniunctis studiis, precibus & lacrymis placare niantur. Sic enim loquitur sanctus Leo sermone quarto de Quadragesima: *Num per varias actiones vira huius sollicitudo distenditur, necesse est de mundano pulvere etiam religiosa corda sordescere: ideo magna diuina institutionis salubritate prouisum est, vt ad reparandam mentium puritatem quadraginta nobis dierum exercitatio mederetur, in quibus aliorum temporum culpas & pia opera redimerent, & ieiunia casta decoquerent.* Quadragenarium autem numerum pœnitentiæ conuenire, docent sancti Patres, Hieronymus in caput tertium, Ionæ, & Gregorius homilia decimasexta in Evangelia.

D **S E C V N D A** ratio, vt ad sacram communionem, quam in Paschate Christianorum nullus debet omittere, simul omnes per hoc publicum ac solemne ieiunium præparemur. Reddunt hanc rationem Chrysostomus, homilia prima in Genesim, & Hieronymus in caput 3. Ionæ; quo loco sic ait: *Ipsè Dominus versus Ionas ieiunauit quadraginta dies, & hereditatem nobis ieiunij derelinquens ad Iesum corpori sui, sub hoc numero nostras animas preparam.* Et in caput 9. Matthæi, scribit idem Hieronymus ieiunari Quadragesimam, vt laginæ spiritali, ieiunio corporis præparemur.

E **T E R T I A**, vt impleatur quod Dominus ait, Matthæi nono: *Cum auferetur ab eis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus.* Hanc enim rationem dedebant antiquissimi Christiani, apud Tertullianum, in libro de ieiunio. Scribit enim sanctus Hieronymus in caput nonum Matthæi, Montanistas occasione huius sententiæ instituisse vnam Quadragesimam ieiuniorum post Ascensionem Domini, interpretantes per ablationem sponsi ipsam Ascensionem. Sed Ecclesia Catholica à Spiritu sancto, melius edocta, per ablationem sponsi passionem eius & mortem interpretatur. Ex ideo tunc maiora ieiunia instituit, cum ipsam Dominicam passionem commemorare aggreditur.

Q V A R T A, vt non solum verba Domini impleantur, sed etiam vt ad celebrationem passionis & refur-

rectionis Domini, quæ sunt mysteria nostræ redemptionis omnium maxima, per hoc solenne ieiunium præparemur. Reddunt hanc rationem passim sancti Patres, sed præcipuè sanctus Leo, qui in sermone 9. de Quadragesima sic ait: In omnibus dilectissimi, solemnitatibus Christianis non ignoramus, Paschale Sacramentum esse præcipuum cui, condignè & congruè suscipiendo, totius quidem nos temporis instituta reformant, sed deuotionem nostram presentes, vel maximè dies exigunt, quod illi sublimissimo diuinæ misericordie Sacramento, scimus esse contiguos. Et sermone decimo: Cognoscimus (inquit) ad celebrandum Pascha diem meritò nos quadraginta dierum ieiunio præparari, ut digni possimus diuinis interesse mysteriis, Et sermone 12. Suscepturi festorum omnium maximum festum, ea non debemus obseruantia præparare, ut in cuius sumus resurrectione conuersiuitati, in ipsius inueniamur passione commortui.

QUINTA, ut Christiani non solum pro se, sed etiam pro Catechumenis in Paschate regenerandis ieiuent & orent. Pulchrè S. Ambrosius, sermone 57. Sic (inquit) Elias quadraginta dierum curriculo continuato ieiunio, totius mundi longam ac nimiam siccitatem, meruit imbrium rore restringere, & ardentem terrarum sitim cælestis pluuie largitate persundere. Quod quidem in figuram nostræ factum esse cognoscimus, ut nos quoque horum quadraginta circulo dierum ieiunantes spiritualem Baptismatis pluuem mereamur, nostramque iamdiu aridam terram cælestis desuper imber infundat, & longam gentium siccitatem lauacrimundatio salutaris irroret. Siccitatem enim, & ardorem animæ suæ patitur, quisquis Baptismi gratia non rigatur. Vide etiam serm. 38.

SEXTA ut quasi decimas vitæ nostræ per abstinentiam quadragesimalem Domino consecremus. Nam dierum totius anni decima pars sunt dies triginta sex. Tot autem sunt dies ieiunij Quadragesimalis propriè dicti. Quadragesima enim propriè incipit in prima Dominica Quadragesimæ, ut perspicuum est tū ex officio Ecclesiastico, tū ex eo, quod ieiunium Quadragesimæ soluitur ad vespèram, ieiunium autem dierum præcedentium primam Dominicam Quadragesimæ soluitur ad nonam. Et hæc est ratio cur sanctus Gregorius homil. 16. dicat, ieiunium Quadragesimæ constare triginta sex diebus. Tametsi enim ipse ignorare non posset, addi solere quatuor dies ad numerum quadragenarium perficiendum: tamen sciebat etiam Quadragesimam propriè dictam non ultra triginta sex dies extendi. Vide hanc rationem de decimis per ieiunium Deo soluendis apud Cassianum, Collat. 21. capite vigesimo septimo. Gregorium hom. 16. Isidorum lib. 1. de officiis diuinis, cap. 36. & Dorotheum Abbatem, loco supra citato.

SEPTIMA, ut Christum, qui caput nostrum est, eo modo, quo possumus, imitemur. Imitamur autè per hoc ieiunium, tum passionem Christi, quam hoc tempore ipse pro nobis pertulit, tum etiam illud ipsum ieiunium, quod nostri causa suscipere dignatus est. Atque hanc rationem, quam Hæretici præcipuè rident, sancti Patres supra citati maximi faciunt. Et verè non potest reddi certior ratio, cur hoc Paschale ieiunium, Quadragesima nominetur, nisi quia suscipitur ad imitandum Christum, qui quadraginta diebus legitur ieiunasse.

Sic Ignatius ad Philippenses monet: Ieiunandum esse à fidelibus Quadragesimam, quia imitationem continet conuersationis Domini. Scribit quidem Kemnitius hanc sententiam videri assutam in epistola sancti Ignatii, ex Constitutionibus Clementis. Sed cur fieri non potuit, ut Ignatius Clementem imitaretur, & verba illius sua etiam verba faceret?

A DEINDE, præter Ignatium omnes ferè Patres hoc ipsum repetunt. Basiliius orat. 1. de ieiunio: Caput (inquit) omnium relocatorum Dominus noster cum per ieiunium carnem; quam pro nobis assumpsit, munisset, sic in ipso Diaboli insulius sustinuit; quo & nos crudiret, ut per ieiunia vngamus, ac exerceamus nos ipsos ad certamina in tentationibus.

Gregorius Nazianzenus, oratione in sanctum Lauacrum: Christus, inquit, paulò ante tentationem ieiunauit, nos ante Pascha. Ieiunium vnum, idem est, ac vtriusque temporis non parua est differentia. Ille totos quadraginta dies à cibo abstinuit, ut pote Deus: nos autem ad virium nostrarum modulum ieiunium attemperauimus.

Hieronymus, in caput quinquagesimum octauum Isaïæ: Dominus, inquit, quadraginta diebus in solitudine ieiunauit, ut nobis solennes ieiuniorum dies relinquere.

B Chrysostomus homilia prima in Genesim. Dominus noster, inquit, Iesus Christus & ipse quadraginta dierum ieiunio declarato, sic certamen contra diabolum aggressus est, omnibus nobis exemplar dans, ut per illud armemur, &c.

Augustinus in epistola. 119. capite decimo quinto: Quadragesima, inquit; ieiuniorum habet auctoritatem, & in veteribus libris ex ieiunio Moysis, & Elia, & ex Euangelio, quia totidem diebus Dominus ieiunauit.

Ambrosius sermone vigesimo quinto: Vbi est, inquit, similis cum Christo deuotio, similis est & cum Christo tentatio. Et sermone 34. Quadragesimam, inquit, nobis Dominus suo ieiunio consecrauit. Et sermone 37. Hoc fecit, inquit, causa salutis nostræ, ut rem vtilem non solum doceret verbis, sed etiam exemplis instrueret, ut eisdem vestigijs, quibus ad fidem currimus, ad abstinentiam graderemur.

Hæc loca paulò fufius adscribere volui, ut aduersarij intelligant, quos auctores reprehendant, cum Quadragesimam ex praua Christi imitatione natam esse dicunt. Sed habet Calvinus Tria argumenta, ut probet, Christum non ieiunasse ut se nobis imitandum præberet. PRIMVM est, Quoniam si Christus id facere voluisset, debuisset singulis annis Quadragesimam ieiunare. SECUNDVM, Quia debuisset non omnino à cibo abstinere, sed vna tantum refectioe esse contentus. TERTIVM, Quoniam Moyses ieiunauit quadraginta diebus; & tamen non fuit in testamento veteri institutum, ut ad Moysis imitationem Quadragesima ieiunaretur. Addit Kemnitius QUARTVM argumentum ex Chrysostomo, homilia quadragesimaseptima in Matthæum. Non enim, inquit, dicit Christus, ieiunium suum esse imitandum, quamuis quadraginta illos dies posse proponere; sed, Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Imò vero contra, Omne quod apponitur vobis manducate, inquit.

D Ad PRIMVM RESPONDEO, Christum ieiunasse vnam Quadragesimam solum, & vna tantum die palam tentari voluisse. Quoniam id satis erat ad exemplum nobis præbendum, ut ad resistendum tentationibus per ieiunium armaremur. Nos autem, qui non semel, sed annis singulis cum tentatore pugnaturi sumus, annis singulis ieiunare debemus.

Ad SECUNDVM Dico, nos non ita velle Christum imitari, ut non simul eum admirari velimus. Imitamur enim eum; ut discipuli magistrum, ut serui dominum, ut homines Deum; non perfecte, sed pro modulo nostro, ut Nazianzenus admonuit.

Ad TERTIVM Dico, non esse eandem rationem Moysis & Christi, Synagogæ & Ecclesiæ. Nam &

Christus dignior est quam imitemur, quam fuerit A
Moses, & Ecclesiæ conuenit maior promptitudo, & amor ad ipsum Dominum imitandum, quam Synagogæ ad imitandum seruum. Adde quod nusquam legitur, Moses datus Hebræis in exemplum. Nobis autem Christus, Ioann. 13. ait: *Exemplum dedi uobis, ut quemadmodum ego feci, ita & uos faciatis* Et B. Petrus in priore epist. cap. 2. *Christus passus est pro nobis, uobis relinquens exemplum, ut sequamini uestigia eius.* Et Apostolus Paulus ad Ephes. 5. *Estote imitatores Dei, sicut Filij carissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos.*

Ad **Q**UARTVM, Fateor, Christum non dixisse verbo ut imitaremur ieiunium eius, sicut dixit: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde:* Tamen quod non dixit verbo, dixit exemplo, ut tot sancti Patres & ipse etiam Chrysostomus, monuerunt. Cur autem Christus non dixit verbo, ut ieiunium eius imitemur non dixit, ut humilitatem & mansuetudinem disceremus; ratio est quam reddit Chrysostomus, quia ieiunium sine humilitate nihil prodest, humilitas sine ieiunio multum prodest. *Hæc dixi*, inquit Chrysostomus, *non quia ieiunium mihi non placet, quod magis soleo esse ferre laudibus: sed quia dolco, si cæteris neglectis satis ad salutem uobis ieiunium existimetis.*

Quærent aliqui, si Quadragesima ieiunij Christi imitatio est, cur non ieiunemus illo ipso tempore, quo Dominus ieiunauit. Sed facilis est responsio. **P**RIMVVM enim maluit Ecclesia post Dominum, quam cum ipso Domino ieiunare, ut uerè eius uestigia sequeretur. Itaque ieiunauit Dominus à sexta die Ianuarij, usque ad quartam decimam Februarij: nos autem ut plurimum ibi incipimus, ubi ipse desinit.

DEINDE, par erat, ut ieiunium celeberrimum cum festo celeberrimo iungeretur. *In qua parte anni*, (inquit S. Augustinus in epist. 119. cap. 15.) *congruentius obseruatio Quadragesima constitueretur, nisi consini, atque contigua Dominicæ passioni?*

Ad hæc, nunquam magis sunt necessaria arma ieiunij: quam ineunte uere, quo tempore crescentibus humoribus, actiores tentationes existere solent.

DENIQUE, nullum est aptius tempus, quo facilius ab omnibus ieiunari possit. Nam in hyeme nimium frigus exigit multum alimenti; pisces natura sua frigidi, non multum eo tempore conferunt ualitudini, olera, quibus in Quadragesima magnus est usus, vix usquam in hyeme reperiuntur. In ætate nimius calor exigit cibum modicum, sed frequentem: pisces quoque vix à putrefactione conseruari queunt. Denique tum in ætate, tum in autumnò multi sunt labores agriculturalum, multæ agritudines, multa incommoda. In uere autem tempus est temperatum, pisces salubres, copia olerum ingens, opera in agris rara, ac penè nulla. Quare sanctus Hieronymus rectissime dixit in epistol. ad Marcellam: *Nos unam Quadragesimam tempore nobis congruo ieiunamus.*

CAPVT XVII.

De ieiunio ferie quartæ, & ferie sextæ.

POST ieiunium Quadragesimæ nullum est aliud cuius maior inueniatur mentio apud veteres, quam ferie quartæ, & ferie sextæ. Meminit huius ieiunij canon. Apostolorum sexagesimus octauus. Ignatius in epistol. ad Philipenses. Tertullianus in lib. de ieiunio, Clemens Alexandrinus lib. 7. Strom.

Utra medium, Origenes hom. 10. in Leuiticum, Epiphanius in compendiaria doctrina, Hieronymus in caput quartum ad Gal. Augustinus in epistol. 86. ad Casulanum, Palladius in historia Lausiaca, cap. 52. & alij passim.

Causam huius ieiunij callidè, sed falsò reddit Kemnitijs in quarta parte exam. pag. 587. dicit enim veterem Ecclesiam ieiunare solitam feria quarta & feria sexta, quia duobus illis diebus conueniebant populi in Ecclesiam ad audiendum uerbum Dei, & sumendum cœnam. Et inde colligit pag. 584. hoc tempore debuisse hæc ieiunia cessare, cum causa ipsa cessauerit. Et ibidem addit, Quadragesimam fuisse institutam, quoniam apud veteres in Paschate catechumeni baptizabantur, & pœnitentes absoluebantur, & ideo cum eis totus populus ieiunabat. Proinde hoc tempore superuacaneam esse Quadragesimam, cum ritus illi, propter quos fuerat instituta cessauerint.

At si uerum esset, quod Kemnitijs dicit de causa ieiunij ferie quartæ & sextæ; oportuisset Christianos semper in Dominica ieiunare. Nullo enim die solemnior atque celebrior populi conuentus in Ecclesia esse solet ad concionem audiendam, & sacram communionem percipiendam, quam die Dominico. Et hanc fuisse consuetudinem antiquissimam, cognosci potest ex Apologia S. Iustini ad Antoninum. Neque aduersarij id negant. Die uerò Dominica non esse ieiunandum, testantur multi veteres, atque in primis S. Augustinus in epist. 86. & 119. Falsum igitur est, quod Kemnitijs dicit, Feria quarta & sexta ieiunium indici solitum, quia diebus illis conueniebat populus ad uerbum Dei audiendum, & cœnam Domini participandam.

Quod autem addit, oblitam esse consuetudinem baptizandi catechumenos, & absoluendi penitentes in paschate, uerum est apud Lutheranos: ceterum apud Catholicos, ac præsertim in vrbe Romana nullus est annus, quo non multi Catechumeni in Paschate baptizentur. Pœnitentes autem non solum Romæ, sed in tota planè Catholica Ecclesia maximo numero in Paschate præmissa absolutione, Christi corpus accipiunt.

DHis igitur omissis uera causa ieiunij quartæ & sextæ ferie est ipsa Dominica passio, quam per totum annum his potissimum diebus commemoramus, quod feria quarta Dominus proditus ac uentus fuerit, feria sexta crucifixus & mortuus. Hanc enim causam reddunt Clemens lib. 5. Apostol. Const. c. 16. & Augustinus epist. 86. Sanctus autem Epiphanius dicit quidem feria sexta ieiunari, quia Dominus ea die crucifixus fuit: sed feria quarta ieiunari dicit, quia illucescente quarta, Dominus fuit assumptus, quod non satis conuenit cum traditione Ascensionis Domini.

EAddit autem Epiphanius loco notato, per hoc ieiunium impleri, quod Dominus ait, Matt. 9. *Cum ablatus fuerit sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus.* Nam etiam si hoc dictum impleatur per Quadragesimale ieiunium, ut supra ex Tertulliano notauimus: non est tamen absurdum, si per ieiunium quoque ferie quartæ & sextæ impleri dicatur, cum tam ieiunium Quadragesimæ, quam ferie quartæ & sextæ ad passionem Domini, per quam ablatus fuit à nobis sponsus, sine dubio referatur.

Addit etiam ibidem Epiphanius, si festum Natalis Domini in feriam quartam, aut sextam incidere, neque esse ieiunandum, neque à carnibus abstinendum, nisi forte ratione uoti aliquis ad ieiunium, aut abstinentiam obligetur. Quod idem postea de-

claravit Honorius Pontifex Max. cap. explicari, de obseruatione ieiuniorum.

Existunt autem de ieiunio feriæ quartæ & sextæ quæstiones Duæ, Prior est, sit ne hoc ieiunium lege sancitum, an potius in arbitrio fidelium positum. Nam can. 68. Apostolorum, & Epiphanius hæresi 75. & in compendiaria doctrina indicant, Ieiunium feriæ quartæ & sextæ per totum annum Apostolica esse lege sancitum.

Contrà autem Tertullianus in libro de ieiunio, refert Catholicos dicentes, ieiunium feriæ quartæ & sextæ passiuè currere, non sub lege præcepti, id est, permitti, non imperari. Item sanctus Augustinus in epistola octuagesima sexta scribit, Romæ frequenter ieiunari feria quarta & sexta, & Sabbato, vbi cum dicit, frequenter, indicat non semper id fieri. Sic etiam Isidorus lib. 1. de officiis diuinis, cap. 42. cum scribit, nonnullos feria sexta, per totum annum ieiunare, apertè significat id non ab omnibus fieri.

Ad Hæc, si per totum annum fideles omnes feria quarta & sexta ieiunarent ex lege: quorsum opus fuisset ieiunio quatuor temporum, quod, vt postea demonstrabimus, feriæ quartæ & sextæ, & Sabbati ieiunium continet?

DENIQUE, pœnitentibus apud veteres iniungi solebat, vt feria quarta & sexta, per totum annum ieiunarent: vt cognosci potest ex Burchardo, lib. 6. & 19. Decretorum. Non igitur fideles cæteri feria quarta & sexta, per totum annum ad ieiunia cogebantur.

Proposita quæstio ita soluenda esse videtur, vt dicamus feria quarta & sexta, per totum annum ex legis præcepto ieiunari, quoad abstinentiam à carnibus, & de hac lege intelligendum esse canonem Apostolicum, & testimonium Epiphani: Quod autem pertinet ad abstinentiam à prandio, quo modo ieiunium nominare solet Augustinus epistola octuagesima sexta non ex præcepto legis, sed passiuè, vt Tertullianus loquitur, hoc ieiunium cucurrisse. Quamvis ipse etiam Tertullianus meminisse videatur ieiunij per abstinentiam solum à carne, cum in libro de ieiunio dicit, exceptionem quorundam ciborum portionale esse ieiunium; & rursus feria quarta & sexta, à Catholicis semiieiunium plerumque seruari.

POSTERIOR quæstio est, cur in Latina Ecclesia non seruetur lex, quæ feria quarta abstinentiam à carnibus imperat. **RESPONDENDUM** videtur in Occidentali Ecclesia, magna ex parte mutatum fuisse ieiunium feriæ quartæ in ieiunium Sabbati. Scribit enim Ambrosius, siue quicumque est auctor, qui certè antiquissimus est in comment. ad caput 14. ad Rom. Alios feria quarta, alios die Sabbati carnibus abstinere. Innocentius quoque Pontifex eius nominis primus, in epistola prima sæpè repetit, feria sexta, & Sabbato ieiunandum; feriæ autem quartæ non meminit. Quod idem faciunt auctores Latini posteriores, scribit quidem S. Augustinus in epist. 86. Romæ sæpè ieiunari feria quarta & sexta & Sabbato, sed nec dicit id semper fieri, nec loquitur de portionali, sed de integro, perfectoque ieiunio.

CAPVT XVIII.

De ieiunio Sabbati.

De ieiunio Sabbati magna quæstio apud veteres fuit. Et quidem nonnulli existimarunt nefas esse die Sabbati ieiunari, excepto Sabbato Paschali.

Quam sententiam sequuti sunt Græci in Concilio, quod ipsi sextum, vel quinifextum vocant canon. 55. Contrà autem quidam Vrbicus nefas esse docuit, Sabbato non ieiunare, cuius sententiam refellit S. Augustinus, in epist. 86. ad Casulanum.

Præter has extremas sententias, sunt aliæ duæ mediæ. Nam S. Innocentius I. in epistola prima contendit, Sabbato conuenientissimè ieiunari; quod idem sensisse videtur Epiphanius in compendiaria doctrina, vbi solum excipit Dominicos dies à ieiunio Quadragesimæ. Necnon sanctus Hieronymus ad Lucinium Beticum, qui ad quæstionem sibi propositam, vtrum ieiunandum esset die Sabbati, vt Romæ, & in Hispania fieri solebat, respondit, quidem seruandam esse propriæ Ecclesiæ consuetudinem; tamen addit, *Vinam per totum annum ieiunare possemus.* Quibus verbis indicasse videtur, probari sibi vt etiam die Sabbati ieiunetur.

Contrà autem S. Ambrosius & sanctus Augustinus congruentius esse putabant, vt non ieiunaretur Sabbato, sed tamen hortabantur omnes, vt Prouinciæ suæ consuetudinem obseruarent. Vide Augustinum in epist. 86. & 118.

Cæterum sententia sancti Innocentij tandem præualuit, & ab Ecclesia Occidentali vniuersa recepta est, vt patet ex Concilio Agathensi, canone duodecimo, & Aurelianensi quarto, canone secundo. In Hispania verò etiam ante tempora Innocentij admiffa fuerat, vt perspicuum est ex Concilio Elibertino, can. 21. Et certè ratio Innocentij solidissima est. Nam quemadmodum Græci cum Latinis ieiunant in Sabbato maioris hebdomadæ, propter Christi sepulturam, & Apostolorum mœrorem: sic etiam par esset, vt ieiunarent in omnibus Sabbatis per totum annum propter eandem causam, alioqui non deberent ieiunare feria sexta propter Christi passionem, nisi in maiori hebdomada; nec deberent non ieiunare die Dominico per totum annum, sed solum in ipso die Dominicæ Resurrectionis. Nulla enim ratio reddi potest, cur in omni feria sexta liceat imitari ieiunium feriæ sextæ Paschalis, & non liceat in omni Sabbato imitari ieiunium Sabbati Paschalis. Præsertim cum in omni Dominica die imitemur gaudium Dominicæ Paschalis, & ideo nunquam in Dominica ieiunemus.

Sed respondendum est ad obiectionem, quæ fieri solet ex canone 65. Apostolorum, & ex epist. sancti Ignatij ad Philipp. vbi prohibetur ieiunium Sabbati & Dominicæ, & Christi dicitur interfector, qui Sabbato, aut Dominica ieiunauerit. **RESPONDEO** Clemens in Apostolico illo canone, & Ignatius in epist. ad Philipp. non sine magna ratione prohibent ieiunium Sabbati, exorti sunt enim illo tempore hæretici varij, qui negabant Deum verum esse illum, qui mundum condidit sex diebus, & in septimo requieuit. Vt de Simonianis refert Epiphanius, hæresi vigesima prima, & de Marcionistis, hæresi 42. vbi etiam expressè addit, Marcionistas propterea die Sabbati ieiunare solitos fuisse, ne viderentur gaudere de quiete & operibus Creatoris. Itaque in odium & detestationem horum Hæreticorum, placuit veteribus per Orientem prohibere ieiunium die Sabbati.

Possent etiam fieri, vt tam in canone Apostolico, quam in epistola Ignatij solum prohiberetur ieiunium diei Dominicæ; sed postea à Græcis posterioribus insertum fuerit nomen Sabbati. Nam S. Epiphanius optimè nouerat canones Apostolicos; quos etiam sæpè citare solet; & tamen (vt supra diximus) non excipit à ieiunio, nisi dies Dominicos.

Sed quicquid de hoc sit, Romana Ecclesia, & Occidens vniuersus longe alia de causa ieiunat Sabbato, quam Hæretici illi facerent. PRIMVM enim Sabbato ieiunamus, vel à carnibus abstinemus, vt longissimè à Iudaismo recedamus. Iudæi siquidem non ieiunant, sed epulantur in Sabbato. DEINDE, in memoriam humilitatis Domini, qui die Sabbati iacuit mortuus & clausus in sepulchro. TVM, vt imitemur Apostolos, aliosque discipulos Domini, qui cum ipsa Deipara, & sanctis mulieribus, non solum feria sexta, sed etiam die Sabbati in luctu & mærore fuerunt. DENIQUE, vt ad celebritatem Dominicæ diei per hoc ieiunium præparemur.

Refert S. Augustinus, in epist. 86. aliam causam, quod videlicet S. Petrus, cum Simone Mago decertaturus die Dominico, pridie cum tota Ecclesia, quæ in Vrbe erat, ieiunauerit, & consuetudo tam prospero euentu, eundem morem postea tenuerit. Sed hanc causam falsam esse, inquit Augustinus, perhibent plerique Romani.

CAPVT XIX.

De ieiunio quatuor temporum.

DE ieiunio quatuor temporum TRIA sunt explicanda, origo, varietas & causa.

ORIGINEM ab Apostolica traditione deducimus. PRIMVM enim id confirmat expressè S. Leo in sermone secundo de ieiunio Pentecostes, & in serm. 8. de ieiunio septimi mensis. Idem etiam auctor in sermo 7. de ieiunio decimi mensis, testatur hæc ieiunia quatuor temporum in vniuersa Ecclesia celebrari.

Quod verum esse etiam de Orientali colligitur ex sancto Athanasio, qui in Apologia pro fuga sua meminit ieiunij Pentecostes, quod est vnum ex quatuor. Cum autem in nullo Concilio Oecumenico instituta reperiantur, sequitur vt ex Apostolica traditione descendere credenda sint, iuxta regulam S. Augustini, supra citatam, ex lib. 4. de Baptismo, c. 24.

His accedit, quod Callistus Papa vicinus Apostolorum temporibus in epist. ad Benedictum, affirmat iam ante sua tempora consueuisse in Ecclesia seruari trium temporum ieiunia, à se verò additum quartum ieiunium, siue quarti temporis ieiunium. Ex quo sequitur, vt ieiunia quatuor temporum saltem per figuram intellectionis, id est, maxima ex parte ab Apostolis sint instituta.

Denique de ieiunio decimi mensis, quod est vnum ac præcipuum ex quatuor, videtur mentio fieri in Actis Apostolorum, cap. 27. in illis verbis: *Incipiebat enim periculosa esse nauigatio, quia ieiunium iam præterierat.* Neque enim exponi potest hic locus de inedia nauigantium, vt sensus sit, incipiebat periculosa esse nauigatio, quoniam qui erant in nauis ob longam inediam, viribus iam destituti erant. Nam si S. Lucas id significare voluisset, non dixisset, quia ieiunium iam præterierat, sed quia magnum ieiunium iam præcesserat. Cum autem absoluted dicat, quia ieiunium iam præterierat, loquitur de aliquo statuto, & solemnio ieiunio, ex quo tempus anni describit, vt Chrysostomus & Oecumenius in comment. huius loci affirmant.

Et confirmari potest hæc expositio ex collatione cum alio loco in eodem capite, vbi describitur ieiunium prophanum ortum ex mærore nauigantium. Ibi enim non dicitur quia ieiunium iam præterierat, sed, cum multa ieiunatio fuisset, & ipsum ieiunium

ibi vocat, cum hic *non vniuersa* appelleret. Verum est quidem à Chrysostomo & Oecumenio hunc locum exponi de solemnio ieiunio Hebræorum. Sed certè longè probabilius est, cum loqui de solemnio ieiunio Christianorum. Neque enim Hebræis sed Christianis librum Actorum scripsit sanctus Lucas, & ex ieiunio illis noto, descripsit tempus hibernum, in quo periculosa nauigatio esse solet. Videtur igitur loqui de ieiunio decimi mensis, quod semper apud Christianos celeberrimum fuit propter ordinationes clericorum. Apud veteres enim non fiebant ordinationes nisi in mense Decembri, vt Amarius testatur lib. 2. de officijs Ecclesiasticis, cap. 1. & perspicuum est ex Pontificali Damasi, vbi solum mense Decembri leguntur antiquissimi Pontifices ordinasse Presbyteros, vel Diaconos. Tempore autem ordinationis solitam fuisse Ecclesiam ieiunare, docemur in Actis Apostolorum, cap. 13. & Hæretici quoque id fatentur.

Iam verò varietas Duplex in hoc ieiunio inuenitur. PRIMVM enim trium temporum obseruabatur ieiunium. Deinde decreto Callisti quartum est additum. Præterea, nonnulli hæc ieiunia ita distribuiebant, vt Primum celebrarent prima hebdomada primi mensis, id est, Martij. SECVDVM, secunda hebdomada quarti mensis. TERTIVM, tertia hebdomada septimi mensis. QVARTVM, quarta hebdomada decimi mensis. Ita legimus in Concilio Moguntino, canone 34. & apud Rabanum, lib. 2. de institutione clericorum, cap. 24.

Alij verò, idque magis communiter, PRIMVM tempus constituiebant in prima hebdomada Quadragesimæ; SECVDVM, in hebdomada Pentecostes; TERTIVM, in tertia hebdomada Septembris; QVARTVM, in tertia hebdomada Decembris. Sic enim hæc tempora describunt Summi Pontifices, Leo primus, in sermone octauo de ieiunio decimi mensis, & Gelasius primus, in epistola prima, capite decimotertio, quauis non expressè notent hebdomadas septimi & decimi mensis, sed solum ipsos menses.

Porro causæ præcipuæ institutionis quatuor temporum Quatuor assignari possunt. PRIMA causa fuit, ne Christiani Iudæis in hac parte remissiores viderentur. Constat enim ex capite octauo Zachariæ, fuisse apud Hebræos solenne ieiunium quater in anno, id est, mense quarto, quinto, septimo, & decimo. Æquum igitur fuit, vt Christiani, qui perfectiores Hebræis esse debent, haberent etiam sua quatuor tempora quibus solemniter ieiunarent. Reddunt hanc rationem sancti Pontifices, Callistus in epistola ad Benedictum. Et Leo sermone septimo de ieiunio septimi mensis, & serm. 4. 6. de ieiunio decimi mensis.

ALTERA causa fuit propter ordinationes clericorum. Nam etiam si primi Summi Pontifices sacros ordines non conferrent, nisi mense Decembri, postea tamen crescente numero ordinandorum, institutum est, vt alijs etiam tribus temporibus sacri ordines conferrentur, vt ex epistola prima Gelasij iam citata intelligi potest.

TERTIA, vt his temporibus Deo supplicaremus pro frugibus & fructibus terræ, & pro iisdem iam perceptis gratias ageremus. Nam in iis quatuor temporibus aeris temperies maximè variatur, & fructus omnes ac fruges vel seruntur, vel nascuntur, vel maturantur, vel colliguntur. Adfert hanc rationem sanctus Leo sermone 2. 5. & 8. de ieiunio decimi mensis.

QVARTA, vt sicut habemus solenne ieiunium

singulis annis, quod est ieiunium Quadragesimæ, & ieiunium statum singulis hebdomadibus, quod est ieiunium feriæ quartæ & sextæ, vel feriæ sextæ, & sabbati: sic haberemus ieiunium aliquod singulis mensibus.

Tres autem dies, qui tribus mensibus respondent, commoditatis gratia in vnum mensem coniecerunt. Ita ieiunamus tribus diebus primi mensis, pro mense primo, secundo, & tertio. Item tribus diebus mensis quarti pro mense quarto, quinto & sexto. Tribus quoque diebus mensis septimi pro mense septimo, octavo & nono. Denique tribus diebus mensis decimi pro mense decimo, vndecimo & duodecimo. Sic Leo nos docet serm. 9. de ieiunio septimi mensis, & serm. 8. decimi mensis, & Amalarius lib. 2. de officiis Ecclesiasticis, cap. 2.

Sed obiectiones Kemnitij breuiter diluenda sunt, quas habet in quarta part. Exam. pag. 645. 646. & 686. PRIMO obijcit, quod in libro Tertulliani de ieiunio Catholici dicant, nullum esse impositum ab Apostolis iugum ieiuniorum, excépto ieiunio Paschali.

RESPONDEO, Fieri potest, vt Apostoli ieiunium quatuor temporum instituerint quidem, sed non sub lege præcepti: deinde deuotione fidelium frigescente, vel à Callisto Pontifice, vel ab alio præceptum sit additum. Quanquam (vt suprâ monui) non satis magna fides haberi potest Tertulliano in ijs libris, quos dedita opera contra Ecclesiam scripsit.

Obijcit SECUNDO, Quod sanctus Hieronymus, in epistola ad Marcellam scribit, Montanistas tres Quadragesimas ieiunare, nos autem vnam tantum, secundum traditionem Apostolorum, per reliquum autem annum ieiunare non necessitate, sed voluntate. Ex quo loco ita Kemnitius colligit: *Hieronymi ergo tempore, illa necessitas ieiuniorum quatuor temporum adhuc fuit ignota Ecclesie, sicut hæc ipsius sententia manifestè ostendit. Et infrâ: Lex igitur, quæ in Montanistis antea damnata fuerat, postea in ieiunijs quatuor temporum per metamorphosim in cultum Dei conuersa, & canonizata est.* Hæc ille.

RESPONDEO, Non ieiunabant Montanistæ quatuor tempora, sed tres Quadragesimas, vel duas hebdomadas, vt Tertullianus indicare videtur. Proinde nihil habet simile ieiunium quatuor temporum cum ieiunijs Montanistarum. Sed Kemnitio licet non solum ex dissimilibus similia, sed etiam ex diuersis eadem facere, sicut ex quolibet antecedente quodlibet consequens pro arbitrato colligere. Sanctus enim Hieronymus non dicit, per reliquum annum nulla esse ieiunia per legem Ecclesiasticam constituta, sed dicit, licitum esse vnicuique per totum annum, si voluerit, ieiunare. Nam cum dixisset, Montanistas tres Quadragesimas habere ex præcepto Montani, ne videretur improbare frequentia ieiunia, subiungit: *Non quod per totum annum (excepta Pentecoste) ieiunare non liceat; sed quod aliud sit necessitate, aliud voluntate munus offerre.*

Vbi DVO dicit, PRIMO licitum esse per totum annum (excepta Pentecoste) id est, præter quinquaginta dies qui sunt à Pascha ad Pentecostem, ieiunare. DEINDE addit, non esse tamen Ecclesiam cogendam ad ieiunium totius anni; vel trium Quadragesimarum, quod esset multis planè intolerabile. Alioqui enim S. Franciscus, & alij, non tres, sed quinque vel sex Quadragesimas ieiunabant, sed voluntate, vt S. Hieronymus monet esse faciendum, non necessitate.

Obijcit TERTIO, Quod ieiunium quatuor temporum natum sit ex praua æmulatione Iudæorum, qui ieiunium in quatuor mensibus obseruabant. DVO sunt autem, quæ in hac imitatione Kemnitius reprehendit; PRIMO, quod ieiunia illa quatuor temporum Iudæi non ex præscripto Domini, sed ex proprio capite instituerint, & ideo Zachariæ 8. ab ipso Domino per Prophetam reprehensa fuerint. Secundo, quod non liceat Christianis ritus Iudaicos imitari, etiam à Domino institutos & imperatos vt ait Apostolus ad Galat. cap. 4.

RESPONDEO, falsum est, ieiunia quarti, quinti septimi & decimi mensis à Deo per Prophetam reprehensa fuisse. Nam vt etiam supra ostendimus, quod Dominus ait Zachariæ 8. ieiunia illa conuertenda esse in solennitates præclaras, ad laudem eorum ieiuniorum pertinet. Significat enim Dominus, si ieiunia illa piè seruentur, fore vt aliquando id præmij accipiant, vt conuertantur in solennitates præclaras, atque in hunc sensum hunc locum exponunt Hieronymus, Theodoretus & Rupertus in commentario, & S. Leo serm. 7. de ieiunio septimi mensis, & serm. 4. de ieiunio decimi mensis.

Porro ieiunia quatuor temporum ex pia & sancta Iudæorum veterum imitatione orta esse, cum sancto Leone asserere non veremur, nam etiam si ceremonias Iudæorum, quæ significationis causa instituta fuerant, imitari non possumus, tamen exercitia virtutum communia sunt vtrique Testamento, & magis conueniunt Christianis, quàm Iudæis, & ideo pati non debemus, vt in eiusmodi rebus ab illis superemur.

S. Augustinus in epist. 86. ad Casulanum, scribit, ieiunare bis in Sabbato, vt Phariseus Luc. 18. bonum esse Christiano, modò sine superbiæ tumore id faciat. Sicut etiam decimas fructuum omnium dare, quod Iudæi faciebant, optandum esse dicit, vt à Christianis omnibus impleatur. Itaque Aëriani apud Epiphanium sic ratio cinabantur: Hebræi stata ieiunia habuerunt, igitur nefas est, stata ieiunia habere Christianos. Contra sanctus Augustinus, & sanctus Leo, Hebræi ieiunabant bis in Sabbato, & rursus in quatuor mensibus certa ieiunia obseruabant, igitur æquum est, vt Christiani ieiunent feria quarta, & sexta, & ieiunia quatuor temporum religiosè custodiant. Cum igitur ex eodem antecedente contrarias conclusiones Hæretici veteres, & veteres Patres collegerint, Dialecticam Hæreticorum Lutheranis relinquentes, nos Patrum sanctorum Dialecticam amplectemur.

At (inquit Kemnitius) B. Ioannes Chrysostomus notat, Apostolum ad Galat. 4. reprehendisse Christianos, qui non solum integros Iudaicos ritus, sed etiam partem aliquam eorum rituum seruant. Non igitur licet Christianis vilo modo seruare Iudaicum ritum de ieiunio quatuor temporum.

RESPONDEO, Loquitur beatus Paulus, & cum eo sanctus Ioannes Chrysostomus, de ceremonialibus præceptis, quæ nec ex toto, nec ex parte seruanda sunt: qualia sunt circumcisio, sacrificia pecorum, neomeniæ, Sabbata & alia id genus: at ieiunia, elemosynæ, preces, planè moralia sunt. Præterea non eodem ritu, neque eodem tempore, neque ob eandem causam ieiunia quatuor temporum à nobis, & à Iudæis seruantur.

CAPVT XX.

De ieiunio Aduentus.

ADVENTVM Domini ieiunio celebrari consueuisse in Romana Ecclesia, perspicuum est TVM ex Innocentio III. capite, Consilium, de obseruatione ieiuniorum: TVM ex ipso ritu Romani Breuarij, in quo preces illæ ad singulas Horas ponuntur legendæ in feriis Aduentus, quæ propriæ sunt eorum dierum, quibus ieiunatur. Cæterum, hoc ieiunium non tam ex præcepto, quàm ex Consilio, aut voto, à multis seruari, Ecclesiæ vsus satis aperte testatur. Vide Radulphum de Riou in libro de Canonum obseruantia, cap. 17.

CAPVT XXI.

De ieiunio Rogationum.

IEIUNIUM tridui ante ascensionem, vnà cum Litanis, instituisse fertur S. Mamertus Viennæ Episcopus, vt scribit Gregorius Turonicus, lib. 2. historiæ Francorum, cap. 34. propter multa incommoda, quæ à terræ motibus, & luporum incursionibus, eo tempore Gallia patiebatur. Deinde, idem ieiunium receptum legimus in Concilio Aurelianensi I. cap. 29. Romæ quoque olim idem ieiunium ita seruabatur, vt cibus solum quadragesimalibus populis vesceretur, vt intelligi potest ex Ord. Romano, vbi agitur de Rogationibus.

Videtur tamen non tam præcepti, quàm consilij fuisse eiusmodi obseruatio, cum satis constet, inter Pascha, & Pentecostem, ex antiquissima consuetudine nulla ieiunia imperari. Sicubi tamen hoc ipsum ieiunium præcepti lege seruatur, non est improbandum. Seruanda est enim in eiusmodi rebus Ecclesiæ consuetudo, vt Hieronymus in epistola ad Lucinium, & Augustinus in epistola ad Casulanum monent. Extat de institutione Rogationum insignis sermo sancti Alchimi Auiti, qui fuit tertius à sancto Mamerto, Viennensis Episcopus.

CAPVT XXII.

De ieiunio Vigiliarum, & Stationibus.

PRIDIE magnorum festorum non solum vigiliis agi per noctem, sed etiam interdiu ieiunari, testis esse potest sanctus Bernardus in serm. de vigilia sancti Andree. Item Burchardus lib. 13. decr. cap. 16. & Innocentius III. cap. 1. & 2. de obseruatione ieiuniorum.

Quoniam autem stationis nomen, cuius frequens est mentio apud veteres, partim cum vigilia, partim cum ieiunio conuenit, ita vt sæpe pro alterutro accipi videatur, operæ pretium esse duxi breuiter explicare, quid sit propriè statio.

Igitur non desunt, qui stationem existiment dictam esse à stando, quod fieret diebus Dominicis, quibus diebus Christiani non nisi stantes orabant, iuxta illud Tertulliani in libro de corona militis, die Dominico ieiunare nefas ducimus, & de geniculis adorare. Sed falsam esse hanc opinionem ex illo ipso libro de corona militis intelligi potest. Docet enim TERTVLLIANVS, nunquã fieri stationem die Dominico, *tan, inquit, & stationes, aut alij magis faciet, quàm Christo, aut die Dominico, quando nec Christo.*

A Igitur statio propriè nihil aliud erat, nisi vigilia diurna tempore solemnis ieiunij. Cum enim publicè, & solemniter ieiunabatur, vigilabant in orationibus, & eiusmodi vigilia, & quasi excubia orantium & ieiunantium, stationes dicebantur, vocabulo desumpto ex militia, vt Tertullianus monet in libro de oratione.

Hoc autem intererat inter stationem, vigiliam, & ieiunium, propriè loquendo, quod IEIUNIUM fieri poterat noctu & interdiu, VIGILIA solum de nocte, STATIO solum de die. Atque idcirco diximus stationem non esse vigiliam simpliciter, sed vigiliam diurnam. Item ante omnem vigiliam, nocturnam videlicet, præcedebat statio & ieiunium: non autem post omnem stationem, & ieiunium sequebatur vigilia.

B Et quidem quod statio esset vigilia diurna, & distingueretur à ieiunio, & oratione, perspicuum est ex TERTVLLIANO in libro de fuga in persecutione: *Quando, inquit, Deus magis creditur, nisi cum magis timeatur, nisi tempore persecutionis? tunc Ecclesia in attonito est, tunc ex fide in expeditione sollicitior, & disciplinatio in ieiuniis, stationibus, orationibus.* Vbi per stationem intelligit vigiliam ieiunantium, & orantium. Quod autem interdiu solum fieret statio, ac per hoc esset vigilia diurna, docet idem Tertullianus in libro secundo ad vxorem: *Si statio, inquit, facienda sit, maritus de die conueat ad balnea.* Item in libro de ieiunio dicit, stationem finiri hora nona, aut ad vesperam. Simul enim ieiunium soluebatur & statio.

C Fieri autem solitam stationem in diebus solemni ieiuniorum, docent Isidorus libro sexto Etymolog. cap. vltimo, & Rabanus libro secundo de Institutione Clericorum, capite decimo octauo, & ante hos omnes Tertullianus in libro de ieiunio, vbi dicit, stationes fieri feria quarta & sexta, & tam diu stationem durare, quamdiu non soluitur ieiunium. Imò propter hanc coniunctionem stationis cum ieiunio, ieiunium ipsum aliquando statio nominatur. Sic enim accipit stationem Tertullianus in libro de oratione, extremo, vbi quærit, verum per sumptionem Eucharistiæ soluat statio; cum quærere vellet vtrum Eucharistia sit talis cibus, vt eo sumpto, dicatur solutum esse ieiunium. Sic etiam accipit Cassianus Collat. 21. cap. 29. cum dicit, stationem ieiunij relaxari.

Porro sanctus Gregorius stationibus certa loca attribuit in vrbe Romana, & ipse ad ea loca veniens tempore stationum viginti homilias in variis Ecclesiis declamauit, vt scribit Ioannes Diaconus in vita sancti Gregorij libro secundo, cap. 18. & lib. 4. cap. 74. Fortè etiam ipse primus fuit, qui stationes à ieiunio separauit, & in Dominicis Aduentus, & Quadragesimæ, & in ipsa etiam Dominica Resurrectionis stationes fieri voluit, cum antea solum in diebus ieiuniorum fieri solerent. Legimus enim in Antiphonario, & Sacramentario S. Gregorij annotatam stationem ad Lateranum prima Dominica Quadragesimæ, & in ordine Romano in ipso principio, mentio fit stationis in die festo.

D Vfus autem, qui nunc viget, Ecclesias, vbi statio celebratur, inuisendū, ac breuiter orandi, ex necessitate, ortus videtur. Quoniam enim Basilica illa ad quam statio fortè indicitur, tantam populi multitudinem capere non potest, & omnes tamen stationis participes esse cupiunt, ideo consuetudo introducta est, vt nunc isti, nunc illi locum stationis adirent.

Itaque Duabus in rebus differt statio huius tem-

poris ab antiqua. PRIMVM enim iisdem homines tunc in oratione perseverabant à summo mane, vsque ad horam nonam, aut vesperras: nunc autem alij, atque alij vigilant in orationibus, sic tamen, vt à summo mane, vsque ad vesperam nunquam desint, qui in Ecclesia DEVM precantur, aut laudent. DEINDE, tunc stationem semper cum ieiunio, & oratione iungebant: nec ante statio, quam ieiunium soluebatur: nunc autem non solum diebus ieiuniorum, sed etiam in festis, & Dominicis, nec solum ante cibum, sed etiam post cibum statio celebratur.

CAPVT XXIII.

De diebus quibus ieiunari non debet.

PER OMNES Dominicas, & spacium illud, quod est inter Pascha & Pentecostem, & in die Natalis Domini ieiunandum non esse, communi consensu Patres docent.

TERTULLIANVS in libro de corona militis: Die Dominico, inquit, ieiunari nefas ducimus.

S. AMBROSIVS in epistola 83. Dominica, inquit, ieiunare non possumus, quia Manichæos etiam ob istius diei ieiunia iure damnamus. Hoc est enim in Resurrectionem Christi non credere, si legem qui ieiunij die Resurrectionis indicat.

S. HILARIUS præfatione in Psalmos: Et hæc, inquit, Sabbata Sabbatorum ea ab Apostolis religione celebrata sunt, vt his Quinquagesima diebus nullus neque in terram, strato corpore adoraret, neque ieiunio festiuitatem spiritualis huius beatitudinis impediret. Quod id ipsum extrinsecus etiam in diebus Dominicis est constitutum.

S. EPIPHANIVS in compendiarie doctrina: Per totum, inquit, annum hoc seruat in eadem sancta Catholica Ecclesia, quarta, inquam, & Profabbato vsque ad horam nonam, excepta sola Pentecoste, per totos quinquaginta dies, in quibus neque genua flectuntur, neque ieiunium est imperatum. Et infra: At verò Dominicas omnes delicatas ducit sancta hæc Catholica Ecclesia, & communionem mane perficit, & non ieiunat: Inconsentaneum enim est in Dominica ieiunare. Et ibidem: Neque, inquit, in die Epiphaniarum, hoc est, Apparitionis, & Aduentus, quando natus est in carne Dominus, ieiunare licet, etiam si contingat, vt sit quarta, aut Profabbatum. Quo loco nomine Epiphaniarum, more Græco, non intelligit, nisi ipsum diem Natalis Domini.

Vide similia apud Hieronymum in epistola ad Lucinium Beticum, in epistola ad Marcellam contra Montanum, & in epistola ad Eustochium, de custodia virginitatis, apud Augustinum in epistola 86. ad Casulanum, & in epistola 119. ad Ianuarium, capite decimoquinto, apud Leonem in epistola 91. ad Turbium. Item in Concilio Gangrensi, canone 18. Carthaginensi IV. can. 64. Bracharensi I. can. 4. & aliis.

Causa huius prohibitionis fuit, tum ob lætiam, & celebritatem horum dierum: tum maxime in odium Hæreticorum, qui his potissimum diebus, dedita opera, ieiunabant. Montanistæ enim vnam Quadragesimam, siue vnam hebdomadam (varie sunt enim de hac re sententiæ) post Ascensionem Domini, & aliam post Pentecostem ieiunabant, vt S. Hieronymus refert in commentario ad cap. 9. Matth. Manichæi ieiunabant ordinariè die Dominico, ne viderentur de Christi resurrectione gaudere, quam falsam fuisse sibi persuaserant, vt ex Ambrosio in epist. 83. & ex Augustino in epistol. 86.

A cognosci potest. Eustathius & Aërius, atque eorum discipuli, diem Dominicum ad ieiunium potissimum deputabant; & contra iisdem Aëriani hebdomadam sanctam conuiuuii & potationibus celebrabant, vt Eustathius hæresi 79. & Socrates libro secundo historia, cap. 33. testes sunt. Denique Priscillianistæ die Dominico, & in Natali Domini ieiunare solebant, vt sanctus Leo testatur in epist. ad Turbium, iam citata.

Sed illud hoc loco non est omittendum, ieiunium in his diebus non simpliciter esse prohibitum, sed solum si quis VEL ex superstitione ieiunet, vt Montanistæ faciebant; VEL errore, vt Manichæi & Priscillianistæ, VEL ex contemptu Ecclesiæ, vt Eustathiani, & Aëriani, VEL denique cum scandalo aliorum, vt si quis vnam hebdomadam ieiunaturus, eligat sine vlla rationabili causa hebdomadam paschalem; aut vnum diem ieiunaturus, eligat diem Natalis Domini, aut Dominicam. Alioqui enim si quis vel ad tentationem carnis superandam, vel causa morbi corporalis curandi, vel quia vouit ieiunium totius anni, aut integri mensis, non peccabit, si Paschali tempore, vel in Dominica die, aut etiam in Natali Domini ieiunauerit. Atque hoc ipsum Epiphanius, Hieronymus & Augustinus locis notatis docent.

Ex quo intelligimus, non debere consuetudinem eorum reprehendi, qui (vt supra diximus) in diebus Rogationis ieiunant: Et multò minus consuetudinem Ecclesiæ vniuersæ, quæ vigiliam Pentecostes similiter ieiunat. Cuius ieiunij meminit Ordo Romanus vbi describit officium vigiliæ Pentecostes. Ordinem autem Romanum antiquissimum esse, vel ex eo perspicitur potest, quod ab Alcuino & Amalario passim citatur.

Quod autem in Concilio Salegustano apud Gratianum dist. 76. can. de ieiunio, dicitur, Ieiunium quattuor temporum non debere celebrari immediatè ante Pentecostem, quia ieiunium, & vigilia simul celebrari non debent: non significat, in vigilia Pentecostes non esse ieiunandum, sed non debere in vnum diem concurrere duo ieiunia, ieiunium videlicet vigiliæ, & ieiunium quattuor temporum. Sicut etiam paulò infra monet, vt ieiunium decimi mensis celebratur in Sabbato præcedente vigiliam Natalis, ne ieiunium illud concurrat cum Vigilia, id est, cum ieiunio Vigiliæ Natalis.

CAPVT XXIV.

De fraudibus & corruptelis Kemnitij in historia antiquitatis.

IN EXTREMA disputatione de ieiunio, miræ calliditate KEMNITIVS per modum simplicis historiae se demonstraturum profertur, nunquam defuisse, qui leges ieiuniorum, aut opinionem meriti, & satisfactionis in ieiuniis suscipiendis obtrudere voluerint: sed nunquam etiam defuisse sanctos viros, qui magno zelo contra eiusmodi superstitiones opiniones, & leges pro Evangelica libertate & sinceritate pugnauerint.

Hanc eius historicam observationem duabus de causis non existimaui mihi esse accuratè refellendam. Nam hoc ipso tempore, magno Ecclesiæ bono CÆSAR BARONIVS, (nunc S. R. E. Cardinalis meritis vir optimus, & sine controversia eruditissimus, Annales suos Ecclesiasticos partim edidit, partim iam edit, ex quibus omnes omnium hæreticorum

fraudes & corruptela, quæ ad historias pertinent, nullo negotio deprehendi & profligari poterunt. Et ego in superioribus capitibus ad omnia illa respondi, quæ speciem aliquam difficultatis habere posse videbantur, vt de Montano, de Alcibiade, de Spiridione, & similibus. Solum igitur hoc loco summam historicæ obseruationis ipsius perstringam, & fraudes, atque calumnias in ea obseruatione insertas patefaciam, ac refellam.

Igitur in quarta parte Examinis pagina 542. & sequentibus, septemdecim capita proponit. In PRIMO capite expositurum se dicit, quales superstitiosas opiniones de ieiunio Scriptura taxet & refutet. DEINDE, adducit loca Isaiæ 58. & Zachariæ 7. & 8. Item Matthæi 9. ad Colossenses 2. & 1. ad Timotheum quarto, ad quæ omnia supra responsum est. Addit etiam locum Euangelij Matthæi sexto: *Cum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes, &c.* Et Lucæ 18. *Ieiuno bis in Sabbatho.* Vbi reprehendi dicit opinionem Phariseorum, qui sanctitatem & pietatem putabant sitam esse in extrema obseruatione traditionum de ieiuniis, & opinionem habebant meriti, & iustitiæ coram Deo ex ieiuniis à Deo non præceptis.

AT more suo Scripturas deprauat. Dominus enim Matthæi sexto non negat sanctitatem aliquam, & pietatem sitam esse in externa obseruatione ieiunij à Deo non imperati, sed à maioribus traditi: nec enim ignorabat laudatos à Deo Rechabitas, qui ex traditione patris sui à vino perpetuò abstinebant, & Nazaræos, qui abstinentiam à Deo non imperatam spontè vouebant: Sed vituperat hypocritas, qui gloriæ humanæ causa videri volunt magis ieiunare & abstinere, quam faciant. Ideo enim, vt Dominus ait: *Exterminant facies suas, vt pareant hominibus ieiunantes.* Lucæ autem 18. non reprehenditur Phariseus, quod ieiunaret bis in Sabbatho, neque etiam quod ieiunium non imperatum, meritorium esse crederet, vt re vera meritorium erat ieiunium eorum, qui Num. 30. illud spontè suscipiebant, & Deo, vt rem illi gratam promittebant; sed quod ex bono opere in superbiam efferretur, aliosque contemneret, vt ex ipsius parabolæ conclusione colligitur.

In SECUNDO capite narrat ritus Gentilium circa ieiunia, ex Hieronymo contra Iouinianum, ex Volaterrano lib. 13. Anthropologiæ, capite 4. ex Alexandro ab Alexandro lib. sexto, cap. 2. & lib. 4. capite 7. & 17. ex Rauisio & Polidoro. Ex quibus ritibus colligit, à spiritu dæmoniorum, profectam esse opinionem, quod ipsum opus operatum ieiunij præcipuè verò abstinentia à quibusdam cibis sit cultus Dei.

SED hæc multa sunt errata Kemnitij. PRIMVM aut ignorat, quid sit opus operatum, aut opus operatum ieiunij apud Catholicos cultum Dei esse mentitur. Nullum enim Catholicorum protulit, aut proferet, qui ita desipiat.

DEINDE, socium se Iouiniano Hæresiarchæ adiungit, dum nobis Gentilium abstinentiam obijcit, vt meritum ieiunij oppugnet. Sic enim & Iouinianus apud sanctum Hieronymum libro secundo obijciebat: *De ciborum sibi placet abstinentia, quasi non & superstitio Gentilium Cosum matris Deum obseruet & Isis.*

TERTIO, non intelligit, cur à sancto Hieronymo Gentilium exempla in causa ieiunij adferantur. Rectissime enim probat sanctus Hieronymus exemplis Gentilium naturali lumine rationis cognosci posse vtile esse ieiunium ad sapientiam acquiren-

dam, & passiones animi cohibendas.

QUARTO, non rectè colligit ieiunium & abstinentiam à certis cibis non esse cultum Dei, quia Gentiles res easdem cultû Dei esse censabant. Nam si licet ita ratiocinari, probabimus etiam oratione, sacrificiis, templis, votis, Deum non posse coli, quia Gentiles his omnibus rebus Deum coli existimabant. Errabant igitur Ethnici, quòd ieiunia propter falsos Deos suscipiebant, vt etiam quòd falsos Deos inuocarent, eisque templa & aras erigerent: at non errabant, quod Deo non solum orationes, templa, altaria, sacrificia, sed etiam ieiunia placere arbitrabantur.

DEINDE, cum Scriptura diuina manifestè Kemnitius pugnat, cum à spiritu dæmoniorum opinionem illam profectam esse affirmat: quæ abstinentiam à certis cibis cultum Dei facit. Nam (vt supra ostendimus) Spiritus Dei abstinentiam à certis cibis, aut à vino, cultum Dei esse testatur, cum dicit, placere Deo vota Nazaræorum, qui à vino se abstinebant. Item vota aliorum, qui abstinentiam aliquam Deo pollicebantur, & cum Annam viduam orationibus, & ieiuniis Deo seruisse confirmat. Vide Num. 6. & 30. & Luc. 2.

In TERTIO capite dissentit de abstinentia Essæorum, ac PRIMVM S. Hieronymum redarguit, quod scripserit in secundo libro aduersus Iouinianum, Essæos, teste Iosepho, à vino & carnibus abstinere solitos. Id enim Iosephum nusquam testari Kemnitius dicit.

AT Iosephus libro secundo de bello Iudaico, capite septimo, describens prandium Essæorum, siue (vt ipse loquitur) Essæorum, scribit, Essæanis in cibum nihil aliud apponi, nisi panem & vasculum vnum cum edulio. Et passim laudat in eis continentiam, sobrietatem, & victus, ac vitæ simplicitatem. Iraque non male sanctus Hieronymus ex verbis Iosephi collegit, Essæos à vino & carnibus abstinere, præsertim cum existimauerit eosdem esse, qui à Philone & Iosepho laudentur. Quos enim Philo laudat, certum est, perpetuò à vino & carnibus abstinuisse.

DEINDE, Kemnitius cum negare non posset, eos, quos Philo insigni libro cõmendat fuisse Christianos, & ieiunia, atque abstinentiam à certis cibis, vt res Deo gratas studiosissimè coluisse, dicit, hoc eorum institutum non fuisse Apostolicæ traditionis, sed reliquias veteris fermenti Essæorum, quod ipsis etiam ad fidem Christi conuersis adhæsit. Id autem probat, quia Sozomenus libro primo, cap. duodecimo, Nicephorus libro secundo, capite 15. & Sophronius in vita Marci dicunt, eos, quos Philo laudat, Hebræos fuisse ad Christum conuersos, & adhuc iudaizare solitos. Addit PRÆTEREA, si quis conferat cap. 2. epistolæ ad Colossens. cum vita, & institutis Essæorum, eum planè perspecturum, ab Apostolo Paulo notari; ac reprehendi eiusmodi vitam & instituta.

AT Kemnitius PRIMVM secum ipse pugnat, cum velit institutum abstinendi à carnibus, & vino esse reliquias fermenti Essæorum, & tamen paulò antè scripserit, non colligi ex Iosepho, quod Essæni à vino & carnibus abstinuerint. Non enim Essæorum instituta aliunde melius, quam ex Iosepho discere possumus.

DEINDE Sozomenus, Nicephorus & Sophronius, quibus auctoribus Kemnitius nititur, contra ipsum manifestè pugnant. Nam Sozomenus & Nicephorus miris laudibus efferunt institutum eorum, de quibus loquitur Philo, & sanctum sine du-

bitatione appellant. Proinde cum dicunt, eos Iudaizasse, non loquuntur de ieiunio & abstinentia, quæ sunt communia Iudæis cum Christianis, sed de ritibus propriis Iudæorum, ut de custodia Sabbati, Circumcisione, & similibus rebus. Sophronius autem tum in vita Marci, tum in vita Philonis, & Nicephorus loco notato, difertis verbis docent, eos, quos Philo tantoperè laudat, discipulos fuisse sancti Marci Euangelistæ, & ab ipso institutum illud vitæ ieiunia & abstinentiam didicisse. Quare non reliquæ fermenti Essenorum, sed Apostolica doctrina erat, si Sophronio & Nicephoro credimus, illa, quam Philo commendat.

Sed in eo potissimum stultitia Kemnitij se prodit, quod Sozomenum, Nicephorum, & Sophronium, Eusebio & Hieronymo, quasi opponit, cum tamen Sozomenus & Nicephorus Eusebium sequantur, & Sophronius id ipsum scribat Græcè, quod Hieronymus scripsit Latine.

Quod attinet ad collationem capitis secundi ad Colossenses, cum libro Philonis de vita contemplatiua supplicum: nemo inquam iudicabit, ab Apostolo reprehendi vitam illorum, quos laudat Philo, nisi sensum iudicandi corruptum, ac deprauatum habeat, nisi fortè probabile sit ab Apostolo Paulum Marcum Euangelistam reprehendi. Marci enim sectatores fuisse, quos Philo laudibus celebrat, non solum Sophronius & Nicephorus, sed etiam Hieronymus, Epiphanius, Cassianus, Beda, & alij docent. Vide quæ scripsimus in libro de Monachis, cap. 5.

In capite QUARTO probat, adulterinos libros esse constitutiones & canones Apostolicas, librum Pastoris, & Abdiam de vitis Apostolorum, in quibus multa leguntur de ieiunio, & abstinentia à certis cibis.

SED laborem differendi de his libris Kemnitius omittere potuisset. Non enim desunt Ecclesiæ Catholicæ plurimi alij libri sanctorum Patrum certi & indubitati vnde traditiones Apostolicæ probari possunt. De constitutionibus & canonibus Apostolorum multa scripsit noster Turrianus. Sanctus Epiphanius in hæresi Audianorum dicit quidem, constitutiones Apostolicas non ab omnibus recipi, tamen addit, nihil in eis, nisi verum & sanum contineri. Liber Pastoris non est quidem canonicus, sed potius Apocryphus, quod attinet ad auctoritatem Scripturæ diuinæ: tamen utilis ab omnibus ferè Patribus iudicatus est, ut patet ex Tertulliano in libro de oratione, Origene lib. 10. in epist. ad Romanos, Irenæo lib. 4. cap. 37. Clemente Alexandrino lib. 6. Stromat. Athanasio in libro de decretis Nicænæ Synodi, Eusebio lib. 3. histor. cap. 3. Hieronymo in libro de viris illustribus in Hermete, Ruffino in explicatione Symboli, Cassiano Collat. 12. cap. 12. Quare temerè Kemnitius hunc librum ut contrarium litteris Apostolicis improbat. Librum Abdiam supposititium esse, viri docti etiã apud nos censent. Ego certè nullum ab eo testimonium petij, ut nec ex libro Pastoris.

In QUINTO capite disputat de causa, cur vetus Ecclesiæ paschale ieiunium, & feriæ quartæ & sextæ aliquando seruauerit, salua Evangelica libertate. SED respondimus supra, tum in capite de origine Quadragesimæ, tum in capite de ieiunio feriæ quartæ & sextæ, vbi demonstrauimus falsas & ineptas causas Kemnitium reddidisse.

In SEXTO capite profert testimonia Ignatij & Irenæi, & historiam Attali, & Alcibiadis contra meritum & necessitatem ieiunij. Sed hæc omnia excussimus

A supra in propriis locis, vbi differuimus de lege ieiunij, & de utilitate ieiunij.

In SEPTIMO & OCTAVO capite tractat historiam Tatiani & Montani, & multa ex Tertulliano adducit, ad quæ omnia supra respondimus. VNVM est hoc loco NOTANDUM, grauitè, & non semel sanctum Epiphanium à Kemnitio reprehendi, pag. 396. & 605. quod scripserit, Montanistas abstinere à cibis, non disciplinæ gratia, non maioris virtutis, non præmiorum & coronarum, sed quod ea quæ à Domino facta sunt, abominabilia iudicent. Sed certè non Epiphanius Montano, sed Kemnitius Epiphanio fallum affingit. Epiphanius enim illa quæ citat Kemnitius non de Montanistis, sed de alijs hæreticis scribit, ut perspicuum erit, si quis locum Epiphaniij diligenter inspiciat.

In NONO, DECIMO, & VNDECIMO capite, producit in medium loca quædam Origenis, historiam Eustathij & Spiridionis, quæ sunt à nobis tractata suis locis.

In DVODECIMO & DECIMOTERTIO capite docet, circa annum Domini CCCC. cæpisse in Ecclesiâ inuehi leges ieiuniorum, cum opinione necessitatis & meriti, per Basilium, Ambrosium, Epiphanium & Hieronymum: & simul Aërium & Iouinianum excusat; Epiphanium & Hieronymum accusat. Hic verò gratias agimus Kemnitio, quod lumina illa Ecclesiæ, tam Occidentalis, quàm Orientalis nobis tam promptè liberalitèrque concedat. Existimamus enim neminem esse debere tam stultum, qui non magis fidem habere velit sanctissimis illis viris, Basilio, Ambrosio, Epiphanio & Hieronymo, quàm Luthero, Caluino, Philippo, Kemnitio. Neque mitamur, si Kemnitius, cum planè sit Aërianus & Iouinianista, parentes suos defendere vtcumque voluerit.

SED illud malè haberet fortasse, ipsum etiam Aërium, quod falsò commetero eum defendere conatus sit. Dicit enim Kemnitius, Aërium, cum improbauit stata ieiunia, non tam Ecclesiæ Catholicæ, quàm Eustathij leges ieiuniorum improbare voluisse. At quauis Aërius & Eustathius quibusdam in rebus dissenserint, tamen in hac re inirritè consentiebant. Nam ipse Eustathius stata ieiunia ferre non poterat, ut ex Concilio Gangrensi, & historia Socratis supra probauimus.

DENIQUE quanta temeritas est, ut velit Kemnitius, qui heri natus est, maiorem sibi fidem haberi in intelligentia hæresis Aërianæ, quàm sancto Epiphanio, qui primus hanc hæresim exposuit, & ipso Aërio viuente scripsit? quemadmodum etiam valde ineptè fingit, dubium esse, quid Iouinianus fenserit, quasi non satis apertè id sanctus Hieronymus exposuerit in libris aduersus Iouinianum, quos sanctus Augustinus in epist. 29. lucidissimos, suauissimos & præclarissimos vocat.

E IN DECIMOQUARTO, DECIMOQUINTO, & DECIMOSEXTO capite producit, tanquam defensores libertatis Christianæ in vsu ciborum, Augustinum, Prosperum & Primasium Latinos; Chrysostomum, Cyrillum, Theodoretum & Socratem Græcos; eosque cum Basilio, Epiphanio, Ambrosio & Hieronymo aduersa fronte committit. Quasi credibile sit sanctum Augustinum, Prosperum & Primasium à sancto Ambrosio & Hieronymo; Chrysostomum, Cyrillum, & Theodoretum à sancto Basilio & Epiphanio tam apertè, ut Kemnitius fingit, dissentire potuisse. Expertus erat Kemnitius, summos principes nouatorum, Lutherum, Zyvinglium, & alios inter se de primariis fidei nostræ capitibus digla-

diari solitos: Itaque idem censuit sanctis Patribus accidisse.

Sed longè aliud scribit de Concordia Catholicorum Patrum in dogmatibus fidei. S. Augustinus in primo & secundo libro aduersus Iulianum. Et ea quæ nos suprâ ex Augustino & Chrysostomo citauimus, satis ostendunt, eos cum Basilio, Ambrosio, Epiphano & Hieronymo mirificè consensisse. Si quid autem obscuritatis erat in auctoribus, quos Kemnitius citat, suprâ in locis propriis explicatum est: multa verò de industria prætermisi, quod nihil omnino difficultatis haberent.

In DECIMO SEPTIMO capite scribit Kemnitius ab anno Domini CCCCLX. cum non essent, qui contradicerent, extinctis videlicet luminaribus Ecclesiæ, superstitiones leges & opiniones de ieiunio per Pontificum, & Conciliorum decreta cumulatæ fuisse, donec Scholastica Theologia inde extracta est. Profert autem S. Leonis Magni multa loca pro ieiunio, item S. Gregorij, S. Bernardi, & aliorum.

At si diuina prouidentia per annos CCCCLX. semper aliquos excitauit, qui superstitiones reprimerent: cur non etiam postea id fecit? Desuit ne

A Spiritui sancto sapientia, aut potentia? An verò Ecclesiam suam omnino deseruit? An fortè impedire non potuit, quo minus portæ inferorum aduersus Ecclesiam præualerent? Et, si luminaria quædam extincta sunt, non poterat alia rursus accendere? Cur igitur non potius dicimus, S. Leonem, S. Gregorium, S. Bernardum fuisse quoque magna Ecclesiæ luminaria, & nihil diuersum ab antiquioribus Patribus docuisse: Nec fuisse alios, qui legem & meritum ieiunij oppugnare tentauerint, nisi manifestos hæreticos, Eustathium, Aërium, Iouinianum? Nam si defensores illi, quos Kemnitius fingit, libertatis euangelicæ à Deo excitati fuissent, continuasset sine dubio Deus opus suum. Nec permisisset luminaria omnia Ecclesiæ ita extinguere, vt per annos mille & centum, portæ inferi aduersus Ecclesiam præualerent.

B Quare maximum præiudicium causæ suæ Kemnitius fecit, cum tam apertè confessus est, ab anno CCCCLX. S. Leonem, S. Gregorium, & quot fuere deinceps Ecclesiæ Doctores, & pastores legem ieiunij, & opinionem cultus, ac meriti, nemine contradicente tradidisse.

LIBER TERTIUS.

DE ELEEMOSYNA.

CAPVT PRIMVM.

Quid sit Eleemosyna.

DE ELEEMOSYNA VIX vllæ sunt controuersia cum hæreticis nostri temporis, tamen de ipsa quoque nobis differendum esse censuimus, nec videlicet eam à ieiunio & oratione disiungeremus. Sequemur autem in hac tota disputatione vestigia S. Thomæ, & ea quæ ipse docet, in 2. 2. q. 32. vel pleniora efficere conabimur, vel clariora.

Igitur de eleemosyna Octo capita tractanda esse videntur. Quid sit eleemosyna. Quæ sint, & quot genera eleemosynæ. Quis sit eius fructus & finis, Sitne præceptum aliquod de eleemosyna faciendâ. Quibus ex rebus corporalis eleemosyna fieri debeat: vbi de male partis, de superuacaneis, de necessariis opibus differetur. A quo sit eleemosyna faciendâ. Cui sit faciendâ. Qua ratione & modo sit faciendâ.

Ac vt à definitione incipiamus, Eleemosyna definiti potest. *Opus quo datur aliquid indigenti ex misericordia.* Est enim eleemosyna propriè actus misericordiæ, quæ virtus miseriam respicit, vt eam tollat, ac per hoc relationem habet ad indigentem & miserum. Id perspicuum est PRIMVM ex nomine. Dicitur enim eleemosyna à verbo Græco *ἐλεῖν*, quod est misereor. DEINDE ex Scripturis, quæ per misericordiam eleemosynam describunt. Prouerb. 19. *Fæneratur Deo, qui miseretur pauperis.* Et Daniel. 4.

A *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordis pauperum.* TERTIO, ex S. AVGVSTINO, qui in Enchiridio cap. 76. *Est enim, inquit, eleemosyna opus misericordiæ.* DENIQUE ex communi sensu omnium gentium. Nemo enim eleemosynam vocat id, quod datur non egenti, & omnes eleemosynam vocant, quam pauperes à diuitibus petunt, & quam diuites pauperibus erogant.

Quamuis autem eleemosyna sit actus elicitus misericordiæ, tamen imperatur à charitate, & adiuuatur à liberalitate: *Charitas enim benigna est.* 1. ad Cor. 13. *Et qui videt fratrem suum necessitatem habere, & clausit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* 1. Ioan. 3. Liberalitas autem remouet auaritiam, quæ sæpe impedit eleemosynam, & promptum facit ad dandum, quæ promptitudo facit hilarem datorem, quem diliget Deus. Denique S. AMBROSIVS, in 2. lib. de officiis, c. 15. liberalitatis effectum eleemosynam esse docet, quoniam vix fieri potest, vt aut auarus eleemosynas faciat, aut liberalis eas non faciat.

B Illud autem hoc loco non est omittendum, eleemosynam sine charitate factam, atque vt est actus solius misericordiæ, quæ est virtus moralis, verè proprièque eleemosynam dici posse: cum in Scripturis & Patrum libris absolutè, ac simpliciter eleemosynæ dicantur, quas peccatores faciunt, vt perspicuum est ex cap. 4. Danielis, ex cap. 6. Matth. ex cap. 11.

Lucæ, & ex Augustino in Enchiridio, cap. 75. & 76. & lib. 21. de Ciuit. Dei, cap. 22. & sequentibus. Quia tamen virtutes morales sine charitate non sunt omnino perfectæ virtutes, quamuis veræ virtutes esse possint, vt S. Thomas docet in 2. 2. q. 23. art. 7. Ideo si eleemosyna sumatur pro actu perfectæ virtutis, siue pro actu misericordiæ à charitate imperato, non dicitur eleemosynas facere, nisi materialiter, qui sine charitate eleemosynas faciet.

CAPVT II.

De partitione eleemosynæ.

PARTIUNTUR eleemosynam Theologi in **D**VO genera: alias enim corporales, alias spirituales esse docent; vtrumque autem genus in **S**EPTEM quasi formas & species diuidunt. Et quidem S. Thomas elegantem huius numeri rationem reddit. Sed nos paulo fortasse breuius & planius rem eandem exponemus.

PRIMVM igitur omnis humana miseria, aut ad corpus, aut ad animam pertinet; Quæ pertinet ad corpus, aut in vita toleratur, aut post mortem; Quæ toleratur in vita, vel est carentia earum rerum, quibus omnes egent, vel est aliorum specialis ærumna. Carentia earum rerum, quibus omnes egent; aut est interior, vt carentia cibi & potus: aut exterior, vt carentia vestium & domicilij. Atq; his quatuor corporalibus miseriis respondent quatuor genera eleemosynæ, pascere esurientem, potare sitientem, vestire nudum, excipere hospitiū peregrinum.

Ærumnæ speciales **D**UÆ sunt, ALTERA interior, morbus; ALTERA exterior, captiuitas: quibus respondet duo alia genera eleemosynæ, visitare ægrotum, redimere captiuum. Atque ad eiusmodi eleemosynas reuocantur omnia similia officia, quæ proximis exhibemus, siue propter internas miseras depellendas, vt dirigere cæcos, sustentare claudos, regere paralyticos: siue propter externas, vt protegere viduas, ac pupillos, soluere debita pauperum, dotem providere virginibus, & alia id genus, Miseria post mortem est carentia sepulturæ, cui respondet vltimum genus eleemosynæ corporalis, quod est sepelire defunctos; cui possunt adiungi pompa funebris, exequutio testamenti, & alia, quæ fieri solent ab amicis in gratiam defunctorum.

Iam verò miseria, quæ pertinet ad animam, aut culpa est, aut pœna: si culpa non potest ea simpliciter à nobis tolli, potest tamen iuari, qui in eam incidit, **T**RIBVS modis, **P**RIMO, oratione ad Deum. **S**ECUNDO, remissione iniuriæ. **T**ERTIO, correptione fraterna. Si pœna est, aut intellectum lædit, vt ignorantia, tum theoricæ, tum practicæ, aut affectum, vt tristitia, ac dolor: aut consuetudine cum aliis, vt morositas, id est, incommoditas & difficultas morum. Et quidem ignorantia theoricæ mederi possumus per doctrinam, practicæ per consilium, tristitiæ per consolationem, morositati per patientiam. Atque hæc sunt **S**EPTEM genera eleemosynæ spiritualis, orare pro peccatoribus, condonare iniurias, corripere delinquentes, docere imperitos, consilium imprudentibus dare, consolari afflictos, tolerare alienam infirmitatem.

Neque desunt testimonia Scripturæ diuinæ, quibus hæc omnia genera eleemosynæ vel imperantur, vel laudantur. Prima sex genera eleemosynæ corporalis habentur Matth. 25. Septimum genus Tobie 12. **P**RIMVM genus eleemosynæ spiritualis habetur

A Matth. 5. *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* **S**ECUNDM Matth. 6. *Si non dimiseritis hominibus, peccata eorum, nec pater vester dimittet vobis.* **T**ERTIUM Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripere eum: &c.* **Q**UARTVM, Matth. 5. *Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno celorum.* **Q**UINTVM, ad Galat. 6. *Si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis.* **S**EXTVM, *Consolamini pusillanimes,* 1. ad Thessal. 5. **S**EPTIMVM, *supportantes inuicem,* ad Ephes. 4. & ad Rom. 15. *Debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere.*

Ex his omnibus nihil est, quod ab hæreticis in controuersiam reuocetur, excepta sepultura, præsertim cum Dominus Matth. 25. cum opera misericordiæ corporalis enumeraret & commendaret, non sine ratione solum omiserit officium sepulturæ. Sed de hac re differimus in 2. lib. de Purgatorio, extremo.

CAPVT III.

Eleemosynas non sufficere ad salutem sine fide, spe, dilectione, pœnitentia, aliisque ad salutem præsidij.

DE **F**RUCTV eleemosynæ, quod erat **T**ERTIUM caput initio propositum, **D**VO sunt errores contrarij. **V**NVS quorundam veterum, qui nimis multum eleemosynæ tribuebant: ALTER recentiorum, qui nimis parum tribuunt. Scribit igitur S. **A**VGUSTINVS in lib. 21. de Ciuit. Dei, cap. 22. de prioribus hoc modo: *Comperi etiam quosdam putare, eos tantummodo arduos illius aternitate supplicij, qui pro peccatis suis facere dignas eleemosynas negligunt: iuxta illud Iacobi, Iudicium autem sine misericordia ei, qui non facit misericordiam. Qui ergo fecerit, iniquum, quamuis mores in melius non mutauerit, sed inter ipsas suas eleemosynas nefariè, ac nequiter vixerit: iudicium illi cum misericordia futurum est: vt aut nulla damnatione plectatur, aut post aliquod tempus, siue paruum, siue prolixum, ab illa damnatione liberetur.* Hæc illæ.

Quamuis autem hæc sententia, quæ peccatoribus sine pœnitentia de hac vita migratibus per eleemosynas ad salutem aperit, non careat argumentis in speciem magnis & difficilibus; tamen sine dubio falsa est, & Scripturæ diuinæ manifestè repugnat. **P**RIMVM enim Isaie primo, describens Dominus dispositiones ad iustificationem, primo loco ponit internam conuersionem: *Lauamini, mundi estote, auferite malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruersè, discite benefacere.* Deinde vltimo loco collocat eleemosynam; *Subuenite oppresso, indicat pupillo, defendite viduam.*

DEINDE Ioannes Baptista, Matt. 3. cum dixisset: *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excindetur, & in ignem mittetur:* explicat quis sit fructus bonus, dicens; *Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ.* Ex quo loco docemur, non sufficere opera bona, qualis est eleemosynarum largitio ad placandum Deum, nisi ex vera pœnitentia oriatur, & hominem ex animo respiciisse testentur.

PRÆTEREA Luc. 13. Dominus ipse ait, *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis.* Cui sententiæ simile est quod Apostolus ait 1. ad Cor. 6. *Neque fornicarij, neque Idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt.* Quod idem repetit ad Gal. 5. ad Eph. 5. & alibi. At si eleemosyna sine innocentia, vel pœnitentia salutem adferre posset, Christi & Apostoli verba falsa esse possent.

Ac (vt alia multa præteream) certè illud Apostoli r. ad Cor. 13. sententiam eorum qui eleemosynas plus quàm oportet, efferunt, non obscure refellit, *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Quomodo enim charitatem habet, qui nec Deum timet, nec hominem reueretur? & qui non solum Deum & proximum offendere non veretur, sed neque animum tam sceleratum exuere, neque per veram penitentiam Deo reconciliari satagit? Adde quod hanc sententiam accuratè refellit S. Augustinus in Enchiridio, cap. 76. & lib. 21. de Ciuit. Dei, cap. 27. & eum sequutus S. Gregorius lib. 12. Moralium, cap. 24. Sed obiectiones soluendæ sunt.

PRIMA obiectio sumitur ex c. 11. Lucæ, vbi Dominus ait: *Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis.*

RESPONDEO, Locus Euangelicus varijs modis explicari solet. Aliqui docent, non commendari in his verbis eleemosynam, sed redargui Phariseos, qui existimabant, per eleemosynam mox expiari furta & rapinas, & omnia omnino peccata. Quocirca verbum Græcum, *δοτε*, non reddunt *date*, sed *dati*. Vel si reddatur, *date*, dicunt accipiendum esse ironicè non propriè. Hæc sententiâ, quam indicat in commentario huius loci Cardinalis Caietanus, non videtur recipienda, quoniam omnes alij interpretes, tum Græci, quos paulo infrâ citabimus, agnoscunt hoc loco commendationem eleemosynæ.

ALIA est expositio S. Augustini in Enchirid. cap. 76. & serm. 30. de verbis Domini, qui docet, Christum his verbis generatim eleemosynæ studiū commendasse, non solum erga alios, sed etiam erga se. Et quoniam qui à se incipit secundum ordinem charitatis; is primùm animæ suæ eleemosynam facit, eam purgando à vitijs per conuersionem & penitentiam; deinde proximos per eleemosynam, siue corporalem, siue spiritualem inuat; idèò verè dictum esse scribit Augustinus, *Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis.*

Hæc explicatio verè atque vtilem doctrinam continet, sed non videtur tamè propria, & litteræ inhærens explicatio esse. Nam nomine eleemosynæ, cum hoc nomen absolute ponitur, omnes intelligunt opus misericordiæ erga alios. Deinde verba illa, quæ proximè præcedunt. *Veruntamen quod superest, date eleemosynam, &c.* satis aperte indicant, loquutum esse Dominum de eleemosyna, quæ sit erogando pauperibus facultates. Nam etiam si Beda in commentario huius loci, illud, *quod superest*, ita exponat, ac si dictum esset, de cætero, vel quod restat agendum, tamen Græca vox, *τὸ ὑπόλοιπον*, perspicue significat, facultates, quæ supersunt, aut quæ adsunt, vt sit sensus, *Date eleemosynam de eo quod habetis, & omnia munda sunt vobis.*

TERTIA expositio est S. Basilij in quæstionibus breuioribus, quæst. 271. qui docet, non loqui Dominum de expiatione omnium peccatorum, sed eorum tantum, quæ nascuntur ex auaritia, vt furti, rapinæ, vsuræ, & similibus. Vt sensus sit, Vos Pharisei habetis cor plenum rapinis & furtis, sed, *Date eleemosynas ex ijs facultatibus, quas habetis, & omnia vestra furta, & rapinæ expiabuntur.* Vbi addit Basilijus peccata per auaritiam contracta mundari per largam eleemosynarum largitionem, non quidem principaliter, sed vt per fructus dignos penitentia; causam enim principalem purgationis peccatorum esse gratiam Dei, & sanguinem Iesu Christi.

QUARTA expositio, quæ videtur omnium optima, est Euthymij & Theophylacti in hunc locum, &

fortasse etiam Ambrosij in eundem locum, & sancti Maximi serm. 1. de eleemosyna. Docet hæc sententia Dominum commendasse præcipuè studium eleemosynæ; quoniam alloquebatur Phariseos, quorum præcipuum vitium erat auaritia. Quemadmodum enim Medicus aliquis peritus, si videat originem variorum morborum in aliquo ægroto esse repletionem, dicere poterit, Adhibe iudicium, & integrè cõualefces; quia videlicet radice principalis morbi subblata, cæteri morbi facillè tolli poterunt: Sic enim Dominus dicit Phariseis, *Date eleemosynas, & omnia munda sunt vobis.* Quoniam cum radix omnium malorum, præcipuè in Phariseis auaritia esset, si ea, per virtutem contrariam euulsa fuisset, facillè illi ad fidem & penitentiam, ac per hoc ad plenam salutem animi peruenissent.

SECUNDA obiectio, Dominus promissit Matth. 5. misericordiam misericordibus: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Et Matth. 6. *Si dimiserit hominibus peccata eorum, dimittet vobis Pater vester peccata vestra.* Et contra Iac. 2. dicitur: *Iudicium sine misericordia ei, qui non fecerit misericordiam.* Videntur igitur homines misericordes, etiam si alioqui perditè viuant, securi de sua salute, propter apertam Domini promissionem.

RESPONDEO, Cum Dominus ait: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* ostendit misericordiam esse rem Deo gratam & ingenti præmio remunerandam: non tamen solam sufficere ad salutem. Singulæ enim virtutes, per se ducunt ad regnum, nisi aliunde sit impedimentum, hoc est, nisi desint aliæ virtutes.

Illud: *si dimiseritis hominibus peccata eorum, &c.* non tam docet quid sufficiat, quàm quid necessario requiratur ad peccati expiationem. Ideo enim dicitur Deus remissurus nobis peccata nostra, si nos fratribus nostris dimiserimus peccata eorum, quoniam nisi nos dimiserimus, nec nobis dimittetur, vt notat Sanctus Augustinus in lib. 21. de ciuitate Dei, capite vltimo, vbi etiam monet, posse hunc totum locum referri ad peccata venialia, ideo enim dictum esse: *Pater dimittet vobis*, id est, vobis iustis, qui patrem habetis Deum. Et, *peccata vestra*, id est, qualia iusti habere possunt, quotidiana ac leuia; quæ per eleemosynam remissionis iniuriæ facillè condonantur.

Denique S. Iacobus rectè dixit, *Iudicium sine misericordia ei, qui non fecerit misericordiam:* quoniam vel vnum crimen non delictum, sufficit ad damnationem, dicente eodem Apostolo: *Qui offendit in vno, factus est omnium reus.* At non dixit Iacobus, *miseriordia sine iudicio ei qui fecerit misericordiam,* quia non sufficit vnum opus bonum ad salutem, sicut sufficit vnum crimen ad damnationem. Dixit tamen, *Superexultat autem misericordia iudicium,* quia misericordia, qua Deus cum bonis, iustis & misericordibus vtitur, ipsum iudicium, quo damnabuntur immiseriordes, magis eminere faciet. Vel iuxta Græcos codices, *Miseriordia superexultat iudicio*, id est, exultat & gloriatur supra iudicium, illudque vincit & superat. Et ideo iudicium sine misericordia immiseriordibus fiet; ne si cum misericordia fieret, cogeret ipsa misericordia iudicium aliquid remittere de rigore sententiæ aduersus immiseriordes.

TERTIA obiectio, Scriptura diuina Tob. 4. manifestè pronunciat, non posse perire eos qui eleemosynas faciunt. Sic enim ait: *Eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras.* Cui simile est illud Ecclesiastici 3. *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum.* Et

confirmari potest hæc obiectio testimonijs Patrum, qui eleemosynam comparant cum Baptismo, quia sicut non potest baptizatus perire, si gratiam Baptismi conseruet vsque in finem: sic etiam non potest misericors homo perire, qui vsque ad finem in eleemosynæ studio perseueret. CYPRIANVS in serm. de eleemosyna, explicans verba Ecclesiastici iam citata; *Hic, inquit, ostenditur & probatur, quia sicut lauacro aquæ salutaris, gehennæ ignis extinguitur, ita eleemosynis, atque operibus iustis delictorum flamma sopitur.* AMBROSIVS serm. 31. *Eleemosyna, inquit, quodammodo animarum aliud est lauacrum, sicut ait Dominus, Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis, nisi quod salua fide dixerimus, Indulgentior est eleemosyna, quam lauacrum. Lauacrum enim semel datur, & semel vineam pollicetur: eleemosynam autem quoties feceris, toties veniam promereris.* CHRYSOSTOMVS homilia 25. in Acta Apostolorum: *Non est, inquit, peccatum, quod non possit purgare eleemosyna, quod veni non possit extinguere. Omne peccatum infra illam stat.* LEO serm. 5. de collectis: *Eleemosyna, inquit, peccata delent, mortem perimunt, & pœnam perpetui ignis extinguunt.*

RESPONDEO, Loquuntur Ecclesiasticus & Tobias de eleemosynis, quæ sunt fructus pœnitentiæ. Verè enim eiusmodi eleemosynæ partim vt dispositiones ad iustificationem, peccatum etiam quoad culpam, suo modo delent, dum gratiam impetrant iustificationis: partim post acceptam, remissionem culpæ satisfaciunt pro pœna temporali, & suo quodam modo peccatum extinguunt. Et eodem modo sancti Patres comparant eleemosynas ex pœnitentia procedentes cum Baptismo. Sicut enim Baptismus culpam, & pœnam tollit, ita vt si quis mox à Baptismo decedat, nihil sit ei periculi vel à gehenna, vel à Purgatorio: Sic etiam eleemosynæ, culpa iam remissa per pœnitentiam, satisfaciunt pro pœna temporali. Atque ita eleemosyna coniuncta cum pœnitentia, est alter Baptismus, & in eo excellit, vt Ambrosius ait, quod Baptismus semel tantum, eleemosyna sæpius peccata dimittit.

Obiectio QUARTA, Dominus Matth. 25. ca. totum examen futuri iudicij circa eleemosynas constituisse videtur, non igitur damnantur, nisi qui eleemosynas non fecerunt, neque saluantur, nisi qui eas fecerunt. Quare S. AVGVSTINVS serm. I. in Septuagesima, qui est 50. de tempore, inducit Christum in iudicio sic loquentem: *Difficile est, vt si examinem vos, & appendam vos, & scruter diligentissime facta vestra, non inueniam vnde vos damnem. sed ite in regnum. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, &c.*

RESPONDEO, In die iudicij non solum de eleemosyna, sed etiam de alijs omnibus rebus, ex quibus benè, vel malè meriti fuerimus, rationem Deo redduri sumus. Alioqui non diceret Dominus Matth. 12. *Omne verbum ociosum, quod loquuti fuerint homines reddent de eo rationem in die iudicij.* Cur autem exemplum examinis Dominus posuerit in eleemosyna, illa causa fuit, vt ex ea de rebus grauioribus iudicium faceremus. Nam si damabitur, qui res suas non dederit, quid fiet de eo, qui rapuerit alienas? & si coronabitur, qui res vtilissimas cum pauperibus communicauerit: quo præmio dignus erit, qui vitam ipsam pro Dei honore posuerit?

Ad locum sancti Augustini RESPONDEO, non significari illis verbis, in die iudicij inuenienda esse peccata in hominibus iustis, ob quæ damnari possent: sed, ob quæ damnari potuissent, nisi ea per dignam pœnitentiam, & pœnitentiæ fructus, inter quos eleemosynæ sunt, delere studuissent. Sic enim expli-

cat idem Augustinus cum subiungit: *Non ergo itis in regnum quia non peccatis, sed quia vestra peccata eleemosynis redemistis.*

Porro S. Augustinum non loqui de eleemosynis sine pœnitentia, perspicuum est ex verbis sequentibus, vbi reprehendit S. Augustinus sterilem pœnitentiam, quæ nomen pœnitentiæ non meretur, ac docet illam pœnitentiam esse necessariam, quæ parit fructus eleemosynæ, & citat illud Matth. 3. *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Itaque cum dicit, peccata eleemosynis redimi, intelligit de eleemosynis, quæ sunt veræ pœnitentiæ fructus. Quod etiam clarius docet in Enchiridio, cap. 66. & 70.

CAPVT IV.

Eleemosynas esse opera meritoria, & satisfactoria, ac multos præterea fructus habere.

ALTER error est recentium omnium hæreticorum, qui tamen eleemosynas vtilis esse non negant, tamen negant eas ad merendam vitam æternam, aut ad satisfaciendum pro peccatis, aliquam vim habere. Sed hic eorum error satis refutatus est, tum in 4. lib. de Pœnitentia, tum in 5. de Iustificatione. His igitur omisissis, nos hic breuiter attingemus eleemosynæ fructus, quos Catholici confitentur, qui sex numerari posse videntur.

PRIMUM enim eleemosyna, si ab homine iusto, & ex vera charitate fiat, meretur vitam æternam, quod verbis disertis Dominus docet, cum ait Matth. 25. *Percipite regnum, quod vobis paratum est à constitutione mundi. Esuriui enim & dedistis mihi manducare, &c.* Idem docent S. Cyprianus in sermone de eleemosyna, & alij Patres passim.

Neque videtur contemnendum, quod quidam obseruant, non sine mysterio portas tabernaculi, quod Sancta Sanctorum dicebatur, ex ligno oliuæ fieri debuisse 3. Reg. 6. Nam per Sancta Sanctorum vitam æternam significari, docet Apostolus ad Hebræ. 6. per oliuam autem significari misericordiam, passim docent Patres, ac præsertim S. Io. Chrysostomus hom. 79. in Matthæum, contra autem portæ inferorum ferreæ describuntur in Psal. 106. vt intelligamus per misericordiam aditum pateferi ad vitam æternam, per inhumanitatem ad gehennam.

SECUNDO, eleemosyna satisfactio est pro peccatis. Id quod satis probant testimonia Scripturæ & Patrum, quæ paulò antè allata sunt, videlicet in tertia obiectione capitis superioris.

TERCIO, auget fiduciam apud Deum, & gaudium spirituale. Quamuis enim id commune sit cum omni opere bono: tamen præcipuè conuenit eleemosynæ, cum per eam Deo simul, & proximo gratum præstemus obsequium, & sit opus, quod facile cognoscitur esse bonum. Tobia 4. *Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna, omnibus facientibus eam.* Ad Heb. 10. *Vinctus (inquit Apostolus) compassi estis, nolite itaque amittere confidentiam vestram.* S. Cyprianus eleemosynam appellat *solatium grande credentium, securitatis nostræ salutare presidium.* Similia vide apud Chrysostomum hom. 34. in Genesim, & alibi.

QUARTO, conciliat beneuolentiam multorum, qui pro benefactoribus Deum precantur, eisque vel gratiam conuertionis, vel donum perseuerantiæ, vel incrementum gratiæ & gloriæ, impetrant. Nam his omnibus modis intelligi potest, quod Dominus ait: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum*

defeceritis, recipiāt vos in aeterna tabernacula. Luc. 16. Huc etiā illud pertinet: *Qui recipit iustum, in nomine iusti, mercedem iusti accipiet.* Matt. 10. hoc est, qui iustum eleemosynis suis fouet, particeps erit meritum ipsius. Et quemadmodum S. Petrus Tabitham, corporaliter mortuam, ad preces viduarum, quæ ab ea eleemosynas acceperant, excitauit: ita sæpè Deus spiritaliter mortuos excitat ad preces sanctorum pauperum qui pro benefactoribus suis orant.

QUINTO, eleemosyna dispositio est ad gratiam iustificationis, si fiat ab eo: qui penitentiam agere incipit, & ex Dei motione, & auxilio speciali. De hoc fructu loquitur Salomon Prouerb. 15. *Eleemosynis & fide, delicta purgantur.* Et Dominus Luc. 11. vt suprà exposuimus; *Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis.* Et Luc. 19. cum dixisset Zachæus; *Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, ad pauperibus, &c.* adiunxit Dominus; *Hodie salus huic domui facta est.* Denique Act. 10. *Eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. Et nūc mitte in Ioppem, & accerse Simonē, &c.* Ex quo loco probat S. Augustinus in 1. lib. de prædest. Sanctorum, ca. 7. Cornelium per eleemosynas impetrasse à Deo gratiam fidei Christianæ, & perfectæ iustificationis.

SEXTO, eleemosyna sæpe causa est maioris abundantiae temporalium bonorū. Id enim vt plurimum diuina prouidentia ordinare solet, vt qui sunt eleemosynæ studiosi, quo magis erogat, eo magis abundant. Id quod affirmat Sapiens Prouerb. 19. cum ait, *Fæneratur Domino qui miseretur pauperis.* Et apertius c. 28. *Qui dat pauperibus, nūquam egebit.* Idem exemplo suo Dominus docere voluit, cum discipulis iussit, panes, quos solos habebant, turbis egentibus apponerent. Nam turbis satiatis, pro quinque panibus duodecim cophiños, panibus plenos, discipuli retulerunt. Tobias quoque, qui bona cum pauperibus benignè communicabat, ingentes diuitias breui cōsequutus est. Vidua etiam Sareptana, quæ modicum farinæ, & olei in vsu Prophetæ libenter insumpsit, id à Deo obtinuit, vt farina & oleum, longo tempore nunquam ei defuerit. Exempla præterea plurima & dignissima, quæ legantur, extant apud Gregorium Turon. cum lib. 5. historię Francorum, cap. 19. apud Leontium, in vita sancti Ioannis Eleemosynarij, & apud Sophronem in Prato spirituali, cap. 185. & 201. Idem denique S. Patres affirmant, ac præsertim S. Cyprianus in sermone de eleemosyna, & S. Basilius in oratione ad diuites, explicans illud: *Destruam horream meam, &c.* Vbi etiam eleganti similitudine diuitias comparat aquis puteorum, quæ si frequenter hauriantur, semper meliores & copiosiores scaturire solent, si verò immotæ conferuentur, putrescunt, atque decrescunt.

CAPVT V.

Vnde sumatur eleemosyna magnitudo.

QUÆRI solet post enumeratos eleemosynæ fructus, vnde sumatur eleemosynæ magnitudo. Quam quæstionem quia facilis est, paucis absoluemus. Igitur, TRIA sunt quæ maiorem eleemosynam reddunt, magnitudo rei, quæ datur, promptitudo voluntatis ad dandum, & dignitas personæ, quæ eleemosynam facit. Nam, cæteris paribus, semper maior eleemosyna esse censetur, & Deo gratior, quo plura, vel preciosiora dantur, quia donum ipsum est absolutè, & simpliciter maius. Sic etiam, cæteris paribus, semper eleemosyna maior existimatur, quo maiori promptitudine, & feruore tribuitur. Si quidem in ea promptitudine includitur voluntas plura,

A & maiora tribuendi, si facultas suppeteret. Denique, cæteris paribus, eleemosyna illa pluris à Deo fit, quæ proficiscitur ab eo, qui iustior, sanctior, & ipsi Deo gratior est, *Respexit enim Deus ad Abel primum, deinde ad munera eius,* Genes. 4. Verum si hæc tria inter se conferantur, primum locum obtinebit feruor & promptitudo voluntatis actualis; secundum bonitas personæ, siue magnitudo gratiæ habitualis; postremum rerum, quæ donantur, magnitudo, vel precium.

Hinc videlicet Dominus Luc. 21. anteposuit eleemosynam duorum minorū viduæ cuiusdam egentis, ingentibus donarijs diuitum, quia cum illa dedit totum victum suum, sine dubio tanta promptitudine animi dedit, vt parata fuerit multo plura, & maiora donare, quàm diuites illi fecerint, si quod dare posset, habuisset. Hinc etiam sancti Patres passim anteponunt affectum censui.

S. CYPRIANVS in lib. ad Quirinum, cap. 2. *In opere, inquit, & eleemosynis, si per mediocritatem minus fiat, ipsa voluntas satis est.*

S. AMBROSIVS in libro de viduis: *Liberaltas, inquit, non cumulo patrimonij, sed largitatis definitur affectu.* Idem repetit in lib. 1. de officijs c. 30.

S. IOANNES CHRYSOSTOMVS hom. 34. ad populum Antiochenum: *Eleemosynæ, inquit, magnitudo non in pecuniarum multitudine indicatur, sed in dantium promptitudine.*

C S. AVGVSTINVS in Psal. 125. in illud: *Tunc impletum est gaudium os nostrum, & lingua nostra exultatione: Si manum, inquit, porrigas, nec in corde miserearis, nihil fecisti. Si autem in corde miserearis, etiamsi non habeas quod porrigat manus, acceptat Deus eleemosynam tuam.*

S. LEO ferm. 4. de Quadragesima: *Ex affectibus, inquit, piorum benignitatis mensura taxatur.*

S. GREGORIUS hom. 5. in Euangelia: *Exteriora, inquit, nostra Domino, quamlibet parua sufficiunt. Cor namque, & non substantiam pensat.*

CAPVT VI.

Esse præceptum aliquod de eleemosyna faciendâ, idque ad quartum præceptum Decalogi reuocari.

PRÆCEPTVM esse aliquod in diuinis litteris de eleemosyna faciendâ, in dubium reuocari non potest. Non enim in iudicio damnarentur, qui eleemosynas non fecerunt, nisi præceptum aliquod violarent, qui eleemosynas non faciunt. Damnari autem perspicuum est ex Euangelio, Matth. 25. Deinde vnum ex primarijs præceptis esse: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum,* notum est ex Leuit. 19. Matt. 22. & ad Rom. 13. proximum autem non verbo, & lingua diligere debemus, sed opere & veritate, vt sanctus Ioannes in epist. 1. cap. 3. scribit. Quid est autem opere & veritate diligere nisi proximo indigenti succurrere, quod fit per eleemosynæ largitionem?

Quamuis autem præceptum eleemosynæ propriè ad Decalogum nō pertineat, cum in Decalogo non ponantur, nisi præcepta iustitiæ; eleemosynæ autem præceptum, charitatis sit, non iustitiæ, tamen solent Theologi omnia præcepta moralia aliquo modo ad Decalogum reuocare. Et alij quidem, in quibus est Albertus in 4. dist. 15. artic. 16. reducunt eleemosynæ præceptum ad illud Decalogi: *Nō furaberis,* quoniam genus furti esse videtur, non tribuere pauperibus quod debemus.

ALIj verò in quibus est S. Thomas in secunda se-

cunda, quæst. 52. art. 5. ad quartum, reuocant ad præceptum: *Honora patrem & matrem*. Quæ sententia probabilior est. Nam Apostolus 1. ad Timoth. 4. ait: *Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est & futura*. Vbi commendans opera pietatis, quibus proximis subuenimus, indicat ad illud præceptum eiusmodi officia pertinere, quod habet promissionem vitæ. In nullo autem præcepto Decalogi annexa est promissio vitæ nisi in illo: *Honora patrem & matrem, ut sis longæuus super terram*.

DEINDE, præceptum eleemosynæ sine dubio est affirmatiuum, non negatiuum. Includitur enim in illo: *Diliges proximum tuum, sicut teipsum*. At in secunda tabula Decalogi nullum est affirmatiuum præceptum, nisi vnū illud: *Honora patrem & matrem*. Cætera enim pertinent omnia ad mala, quæ cauere debemus, ne proximis inferamus, & ideo negatiua sunt. Quartum duntaxat præcipit bona officia, quæ proximis præstare tenemus, & affirmatiuum est. Itaque omnia bona, quæ proximis debemus, continentur in illis verbis, *Honora patrem & matrem*. Sed ideo patentem solum mentionem fecit Scriptura diuina, quoniam ipsi in proximis primum locum tenent, & magis elucet ratio iustitiæ in eo, quod parenti, quam in eo quod alij cuicumque debemus.

DENIQUE, si præceptum eleemosynæ faciendæ, non ad quartum, sed ad septimum præceptum Decalogi, quod est, *Non furaberis*, reuocemus, id sequeretur, vt ad restitutionem obligandus esset, qui eleemosynam non fecisset. Quod certè à communi sententia Scholarum abhorret.

CAPVT VII.

Diuino præcepto diuites obligari ad ea pauperibus eroganda, quæ sibi supernacanea sunt.

PRÆCEPTVM esse aliquod eleemosynæ faciendæ capite superiore docuimus. Sed quibus ex rebus eleemosyna facienda sit, superest vt quæramus; Ac PRIMA quæstio est, Vtrum superfluas opes præcepti necessitate, diuites pauperibus erogare cogantur. Vt autem status quæstionis proprius explicetur, pauca quædam præmittenda sunt.

SCIENDVM est PRIMO, DVODVS modis posse dici opes superfluas: VNO modo, si sint superflua natura, non tamen personæ: ALTERO modo, si superflua sint tam naturæ quam personæ. Superfluum NATURÆ dicitur id, sine quo viuere posset tum is, qui superfluum habere dicitur, tum etiam familia, quam ipse alere, ac sustentare debet. Superfluum PERSONÆ appellatur id, sine quo non solum viuere, & familiam alere, sed etiam statum, conditionem, ac dignitatem propriam conseruare posset. Quæstio igitur de superfluo absolute, id est, quod tam naturæ, quam personæ superfluum est, intelligi debet.

SECUNDO considerandum est, necessitatem naturæ, vel personæ, non esse accipiendam mathematicè, sed moraliter, ac secundum iudicium pij, prudentisque Christiani. Neque enim id solum necessarium dici debet, sine quo nullo modo naturæ, aut personæ status conseruari potest: sed etiam id, sine quo non bene conseruari potest. Contra quoque non ideo debent opes necessariæ, aut non superflua iudicari, quoniam non seruantur ociose, sed in vestibus, aut hortis, aut ædificijs infumuntur. Nam hæc ipsa dicuntur supernacanea, & sunt quando non sunt necessaria naturæ, vel personæ. De qua re dili-

genter legi deberent, quæ scribit sanctus Basilius in oratione ad diuites.

TER TIO addendum est, non tantum id posse dici non superfluum, sed necessarium, quo in præsentibus opus habemus, sed etiam id, quo paulò post opus habebimus. Si quis enim filias habeat paruulas, non dicitur retinere superfluum, si pecunias conseruet, quæ pro earum dotibus necessariæ erunt, quamuis in præsentibus necessariæ non esse videantur. Ex quo intelligimus, minus excusari posse Ecclesiasticos, quam Laicos, si opes superuacaneas habeant, cum ipsi ab onere vxorum, & filiarum, liberi sint, & exemplo temperantiæ, moderationis, & omnium virtutum alijs præluere debeant.

Quamuis autem non censeatur esse superfluum id, quod paulò post necessarium erit, tamen non sunt opes conseruandæ propter omnes casus, qui aliquando accidere possent, sed propter eos tantum qui probabiliter, & quasi certè ita imminet, vt nisi nunc ijs prospiciamus, postea prouideri non poterit. Alioqui peccatur contra præceptum Domini, prohibentis sollicitum esse de crastino, Matth. 6. Is enim dicitur sollicitus esse de crastino, qui hodie pro ea re sollicitus est, de qua satis tempestiue cras cogitare inciperet.

QUARTO est obseruandum, conuenire inter Theologos, tunc saltem præcepti necessitate superfluum esse pauperibus erogandum, quando occurrunt pauperes, qui extrema, vel graui admodum necessitate premuntur, sed quæstionem esse de superfluis opibus, ratione superfluitatis, id est, An diuites teneantur superflua erogare, quia superflua sunt, quicquid sit de necessitate extrema, vel graui egenorum. Et quamuis non desint graues Theologi, qui contra sentiant, nos tamen tutiorem & veriorẽ eam sententiam arbitramur, quæ docet, superfluas opes sine peccato retineri non posse. Quam sententiam sequitur sanctus Thomas in 2. 2. quæst. 66. artic. 7. & quæst. 87. art. 1. ad 4. & quæst. 118. art. 4. ad 2. & Quodlibeto 6. art. 12. & præterea Albertus, Richardus, Paludanus, & alij in 5. Sentent. distinct. 15. Quo loco Sanctus Thomas quæst. 2. art. 1. quæstiuncula 4. scribit, hanc esse communem Theologorum sententiam.

Probat igitur hæc sententia, PRIMO ex diuinis litteris, Matth. 6. *Nemo potest duobus dominis seruire. Non potestis Deo seruire & Mammonæ*. Seruire Mammonæ nihil esse aliud docent Chrysostomus & Hieronymus in hunc locum, nisi superuacaneas diuitias congregare. Qui enim opes suas distribuit indigentibus, is non seruit, sed dominatur Mammonæ; qui autem congregat, & custodit ociosas pecunias, aut vestes, aut alia id genus, sine dubio seruit. Item Luc. 3. *Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui habet escas similiter faciat*. Quo loco per duas tunicas, & duplices escas aperte superfluum indicatur. Nam vt S. Hieronymus rectè explicat in epistola ad Hedibiam, quæst. 1. vna tunica dicitur vestimentum vniciueque necessarium, & si alicui tres, aut quattuor vestes per hyemem necessariæ sint, illæ omnes vna tunica sunt. Sed si plures fortè habeat, illæ dicuntur altera tunica, & ex præcepto à Ioanne declarato, pauperibus distribuendæ sunt. Neque dicit Beatus Ioannes, *Qui habet duas tunicas, det alteram frigore morienti, sed, non habenti*; neque est cõsiliũ, sed præceptum. Nam cum dixisset: *Omnis arbor, quæ nõ facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur*: Quærentibus turbis, quid ergo faciemus? respondit: *Qui habet duas tunicas, &c.*

Ad hæc Luca 12. diues quidam cum haberet bona

plurima, cogitare cœpit vbinam ea recondere posset, dictum autem illi est: *Stulte, hac nocte repetunt à te animam tuam, & qua parasti cuius eris? Quem locum tractans B. Augustinus homil. 7. in lib. 50. homiliarum, scribit, diuitem illum non ob aliud peccatum fuisse damnatum, nisi quia superflua retinebat. Illud enim: Stulte, hac nocte repetunt à te animam tuam, dicit, non esse simplicem reprobationem, sed damnationis iudicium. Sicut etiam quod sequitur: sic est omnis, qui sibi thesaurizat, & non est in Deum diues, nihil significat aliud, nisi sic perituros omnes, qui student augendis opibus non necessarijs, cum potius studere deberent, vt diuites fierent apud Deum meritis operum bonorum.*

Similis locus est Luc. decimo sexto, vbi describitur alius diues, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendè; & cum aleret etiam canes, tamen vlcerosi pauperis non miserebatur. Nam iste quoque, vt sanctus Augustinus monet loco notato, non alia de causa damnatus est, nisi quia superfluas opes in superfluo cultu, & delicijs infumebat, cum eas pauperibus distribuere debuisset. Neque Lazarus introducit in extrema necessitate, sed planè talis, quales in plateis, vel ante fores diuitum videmus quotidie.

Addi solet alius locus ex cap. 11. Luc. *Quod superest, date eleemosynam.* Et quamuis Græca vox, *τὸ ὑπόλοιπον*, significet, quæ adsunt; tamen interpres rectè exposuit sententiam domini, & vertit, quod superest, id est, quod vobis adest vltra necessitatem.

Probatur SECUNDO eadem sententia testimonijs Patrum, S. BASILIVS orat. in illud: *Destruam horrea mea, prope finem, At tu, inquit, nonne spoliatores, qui quæ dispensanda accepisti propria reputas? est panis famelici, quem tu tenes; nudi tunica, quam in conclauis conseruas; disgalceati calceus, qui apud te marcescit; indigentis argentum quod possides inhumatum. Quocirca tot pauperibus iniuriam facis, quot dare valeres.*

S. IOANNES CHRYSOSTOMVS hom. 34. ad populum Antiochenum: *Nunquid, inquit, graue quippiam, & onerosum à nobis requirit? necessitatem excedentia vult nos facere necessaria, & quæ nequicquam, & inutiliter reposita sunt, hæc vult benè distribuere, vt hinc occasione sumpta, nos coronet.* Et infra disputans de superfluis: *Tuarum, inquit, rerum es, ò homo, dispensator, non minus quam qui Ecclesia bona dispensat.* Et infra: *Non ad hoc accepisti, vt in delicijs absumeres, sed vt in eleemosynam erogares. Nunquid enim tua possides? res pauperum tibi sunt credita, siue ex laboribus iustis, siue ex hereditate paterna possideas.*

S. AMBROSIVS serm. 81. *Sed ais, inquit, quid iniustum est, si cum aliena non inuadam, propria diligentius seruem? ò impudens dictum, propria dici? quæ ex quibus reconditis in hunc modum delulisti? Et infra: Non minus est criminis, habenti tollere, quam cum possis, & abundes indigentibus denegare.*

S. HIERONYMVS in epistola ad Hedibiam, quæst. 1. *Si plus, inquit, habes, quam tibi ad victum, restitumque necessarium est, illud eroga. & in illo debitricem esse te noueris.* Citatur etiam illud ex Hieronymo: *Aliena rapere conuincitur, qui vltra sibi necessaria retinere probatur.* Vide Gratianum dist. 42. can. Hospitalè.

S. AVGVSTINVS in Psal. 147. in illud: *Confortauit seras portarum tuarum, Superflua, inquit, diuiti necessaria sunt pauperi, aliena retinet, qui ista tenet.* Item hom. 18. in lib. 50. homiliarum: *Desert, inquit, tibi Deus honorem, & quasi dicit tibi, prior de communi tolle, quod sufficit necessitatibus domus tue: quod reliquum*

est, da Christo. Item tract. 50. in Ioan. *Tibi, inquit, superflua sunt, sed Domini pedibus necessaria sunt.*

S. LEO serm. 5. de collectis: *Etiã terrene, inquit, & corporea facultates ex Dei largitate proueniunt, vt meriti rationem eorum quaesiturus sit, quæ nõ magis possidenda, quam dispensanda commisit.*

S. GREGORIUS 3. par. pastoralis admonitione 22. *Admonendi sunt, inquit, qui nec aliena appetunt, nec sua largiuntur, vt sciant sollicitè, quod ea, de qua sumpti sunt, cunctis hominibus terra communis est, & idcirco alimenta quoque omnibus communiter profert, & idcirco incassum se innocentes putant, qui commune Dei munus sibi priuatum vendicant.*

S. BERNARDVS in epist. 41. ad Henricum Senonensem Archiepiscopum: *Nostrum est, inquit, pauperes clamant; quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur; quod inaniter expenditis.*

Probatur VLTIMO rationibus. PRIMA ratio, Debet vnusquisque diligere proximum sicut seipsum, vt omnes concedunt: At fieri non potest, vt quis verè diligit proximum sicut se ipsum, si ne superflua quidem cum illo egente communicare velit, imo qui eiusmodi est, in vtroque extremo versatur, nam non solum non diligit proximum, quantum oportet, sed etiam se ipse diligit plus quam oportet.

SECUNDA ratio, Qui diuitias habent, quamuis re vera domini sint opum suarum iustè acquisitarum, si comparentur ad alios homines: tamen si conferantur ad Deum, non tam domini, quam dispensatores dici debent, vt perspicuum est ex parabola de villico iniquitatis Lucæ 16. & ex Patribus suprâ citatis, & ex ipsa ratione. Nam Deus omnia creauit, & eius prouidentia fiunt homines, aut diuites, aut pauperes. Et Deo sine dubio rationem de diuitijs suis reddituri sunt: igitur secundum voluntatem Dei diuitias suas erogare debent. Non vult autem Deus, qui Pater est omnium, & qui mundum creauit in communem omnium vtilitatem, vt alij sint ita diuites, vt abundant superfluis, alij ita pauperes, vt careant necessarijs: Sed vult alios esse diuites, alios pauperes, vt illi per misericordiam, isti per patientiam in regnum cælorum ingrediantur. Quare contra Dei voluntatem agunt, & sine dubio peccant, quia superflua retinent. Atque hæc est potissima ratio, quam sancti Patres in suis ad populum concionibus adferre solent.

At contra nostram hanc sententiam obijci potest, quod Apostolus 2. ad Cor. 8. cum hortaretur ad eleemosynam, ait: *Non imperans dico, sed consilium do.* Et loquebatur de eleemosyna ex superfluo: *In presentis, inquit, vestra abundantia illorum inopiam suppleat.*

RESPONDEO, vel Apostolus nomine abundantia, non intellexit superfluum, sed id, quod commodè sufficiebat Corinthijs. Nam & illi abundare dicuntur, qui commodè viuunt. Vel certè si de superfluo loquebatur, non dixit, consilium do, quia non tenerent Corinthij donare superfluum pauperibus, sed quia non tenebantur donareijs, qui erant in Hierusalem, vt Apostolus cupiebat, sed poterant, quod eis supererat, distribuere in ciues suos Corinthios. Quamuis enim diuites non possint sine peccato retinere superflua: non tamen coguntur cuiunque pauperi petenti, eleemosynam facere, sed possunt vni potius, quam alteri dare, dummodo bona fide ea dispense, quibus, quando, quomodo prudentia & charitas docent, vt Sanctus Thomas monet in Quodlib. 6. art. 12. ad 1. & 2.

CAPVT VIII.

Non solum superflua, sed etiam necessaria interdum erogare, vel preceptum, vel consilium est.

DE NECESSARIIS naturæ vel personæ, an sit eleemosyna facienda, multa disputant Theologi, sed quoniam hæc satis accuratè traduntur à multis, ac præsertim ab ijs, qui casus conscientiæ tractant, attingam hoc loco solum capita rerum.

P R I M V M igitur de necessario naturæ propriè non videtur eleemosyna fieri debere, nisi fortè publica aliqua persona, ex qua salus Reipublicæ penderet, in extrema necessitate versetur. Id enim exigit ordo charitatis, vt non diligamus proximum magis quàm nos ipsos, nisi fortè ex proximi alicuius salute, vt diximus, salus penderet Reipub. vniuersæ.

S E C V N D O, de necessario personæ, vel statui, sed superfluo naturæ eleemosyna fieri debet pauperibus necessitatem naturæ patientibus. Nam & id postulat ordo charitatis, vt pluris faciamus vitam proximi nostri, quàm statum & conditionem nostram.

T E R T I O, non semper est necesse donare, sed tunc solum, cum egenti neque per mutuum, neque per venditionem, neque alia ratione succurri potest. Nam si quis fortè vno in loco pecunijs egebat, quibus in alio abundet, satis erit ei pecunias mutuo dare: & hoc ipsum genus est eleemosynæ, iuxta illud. Psal. III. *Iucundus homo qui miseretur, & commodat.* Et Ecclesiastici 29. *Fenerare proximo tuo in tempore necessitatis illius.* Vbi per vocem, *fenerare*, nihil aliud nisi mutuare intelligendum est. Itaque Tobias, qui multis pauperibus plurima largiebatur, Gabelo tamen egenti, sed alioqui locupletis non donauit, sed sub chirographo pecunias mutuo dedit. Sic etiam, si absque mutuo, sola venditione, necessitati proximorum subueniri possit, id solum præstare debemus, quemadmodum Patriarcha Ioseph in summa annonæ caritate ijs, qui pecunias habebant, non donauit frumenta, sed vendidit.

Q V A R T O, dare in eleemosynam tantum de suis rebus, vt non possit quis deinceps viuere secundum dignitatem proprii status, vitium est, nisi velit is mutare statum, aut occurrat extrema necessitas proximi, aut grauis necessitas Reipub. Debet enim vnusquisque pro conditione sua honestè viuere, & famæ, atque honori suo consulere. Neque vlllo modo decet, cessante necessitate (vt diximus) extrema proximorum, aut graui Reipub. vt qui Doctoris munere fungitur neque libros, neque vestes, neque alia conuenientia proprio gradui sibi retineat: & qui militiam profitetur, arma omnia, & equos, ac cætera instrumenta bellica pauperibus tribuat. Si quis tamen statum mutare velit, & sæculo valedicens ordinem monasticum profiteri incipiat, is poterit, ac debebit iuxta verbum Domini Matth. 9. vendere omnia, & pauperibus dare.

Quamuis autem hæc doctrina vera sit, & non solum à Sancto Thoma in 2. 2. q. 32. artic. 6. Sed etiam ab alijs Theologis communiter tradi solet: tamen quoniam proni sunt homines ad retinendum magis quàm ad largiendum, & plerumque amplificat necessitates suas, & extenuant alienas: & ideo sententia ista communis restringenda videtur ex parte diuitum, & dilatanda ex parte pauperum.

Itaque tunc solum vitium censeri deberet, nimis multum de rebus suis proximo largiri, quando valde magnum detrimentum pateretur persona largientis, & non occurreret proximi necessitas nisi

A communis & leuis. Contra autem non vitium, sed virtus existimari deberet, liberaliter sua profunderet, etiam cum detrimento proprii status, quando vel grauis occurreret necessitas proximi, vel non adeo graue detrimentum persona dantis pateretur. Certè enim exempla Scripturæ & Patrum id nobis apertissimè persuadent. Nam vidua illa, quæ totum victum suum misit in donaria Dei, non reprehenditur, sed laudatur à Christo, Luc. 21. & Apostolus 2. ad Cor. 8. Macedones laudat, quod non solum secundum virtutem, sed etiam supra virtutem eleemosynas fecerint.

B Neque repugnat huic sententiæ, quod in eodem loco adiungitur: *Non vt alijs sit remissio, vobis autem tribulatio.* Non enim significatur his verbis, nõ licere aliquid pati, vt succurratur necessitatibus aliorum, sed non debere ita fieri eleemosynam, vt is, qui accipit, fiat ditior, quàm is, qui dat; & incipiat, qui pauper erat, habere superflua; qui diues erat, carere etiã necessarijs. Ipse enim Beatus Apostolus non sine aliquo detrimento non solum personæ, sed etiam naturæ donabat populis id, quod iure exigere potuisset, & labore manuum se, ac suos, vt poterat, sustentabat. Actor. 20. & 1. ad Cor. 9.

C Sanctus Martinus cum pauperi occurrenti dimidium chlamidis dedit, non superfluum, sed planè necessarium dedit. Nam vt Sulpitius in eius vita, ca. 2. scribit, nihil præter chlamydem, qua indutus erat, habebat; iam enim reliqua in opus simile consumpserat. Quàm autem id fuerit Christo gratum, testatur idem Sulpitius in eodem loco.

S G R E G O R I V S N A Z I A N Z E N V S, in oratione de obitu Gregorij patris sui, parentem valde commendat, quod non tantum superflua, sed etiam quæ necessaria sibi erant, pauperibus largiri solitus esset.

S A M B R O S I V S, cum non solum omnia sua, sed etiam Ecclesiæ sacra vasa conflat, ac pauperibus dari iussisset: de hoc facto suo ita scripsit in 2. lib. de officijs, cap. 28. *Hoc, inquit, maximum incentiuum misericordie, vt compatiamur alienis calamitatibus, necessitates aliorum, quantum possumus, iuuenus, & plus interdum quàm possumus. Melius est enim pro misericordia causas præstare, vel inuidiam perpeti, quàm præterdere inclementiam.*

D Sanctus Hieronymus in vita Paulæ Romanæ refert eam cū esset alioqui ditissima, ita omnia pauperibus erogasse, vt ne quidem nummum filia dereliquerit.

Sanctus Paulinus Episcopus Nolæ, cum omnia quæ habebat, in captiuorum redemptione, & egentium necessitatibus consumpserat; ad extremum se ipse dedit in seruum, vt alium quendam à seruitute liberaret. Neque hoc eius factum reprehensum fuisse legimus, sed egregiè laudatum à Sancto Gregorio lib. 3. Dialog. cap. 1.

E Sanctus Benedictus, eodem Gregorio teste libro secundo Dialogorum, capite 28. cum videret provinciam in qua erat, fame grauius laborare, omnia quæ in monasterio reperire potuit, pauperibus erogauit.

Ipse quoque Sanctus Gregorius, cum aliquando pecunias omnes, & vestes, quas domi habebat, pauperibus dono dedisset, argenteum etiam vas, quod vnum remanserat, pauperi petenti dari iussit, dicens, malle se nihil habere, quàm pauperes sine consolatione dimittere. Vide Ioannem Diaconum in vita S. Gregorij lib. 1. cap. 10.

Sanctus Ioannes Eleemosynarius, vt in eius vita scribit Leontius, ita liberaliter omnia profusus, quæ habere posset, pauperibus erogabat, vt sæpè mira-

rentur tam effusam liberalitatem ipsi etiam qui eleemosynam accipiebant. Quibus ille respondere solitus erat, Frater nondum pro te sanguinem fudi, sicut mandauit mihi Dominus meus Christus.

CAPVT IX.

Quando ex malè partis eleemosyna fieri possit.

RESTANT opes malè partæ, de quibus etiam quæri solet, Vtrum exiis eleemosyna fieri possit, aut debeat. Sed facilis erit responsio, si illud teneamus, TRIA esse genera malè partorum. SÆPÈ enim ait sunt malè parta, vt iniustitia sit tantum eius qui acquisiuit, non eius, qui amisit, vt cum ex furto, rapina, vsura, lucrum accedit. INTERDVM verò iniustitia communis est, tum ei, qui accipit, tum ei, qui dedit; vt cum per symoniam, vel iudicij subuersionem, vel patriæ prodicionem aliquid acquiritur. DENIQVE, aliquando, nec in dante, nec in accipiente iniustitia est, & ideo lucrum eiusmodi non iniustum, sed turpe, ac sordidum appellatur, quale est lenonum, meretricum, & histrionum.

Igitur ex rebus malè partis PRIMO MODO eleemosyna fieri non potest nisi in extrema pauperum necessitate, quoniam eleemosyna ex proprijs fieri debet. Res autem malè partæ primo illo modo alienæ sunt, ac restitutioni obnoxia, Iob. 4. *Ex substantia tua fac eleemosynam.* Prouerb. 3. *Honora Dominum de tua substantia, & de primitijs frugum tuarum da pauperibus.* Eccles. 34. *Immolantis ex iniquo oblatio est maculata.* Isaia 54. *Frange esurienti panem tuum.* S. AMBROSIVS li. 1. de officijs, c. 30. *Non probatur largitas, si quod alteri quis largitur, alteri quis extorqueat: si iniuste quarat, & iniuste dispensandum putet.* S. AUGUSTINVS serm. 25. de verbis Domini: *De iniustis laboribus facite eleemosynam.* Et hom. 47. *De iniustis laboribus iussit (Deus) dari: de rapinis verò prohibuit dari.* S. GREGORIUS lib. 7. Epistolarum, epist. 110. *Eleemosyna redemptoris nostri oculis illa placet, qua nõ de illicitis rebus, & iniquitate congeritur, sed qua de rebus concessis, & bonè acquisitis, impenditur.* Vide eundem lib. 12. Moral. c. 24. & Theologos in 4. Sent. dist. 15. & 16. Quod autem contra obijci solet ex verbis Domini Luc. 16. *Facite vobis amicos ex mammona iniquitatis;* in vndecimo capite exponetur.

Iam verò ex rebus malè partis SECVNDO MODO, hoc est, cum lucrum est iniustum, tam ex parte dantis, quàm ex parte accipientis: eleemosyna quidem fieri potest, ac debet, quia lucrum illud ad pauperes pertinet; cum illud neque possit retinere, qui iniuste accepit, nec mereatur recipere, qui iniuste dedit: tamen ea propriè non tam eleemosyna, quàm restitutum dici debet, vt S. GREGORIUS affirmat loco citato epist. 110. lib. 7. vbi differens de eleemosyna ex lucro Simoniacò. *Neque enim, inquit, eleemosyna reputanda est, si pauperibus dispenseretur, quod ex illicitis rebus accipitur.* Et infra: *Unde etiam illud certum est, quia et si monasteria, ac xenodochia, vel quid aliud de pecunia, que pro sacris ordinibus datur, construatur, mercedi non proficit, & c.*

Est OBSERVANDVM hoc loco, Simoniacum lucrum non semper pauperibus erogandum esse; sed interdum illi Ecclesiæ conferendum, in cuius iniuriam Simonia commissa est, de qua re vide titulum de Simonia in epist. Decretalibus.

POSTREMO, de lucro non tam iniusto, quàm turpi eleemosyna fieri potest; quamuis Ecclesia iustis de causis oblationes non admittat Histrionum, Lenonum, Meretricum, & similibus personarum. Id enim facit, TVM ob reuerentiam rerum facta-

rum, TVM vt eiusmodi homines confundantur, & resipiscant; TVM, ne videatur eorum facta approbare; TVM denique, ad imitationem testamenti veteris, in quo lege sancitum erat, vt non offerretur mercès prostibuli in domo Domini, Deuter. 23. Rectissime tamen facient isti omnes, si fructus dignos penitentia facere cupientes, peccata sua eleemosynis redimant, & iniquitates suas misericordijs pauperum, Danielis quarto.

CAPVT X.

Diuitias non esse Christianis illicitas.

EXPOSIVIMVS hætenus quattuor partes disputationis de eleemosyna. Nunc, vt QVINTAM & SEXTAM, id est, quis facere debeat eleemosynam, & cui facienda sit, explicemus: necessarium esse duximus, paucis demonstrare, licitum esse Christianis possidere diuitias. Nam cum diuitis sit eleemosynas facere, pauperis recipere: si nulli possint esse in Ecclesia diuites, sed omnia sint communia omnibus, nulli quoque pauperes esse poterunt. Ita fundamentum eleemosynæ dandæ & accipiendæ nullum erit.

Igitur nemo quod sciam, in quæstionem vocauit vnquam, An iure naturæ & gentium licitum esset, habere proprias opes. Tameñ enim Plato in Timæo & in lib. 5. de Repub. conatus est introducere communionem omnium rerum, etiam vxorum: tamen non docuit, illicitam esse proprietatem, sed communionem vtiliorem esse iudicauit. Quæ egrege refutauit ex Ethnicis Aristoteles li. 2. Polit. ex Christianis Tertullianus in Apologet. cap. 39.

Cæterum, non defuerunt, qui lege Euangelica diuitias, ac rerum proprietatem Christianis interdictas esse contenderent. Ita enim sensit quondam Iulianus Apostata, teste sancto Gregorio Nazianzeno oratione prima in Iulianum. Ita etiam hæretici, qui Apostolici nominari volebant, teste Epiphano hæresi 61. & Augustino hæresi 40. Ita quoque Manichæi, teste Augustino libro primo de moribus Ecclesiæ Catholice, capite vlt. Ita denique Pelagiani, teste Augustino in epist. octogesima nona ad Hilarium, & 106. ad Paulinum. Et quamuis non desint argumenta huic errori, verus tamen atque exploratus est error.

PRIMUM enim Dominus Matth. 19. petenti diuiti adolescenti, quid opus factò esset ad consequendam vitam æternam, non ait, Abijce omnes diuitias; sed, *si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Deinde consilium perfectionis, non præceptum necessitatis exposuit, dicens: *si vis perfectus esse, vade, vende omnia que habes, & da pauperibus, & c.*

SECVNDO, beatus Petrus Actor. 5. cum Anania dixit: *Nonne manès tibi manebat, & venundatus in tua erat potestate?* Satis aperte significauit, liberum fuisse Anania, quamuis Christiano agrum suum non vendere, & precium agri iam venundati, non offerre Apostolis, neque in commue conferre. Ex quo intelligimus id, quod narratur Actor. 4. de primis Christianis, qui in Hierusalem habitabant, quod nemo suum aliquid diceret, sed omnia essent illis communia; non præcepti, sed consilij fuisse.

TER TIO, B. Paulus in priore ad Timot. cap. 6. de diuitibus ita loquitur: *Diuitibus huius sæculi præcipe non superbè sapere, facile tribuere, & c.* At certè non decipiebat Apostolus diuites, & tamen non eis dicebat, Renunciate diuitijs.

QVARTO, Scriptura passim prohibet furta, imperat reddi debita, iubet solui tributa, commendat eleemosynas, & laudat mutantes: quæ certè omnia manifestè clamant, à Spiritu Sancto non improbari proprietatem, & rerum possessionem.

QUINTO, Semper in Ecclesia fuit vsus collectarum, hoc est, vt Dominicis diebus in conuentu Ecclesiæ à diuitibus colligeretur, quod pauperibus erogaretur, idque pro arbitrio, & voluntate diuitum, vt notū est ex Apostolo 1. ad Cor. 16. & 2. ad Cor. 8. & 9. ex Iustino in Apologia ad Antoninum extrema, & ex Apogetico Tertulliani, cap. 39. Quod autem in eo loco idem Tertullianus dicit, omnia indiscreta esse apud Christianos, præter vxores: nihil aliud significat, nisi omnia facillè, & libenter communicari cum cæteris, præter vxores.

SEXTO, Patres communi consensu docent, consilium esse, non præceptum, abdicare à se proprietatem, & dominium rerum suarum. Vide præter cæteros Eusebium in primo libro Demonstrat. Euangelicæ cap. 8. Chrysostomum homil. 8. de penitentia, Ambrosium in libro de viduis ultra medium, Hieronymum in epist. ad Hedibiam, quæst. 1. Augustinum in epist. 89. quæst. 4. & Bedam in commentario capituli 14. Lucæ.

POSTREMO, accedat ratio ducta ab utilitate, vel potius necessitate, diuisionis rerum, ex qua proprietas orta est. Siquidem fieri non potest posita corruptione generis humani, vt pacificè, ordinatè, ac diligenter res administrantur, nisi vnusquisque rerum suarum curam suscipiat. Nam si omnia essent communia, multi vellent rebus melioribus uti, atque inde rixæ, contentiones, & prælia orirentur, quæ causa fuit, cur Abraham separari coactus fuerit à nepote suo Loth. Gen. 13. ITEM si essent omnia communia, qui essent robustiores cæteris, illi sine dubio præuulerent, minus laborarent, & plura consumerent. DENIQUE si essent omnia communia, vix inueniretur, qui diligentiam adhiberet in agris colendis, & rebus cæteris procurandis. Quod si nō solum facultates, sed etiam vxores essent communes, periret virtus pudicitie coniugalis; incestus plurimi inter fratres & sorores, parentes ac filias sequerentur: liberi deniq; rectè institui nullo modo possent, cum nec parentes agnoscerent proprias proles, nec proles agnoscerent suos parentes, ac per hoc nulla esset prouidentia parentum erga filios, nulla obedientia filiorum erga parentes. Quis autem credat, legem Euangelicam, quæ perfectissima est, & naturam non destruit, sed exornat, de medio tollere voluisse utilitatem, quæ nascitur ex diuisione rerum; & incommoda, atque absurda illa adducere, quæ ex communiōe & confusione nascuntur.

CAPVT XI.

Soluuntur obiectiones.

ADVERSUS doctrinam capituli superioris multa fieri possunt argumenta, quæ breuiter soluenda sunt.

PRIMUM Argumentum, Matth. 19. Dominus ait, facilius esse camelum transire per foramen acus, quam diuitem intrare in regnum cælorum.

RESPONDEO, difficile, vel etiam impossibile esse diuitem intrare in regnum cælorum, nisi magna Dei gratia adiuetur. Nam vt plurimum diuites superbi sunt, voluptuarij, auari, crudeles, & nimium in ipsis diuitijs confidentes. Quocirca Marci 10. dicitur,

Filioli, quam difficile est confidētes in pecunijs in regnum Dei introire. Facilius est camelum per foramen acus transire, &c. Sed quoniam per gratiam Dei fieri potest, vt diues affectum inordinatum erga diuitias exuat, & ijs benè & sapienter vtatur; ideo subiungit Dominus: *Apud homines hoc impossibile est, sed non apud Deum.*

SECUNDVM argumentum, Marci 10. Adolescenti, qui omnia mandata seruauerat dicitur à Domino: *Adhuc unum tibi deest, vade, & quacunque habes da pauperibus.*

RESPONDEO, Adhuc vnum illi deerat, non ad vitam æternam parandam, sed ad perfectionem adipiscendam. Id quod ex Euangelio Matthæi, qui pluribus verbis rem eandem descripsit intelligi potest. Sic enim legitur Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Et paulò post, si vis perfectus esse, vade vende omnia, &c.*

TERTIUM argumentum, Lucæ 14. *Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.*

RESPONDEO, Præceptum hoc Dominicum in præparatione animi seruandum est semper, re autem ipsa, cū articulus necessitatis aduenerit, vt aut Christo, aut opibus renunciandum sit. Sic enim docent S. Augustinus in epist. 5. ad Marcellinum, & Beda in hunc locum, & colligitur hæc explicatio ex eodem loco Euangelij; vbi Dominus dicit: *Qui non odit patrem & matrem, & filios, & uxorem, &c.* Et tamè constat, parentes, & filios, & coniuges, nec auerandos, nec deserendos esse, nisi quando causa fidei & honoris Dei tale aliquid postulat.

QVARTVM argumentum, Lucæ 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, &c.* Quem locum ita explicant Chrysostomus homilia duodecima in priorē ad Timotheum, & Hieronymus in epistola ad Hedibiam, quæst. 1. vt dicant, diuitias appellari Mammonam iniquitatis, quia primi qui fecerunt sibi propria, quæ erant communia iniquitatem commiserunt. *Necesse est (inquit Chrysostomus) opum initium, ac radicem ex aliqua iniquitate manasse. Unde id constat? Ex eo scilicet, quod Deus ab initio non fecit alium diuitem, alium pauperem, sed eandem omnibus humum aperuit. Quo pacto igitur cum illa communis sit, tu illius permulta iugera possides, proximus verò nec vnus glebæ possessione letatur? Pater (inquies) mihi ista reliquit. Ille autem à quo ea suscepit? A maioribus scilicet. Sed necesse profecto est per successionis lineam ascendendo inuenire principium. Id autem iniustitia vacare non potuit.* S. HIERONYMVS in epistola ad Hedibiam, quæstione prima dicit esse prouerbum: *Omniem diuitem, aut esse iniquum aut iniqui heredem.* Et in epistola ad Algasiam quæstione sexta dicit: *Mammonam vocabulum esse Syriacum, & in eo significari diuitias quod ex iniquitate collecta sint.*

RESPONDEO, Cur diuitiæ ab iniquitate nomen acceperint, & iniquæ à Domino appellentur, non ea causa est quod semper iniuste possideantur, sed VEL quia valde inæqualiter possidentur, cū alij ditissimi, alij pauperrimi sint. VEL quia materiam præbent multarum iniquitatum, imo incitamenta sunt ad omnes iniquitates, vt Sanctus Ambrosius exponit in commentario, cap. 16. Lucæ. VEL quia iniuste sibi nomen diuitiarum vsurpant, cum verè diuitiæ non sint, vt S. Augustinus docet, sermone 35. de verbis Domini. Et libro 2. quæstionum Euangelij, cap. 34. quæ expositio confirmatur ex verbis sequentibus: *Si in iniquo Mammona fideles non fuistis, quod verum est quis credet vobis?* Vbi verè opponitur iniquo, quia diuitiæ corporales falsò vocantur diuitiæ,

tiæ, & ideo iniuste nomen diuitiarum gerunt, quod proprie solis diuitijs spiritualibus cõuenit. **VEL** denique quia re vera vix fieri potest, vt aliquis sine iniquitate ditescat, vt Chrylostomus & Hieronymus docent: *Qui enim voluit diuites fieri, incidunt in tentationes, & laqueum diaboli, & desideria multa noxia & inutilia, qua mergunt hominem in interitum & in perditionem.* Vt ait Apostolus in 1. ad Timoth. cap. 6.

Nec tamen significat Chrylostomus & Hieronymus terræ possessionem diuidere & proprietatem inducere iniquum fuisse, sed in modo diuisionis indicant esse peccatum, quod aliqui multo plus terræ occupauerint quàm æquum esset, & eo modo alios excluderint. Quò tendit similitudo theatri, qua vtitur S. Basilius in oratione in illud: *Destruam horrea mea.* Non enim peccatum est occupare in theatro locum vnum, eumque satis commodum, sed occupare plus loci, quàm sibi necesse sit; ex quo sequitur, vt alius excludatur. Porro, S. Ioannes Chrylostomus in eadem homilia 12. in priorem ad Timotheum fatetur, multos esse, qui iuste diuitias possideant, & ponit exempla Patriarcharum, qui ditissimi simul & iustissimi erant.

QVINTVM argumentum, S. Clemens Papa primus in epist. 5. disertis verbis communionem omnium rerum necessariam esse docet: *Communis, inquit, vita omnibus necessaria est, & maxime his qui Deo irreprehensibiliter militare cupiunt.* Et infra: *Communis usus omnium, qua sunt in hoc mundo omnibus esse hominibus debuit, sed per iniquitatem alius dixit hoc esse suum, alius istud, & sic inter mortales facta diuisio est.*

RESPONDEO, Possent verba citata in bonam partem accipi, vt nimirum intelligamus vitam communem esse necessariam nõ simpliciter ad salutem, sed ad melius & facilius Domino seruiendum. Et per iniquitatem factam esse diuisionem rerum, id est, occasione peccati originalis, & communis deprauationis generis humani.

Cæterum non est opus in hac re multum laborare; constat enim eam epistolam aut non esse Clementis, aut ab aliquo valde corruptam ac deprauatam. **PRIMUM** enim initio epistolæ fingitur Clemens Romanus Episcopus scribere fratribus habitantibus in Hierusalem cum Iacobo. At Iacobus obiit septem annis ante Petrum, & Clemens non fuit Romanus Episcopus nisi post Petrum, vt colligitur ex libro sancti Hieronymi de viris illustribus, & ex omnibus historicis, qui res Ecclesiæ conscripserunt. Deinde, laudat fictitius iste Clemens communionem vxorum, quod Nicolai potius Hæresiarchæ, quàm S. Clementis dogma fuisse extra controuersiam est. Denique, totus hic locus de communionem rerum & vxorum, translatus est in hanc epistolam ex libro 10. Recognitionum, vbi ista secundum philosophiam Platonis dicuntur à Faustiano ethnico, & ab ipso sancto Clemente refelluntur. Quis igitur credat ea ipsa nunc à sancto Clemente tradita Christianis, quæ ipse idem alibi ab ethnico disputata refutauit?

SEXTVM argumentum, S. Athanasius in vita B. Antonij, & S. Basilius in oratione ad diuites, præceptum Dominicum vocat illa verba: *Vade, vende omnia qua habes, & da pauperibus.* Et rursus idem Basilius ibidem, & Ambrosius serm. 81. & alij Patres non raro docent, diuites non esse dominos, sed dispensatores rerum suarum.

RESPONDEO, Athanasius & Basilius rectè vocant præceptum Dominicum illa verba: *Vade, vende omnia, &c.* Sed intelligunt præceptum esse conditionatum, non absolutum, id est, non omnibus datum,

sed ijs tantum qui cupiunt esse perfecti. Porro, qui dicunt diuites non esse dominos, sed dispensatores, nihil aliud sibi volunt, nisi reddituros esse diuites rationem Deo, à quo diuitias acceperunt, vt non ipsi solum inde viuerent, sed etiam alios sustentarent.

SEPTIMUM argumentum communio rerum in vsu fuit apud Apostolos, Act. 4. & sancti Patres miris eam laudibus efferunt, & præsertim Chrylostomus hom. 12. in 2. ad Timot. & Augustinus in lib. 1. de moribus Ecclesiæ, cap. 31. & sequentibus. Non igitur necessaria est rerum diuisio, vt nos capite superiore docuimus.

RESPONDEO, Sæpè accidit, vt vnum ex se præstet alijs, & tamen ratione alicuius circumstantiæ eligi non debeat. Exempli causa dare operam litteris per se melius est, quàm artem aliquam mechanicam exercere; tamen non pauci sunt, quibus vel ob ingentem inopiam, vel ob ingenij tarditatem magis expediat artem futuriæ, quàm bonas litteras discere. Sic igitur communio rerum externarum per se melior est, quàm diuisio: & tamen ob corruptionem generis humani perniciosa esset, si omnibus hominibus imponeretur. Nam si homines paucis indigerent, vt animantia cætera, vel terra vbique sponte produceret omnia necessaria, vel nulli essent cupidi, nulli auari, nulli pigri, ac desides; optima esset vita communis, qualis erat in statu innocentia: sed quoniam nunc propter peccatum originis omnia sunt contraria, non expedit vitæ communio, nisi paucis illis, qui serio animam abstrahunt à rebus temporalibus & paucis contenti Deo soli seruire student, quales sunt Cœnobitæ, quos Augustinus & Chrylostomus laudant.

OCTAVVM argumentum. Iure naturæ omnia sunt communia, vt perspicuum est ex capite 1. & 9. Gen. vbi datur hominibus commune imperium in animantia, & in ea omnia quæ nascuntur ex terra. Et ex can. Ius naturale, dist. 1. non autem potuit iure gentium, quo dicitur introducta esse diuisio, abrogari ius naturæ: iniqua igitur fuit diuisio rerum, iure gentium introducta.

RESPONDEO, Iure naturæ sunt omnia communia, sed aliter quoad vsum necessariũ, aliter quoad dominium & proprietatem. Nam quoad vsum necessarium sunt omnia communia positiuè; ita vt per nullum aliud ius possit quicumque homo prohiberi, quominus viuat de rebus à Deo creatis. Atque hinc est quod in articulo necessitatis non dicitur, neque est fur, qui ex quocunque loco accipit, vnde viuat. At quod proprietatem & dominium iure naturæ sunt omnia communia negatiuè, id est, non sunt diuisa iure naturæ; sed tamen permissum est, vt diuiderentur, si id ipsi generi humano videretur expediens. Quemadmodum cum pater familias moritur, & filios in commune relinquit hæredes: hæreditas quidem est eis ex testamento communis, sed negatiuè, non positiuè, & ideo nihil prohibet, quo minus eam inter se diuidant, & vna pars vnus, altera alterius efficiatur propria. Itaq; diuisio rerum iure gentium introducta, iuri naturæ nullo modo repugnat.

CAPVT XII.

Quis eleemosynam facere, & cui eleemosyna fieri debeat.

EX FVNDAMENTO posito in capite 10. non difficile erit colligere quis eleemosynam facere, & cui eleemosyna fieri debeat. Siquidem cum

eleemosynam facere, diuitum, accipere pauperum sit: id sequitur, vt illi soli possint & debeant eleemosynam facere, qui verè diuites sunt, id est, qui proprietatem & dominium diuitiarum habent. Qui verò proprietatem & dominium non habent, vt vxores quæ sunt in potestate virorum, filij, qui sunt in potestate parentum, serui, qui sunt in potestate dominorum, & regulares, qui sunt sub potestate Præpositorum: non debent, nec possunt eleemosynas facere, nisi vel in extrema pauperum necessitate, vel ex consensu tacito, vel expresso superiorum; vel in certis alijs casibus, de quibus differunt, qui casus conscientia tradunt.

Quod verò attinet ad eos, quibus eleemosyna fieri debet, vna solum occurrit dubitatio, Vtrum videlicet peccatori sit eleemosyna facienda, cum scriptum sit Ecclesiastici 12. *Da bono, & ne receperis peccatorem; prohibe panes illi dare, &c.* SED facilis est RESPONSIO, nam peccatoribus, ea ratione, qua peccatores sunt, nõ est eleemosyna facienda; iisdem tamen, quia homines miseri sunt, facienda est; semper tamen cæteris paribus, anteposendi sunt boni malis; quando vtrisque succurri non potest. Et quidem nõ esse peccatoribus, qua peccatores sunt eleemosynam faciendam probat sanctus Augustinus in Psalm. 102. quia hoc nihil aliud esset, nisi diligere iniquitatem: & sicut qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet, id est, vitam æternam: Sic etiam qui recipit peccatorem in nomine peccatoris, mercedem peccatoris accipiet, id est, mortem sempiternam. Nam stipendium peccati mors est.

Peccatoribus verò non vt peccatores, sed vt homines sunt, non esse eleemosynam denegandam, probant illa verba Salomonis Prouerb. 25. *Si esuriis inimicus tuus, ciba illum.* Et illa Domini Matth. 5. *Benefacite his, qui vos oderunt.* Et Luc. 6. *Omni petenti tribue.* Et illa B. Pauli ad Galat. 6. *Operemur bonum ad omnes.* Idem sancti Patres Gregor. Nazianzenus in orat. de obitu patris sui; Chrysof. ho. 21. in epist. ad Roman. Hieronymus in libro aduersus Vigilantium extremo; Augustinus in Psalm. 102. Et Gregorius in 3. parte pastoralis admonitione 21.

Anteposendos autem esse iustos iniustis, facile probari potest, TVM quia iusti sunt digniores, qui iuuentur, TVM etiam, quia id vtilius est ijs, qui eleemosynam faciunt, vt copiose docet S. Hieronymus in libro aduersus Vigilantium. Monent tamen Gregorius Nazianzenus loco notato, & Chrysofomus in oratione, quæ inscribitur, ne curiosè pauperes scrutemur, non oportere nimis accuratè pauperes interrogare, sed simpliciter propter Christum esse illis eleemosynam faciendam.

Sed occurrunt obiectiones aliquæ breuiter dissoluedæ. PRIMA est, quam initio posuimus ex capite 12. Ecclesiastici: *Da iusto, & ne receperis peccatorem, prohibe panes illi dare.* RESPONDEO, Videtur eo loco Ecclesiasticus non loqui de eleemosyna, quæ datur pauperi, sed de beneficio, quod in amicum confertur, etiam si fortè non egeat. Sic enim ait: *Si benè feceris, scito, cui feceris, da bono, & ne receperis peccatorem; benefac humili, & ne dederis impio. Prohibe panes illi dare, ne in ipsis potentior te sit.* Itaq; prohibet Ecclesiasticus, ne beneficiamus impijs, quando non egent, quomodo multi beneficiunt histrionibus & meretricibus. Potest etiam vnico verbo responderi, prohiberi eleemosynam, quæ datur peccatori, vt peccator est.

SECUNDA obiectio, Lucæ 16. Dominus ait: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum*

defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. At peccatores non habent æterna tabernacula nisi fortè in gehenna. RESPONDEO, fortasse nomine amico- rum, intelligi debent Angeli sancti, vt S. AMBROSIVS in hunc locum scribens, monet; eos enim amicos nobis facimus, cum eleemosynas pauperibus quibuscunque propter Deum facimus. SED si nomine amicorum intelligantur ipsi pauperes, vt sanctus Hieronymus in libro aduersus Vigilantium, & S. Augustinus sermone 35. de verbis Domini, docent RESPONDENDVM erit, moneri nos à Domino, vt potissimè eleemosynas faciamus sanctis pauperibus, atq; ijs præcipuè, qui voluntarie sunt pauperes, id est, qui relicti omnibus sequuti sunt Christum. Ipsorum enim est regnum cælorum, Matth. 5. & ipsi habent thesaurum in cælo, & cum Christo iudices futuri sunt in nouissimo die, Matthæi 19.

Sed non ideo prohibemur peccatoribus quoque eleemosynam dare, quamuis moueamur solliciti esse, vt iustis & sanctis pauperibus præcipuè beneficiamus. Nam vt ait Apostolus ad Galat. 6. operari debemus bonum ad omnes, sed maximè ad domesticos fidei. Et quamuis pauperes peccatores non habeant in cælo æterna tabernacula, neque nos possint apud Deum sua intercessione iuuare; tamen eleemosyna ipsa propter Deum facta, non poterit esse inanis, dicente Ecclesiastico, cap. 29. *Conclude eleemosynam in corde pauperis, &c.* (videlicet eleemosyna) *pro te exorabit ab omni malo.*

TERTIA obiectio, Dominus Matth. 25. dicit: *Quædiu fecistis vni ex fratribus meis minimis, mihi fecistis.* At peccatores nõ possunt rectè fratres CHRISTI nominari. RESPONDEO, Eadem est solutio. Dominus enim laudat eos, qui pijs pauperibus bona sua distribuunt, sed non reprehendit alios, qui non solum pijs, sed etiam peccatoribus beneficiunt, modo propter ipsum faciant, præsertim cum Matth. 5. iusserit nos imitari Patrem nostrum cælestem, qui Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.

QUARTA obiectio, Sæpè accidit, vt pauperes propter peccata sua inopiam patiantur: non igitur debemus eis opem ferre, ne cum Deo pugnare velle videamur.

RESPONDEO, Hoc argumentum proponit, & soluit S. Gregorius Nazianzen. in orat. de cura pauperum habenda. Summa responsionis hæc est, PRIMO, non facile cognosci posse, vtrum aliquis prematur inopia propter peccata sua, an propter aliam causam; cum sciamus, diuitias & paupertatem bonis & malis posse esse communes.

SECUNDO, etiam si certò sciremus, aliquem hominem iusto Dei iudicio, propter sua peccata, ad extremam inopiam esse redactum: tamen non propterea non esse illi eleemosynam faciendam. Hæc enim est pœna satis magna, si quis cogatur ex mendicatione viuere, quamuis mendicando inueniat vnde viuat.

TERTIO, si constaret, velle Deum vt aliquis fame moriatur, non tamen debere illum à nobis deseri, nisi speciali mandato id ipsum Deus imperaret, cum contra generale mandatum acceperimus operandi bonum ad omnes. Sæpè enim vult Deus aliquem per inediam interficere, & non vult tamen vti nostra inhumanitate ad eum interimendum. Quare si quis indigentibus ea de causâ non succurreret, quod existimaret, velle Deum vt in pœnam peccatorum fame enecarentur; is officium sibi tortoris assumeret, iudice non solum id non iubente, sed etiam prohibente.

CAPVT XIII.

Quomodo fit eleemosyna facienda.

QVINQUE potissimum cōditiones bonæ eleemosynæ ex Scripturis & Patribus colliguntur. **P**RI^{MA}, vt fiat intentione placendi Deo non autem ad captandam auram popularem. Matthæi sexto: *Cum facis eleemosynam, noli tuba canere, &c.* Et: *Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua.* Quo loco per dexteram intelligit S. AVGVSTINVS tractatu sexto in epistolam Ioannis, intentionem operandi propter vitam æternam, & intentionem operandi propter honorem temporalem, intelligit per sinistram: vt sententia Domini hæc sit, Cùm facis eleemosynam, caue ne intentio fauoris humani se admisceat intentioni vitæ æternæ.

SECUNDA, vt eleemosyna fiat promptè, & non extorqueatur precibus, nec differatur de die in diē. Prouerb. 3. *Ne dicas amico tuo, Vade & reuerte, cras enim dabo tibi, cum statim possis dare.* Sic Abraham Genes. 18. hospites rogat, vt ad se diuertant, non expectat vt ab eis rogetur, quod idem facit Lot, Genes. decimo nono. Tobias quoque, vt in eius historia capite primo legitur, per singulos dies discurrebat pauperes quærens, quibus eleemosynam faceret. Denique hoc faciendum monet sanctus Gregorius homilia 23. in Euangelia, explicans illud: *Et cœgerunt eum.*

TERTIA, vt fiat hilariter; Ecclesiastici 35. *In omni dato, hilarem fac vultum tuum.* 2. ad Corinth. 9. *Non ex tristitia aut ex necessitate, hilarem enim datum diliget Deus.* Vide S. Ambrosium li. 1. de officijs, cap. 30.

QUARTA, vt fiat humiliter & existimet, qui dat eleemosynam, non tam se dare, quàm accipere beneficium. De qua re pulchrè scribit S. GREGORIUS libro 21. Moralium, capite 14. *Multum, inquit, ad edendam dantis superbiam valet, si cum terrena tribuit, verba sollicitè Magistri celestis penset, qui ait, Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Si enim eorum amicitias æterna tabernacula acquirimus, dantes proculdubio pensare debemus, quia patronis potius munera offerimus, quàm egenis dona largimur.*

QUINTA, vt abudanter fiat pro modo facultatum

A Tobias 4. *Quomodo potueris, ita esto misericors, si multum tibi fuerit, abundanter tribue: Si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude.* Apostolus 2. ad Corinth. 8. dicit eleemosynam dandam esse, vt benedictionem, nō vt auaritiam. Quoniam *qui parce seminat, parce & metet.* S. IOANNES CHRYSOSTOMVS homil. 37. ad populum Antiochenum: *Non dare, inquit, sed cum copia dare eleemosyna est.* Et ibidem addit, eos qui audiri volunt cum dicunt Deo: *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam.* debere etiam misereri pauperum secundum magnam eleemosynam suam.

Hic tamen illud est **O**BSE^RANDVM eleemosynæ largitatem magis in eo constitui debere, vt multis aliquid, quàm vt paucis multum detur. Id enim significat Scriptura cum dicit Psal. 111. *Dispersit dedit pauperibus.* Et Isaia 58. *Frangere esurienti panem tuum.* Frangere enim distribuere significat. Et 1. ad Cor. 13. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, &c.* Tobias (vt dicitur cap. 1.) *quotidie pergebat per omnem cognationem suam, diuidebat que singulis, prout poterat ex facultatibus suis.* S. AMBROSIVS libro primo de officijs, cap. 30. *Non sunt, inquit, profundenda opes, sed dispensanda.* S. HIERONYMVS in vita Paulæ Romanæ: *Solent, inquit, pleræq; matronarum in paucos largitate profusa, manum à ceteris retrahere, quo Paula omnino carebat vitio. Ita enim singulis suam pecuniam diuidebat, vt singulis necessarium erat, non ad luxuriam, sed ad necessitatem.*

Accedit etiam ad hoc probandum manifesta ratio; sic enim pluribus subuenitur: plures orant pro eo, qui eleemosynam facit: & ipse facilius inanem gloriam vitat.

Cæterum per ea, quæ diximus, non excluditur, quin aliquando contra etiam fieri possit, vt si virgo matrimonio collocanda sit, vel captiuus redimendus, vel sacræ ædes, aut cimiterium extruendum. Nulla enim est in hac re certior regula, quàm pia charitas cum vera prudentia, & vera prudentia cum pia charitate coniuncta. Vide sanctum Gregorium tertia parte pastoralis admonitione 21. qui quod ipse egregiè præstabat opere, vt eleemosynas non minori largitate, quàm prudentia charitate profunderet, idem etiam vt alij facerent, litteris ad posteritatem scriptis non minus piè, quàm sapienter admonuit.

L A V S D E O.

Finis Vltimæ Controuersiæ

P R I N C I P A L I S.

I V D I C I V M
R O B E R T I B E L L A R M I N I
P O L I T I A N I,
S. R. E. C A R D I N A L I S,
De Libro quem Lutherani vocant Concordiæ;
C V M A P O L O G I A B R E V I
P R O E O D E M I V D I C I O.

I V D I C I V M
D E L I B R O C O N C O R D I A E
L V T H E R A N O R V M.

LIBER CONCORDIÆ, nuper editus à Lutheranis, tria mihi continere videtur, præter communes & notos Lutheranorum errores, insignem videlicet vanitatem, grauiſſimas hæſes contra Symbolum Apoſtolicum & mendacia innumerabilia, apertiſſima, atque inter ſe pugnantia. De ſingulis ordine dicemus.

De Vanitate Concordiæ.

LNSIGNIS igitur vanitas in ſubſcriptione perſpicitur. Quorſum enim atinebat, vt omnes miniſtri, concionatores, ludimagiſtri, hypodidaſcali, ſubſcriberent? Certè non poteſt exemplum vllum, eiſmodi ſubſcriptionum, in negotio fidei, ab antiquitate peti. Siquidem ab Apoſtolicis temporibus per annos mille quingentos, in omnibus Concilijs, tam generalibus, quàm nationalibus, aut prouincialibus, ſoli Prælati, qui iuriſdictionem aliquam habent, ſubſcribere conſueuerunt. Sunt etiam interdum addita nomina Imperatorum, aut Regum, aut Principum aliquorum; ſed ludimagiſtrorū & hypodidaſcalorū, nulla vſquam inuenitur mentio. Deinde iſta ſubſcriptio ad librum Concordiæ, ingentis diſcordiæ ſignum eſt. Qualem enim vnionem inter Lutheranos eſſe exiſtimabimus, quando non ſolum Principes ad Concordiam redigi ſed etiam priuati homines, ad ſubſcribendum cogi debuerunt? Et quamuis numeroſa ſubſcriptio eſſe videatur, eſt tamen ipſa quoque argumentum paucitatis. Nam ſi Catholica Eccleſia eiſmodi ſubſcriptionem requireret, in puncto temporis haberet non octo millia, ſed plus quàm octingenta millia ſubſcribentium, neque ex ſola Italia libentiſſimè ſubſcriberent innumerabiles Presbyteri & Diaconi, atq; Scholarum & Gymnaſiorum Præfecti, ſed etiam ex Hiſpania, Germania, Gallia, America, Braſilia, India, Iaponia; nec deeſſent etiam ex Britannia & Paleſtina. Deniq; tam numeroſa ſubſcriptio, inexcusable reddit tam multa, & tam craſſa mendacia, quæ nos infra annotabimus. Si enim vnus tantùm aut alter librum iſtum, antequàm ederetur, vidiffet, ignoſci poſſet fortalle humanæ imbecillitati, ſi aliquid erroris obrepiſſet: at quod ſedecim milia oculorum craſſiſſima illa mēdacia, deprehendere non potuerint, quis ferat? Alterum profeſſò neceſſarium eſt, aut cæcos omnes fuiſſe, aut etiam cum mendacijs Concordiam facere voluiſſe.

De erroribus Concordiæ, diſcordantibus à Symbolis in ipſa Concordiâ receptis.

I. E R R O R.

PRIMVS error eſt, quod Chriſtus non ſolum vt homo, ſed etiam vt Deus, Patri fuit obediens. Qui error deſtruit pœnitens verā diuinitatem Chriſti, quam Symbolum Nicænum contra Arianos aſſeruit. Nam ſi Chriſtus vt Deus Patri obediuit, certè vt Deus à patre diſtinguitur; alius igitur Deus eſt pater, alius Deus eſt filius: ſed vnus tantum eſt verus Deus & conſtat Patrem eſſe verum Deum, non igitur filius eſt verus Deus, nec ὁμοῖος Patri, vt in

A Nicæno Symbolo conſitemur. Rurſum qui obedit, minor eſt illo cui obedit; nam imperare ſuperioris, obedire inferioris eſt: Ergo ſi Chriſtus vt Deus patri obedit, Deus minor eſt patre, & mentitur Symbolū Athanaſij, cū ait: *Æqualis patri ſecundū diuinitatem, minor patre ſecundū humanitatem.* Ad hæc ſecundum illam naturā Chriſtus obediuit, ſecundum quam mortuus eſt: nam ipſa mors, obedientia fuit ſumma, & abſolutiſſima: at non eſt mortuus Chriſtus ſecundū diuinitatem, ſed ſolum ſecundum carnem, 1. Pet. 4. Chriſto igitur in carne paſſo, &c. Deniq; cur Apoſtulus Paulus, ad Philippenſes ſecundo dicturus, humiliavit ſemetipſum, factus obediēs vſque ad mortē, præmiſit; exiſtimauit ſemetipſum formā ſerui accipiēs; niſi vt nos admoneret, non ſecundum formam Dei quæ æqualis eſt patri, ſed ſecundum formam ſerui, quæ minor eſt patre, Chriſtum obedientiam vſque ad mortem Deo patri præſtitiffe?

B SED fortalle non habet Concordia hunc errorem. Inſpiciamus igitur an ita ſit. In Epitome articuloꝝ controuerſorum, art. 3. pag. 556. *Credimus, inquit, docemus, & cōſitemur magno cōſenſu, quod Chriſtus quidē verè ſit noſtra iuſtitia; ſed tamen neque ſecundū ſolam diuinam naturā, neque ſecundum ſolam humanam naturam: credimus autem Chriſtū totum ſecundum vtramque naturā, eſſe noſtram iuſtitiam: in ſola videlicet obediētia ſua, quam ille Patri ad mortē vſque, abſolutiſſimam præſtitit.* hæc illi. Si igitur iuſtitia noſtra, id eſt, nobis imputata, totus Chriſtus eſt, ſecundum vtramque naturam, & iuſtitia illa in obedientia conſiſtit, quam Chriſtus patri vſque ad mortem exhibuit, certè ſequitur Chriſtum totum ſecundū vtramque naturam Deo patri obediētiā præſtitiffe. Et infra, pag. 664. *Ac ſentiendum eſt, inquit, quod iuſtitia noſtra, neque in diuina neque in humana natura, ſed in tota ipſius perſona cōſiſtat: quippe, qui vt Deus, & homo, in ſola ſua tota, & perfectiſſima obediētia, eſt noſtra iuſtitia.* Quid eſt, qui vt Deus & homo in ſua obediētia eſt noſtra iuſtitia, niſi Chriſtus vt Deus, vt homo, patri obediuit, & ea obediētia, noſtra obediētia reputatur? Nec eſt idem, Deus & homo patri obediuit, & Chriſtus vt Deus & homo patri obediuit. Illud enim perſonæ diuinæ obediētiā tribuit, ſed in natura humana, & Catholicum eſt: hoc verò vtriſque naturæ tribuit obediētiā, & Arianum eſt. Et pag. 663. *Tota totius perſonæ Chriſti obediētia, quā ille patri vſque, ad ignominioſā crucis mortē, noſtri cauſa, præſtitit, nobis imputatur.* Et infra: *Cū autem obediētia Chriſti, non ſi vnus dūtaxat natura, ſed potius perſona, &c.* Et in his locis, quare dicunt totius perſonæ obediētiā illam fuiſſe? Non ſatis erat dicere, fuiſſe perſonæ? Sed vtriſque naturæ obediētiā non tribuiſſent, niſi totius perſonæ dixiſſent. Per totam enim perſonam duas naturas, pag. 727. ſignificare ſe dicunt. Nec mirum eſt, Profeſſores Auguſtanæ Confeſſionis & Apologia

ita sentire quandoquidem ipse primarius, tam Confessionis quàm Apologiæ architectus Philippus Melancthon, in Locis communibus anni 1556. loco de Filio, pag. 40. ita scripsit; *Natura diuina, non est quidem lacerata, aut mortua, sed fuit obediens Patri, quicquid, cessit ira aterni Patris.* Et Martinus Lutherus in libro de Concilijs, & Ecclesia, non solum obedientiã, sed etiam passionem diuinitati tribui posse contendit.

II. ERROR.

ALTER error est, quod Christus fuerit perfun-ctus munere mediatoris, & Pontificis, non solum per humanam naturam, sed etiam per diuinam. Sic enim habent verba Concordiæ, pag. 736. in articulo de persona Christi: *Itaque Christus est noster mediator, redemptor, Rex, summus Pontifex, &c. Non secundum vnã tantum naturam, siue diuinam, siue humanam, sed secundum utramque naturam.* At quod Christus sit mediator, & Pontifex secundum utramque naturam, & ideo non solum vt homo, sed etiam vt Deus, error est, qui apertè pugnat, cum Christi vera diuinitate, & proinde cum Symbolo fidei, vbi dicitur Christus, Deus verus, de Deo vero. Nam mediator per id quo munus mediatoris exercet, necessariò distinguitur ab eo cuius est mediator. Est autem distinguitur mediator Dei & hominum. Ergo, si vt Deus mediator est, vt Deus à Deo distinguitur; erunt igitur duo dii, vnus maior, alius minor, vt Ariani volebant. Quocirca Beatus Paulus, 1. Timot. 2. cum dixisset, Vnus est mediator Dei & hominum, mox adiunxit, homo Christus Iesus. Et B. Augustinus lib. 2. de peccato Originali cap. 28. Non per hoc, inquit, mediator est, quod æqualis patri, per hoc enim quantum pater, tantum & ipse à nobis distat: & quomodo erit mediætas, vbi eadem distantia est? Ideo Apostolus non ait, Christus Iesus, sed homo Christus Iesus, per hoc ergo mediator, per quod homo inferior Patri, per quod nobis propinquior: superior nobis, per quod patri propinquior. Quod apertius ita dicitur inferior patri, quia in forma serui: superior nobis, quia sine labe peccati. Et tractatu 82. in Ioannem, Mediator Dei & hominum, non in quantum Deus, sed in quantum homo est, Christus Iesus. Deinde si Christus, vt Deus, mediator est, sequitur vnum è duobus, aut totam Trinitatem esse mediatricem, aut Christum non esse vnum Deum cum Patre & Spiritu sancto, sed alium quendam Deum. Nam quod vni personæ conuenit ratione Deitatis, id etiam alijs omnibus personis conuenit quæ habent eandem Deitatem. Igitur esse mediator, quod filio conuenit ratione Deitatis, quandoquidem vt Deus mediator est, cõuenit etiam Patri & Spiritui sancto, si vnã & eandem cum filio Deitatem habent; vel si non conuenit, certè non habent. Deniq; esse Pontificem & Sacerdotem, intrinsicè & essentialiter includit esse creaturam, & longè minorem eo, cui sacrificium offerri debet. Omnis enim Pontifex & Sacerdos minister Dei est, & cultu latriæ Deum summum colit, dum ei sacrificium offert. Ergo si Christus, vt Deus est, Pontifex etiam est, & Patri suo sacrificium defert, profectò vt Deus, patre suo longè minor, atq; adeo verè & propriè creatura est. Hinc videlicet Ariani inter propositiones suas, quæ leguntur apud Augustinum tom. 6. in sermone Arianorum, etiam istam numerabãt, quod filius Dei minister & Sacerdos sit Patris sui. Ipse verò B. Augustinus lib. 1. de consensu Euangelistarum, c. 3. Secundum hominem, inquit, Christus & Rex, & Sacerdos effectus

A est, vt esset ad interpellandum pro nobis mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. Et lib. 10. de Ciui. Dei, c. 20. Vnde, inquit, verus ille mediator, in quantum formam serui accipiens, mediator effectus est Dei & hominum, cū in forma Dei factus, sacrificium cū Patre sumat, cum quo est vnus Deus. Et S. Cyrillus in Apologia pro capitulis suis aduersus Orientales, in defensione decimi capituli, Quando, inquit, factus est homo vocatus est & Pontifex, non quod maiori Deo offerret sacrificium, sed sibi ipsi & Patri. Et infra: Dicitur est, inquit, Sacerdos propter humanitatem. Et lib. 11. in Io. c. 7. In quantum, inquit, filius & Deus est, vna cum Patre bona nobis largitur, in quantum verò mediator est, & Pontifex nostras preces ad Deum adducit.

III. ERROR.

TERTIVS error est, quod natura humana Christi sit vbiq; verè, & realiter. Sic enim loquitur liber Concordiæ, in articulo de Cœna Domini, pagina 572. *Dextera Dei vbiq; est; ad eam autem Christus, ratione humanitatis sua, verè & ipse collocatus est: ideoque presens gubernat, in manu sua, & sub pedibus suis, vt Scriptura loquitur, habet omnia que in celo sunt & in terra.* Et infra pag. 731. *Reuera omnia implet, & vbiq; non tantum vt Deus, verum etiam vt homo, presens dominatur à mari ad mare.* Et similia leguntur, pag. 745.

C PORRO hic error repugnat primò Scripturis, quæ passim asserunt, Christum ratione humanitatis, alibi non fuisse. Ioan. 6. Cum vidisset turba, quia Iesus non esset ibi. Ioan. 11. Lazarus mortuus est, & gaudeo propter vos, vt credatis, quoniam non eram ibi. Matthæi vltimo: Non est hic, surrexit.

Secundo repugnat articulis Symboli, de Christi conceptione, natiuitate, passione, morte, descensu ad inferos, resurrectione à mortuis, ascensione ad cœlos, & descensu ad iudicandum. Nam articulus de Conceptione, docet in solius MARIÆ vtero corpus Christi fuisse; At si vbiq; fuit statim ab incarnatione, vt aduersarij docent, fuit in vteris omnium foeminarum, imò etiam omnium virorum. Articulus de Natiuitate, docet, Christi corpus post nonum mensem ex vtero prodijisse, & sic verè esse natum. At secundum Vbiq; itas, ante nonum mensem, imò primo die conceptionis fuit extra vterum, & post nonum mensem adhuc erat in vtero, nec inde vnquam exijt. Nec valet responsio quam adferunt, cum dicunt, Christum verè esse natum, quia cum fuisset in vtero localiter spatio nouem mensium, & non alibi, postea esse cœpit localiter extra vterum, & non in vtero. Hæc inquam solutio nihil valet, nam quod verè est vbiq; siue localiter, siue alio modo sit, nõ potest verè & propriè moueri de loco ad locum, sed solum potest metaphoricè moueri, id est, apparere, vbi non apparebat, licet ibi esset. Quemadmodum Deus, qui vbiq; verè est, tamen non localiter, moueri non potest, sed solum apparere, & ostendere se, vbi antea non videbatur esse, quamuis ibi esset. Eodem igitur modo, si corpus Christi ab ipsa conceptione vbiq; fuit, licet non localiter fuerit vbiq; tamen nunquam verè moueri potuit de loco ad locum; & proinde Natiuitas ex vtero, non verus ex vtero egressus, nec vera natiuitas, sed tantum apparens, & metaphorica fuit. Pari ratione destruuntur cæteri articuli. Qui enim semper vbiq; fuit, non verè potuit in passione transire de loco cœnæ ad hortum, nec de orto ad domum Caiphæ, nec inde ad prætorium Pilati, nec inde ad mōtem Caluariæ: nec

potuit in morte separari anima à corpore, ita vt corpus sine anima in sepulchro iaceret, & anima sine corpore ad inferos descenderet: nec potuit verè anima in resurrectione ad corpus redire, nec corpus illud rediuiuum de clauso sepulchro egredi, nec intrare ad discipulos ianuis clausis; nec denique verè potuit in cœlum conscendere, nec poterit verè in nouissimo die de cœlo descendere; Sed hæc omnia metaphoricè exponi debent, quemadmodum cum de Deo legimus eiusmodi mutationes.

TERTIO, repugnat hic error veritati corporis Domini in Cœna, & quod admirabile est, confirmat Zvinglij sententiam, ad quam destruendam excoGITATUS est. Nam si corpus Christi, ab ipsa conceptione est vbique, non egemus Sacramento Cœnæ, vt præsentiam habeamus corporis Domini. Quid igitur Sacramentum Cœnæ facit? non exhibet certè præsentiam corporis Domini: nam hæc antea quoque aderat. quid igitur facit? nisi hoc quod significat Christi corpus adesse? Ad hoc volût Zvingliani, ex vi Sacramenti Cœnæ nihil nos habere, nisi signum. Et hoc idem viderit liber Cœcordiæ agnoscere, pag. 745. cum ait: *Quare cum præsentem habemus, non tantum secundum diuinam, verum etiam secundum humanam naturam iuxta quam ipse frater noster est, & nos caro sumus de carne eius, & os de ossibus eius. Et sanè in huius etiam rei confirmationem, sacram suam Cœnam instituit: vt testaretur se etiam secundum eam naturam, qua carnem & sanguinem habet nobiscum esse, in nobis habitare, & efficaciter operari velle.* Præterea, si Christi corpus vbique est; non potest verè cum pane, quantumlibet consecrato, sumi, nec sanguis eius cum vino, quantumlibet etiam consecrato bibi. Nam panis & vinum ideo sumi verè possunt, quia non sunt vbique, & proinde verè transeunt de mensa ad manum, de manu ad os, de ore ad stomachum: quæ de Christi corpore & sanguine dici non possunt, si vbique sunt: quemadmodum licet Deus vbique sit, nemo tamen cum pane Deum comedit, nec cum vino Deum bibit. Quorsum igitur Eucharistia? vt habeatur Christi corpus fructuosè, dicit aliquis Brentianus; Ergo solus fructus, sola efficacia, sola virtus corporis Domini sumitur in Cœna; at hoc ipsum docent Calvinista.

QUARTO, repugnat hæc vbiquitas decreto Dresdeni, quod in eadem Saxonia, ab ipsodem Confessione Augustanæ Theologis, ante annos circiter decem promulgatum est, id est, anno 1571. vbi præter alia hæc verba leguntur: *Commentitia ista communicatio physica, qua nostro primum tempore cum vbiquitate corporis Christi introduci cepta est, vniuersa Orthodoxæ Ecclesiæ, & toto orbi Christiano, inde vsque ab initio incognita fuit atque etiamnum à Pontificiis ipsis reijcitur, & taxatur acerrimè.* Et infra: *Commentitia illa vbiquitas, horrendum in modum corripit omnes penè articulos fidei de Christo, ac discrimen diuina & humane nature in Christo, in primis delet atque euertit.* Hæc ibi tunc. Nunc autem Sacrosanctæ fidei dogmata esse debent, quæ ante annos decem pestilentissimæ hæreses erant. Ista videlicet est constantia Theologorum Saxoniorum.

QUINTO, repugnat sententiæ primarij auctoris Confessionis, & Apologiæ, qui duo libri primū locum in Concordia obtinent. Philippus siquidè Melancthon in epist. ad Fridericum Comitem Palatinum, quam scripsit anno 1551. ita loquitur; *Alij vbiquitate excogitarunt.* Et addit: *Hæc sunt portioſa omnia, ignota erudita verustari.* Deniq; repugnat S. Augustino, & omnibus Patribus. Ac, vt cætera omitamus, August. in epist. 57. ad Dardanum, non solum

docet, Christi humanitatē non esse vbique, sed etiam soluit primarium argumentum aduersariorum. Illi enim existimant, necessariū sequi, vt Christi humanitas sit vbique, si coniuncta est personaliter Verbo, quod sine dubio est vbique. At S. Augustinus, Homo, inquit, Christus, illo die secundum carnem in sepulchro, secundum animā in inferno futurus, Deus verò idem ipse Christus, vbique; semper est. Et infra: Non est autem consequens, vt quod in Deo est, ita sit vbique vt Deus. Nam & de nobis verissima Scriptura dicit, quod in illo viuimus, mouemur, & sumus, nec tamē sicut ille, vbique; sumus; Sed aliter homo ille in Deo, quoniā aliter & Deus ille in homine proprio quodam & singulari modo. Vna enim persona Deus & homo est, & vtrumque est vnus Christus Iesus, vbique per id quod Deus est, in cœlo autem per id quod homo. hæc ille. Neq; hîc locū habent distinctiones de varijs modis essendi in loco. Nam S. Augustinus negat in forma idipsum, quod aduersarij docent. Ipsi enim volunt, propter vnionē hypostaticam, Christi humanitatem necessario esse debere, vbicumq; est Verbum, modo quodam supernaturali, & diuino: at hoc idem Augustinus negat. Et præter exemplum ab eo adductum, habemus etiam insigne exemplum in anima rationali. Nam caput vnitum est animæ, & tamen non vbicumque est anima, ibi cōtinuo est caput; cum anima sit etiam in pedibus, vbi certè non est caput.

IV. ERROR.

QUARTVS error est, quod Christi humanitati sint collata verè & realiter, multa attributa diuina, vt omnipotentia, omnisciētia, omnipræsentia, atque aded ipsa diuina Maiestas. Qui error destruit veritatem humanitatis Christi renouat hæresim Eutychetis, & pugnat cū Symbolo fidei. Nam si Christi humanitas, verè & realiter non solum est vbique, quia est in toto mundo, sed quia habet omnipræsentiam & immensitatē, quam habet Verbum, & proinde est in infinitis spatijs imaginarijs extra mundum, vel certè esse potest: profecto & formaliter infinita & immensa; & cum nō sit infinita magnitudine mollis, vt aduersarij concedunt, nam dicunt eam non esse diffusam vbique localiter, infinita erit magnitudine virtutis; Infinita autē virtus infinitam essentiam requirit. Est igitur Christi humanitas essentia infinita; & proinde vel est conuersa in Deitatem, vel duo sunt entia infinita. Idem argumentum de omnipotentia, & alijs Dei attributis fieri potest. Sed verba Cœcordiæ audiamus, pag. 731. *Adeptus autē est Christus secundū humanam naturam, plenam possessionem, & diuinam maiestatis usurpationē.* hæc ibi. Iam si Christus secundum humanam naturam adeptus est diuinam maiestatem; ergo secundum humanam naturam est Deus: Ergo secundum humanam naturam non est homo. Nec enim idem secundum idem, duo disparata esse potest. Et pag. 744. *Iam etiā secundum assumptam humanā naturam, omnia nouit, & reuera omnipotens est.* hæc ibi. Ecce quā aperte dicunt, Christum vt hominem esse omniscientem, & omnipotentem: quod quid est aliud, quā dicere; Christum vt hominem, non esse hominem, sed Deum? Et pag. 745. *Scriptura sacra hæc maiestatem omnipræsentia soli Christo, nulli autē alij homini tribuit.* Et paulo antè dixerāt, se de Christi humanitate loqui, & non de sola diuinitate, cum Christo tribuunt omnipræsentiam. Denique pag. 738. prolixè docere conantur, Christi humanitatem capacem esse infinitorum attributorum,

verè & realiter sibi communicatorum per hypostaticam vnionem. Nec satis expediunt se, cum dicunt, hanc esse idiomatum communicationem, quam etiam veteres Patres agnouerunt. Nam communicatio idiomatum, secundum Patrum doctrinam, non tribuit vni naturæ ea quæ sunt alterius, sed tribuit vni supposito vtriusque naturæ proprietates. Vide de communicatione idiomatum, Ambrosii. li. 2. de fide, c. 4. Augusti. lib. 1. de Trinitate, cap. 13. Cyrillum in defensione 4. Anathematismi. Et Ioan. Damascenum lib. 3. cap. 4. Et præterea communicatio idiomatum, quam Patres agnoscunt, mutua est, & non minus Deo conuenit quàm homini. At aduersarij, humanæ naturæ tribuunt realem communicationem diuinorum attributorum; Diuinæ autem non tribuunt realem communicationem humanarum proprietatum; vt in hac ipsa Concordia disertè docent, pag. 736. Itaque rectè Dresdense decretum, cuius supra mentionem fecimus, ab ipsidem Saxonis ministris editum, ita alicubi habet; *Quod præcipuū fidei nostræ, & Ecclesiæ caput est, videlicet articulum de duabus naturis in Christo idiomatum realium & physica, in ipsis naturis communicatione, deprauari horribiliter: atq; è cōtrario, hereses iam olim damnatas, Marcionitarū, Arianorum, Manichæorum, Samosatensium, Valentinianorū, Sabellianorum, Nestorianorū, Eutybianorum, & Monothelitarū, reduci atq; innouari, satis euidenter demonstratum est. Hæc ibi.*

V. ERROR.

QUINTVS error est, quod vnio hypostatica consistat in communicatione diuinorum attributorum. Tamen enim pag. 744. videntur dicere cōmunicationem istam esse posteriorem vnione hypostatica; Sic enim loquuntur: *Propter vnionem autem hypostaticam, & ex ea consequentem communicationem, &c.* Tamen in pluribus locis apertè indicant, in ista communicatione consistere vnionem hypostaticam, pag. 729. *Propter hanc, inquit, hypostaticam vnionem, quæ sine vera illa communicatione nec cogitari, nec subsistere potest, &c.* At certè id non est posterius, sed est verè de essentia, sine quo alterum nec esse, nec cogitari potest. Et pag. 730. *Et sanè, inquit, veteres Ecclesiæ Doctores, duo hæc vocabula, κοινωνία & ἁνωσις, communicationem & vnionem in explanatione huius mysterij coniunxerunt, & alterum per alterum declararunt.* En quàm apertè idem esse volunt vnionem hypostaticam, & suam illam communicationem proprietatum. Cum ergo dicunt, vnum ex altero sequi, vel manifestè secum pugnant, vel intelligunt de consecutione Logica, non Physica, quo modo dicimus, ex eo quod aliquis est homo, sequi vt sit animal rationale.

Porro hæc sententia, quod vnio hypostatica consistat in illa communicatione diuinorum attributorum, destruit omnino mysterium incarnationis. Nam in primis, cum diuina attributa, id est, omnipotētia, omniscientia, omnipræsentiā, & similia, sint communia toti Trinitati; Si in illorum communicatione consistit vnio hypostatica, sequitur, omnes tres personas esse incarnatas. Vt enim secundum Catholicam fidem, quam exposuerunt, vetera Concilia generalia, 3. 4. 5. & 6. idè sola persona filij incarnata est, quia vnio facta est per communicationem subsistentiæ propriæ ipsius filij: ita secundum aduersariorum sententiā totam Trinitatem incarnatam esse necesse est, cum vnio facta sit in eo quod est cōmune toti Trinitati.

A Deinde si vnio hypostatica consistit in communicatione attributorum, sequitur, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, vnitos esse hypostaticè, atque vnā tantum esse personam. Nam Pater gignendo Filium, omnia sua attributa illi communicauit, & similiter Pater & Filius producendo Spiritum sanctum, omnia sua attributa illi communicarunt. Præterea, aut volunt hypostaticam vnionem consistere in communicatione omnium attributorum, vel aliquorum tantum; si omnium, impossibilis erit vnio hypostatica. Nam inter attributa Dei, numeratur vera æternitas, quæ principio & fine caret: at impossibile est rem creatā carere principio, & saltē certum est, Christi humanitatem non fuisse ab æterno. Pari ratione, Dei proprium est, carere principio effectiuo; at id nullo modo creaturæ cōmunicari poterit. Si verò aliquorum tantum; quis dicere poterit quæ sint illa, cum eadem sit ratio omnium? Vt enim esse potest vnio hypostatica, sine communicatione æternitatis, cur non poterit esse sine cōmunicatione omnipræsentiæ, vel omnipotentia? Deniq; ista attributa non possunt esse naturæ humanæ essentialia, erunt igitur accidentalia; id quod liber Concordiæ asserere videtur, cum pag. 741. explicat istam communicationem per operationem diuinitatis, quam exercet per humanitatem. At hæc ipsa est Nestorij hæresis, qui Verbum cum homine per operationem coniungebat; estque hæc hæresis expressè damnata in Concilio V. generali, cap. 4. & 5.

VI. ERROR.

SEXTVS error est, quod totus Christus, Deus & homo, ad inferos descenderit. Id quod apertè sequitur ex tertio errore, & præterea in ipsa Concordia disertè asseritur, pag. 750. *Simpliciter, inquit, credimus, quod tota persona Deus & homo post sepulturā ad inferos descenderit.* Atq; hic error cū duobus, imò etiā tribus articulis Symboli pugnat: destruit enim mortem, sepulturam, & resurrectionem Christi. Nam si Christus homo descendit ad inferos, viuus non mortuus descendit; mortuus enim non est homo, cum omnis homo per mortem desinat esse homo. At si Christus viuus, & de cruce descendit, & viuus peruenit ad inferos, non anima solum descendit, sed etiam caro; non enim sola anima homo dici potest; quod si anima & caro descendit, quid quæso iacuit in sepulchro? Denique si Christus semper fuit homo, nec vnquam verè mortuus aut sepultus est, certè nec verè etiā resurrexit; non enim resurgit homo, nisi quando per nouam vitam iterum incipit esse homo, qui per mortem desiderat esse homo. Atque hæc pauca de erroribus contra Symbolum sufficientiant.

Mendacia Concordiæ.

I. MENDACIVM.

MEN PRÆFATIONE Concordiæ, atque ad eò in iplo principio præfationis, habetur illustre mendacium de Confessione Augustana, quod videlicet in totū orbem terrarum sparsa, vbique percubuerit, & in ore & sermone omnium esse coeperit. Nam ex tribus partibus orbis terræ, duæ, Asia atque Africa, ne nomen quidem Augusti Confessionis adhuc audierunt; in Europa, quæ tertia pars est, Græcia, Italia, Hispania,

aut omnino quid sit Augustana Confessio, ignorant; aut eam vt perniciosam & hæreticam doctrinam execrantur. Gallia ac Britannia, partim à Catholicis, partim à Caluinistis habitatur, quorum illi August. Confessionem apertè repudiant; isti solo nomine recipiunt. Quamquam nouam hanc in Confessione Concordiam, Caluinistæ, ne quidem nomine amplectuntur. Solus restat angulus Germaniæ, isque nõ totus in quo sese fama Confessionis dilaret. Nam & in ipsa Germania Zvingliani, & Anabaptistæ inueniuntur, qui Confessionem August. nunquam receperunt. Quid? quod initio nec in parte Germaniæ Confessio August. locum habere potuit. Nam eo ipso anno quo Augustæ nata est, Augustæ quoque extincta quodammodo est. Si quidem à Theologis Catholicis refutata, & ab Imperatore Carolo V. publicè damnata fuit in generali recessu; cui damnationi subscripserunt Electores v. Ecclesiastici Principes xxx. Seculares xxxii. Abbates xxii. Comites & Barones xxxii. Ciuitates liberae & Imperiales xxxix. Cum ipsi confessioni solum subscripserint Elector 1. Principes vi. Ciuitates ii. Quocirca meritò Philippus lib. i. Epist. in Epist. ad Ioan. Obermburgum ita scribit; *Non delector, inquit, recordatione Comitiorum Augustanorum, in quibus tristi ac atroci sententia damnati sumus.* Nec solum Augustæ confessio vix dum nata, extincta fuit, sed etiam in duobus archiuijs ita sepulta, vt per totos annos quadraginta lucem non viderit. Confessio enim Germanica in Cancellaria Moguntina: Latina verò in Bruxellenfi longissimo tempore delituerunt, atq; interim singulis propè annis edebantur, aliæ atque aliæ; quæ cum omnes Confessionis Augustanæ titulum præ se ferrent, tamen & verbis, & sententijs, cum inter se, tum ab illa prima plurimum dissentiebant. Itaq; gloriosum illud encomium Augustanæ Cōfessionis, quod in totum orbem terrarum sparsa, vbiq; percrebuerit, ita interpretandum esse videtur: Confessio Augustana, id est, Confessio, falsum nomen gerens Confessionis August. per totum orbem terrarum, id est, in quodam angulo Septentrionis, vbi que sparsa percrebuit, id est, in aliquot oppidis Germaniæ audiri cœpit.

II. MENDACIUM.

IN eadem præfatione, vltra medium, protestantur aduersarij, in negotio Cœnæ ad nulla alia fundamenta pios homines deducendos esse, quam verborum institutionis Testamenti Domini nostri IESU Christi; licet tam ipsi, quam etiam Lutherus, inuiti pertracti sint ad disputationem de vnione personali duarum in Christo naturarum. At in ipsa Concordia, pag. 571. & iterum pag. 717. in articulo de Cœna Domini, vnà cum Luthero, quatuor alia fundamenta iaciunt. Primū est, quod Christus sit Deus & homo, in vna persona, indiuisus, & inseparabilis. Secundum, quod dextera Dei est vbi que. Tertium, quod verbum Dei sit neque falsum neque fallax. Quartum, quod Deus varios modos habet, nouitque, quibus aliquo in loco esse potest. Mendax igitur est huius præfationis protestatio.

III. MENDACIUM.

PRÆFATIONE Confess. ad Carolum V. pag. 6. ita habetur: *Offerimus in hac religionis causa, nostrorum Concionatorum, & nostram Confessionem; cuiusmodi doctrinam ex scripturis sanctis, & puro verbo*

A *Dei, hætenus illi in nostris terris, Ducatibus, diuisionibus, & vrbibus tradiderunt, ac in Ecclesijs tractauerunt.*

Hoc insigne mendacium esse, vel ex eo cognosci potest, quod Confessio Lutheri, in multis ab Augustana dissentit; cum tamen eodem anno 1530. edita sit, neque credibile videatur, melius Lutheranos, quam ipsum Lutherum, quæ sit Lutherana doctrina, scire potuisse. Artic. 11. Lutheranae Confessionis habet: *Quod Confessio priuata debeat esse libera.* Confessio autem Augustana, in cap. de Confessione, didit, *Apud suos non solere porrigi corpus Domini, nisi antea exploratis & absolutis.* Et in cap. de Missa, sic ait: *Nulli admittuntur ad Sacramentum, nisi antea explorati atque auditi.* Item artic. 16. Lutheranae Confessionis, vult *Missam præ omnibus abominationibus, esse abrogandam.* Confessio verò Augustana, in cap. de Missa: *Falsò, inquit, accusantur Ecclesie nostra, quod Missam aboleant; retineatur enim Missa apud nos, & summa reuerentia celebratur.* Ad hæc nec Augustana Confessio à Philippo fabricata, nec Lutherana, quæ Augustanam sine dubio peperit, cum ea doctrina concordat, quam initio Lutherus & Melancthon tradiderunt. Audio Ioannem Cochleum eodem anno 1530. collegisse articulos ex libris Lutheri & Philippi, contra singulos articulos Confessionis Augustanæ; sed eos nondum videre potui. Sed facilè credo illum hoc fecisse, cum ipse quoque id præstare nullo negotio possim, qui tamen multò minus versatus sum in Lutheranorum libris, quam Cochleus fuerit. Ac ne sim nimis prolixus, conferam solum duos, aut tres principales Confessionis articulos, cum Lutheri & Philippi doctrina.

C Articulus primus Confessionis Augustanæ sic habet: *Ecclesie magno consensu apud nos docent, decretum Nicænae Synodi, de vnitæte essentis diuinæ, & de tribus personis, verum & sine vlla dubitatione credendum esse.* Et infra: *Et nomine persone vñtur ea significatione, qua vsi sunt in hac causa scriptores Ecclesiastici, vt significet non partem aut qualitatem in alio, sed quod propriè subsistit.* Et infra: *Damnant omnes hæreses contra hunc articulum exortas, vt Manicheos, V. alētinianos, Arianos, Eunomianos, &c.* Huic art. 1. rectè annectitur tertius, qui est de incarnatione filij Dei, in quo duæ naturæ vnitæ asseruntur in vna persona. Lutherus autem quàm verum crediderit Nicænum decretum de vnitæte essentiæ, satis ostēdit illis verbis, quibus est vsus contra Iacobum Latomum: *Anima mea, inquit, odit hoc verbum dyoteros.* Quod tamen verbum ignorare non poterat in Concilio Nicæno (vt D. Augustinus loquitur lib. 3. cōtra Max. c. 14.) aduersus hæreticos Arianos, veritatis auctoritate, & auctoritatis veritate, firmatum esse. Neq; verò id Luthero excidit per incogitantiam; Nam rursus id repetit, in libro de Concilijs: *sanctus, inquit, Hieronymus vehemēter perturbatus, lamentabiles litteras scribebat ad Episcopum Romanum Damasum, & cupiebat expungi vocabulum dyoteros.* Vbi scilicet notanda est alia fraus Lutheri, **E** Non enim S. Hieronymus vocabulum *dyoteros*, sed vocabulum *dyoteros*, tacēdum arbitrabatur, propter eius vocis ambiguitatem. Notæ sunt epistolæ duæ S. Hieronymi de hac re ad Damasum, quarum altera ita concluditur: *Obtestor beatitudinem tuam per crucifixum, mundi salutem, per dyoteron Trinitatem, vt mihi Epistolis tuis siue tacendarum, siue dicendarum hypostaseōn detur auctoritas.*

Deinde, si Luthero probatur doctrina Catholica de vnitæte essentiæ, & Trinitate personarum, cur ex precibus communibus Germanorum, illam precantunculam iustulit, Sancta Trinitas vnus Deus, miserere nobis? Nec nouam esse hanc formam inuo-

cationis, sed ab antiquissimis Patribus, tam Græcis, quàm Latinis, vsurpatam, certum est ex Nazianzeno, qui oratione 2. de pace, ad finem, ait: O Trinitas sancta & longanimis, suscipe etiam istos, &c. Et ex Augustino lib. vlt. cap. vlt. de Trinitate: Domine Deus, vnus, inquit, Deus Trinitas, quæcunque dixi in his libris de tuo, agnoscant & tui: Si qua de meo, & tu ignosce, & tui, Amen.

Porro de incarnatione, quàm rectè Lutherus senserit, ex tribus eius operibus facile poterit intelligi. Nam in concione de Natali Domini, qua primum caput Epistolæ ad Hebræos exponit, dum metuit cum Eutychemate permiscere naturas, audacter cum Nestorio diuidit personas. Dicit enim, *Imperitos quosdam, facere Christum hominem omnipotentem*. At si ille homo Christus non est omnipotens, eadem ratione non est Deus, Nec enim Deus esse potest qui nõ sit omnipotens. Duo igitur erunt Christus Deus & Christus homo, quæ est apertissimè Nestoriana sententia. Contra, verò, in libro de Concilijs & Ecclesia, parte 2. dum vitare cupit Nestorium, apertè incidit in Eutychematem. Sic enim loquitur: *Mihi paulò antè negotium fuit cum Nestorianis, qui pertinacissimè contra me disputabant, quod diuinitas Christi non posset pari*. Et infra: *Oportet dici, hic homo Christo, hæc caro & sanguis condidit calum & terram*. Certè natura diuinitatis & carnis, nomina sunt naturarum non personarum. Ergo si Luthero diuinitas patitur, si caro calum ac terram condidit, quis non videat, à Luthero Christi naturas confundi? ac vt propensionem animi sui in Nestorium, & Eutychematem Lutherus ostenderet, in eodem de Concilijs libro, ita diligenter Nestorium & Eutychematem excusat, vt vtrique zelum bonum, animum syncerum, & fidem rectam tribuat, & solum ex inscitia quadam, & in modo loquendi lapsos dicat; totam verò causam tumultuum & perturbationis illius temporis, in Episcopos Catholicos referat. Et eò vsque tandem progreditur, vt dicat; *Vereri se, ne in extremo iudicio aliqui qui dicuntur heretici, iudices sedeant; & Episcopi, qui illos in Concilijs damnauerunt in æternum pereant*. Tantùm non apertè affirmans, Nestorium, & Eutychematem cum Christo iudices futuros, Sanctos verò, Leonem, & Cyrillum, in æternum perituros. Porro in libro, qui inscribitur, *Confessio Martini Lutheri de Cœna Domini*, non solum reprehendit Zvinglianos, quod passionem Christi soli tribuant humanitati, non etiam Deitati; Sed etiam è contrario ipsam humanitatem in Deitatem euehere videtur, cum ait: *Necesse habes, eam Christi essentiam, qua est cum Deo vna persona, longissimè extra creaturas collocare, ideoque tam longè quàm DEVS ipse, extra creaturas est*. Neque vult Lutherus dicere, Christi humanitatem extra creaturas esse, quantum ad locum, siue spatium, sed quantum ad ordinem & dignitatem; Nam in eodem libro contendit, vbique esse Christi humanitatem. Et in sermone de Sacramento Cœnæ Domini; *Credimus, inquit, quod IESVS Christus sit iuxta humanitatem, super omnes creaturas collocatus, & omnia impleat*. Et infra: *Et habeat omnia in sua manu & sit vbique presens*. Si igitur Christi humanitas, extra ordinem creaturarum est, non creata natura, sed increata essentia est, ac per hoc non amplius humanitas, sed diuinitas dici debet. Rursum: Si Christi humanitas tam longè abest à creaturis, quantum ad excellentiam & dignitatem, quàm longè abest ipse DEVS, DEVS autem infinito intervallo à creaturis omnibus separatur. Igitur Christi humanitas infinitæ dignitatis, & excellentiæ est. Ex quo sequitur, aut duas esse infini-

tas naturas, aut Christi humanitatem in Deitatem esse conuersam, quæ est hæresis Eutychematica. Et fortassis non sine mysterio, nec in Confessione, nec in Apologia, vlla fit mentio, Nestorij, & Eutychematis, qui tamen nominatim damnari debuissent in art. 3. vt damnantur in primo Arius, & Eunomius. Nam verò Philippus Melancthon, in locis anni 39. pag. 9. *Necesse est, inquit, in filio aliquid esse diuinæ naturæ*. Et rursum, pag. 11. *Necesse est in Christo aliquid esse diuinam naturam*. Et in Locis anni 45. fol. 53. de Spiritu sancto loquens; *Testatur, inquit, per Ioëlem DEVS, non mitti creatam agnitionem, sed aliquid essentia DEI*. Necesse est autem personam esse distinctam, quæ est aliquid Dei, & tamen non est Pater. Philippo igitur aut multæ sunt naturæ diuinæ, cum necesse sit in filio aliquam esse diuinam naturam; aut certè multæ sunt partes eiusdem diuinitatis, cum tam in Filio, quàm in Spiritu sancto aliquid sit diuinæ naturæ. Quod quàm benè cohæreat cum art. 1. Confessionis, nemo non videt. Rursum idem Philippus in Locis anni 45. & 58. pag. 40. *Non est, inquit, lacerata aut mortua diuina natura, sed fuit obediens Patri, quiescit, cessit ira aterni Patris*. Quid clarius pro Ariana hæresi dici poterat? Nam si natura diuina Filij, Patri fuit obediens, & iræ illius cessit; distinguitur diuinitas Filij à Patre, & Pater non habet diuinitatem, vel habet aliam. Vbi est igitur vnitatis essentia diuinæ quam prædicat Augustiana Confessio? Ad hæc in iisdem Locis, pag. 42. ita exponit illud, *Glorifica me Pater; Nunc missus subiectus sum cruci, & seruis mee vocationi*. Deinde verò *gloriam mihi restitue, quam ante mundi constitutionem apud te habui, &c.* Certè nõ potest restitui quod non fuit amissum; Amisit igitur Christus gloriam, quam habuit ante mundi constitutionem; non autem amisit eam vt homo, cum ante mundi constitutionem non fuerit homo, amisit igitur vt Deus. Deus igitur mutabilis est Christus, ac per hoc nec Deus verus, nec Deus vnus cum Patre, sed Deus factus & creatus à Patre, vt Ariani docebant. Atq; huc etiam fortasse alludit in iisdem Locis, pag. 45. cum ait: *Tempore passionis non fuisse in Christo gloriam beatitudinis, vt alio tempore*. Omitto illud, quod ibidem pag. 22. tres personas diuinas, tres esse singulares intelligentes. Qui modus loquendi, non satis consentit cum Symbolo Athanasij, quod in hac Concordia, tanquam piuum, vt verè est, recipitur. Vt enim in Symbolo dicitur; Non tres omnipotentes, sed vnus omnipotens, ita sine dubio dici debet, non tres intelligentes, sed vnus intelligens.

Veniamus ad articulos de libero arbitrio, & causa peccati, & videamus, an id semper Lutherus & Philippus docuerint, quod in Confessione nunc docent. Articulus 18. Confessionis, sic habet: *De libero arbitrio docent, quod humana voluntas, habeat aliquam libertatem ad efficiendam civilem iustitiam, & diligendas res rationi subiectas, &c.* Artic. 19. de causa peccati, docet: *Quod tamen si Deus creat & conseruat naturam, tamen causa peccati est voluntas malorum, videlicet diaboli, & impiorum, qua non adiuuante Deo auertit se à Deo, sicut Christus ait, Cum loquimur mendacium, ex se ipso loquitur.*

Audiamus nunc verba Lutheri ex assert. artic. 36. *Liberum, inquit, arbitrium, est figmentum in rebus, & titulus sine re, quia nulli est in manu sua quippiam cogitare boni vel mali, sed omnia, (vt V. vicies articulus Constantiæ damnatus rectè docet) de necessitate absoluta eueniunt, quod & Poëta voluit, quando dixit; Cæra stant omnia lege. Et Christus Matth. 6. Folium arboris non cadet in terram, sine patre vestro*. Et infra: *Non est dubium*

Satana magistro, in Ecclesiam venisse hoc nomen, Liberrum arbitrium. Ac vt sibi & suis Lutherus præcluderet aditum ad retractationem in eadem assertionem, ita præfatus fuerat: *In cæteris articulis, de Papatu, de Concilijs, de Indulgentijs, alijsque non necessarijs nugis, ferenda est leuitas & stultitia Papa, & suorum: Sed in hoc articulo, qui omnium optimus, & rerum nostrarum summa est, dolendum & splendendum est, miserose sic insanire.* Et in libro quem contra Regem Angliæ scripserat: *Adeo se certum esse de sua doctrina, vt si quis aliter doceret, aut damnet, quæ ipse scripsit de fide, de operibus, de libero arbitrio, &c. is damnet Deum, & oporteret ipsum manere filium inferni.* Atq; his similia Philippus docuit in Locis, anno 21. & 22. editis. Tantùm abest igitur vt verum sit, quod in præfatione Confessionis dicitur; *Hanc ipsam Confessionis doctrinam eam esse, quam hæctenus Lutherani Concionatores tradiderunt, vt potius sit verissimum, in præcipuo articulo & in summa rei defecisse Confessionis auctores à Luthero ad Papam.* Et (si verum sit Lutheri vaticinium) oportere iam eos manere filios inferni; quippe qui Deum in Luthero damnare ausi fuerint. Non ignoro Lutherum in Visitatione Saxonica, & Philippum in Epitome Moralis Philosophiæ, & in Locis editis posterioribus annis, longè aliter docuisse de libero arbitrio & causâ peccati, quàm antea docuerant, cum haberent primitias Spiritus; tamen id neque mendacium excusat, & arguit inconstantiam. Et quia non parum cõducere videtur ad commendationem architecti huius Confessionis, ad memoriã reuocare Philippi egregiam in doctrina constantiam, annotabo breuiter eius sententiã de libero arbitrio, & causâ peccati.

In Locis anni 21. PRIMO, repudiat nomen ipsum, liberi arbitrij, & rationis. *Vsurpata est vox, inquit, liberi arbitrij, à diuinis litteris, à sensu, & iudicio spiritus alienissima: additum est è Platonis Philosophia, vocabulum rationis aequè perniciosum.* At in Locis posterioribus, *Monendi sunt, inquit, rudiores, vt à Phisicis sumant distinctiones, & appellationes partium hominis. In homine est pars cognoscens, & iudicans, quæ vocatur mens, vel intellectus, vel ratio; altera pars appetens, vocatur voluntas. Vocatur autem liberum arbitrium mens & voluntas coniuncta.*

SECUNDO, defendit Vallam, contra Ioan. Ecium: *Valla, inquit, ait Eckius, quod scholarum sententiam de libero arbitrio cõfutant, plura voluisse scire, quàm didicisset scilicet egregie festiuus nugator.* At in Locis posterioribus: *Valla, inquit, & plerique alij non rectè detrahunt voluntati hominis libertatem.* Et in Epitome moralis Philosophiæ: *Stoicas illas, inquit, de Fato, seu Valla absurdas imaginationes, quæ propter diuinam gubernationem, adimunt libertatem voluntati fugiamus.*

TERTIO, reprehendit Philosophiam: *Hoc loco, inquit, prorsus Christiana doctrina à Philosophia, & humana ratione dissentit.* At in Epitome moralis Philosophiæ: *Est, inquit, prudentissimè ab Aristotele addita rationis descriptio.* Et in Locis, cap. de viribus hominis: *Hæc est, inquit, libertas voluntatis, quam Philosophi rectè tribuunt homini.*

QUARTO, tollit omnem libertatem, & contingentiam: *Quandoquidem, inquit, omnia quæ eueniunt, necessariò iuxta diuinam prædestinationem eueniunt, nulla est arbitrij nostri libertas. Quid igitur, inquires, nulla ne est in rebus contingentia? nihil casus? nihil fortuna? omnia necessariò euenire, Scripturæ docent. Et si videatur tibi in rebus humanis esse contingentiam, iudicio rationis hic imperandum est.* At in Locis posterioribus: *Concedendum est, inquit, quod Scripturæ Apostolica*

A *tribuat homini, etiam nunc post lapsum, libertatem aliquam diligendâ ea, quæ sunt subiecta rationi.* Et infra: *Hæc Manichæa imaginatio (quæ videlicet libertatem & contingentiam tollit) horribile mendacium est, & ab hoc errore mentes abducenda sunt, & docenda agere aliquid liberum arbitrium.*

QVINTO, in commentarijs ad cap. 8. Epistolæ ad Rom. docet, Deum peccatorum causam esse. *Sicut, inquit, fatemur, proprium Dei opus fuisse, Pauli vocationem, ita fatemur opera Dei propria esse; siue quæ media vocantur, vt comedere, bibere, &c. Sine quæ mala sunt, vt Davidis adulterium, Manly feneritatem. Constat enim ex c. 1. ad Roman. Deum omnia facere, non permissiue sed potenter.* Et infra: *Ergo non est, cur frigidum glossema admittamus, Deum mala permittere, non etiam facere.* At in Locis de causâ peccati: *Est, inquit, hæc vera, & pia sententia, vtraque manu, & verius, toto pectore tenenda, Deum non esse causam peccati: nec velle peccatum.* Et infra: *Nec figura illa verborum in sermone Hebraico pugnat cum hac sententia; Indurabo cor Pharaonis; & similes. Certum est enim Hebraica phrasi significare permissionem, non efficacem voluntatem.*

C Ex his satis constare puto, & quàm grauem & constantem auctorem habuerit illa Confessio tantoperè celebrata, & quàm verum sit, quod in eius præfatione asseritur, in hac Confessione eam doctrinam contineri, quam vsque ad illud tempus ex diuinis litteris Lutherani tradiderant.

IV. MENDACIUM.

I N Confessione Augustana, art. 12. pag. 15. Concordiæ, sic habetur: *Reijciuntur & isti, qui non docent, remissionem peccatorum per fidem contingere; Sed docent, remissionem peccatorum contingere propter nostram dilectionem & opera.* Hæc verba etsi de industria obscure proposita esse videntur, tamen sine dubio hunc faciunt sensum, vt reijciendos esse significant illos, qui docent homines iustificari à peccatis sine fide, per solam dilectionem, & opera. Nec dubitari potest, quin his verbis notentur Catholici omnes, & præsertim Theologi Scholastici; Et si quod dubium esse potuisset, iam est sublatum per Apologiam vbi vsque ad nauseam repetitur, & inculcatur hoc mendacium, quod Scholastici doceat, iustificationem non contingere ex fide, sed ex operibus, hoc est, ex operibus sine fide. Quoniam enim versantur ipsi in vno extremo, cum docent, iustificari homines ex fide sine operibus; cupiunt nos in altero extremo collocare, quasi doceamus, iustificari homines ex operibus sine fide. At non est ista, nec vnquam fuit, doctrina Ecclesiæ Catholicæ, nec etiam Scholasticorum Theologorum. Semper enim docuimus & docemus, iustificari homines ex fide & dilectione ac operibus bonis; ita vt ad præparationem ac dispositionem ad iustificationem, requirantur actus, fidei, spei, & dilectionis, quos ipsos tamen non habemus, nisi Dei gratia nos præueniente, excitante, & adiuuante: Ipsa verò formalis iustificatio consistat in remissione vera omnium peccatorum, & infusione habituum fidei, spei, & charitatis, quos propter Christi meritum, Deus in corda nostra gratis diffundit. Denique actualis iustitia sit legis diuinæ obedientia & obseruatio, ad quam non ex nobis idonei sumus, sed ex spiritu gratiæ, id est, fidei, spei, & charitatis, nobis à Deo per Christum, donato. Ita docet Concil. Trid. sess. 6. c. 6. Dispositio, inquit, ad ipsam iustitiam, dum excitati di-

„ uina gratia, & adiuti, fidem ex auditu cōcipientes,
 „ liberè mouentur in Deum, &c. Et c. 7. Quāquam
 „ nemo possit esse iustus, nisi cui merita passionis
 „ Domini nostri Iesu Christi communicantur, id tamen
 „ in hac impij iustificatione fit, dum eiusdem
 „ sanctissimæ passionis merito, per Spiritū sanctum
 „ charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui
 „ iustificantur; atq; ipsis inhæret. Vnde in ipsa iusti-
 „ ficatione cum remissione peccatorum, hæc omnia
 „ simul infusa accipit homo, per Iesum Christum,
 „ cui inferitur, fidem, spem, & charitatem. Et c. 10.
 Per obseruationem mandatorum Dei & Ecclesiæ in
 ipsa iustitia, per Christi gratiam accepta, cooperante
 fide bonis operibus, crescut, &c. Vides igitur fidem
 nunquam excludi, sed contrā potius semper requiri,
 siue de ipsa iustificatione agatur, siue de ijs, quæ il-
 lam aut præcedunt, aut etiam consequuntur. Ac ne
 dicant nouam hanc esse doctrinam, & nos nunc de-
 mum ab ipsis excitatos sapere cœpisse, vt aliquoties
 Philippus iactat in Apologia, addamus etiam testi-
 monium principis Scholasticorū, quod fides ad iusti-
 ficationem requiratur. S. Thom. 1. 2. q. 113. art. 4.
 Ad iustificationem impij requiritur motus mentis,
 quo conuertitur in Deum. Prima autem conuersio
 in Deum, fit per fidem, iuxta illud Heb. 11. Acceden-
 tem ad Deum, oportet credere. Et ideo, motus fidei
 requiritur ad iustificationem impij.

V. MENDACIUM.

PAG. 16. in art. 13. Confess. habentur hæc verba:
*Damnant igitur illos, qui docent, quod Sacramenta
 ex opere operato iustificent, nec docent fidem requiri in usu
 Sacramentorum, quæ credat remitti peccata.* Hoc etiam
 loco Theologi Scholastici notantur, quasi doceant,
 Sacramenta etiam sine fide prodesse. Sed apertum
 mendacium est, ad quod refellendum vnus S. Tho-
 mæ testimonium sufficiet, qui 3. parte, q. 68. art. 8.
 „ Recta fides, inquit, ex necessitate requiritur ad Ba-
 „ ptismum, quia sicut dicitur Ro. 3. Iustitia Dei est
 „ per fidem Iesu Christi. Et infra: Ad primum ergo
 „ dicendum, quod Dominus loquitur ibi de Baptis-
 „ mo, secundum quod perducit homines ad salutem,
 „ per gratiam iustificantem, quod quidem sine re-
 „ cta fide esse non potest, & ideo signanter dicit:
 „ Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.

VI. MENDACIUM.

PAG. 17. In art. 16. Confess. ita habetur: *Damnans
 & illos, qui Evangelicam perfectionem non collocant
 in timore Dei, & fide: sed in deserendis ciuilibus officijs.*
 Mendacium est manifestum contra Cathol. profes-
 sores ordinum religiosorum, quasi existiment per-
 fectionem propriè consistere in deserendis ciuilibus
 officijs, coniugio, militia, magistratibus, & simili-
 bus. At neq; veteres, neq; recentiores Monachi, vn-
 quam hoc docuerunt. Ioan. Cassianus Collat. 1. c. 7.
 Ieiunia, vigilæ, meditatio Scripturarum, nuditas, ac
 priuatio omnium facultatum, nō perfectio, sed per-
 fectionis instrumenta sunt. B. Thomas ex Scholasti-
 cis, 2. 2. qu. 184. art. 3. Per se inquit, & essentialiter
 consistit perfectio Christianæ vitæ in charitate, prin-
 cipaliter quidem secundum dilectionem Dei, secun-
 dario autem secundum dilectionem proximi. Et in-
 fra: Secundario, & instrumentaliter consistit perfe-
 ctio in consilijs, quæ ordinantur ad remouendum
 impedimenta actus charitatis, quæ tamen charitati

A non contrariantur; sicut est matrimonium, occu-
 patio negotiorum sæcularium, & alia huiusmodi.
 Quod autem status perfectior sit eorum, qui defe-
 runt omnia propter Christum, nec implicantur ne-
 gotijs sæcularibus, quàm aliorum, qui hoc non faci-
 unt; & quod hic perfectior status, non imperetur,
 sed consulatur, satis apertè colligitur ex verbis Do-
 mini Mat. 19. vbi postquam dixerat; Si vis ad vitam
 ingredi, serua mandata, subiunxit; Si vis perfectus
 esse, vade, vende omnia quæ habes, &c. Nec vsquam
 legimus; Si vis perfectus esse, vxorem ducito, cape-
 se Rempub. &c. Hinc D. Augustinus epist. 89. q. 4.
 Viderit, inquit, ille iuuenis, quemadmodum illa leg-
 is mandata seruauerit. Veruntamen Magister bo-
 nus, mandata legis ab ista excellentiore perfectione
 distinxit. Ibi enim dixit; Si vis venire ad vitam, serua
 mandata. Hic autem; Si vis perfectus esse, vade, ven-
 de omnia, &c. Euseb. lib. 1. de Demonstrat. Euangel.
 c. 8. declarans communem doctrinam Ecclesiæ Catho-
 licæ, ex diuinis litteris deriuatam: Quocirca, in-
 quit, in Ecclesia Dei, duo modi viuendi instituti sunt.
 Alter quidem naturam nostram, & communem homi-
 num vitæ rationem excedens; non nuptias, non
 sobolem, non substantiam, non opum facultatem
 requirens, & soli diuino cultui, ex immenso rerum
 cœlestium amore, addictus. Et talis quidem existit
 in Christianismo vitæ perfectæ modus. Alter verò
 remissior atq; humanior; hic & modesto coniugio,
 & sobolis procreatione implicatur, & rei familiaris
 curam assumit, & iustè militantibus quæ sint agenda
 describit, agros quoque & mercaturam, adiuncta
 religione, non negligit; Et his quidem secundus pie-
 tatis attributus est gradus.

Hoc idem ex pluribus Scripturæ, & Patrum testi-
 monijs probare possemus, si refellere errores Con-
 fessionis, & non solum mendacia indicare, propo-
 situm nobis esset.

VII. MENDACIUM.

PAG. 18. in artic. 20. Confess. *Falsò accusantur no-
 strî, quod bona opera prohibeant.*

D Mendacium hoc esse non dubitabit, quicumq; ali-
 quid Scriptorum Lutheri perlegerit. Certè in serm.
 de piscatione Petri sic legimus: *Quantò sceleratior es,
 tanto citius Deum gratiam infundit.* Ibidem: *Debemus
 cum solo Isaac venire, id est, cum fide; seruos, & asinos,
 hoc est, opera, deorsum dimittere oportet.* Item in serm.
 Sic Deus dilexit mundum: *Ego dico tibi, quia angus-
 ta est via. Oportet te fieri tenuem, si vis per eam venire.*
*Caterum, qui operibus onerati sunt (sicut conchilibus
 onustos videmus Iacobi peregrinos) non poterunt pe-
 netrare.* Et infra: *Si veneris cum magnis saccis operum
 plenis, deponere oportebit, alioqui non poteris penetrare.*
 Porro ex his fontibus manarūt illa præclara dogma-
 ta, quæ Lutheri discipuli in Colloquio Altēburgensi
 stabilire conati sunt. *Opera bona legis, & noua obedien-
 tia, non ad regnum Christi, sed ad mundū pertinent. Ad
 Satanam spectant Christiani cum omnib. bonis operibus.*
*Peccari verò oportet, ut in fide sine bonis operibus omni-
 bus, ad finem vsq; constātes, perseueremus.* Adeo necessa-
 ria illa non sunt, vt etiam ad salutem in cōmodent, sintq;
 pernicioſa. Deinde Catholici non tam Lutheranos
 accusant, quod prohibeant opera bona, quàm quod
 ea contemnunt, & cum Eunomio antiquo hærefiar-
 cha, immò etiam cum Simone Mago hæreticorum
 omnium principe, nō necessaria ad salutem esse, do-
 ceant. Ac de Eunomio quidem testis est Augustinus
 in lib. de hæref. c. 54. de Simone Irenæus, li. 1. c. 20.

de Luthero, liber ipsius de captiuitate Babylonica, cap. de Baptismo: Liber de libertate Christiana; Sermo de Moyse; Commentarij in epist. ad Galatas.

VIII. MENDACIVM.

PAG. 19. in artic. 20. Confess. *Iubent* (Catholici Doctores) *mereri remissionem peccatorum operibus.* Si de merito operum illorum, quæ sunt solis naturæ viribus, sermo sit: de quo merito articulum intelligendum esse, consequentia verba declarant: insigne est mendacium Philippi. Non enim id habet Catholica doctrina, vt operibus illis, quæ sunt sine fide, & auxilio Dei gratuito mereri possint homines remissionem peccatorum; & contra hæc operum merita defendit S. Augustinus gratiam & iusticiam fidei: necnon etiam S. Prosper in libris de vocatione gentium, quos libros imperitè Philippus tribuit Ambrosio, cum in ijs libris nominatim refellatur Pelagiani, qui post Ambrosij obitum orti sunt. Si verò de illis operibus agatur, quæ ex fide & gratia Dei proficiuntur, fatemur quidem nos illis operibus aliquo modo mereri remissionem peccatorum. Sed idem fatentur Prophetæ, Euangelistæ, Patres; Ezech. 18. Cum auerterit se impius ab impietate sua, ipse animam suam viuificabit. Dan. 4. Peccata tua elemosynis redime. Ionæ 3. Vidit Deus opera eorum, & miserus est eis. Lucæ 11. Date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Lucæ 7. Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. Ambros. lib. 10. in Lucam. Lachrymæ veniam non postulant, sed merentur. Et infra: Et tu si veniam vis mereri, dilue culpam tuam lachrymis, &c. Hieronymus l. 2. contra Pelagianos: *Qui peccata simpliciter confitentur, merentur humilitate clemenciam Saluatoris.* „ Augustinus epist. 105. *Nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat;* „ neque enim nullum est meritum fidei: qua fide ille dicebat, Deus propitius esto mihi peccatori, & descendit iustificatus merito fidelis humiliatus, quoniam qui se humiliat exaltabitur. Restat igitur, vt ipsam fidem vnde omnis iustitia sumit initium, non humano, quo isti extolluntur, tribuamus arbitrio, nec vllis præcedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona quæcunque sunt merita, sed gratuitum donum Dei esse fateamur, si gratiam veram, id est, sine meritis, cogitamus. Et epist. 106. Si quis dixerit, quod gratiam bene operandi fides mereatur, negare non possumus, immò gratissimè confitemur. Gregorius in lib. 1. Reg. lib. 3. cap. 4. Dum Ninivitarum, veluti pro difficili reconciliatione, graui pœnitentia se deiiciunt omnipotentis Dei misericordiam facile meruerunt. Sanctus etiam Thomas, ex Scholasticis, cum prædictis Patribus docet ijs operibus, quæ fiunt ex fide, & auxilio Dei, mereri nos aliquo modo iustificationem à peccatis, 2. Sentent. dist. 27. q. 4. in resp. ad quartum. Quod tamen constanter negat de illis operibus, quæ fiunt solis naturæ viribus. 1. 2. quæst. cent. 9. art. 6. & q. 114. art. 5. Huc accedit, quod istis etiam operibus, quæ fiunt ex fide, & auxilio Dei, non tale tribuimus meritum, vt ei respondeat ex iustitia merces; sed meritum solum impetrationis, vt Augustinus loquitur, quod Scholasticis meritum de congruo, non de condigno nominare solent. Neque in hoc vlla est inter Catholicos dissensio. Et Concil. Trid. sess. 6. cap. 8. de hoc genere meriti apertè pronunciat, ideò gratis iustificari homines, quia nec fides, nec opera, quæ iustificationem præcedunt, ipsam merentur. Sed Para-

Adoxum videtur aduersarijs, quod homo operetur ex fide, & nondum sit iustificatus à peccato. cum apud ipsos ita fides sola iustificet, vt separari nequeat fides à iustificatione. At non illis paradoxum videtur, qui ex fide orantes dicunt; Dimitte nobis debita nostra, Matth. 6. Nec illi paradoxum hoc videbatur, qui ex fide orabat; Deus propitius esto mihi peccatori, Luc. 18. Nec denique Augustino paradoxum hoc erat, cum scriberet in Epist. 105. Nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat.

IX. MENDACIVM.

Et quidem multiplex.

PAG. 18. & 19. in eodem art. 20. multa simul conglomerantur mendacia, vt, *Quod nostri concionatores olim parum docebant de operibus, quæ Deo placent; quod tantum urgerent puerilia, & non necessaria opera; quod nunc à Lutheranis admoniti, hæc dediscant; quod iam incipiant fidei mentionem facere: quod doctrina fidei diu iacuerit ignota.* Scilicet, non legerat Philippus Sermones S. Bernardi, Petri Damiani, Innocentij III. Thomæ Aquinatis, Vincentij, Bernardini, Laurentij, Iustiniani, & aliorum innumerabilium, in quibus de Symbolo, de Decalogo, de oratione Dominica, de omnibus vitijs omnibusque virtutibus grauissimæ disputationes continentur. Sed facile est dicere, & non probare.

X. MENDACIVM.

PAG. 22. in art. 21. Confess. *Hæc ferè summa est doctrina apud nos, in qua cerni potest nihil inesse, quod discrepet à Scripturis, vel ab Ecclesia Catholica, vel ab Ecclesia Romana, quatenus ex Scriptoribus nota est.* Ad hoc mendacium conuincendum, nõ erit opus vt extra art. istum 21. egrediamur. Hic enim asserunt, non esse à Sanctis auxilium petendum, eò quod vnus sit intercessor Christus. In quo quidem articulo manifestè dissentiunt à Scripturis, ab Ecclesia Catholica, & ab Ecclesia Romana. Nam etsi vnus est mediator Dei & hominũ, homo Christus Iesus; & ideò vnus mediator, quia dedit semetipsum redemptionem pro multis, 1. Tim. 2. Nec vllus Catholicorũ docuit vnquam Sanctos esse mediatores per modum redemptionis: tam enũ esse tantum intercessorem, vnum aduocatum, vnum qui interpellat pro nobis, immò etiam vnũ tantum mediatorem per modum supplicationis, non modò Scriptura non dicit, sed etiam ita dicentibus apertissimè contradicit, Iob. 5. *Voca si quis est, qui tibi respondeat, & ad aliquem Sanctorum conuertere, vbi Angeli fiunt intercessores hominum, teste August. in annotat. in Iob. non igitur solus est intercessor Christus.* Deuter. 5. *Ego, inquit Moyses, sequester fui, & medius inter Deum, & vos, in illa die. 1. Reg. 7. dicunt filij Israël ad Samuëlem: Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum.* Iob. vlt. *Itè ad seruum meum, ille orabit pro vobis: suscipiam faciem eius.* Rom. 15. *obsecro vos fratres, vt adiuuetis me in orationibus pro me ad Deum.* Idem repetit 2. Cor. 1. Coloss. 4. Ephes. 6. Heb. 13. *Quomodo igitur vnus est tantum intercessor, cum & Iob, & Moyses, & Samuël, & tot Romani, & tot Corinthij, tot Colossenses, tot Ephesij, tot Hebræi adhibeantur intercessores? At, inquit, de mortuis agimus, non de viuentibus. Sed si ideò mortui inuocadi non sunt*

nec esse possunt intercessores, ne Christo gloria singularis intercessionis detrahatur, eadem de causa nec viuentes inuocandi erunt, nec esse poterunt intercessores. Deinde si viuētes in terris inuocari possunt cur non magis viuentes in cœlis? An fortassis idē, quia non valeant, aut non velint illi pro nobis orare, aut certē nesciat quid petamus? Sed nec eorum felicitas patitur, vt non valeant; nec charitas finit vt non velint, nec possunt ignorare preces ad se porrectas, cū non ignorent pœnitentiam peccatorum. Gaudium enim est in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, Luc. 15. Iam verò Concilium Calcedonense, Concilium Ecclesiæ Catholice fuisse, & Concilium Orthodoxum, generale, plenissimum, aduersarij non negant. Concilium autem istud Act. 11. ita clamat; Flavianus post mortem viuūt, Martyr pro nobis oret. Eusebius Cæsariensis Catholice Ecclesiæ communem doctrinam tradens, lib. 13. Præparat. Euangelicæ, c. 7. Hæc nos, inquit, quotidie factitamus, qui veræ pietatis milites, vt Dei amicos honorantes, ad monimentum quoque illorum accedimus, votaque ipsis facimus, tanquam viris sanctis, quorum intercessione ad Deum non parum iuari profitemur. S. Basilius ad Catholicam Ecclesiam verba faciebat, cū diceret, oratione in 40. Martyres; Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat, qui rursum lætatur, hos oret; ille, vt à malis liberetur; iste, vt duret in rebus lætis. S. Ambrosius, in libro de Viduis, Catholicas viduas instituebat, cū ita scriberet: Obsecrandi sunt Angeli, qui nobis ad præsidium dati sunt, Martyres obsecrandi, quorum videmur nobis quoddam corporis pignore patrocinium vindicare; possunt pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine, etiam si quæ habuerunt peccata, lauerunt. Isti enim sunt Dei Martyres, nostri præfules, speculatores vitæ, actuumque nostrorum. Non erubescamus eos intercessores nostræ infirmitatis adhibere, quia ipsi infirmitatem corporis, etiam cū vincerent cognouerunt. S. Augustinus, tract. 84. in Ioannem, tribus penè verbis tria aduersariorum dogmata conuellit, de Sacrificio altaris, de Oratione pro defunctis, de inuocatione Sanctorum: Idē quippe, inquit, ad ipsam mensam, non sic eos (Martyres) commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requiescunt. Vt etiam pro eis oremus, sed magis, vt ipsi pro nobis orent. Denique Theodosius Imperator, Orthodoxus & pius erat, vt etiam aduersarij confitentur; & tamen de eo sic scribit Rufinus, lib. 2. histor. cap. 33. Circumibat cum sacerdotibus & populo omnia orationum loca, ante Martyrum & Apostolorum thecas iacebat, cilicio prostratus & auxilia sibi fida Sanctorum intercessione poscebat. Et de eodem Chrysostomus, homil. 66. ad populum Antiochen. Nam & ipse, qui purpuram indutus est, accedit, illa complexurus sepulchra, & fastu deposito, stat sanctis supplicaturus, vt pro se apud Deum intercedant, & scenarum fabrum, & piscatores, vt protectores orat, qui diademate redimitus incedebat. Viderint ergo qui negant Sanctos esse orandos, an ab Ecclesia Catholica non dissentiant.

Quod autem ab Ecclesia Romana, quatenus ex antiquis Scriptoribus nota est, pariter dissentiant, ex Leone, & Prudentio, vt cæteros omittamus, notissimum est. Leo siquidē, qui Episcopus Romanæ Ecclesiæ ante mille & centum annos fuit, & propter sanctitatis, & sapientiæ, atque etiam eloquentiæ excellentiam, Magnus dici meruit, Romanam Eccle-

fiam ita instituebat, Serm. 5. de Epiphania: Confirmate amicitias cum sanctis Angelis, & Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Martyribusque sociis, mini. Horum diuitias concupiscite, & per bonam æmulationem ipsorum ambite suffragia. Et Serm. 1. de natali SS. Petri & Pauli. Sicut, inquit, & nos experti sumus, & nostri probauere maiores, credimus atque confidimus, inter omnes labores istius vitæ, ad obtinendam misericordiam Dei, semper nos specialium patronorum orationibus adiuuandos. Prudentius in hymno de S. Laurentio, de Romana Ecclesia loquens, ita cecinit.

Quod quisque supplex postulat,
Fert impetratum prosperè,
Et tristis haud vllus redit,
En præsto semper adsies,
Tuosque alumnos vrbicos.
Lactante complexus sinu,
Paterno amore nutrias.

Quale igitur & quàm impudens mendacium est huius Confessionis, quæ in eo ipso articulo affirmat, in nulla parte doctrinæ dissentire se à Scripturis, vel Ecclesia Catholica, vel Ecclesia Romana, in quo articulo Sanctorum inuocationem oppugnat, quam & Scripturæ, & Ecclesia Catholica, vel Ecclesia Romana apertissimè docuerunt. Neque verò hoc vnum est, in quo discrepat Confessio Augustana, à Confessione Catholica & Romana Ecclesiæ. Nam nec de ipsa Ecclesia, nec de peccato Originis, nec de Iustificatione, nec de Sacrificio, nec de Sacramento Eucharistiæ, nec de alijs Sacramentis consensus est. Sed vnum sufficiebat, ad mendacium detegendum.

XI. MENDACIVM.

PAG. 22. in art. 21. Confess. Apud nos, inquit, magna ex parte veteres ritus diligenter obseruantur. Falsa enim calumnia est, quod omnes carimonia, omnia vetera instituta, in Ecclesijs nostris aboleantur. Quale sit hoc mendacium nullo negotio intelliget, qui conferre voluerit cum præsentis statu Ecclesiarum Protestantium, ea quæ de ritibus Ecclesiæ scripta reliquerunt Tertullianus, Basilius, Epiphanius, Augustinus, alijque veteres Scriptores. Certè Tertullianus in libro de corona militis, inter Ecclesiasticas carimonia numerat, ante Baptismum renunciare diabolo, & pompis eius, ter mergi in sacro fonte, oblationes anniuersarias pro defunctis facere, ad omnem progressum frontem crucis signaculo terere. Basilius libro de Spiritu sancto ad Amphiloichium, cap. 27. inter Ecclesiæ ritus ponit, orare ad Orientem, cruce signare, inuocationis verba dum ostenditur Eucharistia, benedictionem aquæ baptismatis, benedictionem olei vnctionis, benedictionem eius qui baptizatur, trinam immersionem, &c. Epiphanius in compendiarie doctrina Ecclesiæ, primo loco ponit virginitatis professionem, deinde etiam viduitatis, tum solitudinem Anachoretarum, ieiunia 4. & 6. feriæ, ieiunium quadragesimæ, arctiorem abstinentiam in sacra hebdomada passionis Dominicæ, memoriam defunctorum in precibus, nocturnas & matutinas Psalmorum, & Hymnorum celebrationes, varia Monachorum instituta, quorum alij à carnibus abstinent, alij etiam ab ouis, alij etiam à piscibus, &c. Denique August. meminit consecrationis aquæ per signum crucis, libro 6. contra Iulianum, cap. 8. Exorcismi & esufflationis, lib. de gratia Christi, cap. 40. Vnctionis, qua vitmur

in Baptismo, lib. 2. quæst. Euang. c. 40. Item Chrifti-
 matis, quo inungimur post Baptismū lib. 15. de Trin-
 nit. cap. 26. Signo crucis, quo benedicuntur Chrifti-
 & quo signamur in fronte, dum Sacramentū Con-
 firmationis accipimus. In Psalm. 141. & tract. 118. in
 Ioan. Aquæ miscendæ vino in sacro calice, lib. 4. do-
 ctin. Chrift. cap. 21. Ieiunij 4. & 6. feriæ, epist. 86. ad
 Cafulanum, Ieiunij quadragesimalis, in Pl. 110. De-
 lectus ciborum in diebus ieiuniorum, lib. 3. contra
 Faustum, c. 5. Voti continentie etiam post coniugiū
 epist. 45. ad Armentarium. Voti virginittatis, lib. de
 sancta virginittate, cap. 29. Voti paupertatis, lib. 17.
 de Ciuit. Dei, cap. 4. Monachorum, & Anachoretarum,
 lib. de moribus Ecclesiæ, cap. 31. Voti Mona-
 chorum, in Psal. 75. & 99. Peregrinationem ad loca
 sancta, epist. 137. ad clerum & populum suum. Por-
 rō hæc & similia, quæ in veteri Ecclesia in vsu erant,
 & nunc etiam in Ecclesia Catholica locum suum re-
 tinent, à Lutheranis non modò non seruantur, sed
 etiam irridentur, & tamen in Confessione dicere au-
 dent, veteres ritus à se diligenter seruari, & falsam
 esse calumniam, quod omnium veterum instituta
 atque omnes fermè cærimonias aboleuerint.

XII. MENDACIVM.

PAG. 22. in præfatione de abufibus mutatis: *Cum
 Ecclesia, inquit, apud nos de nullo articulo fidei
 dissentiat ab Ecclesia Catholica, tantum paucos quosdā
 abufus omittant, &c.* Hæc verba mendacij arguuntur
 ab vltima parte huius Concordiæ, vbi ea de Chrifto
 docent, quæ cum Symbolo Apostolico, Nicæno, &
 Athanasij, apertè pugnant, vt suprā iam ostendimus.
 Illud autem non est prætereundum, quod cum di-
 cunt, se ab Ecclesia Catholica non dissentire, nisi
 propter paucos eosque nouos abufus; si per Eccle-
 siam Catholicam intelligunt eam, quæ nunc patet
 Rom. Pontifici, fatentur se extra Catholicam esse.
 Et sanè viderint ipsi, an propter paucos abufus ab
 Ecclesia Catholica separari licuerit. Si verò per Ca-
 tholicam intelligunt antiquam aliquam Ecclesiam,
 mentiuntur, cum dicunt, hos abufus esse nouos; fue-
 runt enim in antiqua Ecclesia si illa est ea Catholica,
 à qua non dissentiant, nisi ratione abufuum.

XIII. MENDACIVM.

PAG. 23. in artic. de coniugio sacerdotū: *In Ger-
 mania, inquit, primum ante annos 400. sacerdo-
 tes vi coacti sunt, ad cœlibatū.* Quod idem repetit Phi-
 lippus in Apolog. At extat Concil. Moguntinum,
 celebratum in Germania tempore Arnulphi Impe-
 ratoris, ante annos 600. cuius decimus canon statuit
 vt nulla penitus mulier, ne soror quidem aut mater,
 cum Ecclesiasticis habitare permittatur. Extat Cō-
 cilium Vvortatiense, in Germania ante annos 700.
 celebratum, cuius nonus canon ita habet; Placuit,
 vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi ab-
 stineant se ab vxoribus, & non generent filios; quod
 si hoc decretum violauerint, ab honore clericatus
 pellantur. Extat Concilium Aquisgranense, tempore
 Ludouici Pij celebratū, anno Domini 816. id est,
 annis 714. ante Confessionem Augustanam, in cuius
 Cōcilij Can. 6. indicitur Subdiaconis perpetua con-
 tinentia; & quod de Subdiaconis dicitur, sine dubio
 de altioribus gradibus intelligitur. Extat denique
 Epistola Zachariæ Romani Pontificis, ad Bonificiū
 Episcopum & Apostolum Germanorum scripta an-

A te annos 800. vbi sic legimus: A die suscepti sacer-
 dotij, etiam ab ipso proprio coniugio prohibendi
 sunt. Cuius legis meminerunt etiam Magdeburgen-
 ses, Cent. 8. cap. 10. colum. 704. Mendacium igitur
 Confessionis tot testibus refutatur, quot Episcopi in
 tribus suprā citatis Concilijs confederunt, addito
 etiam Romani Pontificis testimonio.

XIV. MENDACIVM.

PAG. 24. in eodem artic. de coniugio Sacerdo-
 tum: *Et res, inquit, gesta est tam inciuiliter, vt
 non solum in posterum coniugia prohiberentur, sed etiam
 presentia, contra omnia iura diuina & humana, contra
 ipsos etiam canones factos non solum à Pontificibus, sed
 à laudatissimis Synodis distraherentur.* Et hoc nume-
 rari potest inter illustria mendacia Confessionis.
 Duæ sunt enim quæstiones de coniugio sacerdotum;
 Vna, an liceat post sacros ordines susceptos
 vxorem ducere; Altera, an liceat ei, qui duxit vxorem
 ante sacram ordinationem, simul & sacerdo-
 tio & coniugio operam dare. Ac de prima quidem
 quæstione Lutherani omnes, & verbis & factis res-
 pondent, licere. Sed hoc, ex sententia veterum cano-
 num, quos vel Concilia, vel Pontifices ediderunt,
 velle defendere, nimis aperta impudentia est. Nam
 etiam Græca Ecclesia, quæ tamen in hac parte semper
 liberalior fuit, & damnat, & omni tempore dam-
 nauit coniugia post ordinationem. Extat Concilium
 Neocæsariense, ante annos 1200. celebratum.
 In cuius primo canone sic legimus: Presbyter si
 vxorem duxerit, ordine suo moueatur. Et Synodus
 Tralliana, Can. 6. prohibet, ne Episcopi, Pres-
 byteri, Diaconi, Subdiaconi, post ordines susce-
 ptos vxorem ducere præsumāt. Quam eandem pro-
 hibitionem legimus in Synodo Romana sub Syl-
 uestro, Can. 8. In Concilio 2. Toletano, cap. 1. in
 Canonibus Apostolorum, Can. 27. in Decreto Calixti
 I. apud Gratianum, dist. 27. Can. Presbyteris.
 In epist. 82. Leonis I. ad Anastasium, Thessalonicæ
 Episcopum, cap. 4. Et in Epistolis Gregorij I. lib. 1.
 epist. 42. Nec vlla fuit vnquam de hac re in Ecclesia
 Catholica dissensio. Adde, quod hoc ipsum affirmat
 Paphnutius & Vdalricus, quos aduersarij pro sua
 causa oportune & importune adducere solent. Scri-
 bunt enim Socrates lib. 1. ca. 8. & Sozomenus lib. 2.
 cap. 22. Paphnutium in Concilio Nicæno, dum sen-
 tentiam suam de coniugio clericorum explicaret,
 inter alia dixisse, oportere iuxta veteres canones, Ec-
 clesiasticis prohibere, vt post sacram ordinationem
 vxores ducant. Vdalricus quoque in epistola ad Ni-
 colaum, quam referunt Magdeburgenfes, & sæpius
 inculcant, Cent. 6. cap. 7. col. 388. Et c. 10. col. 686.
 Et Cent. 9. ca. 10. col. 540. apertè docent, non licere
 Presbyteris & Monachis vxores ducere, & si duxe-
 rint, debere separari. Et quanquam nec historiam
 Paphnutij, nec epistolam Vdalrici omnino nos proba-
 mus: tamen ostendere volui, in quæstione de no-
 uis nuptijs sacerdotum, non solum à nostris, sed
 etiam à suis patronis aduersarios refutari.

Iam verò de altera quæstione; An videlicet liceat
 sacerdotibus liberis operā dare; Philippus affirmat;
 & quidē ita, vt subtrahere sacerdotibus coniugium,
 esse contendat contra veteres Canones, quos tam
 Pontifices, quàm laudatissimæ Synodi cōdiderunt.
 Mirum autem est, cur nec in Confessione, nec in A-
 pologia, vllū talem protulerit canonem. Nos enim
 e contrario, omnes Ecclesiarum canones proferre
 possumus, quæ omnem vsum vxorum sacratis ho-

minibus interdicit. Ex quibus Philippi mendacium evidentissimè confutatur.

Ac primùm ex Orientali Ecclesia, proferimus Nicænum Concilium primum, in cuius Concilij 3. canone prohibetur Episcopis, Presbyteris, Diaconis, ne ullam domi mulierem habeant, præter matrem, aut sororem, aut amitam. Vbi nulla vxoris fit mentio, quæ tamen primò loco nominari debuit, si eius cohabitatio sacerdotibus licita esset. Ac eam mentem Nicæni Concilij fuisse, tribus testibus fide dignissimis comprobabimus.

Basiliius enim in epistola ad Georgium, ex huius canonis sententia, prædictum Georgium ab vxore separari præcipit. Epiphanius in hæc. 59. quæ est Catharorum, ita scribit: Sed & adhuc viuentem, & liberos gignentē, vnus vxoris virum, non suscipit; sed eum qui se ab vna continuit, aut in viduitate vixit Diaconum, & Presbyterum, & Episcopum, & Hypodiaconum, maximè vbi synceri sunt Canones Ecclesiastici. At dices mihi in quibusdam locis aducliberos gignere Presbyteros, & Diaconos, & Hypodiaconos, at hoc non est iuxta Canones; sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit. Hieronymus in lib. contra Vigilantium; Quid facient, inquit, Orientis Ecclesiæ? quid Ægypti, & sedis Apostolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt, aut si vxores habuerint, mariti esse desistunt?

Ex Ecclesia Africana, testem habemus Conciliū II. Carthaginense, can. 2. vbi sic legimus: Omnibus placet, vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel qui Sacramenta contrectant, pudicitia custodes, etiam se ab vxoribus abstineant, vt quòd Apostoli docuerunt, & ipsa seruaui antiquitas, nos quoque custodiamus. Idem habet Concil. Carthag. V. can. 3. & Concil. Africanum, Can. 77. His subscribit Augustin. qui in libro 2. de adulterinis coniugijs, cap. 20. Solemus, inquit, eis proponere continentiam clericorum, qui plerumque ad eam sarcinam subeundam capiuntur inuiti, eamque susceptam vsq; ad debitum finem, Domino adiuuante, producant.

Ex Ecclesia Hispanica testem habemus Concilium Elibertinum, antiquissimum, Can. 33. Toletan. II. Can. 1. Toletan. IV. Can. 26. Tolet. VIII. Can. 6. quæ etiam Subdiaconis vsum vxorum prohibent.

Ex Ecclesia Gallicana testem habemus Concil. Arelatense II. ante annos 1200. celebratum, in cuius II. canone cauetur, Ne vllus coniugatus ad sacerdotium assumatur nisi continentiam ab vxore promiserit. Item Aurelianense III. Can. 2. Vt nullus, inquit, clericorum à Subdiacono & supra, propria, si fortè iam habeat, misceatur vxori. Quod idem præcipiunt Agathense Concilium, Can. 92. Turonense I. Can. 1. & 2. Et Turonense II. Can. 20.

Ex Ecclesia Germanica, iam supra citauius tria antiqua Concilia, Aquisgranense, Vormatiense, Moguntinum.

Ex Ecclesia Anglicana testem habemus Bedam, qui lib. 3. de tabernaculo, c. 9. Nemo, inquit, potest vel sacerdotium suscipere, vel ad altaris ministerium consecrari, nisi aut virgo permanserit, aut contracta cum vxore matrimonij fœdera soluerit.

Ex Ecclesia deniq; Italica, testem habemus D. Ambrosium, qui lib. 1. de Officijs, cap. vlt. Innoctensum, inquit, exhibendum, & immaculatum ministerium, nec vllò coniugali coitu violandum cognoscitis. Item Siricius Papan in epist. ad Himericum, ca. 7. Innocentium I. in epist. ad Victorium, cap. 9. & ad

A Exuperium, cap. 1. Leonem I. in epist. 90. ad Rust. cap. 3. Et Gregorium I. 1. epist. 34. Sed verba Leonis audiamus in epist. ad Anastasium Thessalonicensem, sem Episc. Omnium, inquit, sacerdotum tam excellens est electio, vt hæc, quæ in alijs Ecclesiæ membris vacat à culpa, in illis tamen habeantur illicita. Cùm enim extra clericorum ordinem cõstituti nuptiarum societati, & procreationi filiorum studere sit liberum, ad exhibendam tamen perfectæ continentia puritatem, nec Subdiaconis quidem carnale connubium conceditur, vt & qui habent sint tanquam non habentes, & qui non habent permaneant singulares, & innupti.

B His accedunt exempla totius antiquitatis; quotquot enim ab Apostolicis temporibus Episcopi, & Presbyteri celebres & laudati fuerunt, omnes omnino aut vxorem nūquam duxerunt, vt Athanasius, Basiliius, vterque Gregorius, Chrysoctomus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Leo, & alij innumerabiles, aut vxores quidem habuerunt, sed illis post susceptum sacerdotium operam non dederunt, vt Gregorius pater Gregorij Theologi, Hilarius, Paulinus, & alij nō pauci. Certè vnum aliquem laudatum Episcopum, Presbyterum, Diaconum, Subdiaconum aut Monachum, qui duxerit vxorem, aut ex vxore antea ducta, filios procreauerit, adhuc aduersarij inuenire in tota antiquitate minimè potuerunt. Videt igitur Confess. contra quos canones, Pont. agant, cum sacerdotes non patiuntur nuptijs & procreationi operam dare.

XV. MENDACIUM.

P A 6. 25. in eodem articulo: *Hinc, inquit, capitalibus pœnis excruciantur sacerdotes, contra canonum voluntatem, nullam aliam ob causam, nisi propter coniugium.* Si hoc non est mendacium, profertur aduersarij, vel vnum canonem vbi prohibitum sit, ne sacerdotes excrucientur, si vxorem ducere tentauerint. Nos enim iam canones multos produximus, in quibus indicitur continentia sacerdotibus; & sanè contra canones esse non potest, si pœna statuatur in canonum violatores. At, inquit Philippus in Apologia, *Canones tantum suspendunt ab officio, vos autem suspenditis ab arboribus.* Ergo fatetur imprimis Philippus, Lutherum præceptorem suum, & omnes alios noui Euangelij ministros, qui vxoribus carere noluerunt, ex canonum sententia, suspensos ab officio fuisse, & cum nihilominus officio fungi voluerint, contumaces, & rebelles, contra leges omnium Ecclesiarum extitisse, propter quod crimen, iure sanè ab arboribus suspendi potuissent. Deinde, neque est verum antiquos canones solùm ab officio suspendisse. Extat enim can. 1. II. Concilij Toletani, vbi statuitur, vt qui post sacros ordines vxorem ducunt, aut ad eam redeunt à cuius contubernio iam recesserunt; vt sacrilegij rei ab Ecclesia habeantur extranei. Etm Concilio Toletano VIII. Can. 6. qui post sacros ordines vxoribus copulantur, iubentur sub pœnitentiæ oneribus vsque ad extremum vitæ ad Monasteria relegari. In Concilio verò Turonensi II. ante 1000. annos celebrato, Can. 16. habentur hæc verba de Monachis, (qualis Lutherus, Bucerus, Martyr, Ochinus, & alij fuerunt ex Euangelicis) Si qui in monasterio conuersi sunt, nullatenus habeant licentiam euagandi, nec, quod absit, vllus eorum coniugem ducere. Nam si vxorem duxerit, excõmunicetur, & de vxoris malè sociatæ consortio, etiam iudicis auxi-

lio, separetur: qui infelix Monachus, tali cōiunctio-
ne fœdatus, si per cuiuscunque patrocinium se cona-
tus fuerit defendere, & is qui in hac pertinacitate per-
durat, & illi qui eum susceperint defendendū, ab Ec-
clesia segregentur donec reuertatur ad septa Mona-
sterij, & indicam ab Abbate, quamdiu præceptum
ei fuerit, agat, pœnitentiam, & post satisfactionem
reuertatur ad gratiã. Scribit Gregorius Turonicus,
lib. 4. hist. Francorum, c. 4. Insignem quendam Com-
item, qui dimisso, ex consensu mutuo, vxoris tho-
ro, sacris ordinibus initiatus fuerat, ac deinde à dia-
bolo instigatus, ad eãdem redire præsumperat, mox
fuisse vna omnium Episcoporum sententia excom-
municatum. Et multa similia vel exempla, vel decre-
ta, proferri possent, si necessitas postularer.

Accedit postremò, quòd nunquam Ecclesia sacer-
dotes puniuit, propter coniugia, (vt mētitur Philip-
pus) sed propter sacrilegia. Sicut enim (vt Aug. dicit,
in libro de bono viduitatis, cap. 9.) Non damnantur
viduæ, quæ nubunt post votum, quia coniugalem fi-
dem posterius inierunt, sed quia cōtinentiæ primam
fidem irritam fecerunt. Sic etiam non punit Ecclesia
sacerdotes, quia coniugiū inire volunt; sed quia con-
iugium post solemne votum contrahendo, non ve-
rum coniugium contrahunt, sed sacrilegiū commit-
tunt. Et si August. in eodem lib. cap. 11. lapsus vidua-
rum, quæ post simplex votum cōtinentiæ nubunt,
adulterijs peiores esse dicit; quid de lapsu sacerdo-
tum diceret, qui post solemne votum, vxorum no-
mine concubinas ducendo, coniugiū simul & sacer-
dotium violant? Quod si contendant vt faciūt, vota
cōtinentiæ non esse seruanda, iam non sacrilegiū so-
lūm, sed etiam hæretici sunt, & meritò ab arboribus
suspendi possunt, cū Apostolo contradicant, dicenti
1. Tim. 5. Adolescentiores viduas deuota, cum enim
luxuriatæ fuerint, in Christo nubere volūt, habentes
damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt:
quem locum de voti cōtinentiæ violatione esse in-
telligendum, docent duo antiqua Concilia, Cartha-
ginense I V. Can. 104. Et Toletan. I V. Can. 55. Duo
antiqui Pontifices, Innocentius I. in epist. 2. cap. 23.
Et Gelasius I. in Epist. 1. cap. 23. Omnes interpretes
huius loci, Chrysostrmus, Theodoretus, Theophy-
lactus, Oecumenius, Ambrosius, Sedulius, Prima-
sius, Beda, Haymo, & cæteri denique Patres, Tertul-
lianus de Monogamia, Basilius de virginitate, Epi-
phanus hæref. 48. Hieron. lib. 1. in Iouinianum, Au-
gustinus de bono viduitatis, cap. 8. & 9.

XVI. MENDACIVM.

PAG. 25. in eodem articulo: Cyprianus, inquit,
suadet, vt mulieres nubant, quæ non seruāt promif-
sam castitatem. Verba eius hæc sunt, li. 1. Epist. 11. si au-
tem perseuerare nolunt, aut non possunt, melius est vt nu-
bant, quàm vt in ignem delictijs suis cadant. Mendacium
hoc esse, & Cyprianum non de ijs loqui quæ conti-
nentiam voverunt, sed de ijs, quæ adhuc deliberant,
quid sint facturæ, & interim extra matrimonium im-
pudicè viuunt, multis modis idem Cyprianus docet.
Primò, quia non ait, si perseuerare nolunt, aut non
possunt, quæ promiserunt Christo cōtinentiam;
Sed simpliciter, si perseuerare nolunt, aut non pos-
sunt, melius est vt nubant, quàm vt in ignē delictijs
suis cadant, id est, si perseuerare nolunt, melius est, vt
non voueant, quàm vt voueant, & votum non im-
pleant. II. Quia in sequentibus verbis idem Cypri-
anus coniugia detestatur earum, quæ se Christo dica-
uerant: Christus, inquit, Dominus, & iudex noster,

cum virginem suam sibi dicatam iacere cum altero
cernit, quàm indignatur, & irascitur, & quas pœnas
incestis eiusmodi cōiunctionibus comminatur? III.
Quia cum Cyprianus sub disunctione loquatur, &
dicat, se perseuerare nolunt, aut non possunt; Si de ijs
loqueretur, quæ continentiam promiserunt, videretur
velle dicere, licitum esse ijs, pro arbitrio vota
violare, si tantum nolūt perseuerare etiam si possunt:
quod certè nemo sanus admittet. Accedit, quod non
est villo modo credibile, aliud sensisse Cyprianum de
istò loco Apostoli; Melius est nubere, quàm vri; quàm
quod postea sensit Aug. qui tractans eundem locum
lib. 1. de adulterinis coniugijs ca. 15. Illis, inquit, quæ
se non continent, expedit nubere, & quod licet, ex-
pedit; quæ autem voverunt continentiam, illis nec
licet, nec expedit: Multò verò minus credibile est,
aliud Cyprianum Carthagin. Episc. de voto conti-
nentiæ docuisse, quàm ante eum Tertull. docuerit,
& post eum omnes Patres, ac præcipuè CCXIV. E-
piscopi Afric. qui in IV. Carthag. Concilio, conue-
nerunt, quorum testimonia paulò antè citauimus.

XVII. MENDACIVM.

PAG. 25. in artic. de Missa: Falsò, inquit, accu-
santur Ecclesia nostra, quod Missam aboleant: reti-
netur enim Missa apud nos, & summa reuerentiã celebra-
tur. Concordent, si possunt, huius Concordiæ auctò-
res hæc sua verba, cum illis alijs verbis suis, quæ ha-
bentur pag. 279. inter articulos Smalchaldicos. Cu-
retur, vt publice hominibus ostendatur, Missam vt rem
commentitiã seu humanum signentium, posse sine pecca-
to omitti. Et pag. 280. abroganda meritò missa est. Et pa-
281. Ceterum Draconis cauda ista (Missa intelligo)
peperit multiplices abominationes, & idololatrias. Si
igitur Missa res est vobis commentitia, & hominum
figmentum, & cauda draconis, & meritò abrogan-
da; cur eam non abrogatis? aut si eam iam dudum a-
brogastis, nec vllus ei apud vos locus cõceditur, cur
tam splendèdè mentimini? Dicent fortasse, Pontifi-
ciam Missam, id est, oblationem corporis Domini
pro viuis & mortuis, à se abrogatam, Lutheranam
autem, id est, Eucharistiã distributionem, retineri,
& summa reuerentiã celebrari. At non accusantur
Ecclesiæ vestræ, quod Eucharistiã distributionem
aboleant; sed quod sacrificium è medio tollāt, quod
omnibus sæculis in Ecclesia fuit. Itaque si per Mis-
sam intelligitis Cœnam Dominicam; mendacium
est quòd accusemini: Si verò sacrificium; menda-
cium est quòd falsò accusemini.

XVIII. MENDACIVM.

PAG. 27. in eodem articulo: Accessit, inquit, opi-
nio, quod Christus satisfecerit sua passione pro pecca-
to originis; & instituerit Missam, in qua fieret oblatio
pro quotidianis delictis mortalibus & venialibus. Hinc
manauit, quod Missa sit opus tollens peccata viuorum &
mortuorum ex opere operato. Multa sunt in his paucis
verbis, vel absurda, vel mendacia, vel pugnancia cum
superioribus partibus huius libri. Primum enim,
quis ante hoc tempus audiuit, Peccata mortalia vo-
cari delicta quotidiana? Sanè D. Augustinus in
Enchirid. cap. 71. distinguit peccata quotidiana, à
sceleribus, & illa leuia, breuia, & minima vocat. De-
inde impudenti mendacio tribuitur Catholicis do-
ctoribus illa diuisio, quod Christus passione sua sa-
tisfecerit solūm pro peccato originis; Pro actualibus
autem instituerit Missam. Nemo enim Catholico-

rum vnquã sic docuit, sed credimus, & profitemur, Christum in cruce pro omnibus omnino peccatis satisfecisse, tam originalibus, quã actualibus; quia tamen meritum passionis eius non prodest, nisi certa aliqua ratione applicetur, (si enim nulla requiritur applicatio, cur non omnes homines saluantur, cum sanguis Christi fuerit propitiatio, pro peccatis totius mundi, 1. Ioan. 2. neque verò sola fide applicari potest, alioqui mentiretur, qui dixit; Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei. Io. 3.) propterea docet Ecclesia Catholica, ad peccata expianda, siue ad meritum passionis Christi hominibus applicandum, instituta esse varia Sacramenta, & ipsum etiam corporis Domini sacrificium, quæ omnia ex opere operato vtilia sint, & ad peccatorum purgationem conducant, licet non æqualiter, nec eodem modo. Quod verò hic negat Philippus Missam valere ex opere operato, & apertius Lutherus in articulis Smalchaldicis, qui huic ipsi operi inserti sunt, repugnat articulo Confessionis 8. & hæresin Donatistarum renouat. Nam cum in hoc artic. de Missa, Missam à se retineri, & summa reuerentia celebrari dicunt, certè Missam vtilem esse credunt. Non autem volunt vtilem esse ex opere operato; Ergo ex opere operantis vim illius pendere existimant. At hæc hæresis est Donatistarum, quam nominatim art. 8. damnauit Aug. Confessio. Vbi etiam asseruit: *Verbum, & Sacramenta, vtilia & efficacia esse ex institutione Dei, siue per bonos, siue per malos ministros exhibeantur.* Et hoc ipsum est, quod Theologi nostri per opus operatum intelligunt, & ab opere operantis distinguunt. Sed vide vnde Philippus occasionem arripuerit mentiendi, & calumniandi, quia videlicet S. Thomas in opusculo, de Sacramento altaris, cap. 1. docet: Corpus Domini semel oblatum in cruce pro debito originali, iugiter offerri in altari pro debitis quotidianis. At S. Thomas non dicit, in cruce pro solo debito originali oblatum Christi corpus, imò etiam pro actualibus oblatum docet; 3. p. q. 1. art. 4. & q. 49. art. 1. ad 4. Id ergo in eo opusculo sibi voluit S. Thomas, quia peccatum originale semel dimissum nunquam repetitur, idè ad illud expiandum non esse necessaria quotidiana sacrificia, sed sufficere sacrificium crucis semel peractum, & semel per Baptismum applicatum; At pro peccatis actualibus, quæ sæpius committuntur, instituta esse, præter Baptismum, quotidiana remedia, in quibus sacrificium altaris meritò numeratur. Nò quòd statim peccatores iustificet, (vt aduersarij nos dicere mentiuntur;) sed quòd iuuat ad placandum Deum, & ab eo impetrandum, vt super peccatores clementer respiciat, eisque desiderium conuersionis inspi-ret, atque ad iustificationem quærendam, & obtinendam, disponat.

XIX. MENDACIVM.

PA G. 28. in eodem articulo: *Veteres, inquit, ante Gregorium, non faciunt mentionem priuata Missæ.* Quod idem repetitur in Apologia pag. 225. Si per Missam priuatam intelligatur Missa, quæ priuato nomine fiat, siue ab vno tantum fiat, & vni soli proficit: Mendacium est, quod post Gregorium, eiusmodi Missæ in Ecclesia esse cæperint. Nulla est enim nec vnquam fuit in Ecclesia Missa priuata; sed omnis Missa publica est, cum omnis Missa fiat à sacerdote, vt publicus minister est, & pro communi & publica vtilitate totius Ecclesiæ. Si verò per Missam priuatam intelligant eam, quæ non fit in loco publico, vel

A ad quam non conuenit populi multitudo, vel in qua non distribuitur populo Sacramentum; falsum est apud veteres non exstare memoriam eiusmodi Missarum, ante tempora Gregorij. Certè Augustinus Gregorium, ducentis ferè annis antecessit, & tamen lib. 22. de Ciuit. Dei, ca. 8. scribit hæc verba; Vir tribunitius Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum Cupedi appellatū, vbi cum afflictione animalium & feruorum suorum, domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogauit nostros, me absente, Presbyteros, vt aliquis eorum illo pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio, Deoque protinus miserate cessauit. Habes hinc Missam in loco priuato, ab vno celebratam, sine distributione Eucharistiæ populo facta, & tamen vtilem, & Deo gratam, vt miraculum subsequens declarauit.

XX. MENDACIVM.

PA G. 29. in art. de Confessione. *Antea, inquit, immodicè extollebantur satisfactiones, fidei verò & meriti Christi, ac iustitia fidei, nulla fiebat mentio.* Hoc mendacium refellunt omnes libri Catholicorum, in quibus & fides passim prædicatur, & virtus Sacramentorū, & ipsarū etiam satisfactionum, ad meritum Christi refertur. Nunc vnus locus sancti Thomæ sufficiet. 3. p. q. 62. art. 5. Christus (inquit) S. Thomas, liberauit nos à peccatis nostris, præcipuè per suam passionem, non solum efficeret, & meritorie, sed etiam satisfactorie. Similiter etiam per suam passionem inchoauit ritum Christianæ religionis, offerens se ipsum oblationem, & hostiam Deo, vt dicitur ad Eph. 5. Vnde manifestum est, quòd Sacramenta Ecclesiæ specialiter habent virtutem ex passione Christi, &c. Et infra: Per fidem Christus habitat in nobis, vt dicitur ad Ephes. 3. & idè virtus Christi copulatur nobis per fidem, &c. Mentitur ergo qui dicit, ante hæc tempora nullam factam esse in Ecclesia fidei & meriti Christi mentionem.

XXI. MENDACIVM.

PA G. 34. in art. de votis monasticis. *Augustini, inquit, tempore Monasteria erant libera collegia, postea corrupta disciplina, vbique addita sunt vota, vt tanquam excogitato carcere, disciplina restitueretur.*

Mendacium est hoc sanè, dignissimum cui non solum octo millia Lutheranorum subscriberent; sed etiam tot illustres ciuitates, totq; illustrissimi Principes, suffragium suum adiungeret. Quid enim? An non vixit August. tempore Augustini? Is igitur scribens in Psal. 75. ita loquutus est: Nemo positus in Monasterio frater dicat, recedo de Monasterio, neque enim soli qui sunt in Monasterio, peruenturi sunt ad regnum cælorum; & illi qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent. Respondetur ei, sed illi non vouerunt, tu Vovisti. Et in Psal. 99. de Monachis apostatis loquens: Dum non perseverauerit, inquit, implere quod Vovit, fit desertor tam sancti propositi, & reus voti non redditi. Sed fortè nò sufficit vnus. Nam in ore duorum vel triū testium stabit omne verbum. S. IOAN. CHRYSOST. qui ætate Augustini ita vixit, vt etiam ante Augustinum mortuus sit, in epist. 6. quæ est ad Theodorum, qui deserto Monasterio vxorem ducere voluerat (vt hoc

tempore passim faciunt, qui ab Ecclesia ad Lutheram, nos deficiunt) Honorabiles, inquit, nuptiæ, sed etiam seruare non conuenit priuilegium nuptiarum; quamuis frequenter hoc ipsum nuptias voces, ego tamen adulterio illud peius existimo, &c. At cur obsecro, nuptiæ Monachorum, adulterijs sunt peiores, si nullis votis tenentur? S. Hieronymus, & ipse Augustino senior, in epistola ad Sabinum. Moris est, inquit, in Ægypti & Syriæ Monasterijs, vt tam virgo, quàm vidua, quæ se Deo uouerint, & seculo renunciantes, omnes delicias sæculi conculcant, crinem Monasteriorum matribus offerant, defecandum. S. Epiphanius scribens contra hæresim sexagesimam primam. Tradiderunt, inquit, S. Apostoli, peccatū esse, post decretam uirginitatem, ad nuptias conuerti. S. Basilius, qui nominatis alio, quanto Patribus uetustior fuit, in proœmio Monasticarum constitutionum. Itaque, inquit, qui à mundi uinculis liber esse cupit, nuptias ueluti pediculas quasdam fugit, his autem relictis, uitam suam Deo consecrat, & castitatem proficitur, vt neque fas, cultas ipsi sit conuersionis ad nuptias. Et infra, ca. 22. Constituit, meminit uoti Obedientiæ, & cap. ult. uoti Paupertatis. Idem in libro de uirginitate: parum à medio: Cum, inquit, Domino uirginitatem probasse sint, carnali postmodum uoluptate male blanda delinunt ac deuictæ, stupri scelus honesto coniugij nomine obtegere cupiunt. Hæc dicta putentur Catharinæ coniugi Lutheri, ipsi autem Luthero conuenit, quod paulo antè habet: Horrendo, inquit Basilius, sacrilegio Christi sponsæ adulter efficitur. Denique idem Basilius in epist. ult. quæ est ad uirginem lapsam. Et quia, inquit, impius in profundum colapsus, mala de cetero contemnit, etiam ipsa abnegas ad uerum sponsum pacta, neque esse uirgo, neque unquam promississe clamans. Reuoca in memoriam honestam professionem, quam professus es, coram Deo, & Angelis, & hominibus, &c.

XXII. MENDACIUM.

IBIDEM sic aiunt. *Docebant uota paria esse baptismi, docebant se hoc uita genere mereri remissionem peccatorum, & iustificationem coram Deo.* Et infra: *Ita persuadebant uitam monasticam esse meliorem baptismi.* Et addit Philippus in Apologia, pag. 250. *docebant, applicata alijs, alios saluare.* At quis Catholicorum unquam ita docuit? Dicimus quidem opera religionis, id est, castè uiuere, nihil proprium possidere, obedire maioribus, opera esse bona, & meritoria uitæ æternæ, si à iustis fiant, & conducere, ad satisfaciendum pro peccatis, sicut cetera omnia opera bona: at mereri iustificationem illam, qua ex impijs efficitur iusti, nullus Catholicorum docet. Scimus enim non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed propter magnam Dei misericordiam, iustos fieri, quotquot uerè iustificantur. Addimus uerò, posse Monachos facere alios homines operum suorum bonorum participes, vt possunt omnes alij fideles, cum sit communicatio inter membra eiusdem corporis. At quod possit Monachus suis operibus alios saluos facere, merendo eis gratiam & gloriam, mera calumnia est, nemo nostrum hoc dicit. Denique non negamus, inter Baptismum & Monachatum esse quandam similitudinem; quod sicut in Baptismo remittitur omnis pœna peccatis debita; ita quoque in susceptione uitæ monasticæ fieri credibile est. At non continuo anteponimus, uel æquamus Monachatum Baptismo, Baptismus enim, & culpam, & pœnam remittit, &

hominem de impio facit pium, & de filio diaboli filium Dei; Professio uerò monastica, solam pœnam remittit, quæ post remissam culpam aliquando remanet. Neque hæc est solius S. Thomæ doctrina (vt Philippus existimat) sed etiam ueterum SS. Patrum. Scribit S. Athanasius, in uita B. Antonij, Angelicam uocem aliquando auditam, quæ testaretur, D. Antonio omnia peccata dimissa, cum per uitam monasticam sæculo renunciauit. Sanctus quoque Hieronymus in epist. 25. de obitu Blesillæ. Cum, inquit, propitio Christo ante quatuor ferme menses, secundo quodam modo se propositi Baptismo lauerit, & ita deinceps uixerit, vt calcato mundo semper Monasterium cogitauerit, &c. S. Bernardus libro de præcepto & dispensatione, non procul à fine: Audire, inquit, & hoc uultis à me, unde præter cetera penitentia instituta, monasterialis disciplina meruerit hæc prærogatiuam, vt secundum Baptisma nuncupetur? Arbitror, ob perfectam mundi renunciationem, ac singularem excellentiam uitæ spiritualis, qua præeminens uniuersis uitæ humanæ generibus huiusmodi conuersatio, Professores & amatores suos Angelis similes, dissimiles hominibus facit immo diuinam in homine reformat imaginem, configurans nos Christo instar baptismi, & quasi denique secundo baptizamur, dum per id, quod mortificamus membra nostra, quæ sunt super terram, Christum induimus, cõplantari, denuò similitudini mortis eius. Hæc S. Bernardus, cuius testimonium Philippus rejicere non deberet, cum in Apologia eum, tum inter sanctos uiros numeret, tum eius testimonia tanquam grauissima, pro se adducat. Illud tamen non est prætereundum, nec S. Bernardum, nec S. Thomam, nec ullum Catholicorum uitam monasticam baptismi anteposuisse, quod tamen Philippus Catholicis attribuit.

XXIII. MENDACIUM.

PAG. 34. *Quid fiebat, inquit, in Monasterijs? olim perant Schola sacrarum litterarum, & aliarum disciplinarum.* At non ita describunt nobis Monasteriorum exercitationes. Hieronymus in epistola ad Eustochium de seruanda uirginitate, & in altera ad Rusticum de institutione Monachi; Augustinus in libro de moribus Ecclesiæ Catholicæ; Ioannes Cassianus in libro de institutis Cœnobiorum; Benedictus in Regula; & ante hos omnes Basilius, in monasticis constitutionibus; Hi siquidem, meminerunt obedientiæ, continentiæ, paupertatis, ieiuniorum, uigiliarum, silentij, psalmodiæ, solitudinis, ciliciorum, & similibus rerum: At humanarum disciplinarum, Physicæ, Dialecticæ, Oratoriæ, ac Poeticæ artis, ne uerbo quidem meminerunt. Viderit ergo Philippus ubi scholastica & politica Monasteria somnari.

XXIV. MENDACIUM.

PAG. 45. in art. de potestate Ecclesiastica. *Facile, inquit, possent Episcopi legitimam obedientiam retinere, si non uirgerent seruare traditiones, quæ bona conscientia seruari non possunt. Nunc imperant cœlibatum, nullos recipiunt nisi iurēt se puram Euangelij doctrinam nolle docere.* Ostendant si possunt, quis unquam Episcopus exegerit iuramentum de non docenda pura Euangelij doctrina. Nisi forte nomine puræ doctrinæ, hæreses intelligi uelint. Praxis enim Ecclesiæ habet, vt exigatur à Pastoribus iuramentum, de non docen-

dis hæresibus, & de Scriptura non explicanda nisi iuxta consensum sanctorum Patrum, & hoc, vt erroribus, & impuritati doctrinæ aditus præcludatur. Neque verum est, cœlibatum imperari, sed tantum exigi vt conditionem ad sacerdotium necessarium. Quemadmodum enim liberum est vnicuique sacros ordines non suscipere, ita quoque liberum est cœlibatum non seruare.

XXV. MENDACIVM.

PAG. 51. in præfatione. *Et nunc scripsi, quàm moderatissimè potui. Ac si quid videtur dictum asperius, hoc mihi præfandum est me cū Theologis, ac Monachis, qui scripserunt confutationem, litigare, non cum Casare, aut Principibus, quos, vt debeo, venerer, &c.* Si vera sunt hæc verba, contra Theologos, & Monachos, aliosque Catholicos qui cōfutationem non scripserunt, nihil scripsit in Apologia hac Philippus, quod contumeliam sonare possit: contra ipsos etiam, qui confutationem scripserunt, etsi aliquid asperius dictum sit, seruata tamen est moderatio, quæ tantum Theologum decebat. At in ista ipsa pag. 51. in verbis, quæ immediatè præcedunt hanc protestationem moderationis, asperrimè flagellantur Theologi Catholici. *sed aduersarij, inquit, sic agūt causam, vt ostendant se neque veritatem, neque concordiam querere, sed vt sanguinem nostrum exorbeant.* Et infra, eadem pagina: *sophista nominantur omnes Theologi.* Et infra, pagina centesima tertia, moderatissimè loquitur Philippus, cū ait: *Turpe est autem aduersarijs, tā opere predicare dilectionem, cū nusquam præstant eam. Quid nunc agunt? dissipant Ecclesias, scribunt leges sanguine, & has proponunt Casari, clementissimo principi promulgandas, trucidant sacerdotes, & alios bonos viros, si quis leuiter significarit, se aliquem manifestum abusum non omnino probare.* Et pag. 164. Insignis moderatio cernitur in istis verbis Philippi: *Deus perdat illos impios sophistas, qui tam sceleratè detorquent verbum Dei, ad sua somnia vanissima.* Et paulò post: *Quis docuit hos asinos Dialecticam.* Et pag. 200. *Nec vident isti Asini apud Hieronymum contra Vigilantiū, &c.* Et pag. 208. *Manifestos abusus noua & inusitata crudelitate defendunt. Nullos patiuntur in Ecclesia idoneos Doctores.* Et pag. 212. *Nunc hoc expendat prudens lector, quid frontis habeant isti nihili homines.* Et infra, de grauissimis Theologis ait: *Quasi verò Ecclesiam valde ornet ista publica infamia flagitiosarum, prodigiosarum libidinū, quæ flagrant apud illos sanctos Patres qui Curios simulat & Bacchanalia viuunt? ac pleraque ne verecundè quidem nominari queunt, quæ isti summa licentia faciūt.* Et pag. 220. *illi sardanapali consulto abutuntur pretextu religionis.* Et pag. 122. *Videtis, inquit, extremam impudentiam istorum nebulonum, &c.* Sanè prædicanda moderatio est, senes grauissimos, doctissimosque Theologos, nunc asinos, nunc nebulones, nunc Sardanapalos, nunc homines nihili appellari, & sic appellari ab eo, qui vix Grammaticam benè teneat.

XXVI. MENDACIVM.

PAG. 59. in Apol. art. 2. *Ad eundem modum* (inquit Philippus) *loquitur & Augustinus, qui ait, Peccatum in baptismo remittitur, non vt non sit, sed vt non imputetur. Hic palè fatetur esse, hoc est, manere peccatum, tamen si non imputetur. Et hæc sententia, adeo placuit posterioribus, vt recitata sit & in decretis.*

Mirum profectò est, tā opere placere quibusdam

A mendacia, vt ab eis auelli nulla ratione possint. Scripserat hoc idem Lutherus in assertione art. 2. & ostensum illi fuit ab Episcopo Rossensi, nusquam dicere Augustinum, peccatum manere, & non imputari, sed concupiscentiam manere, & nō imputari in peccatum, sicut verè non est peccatum. Hæc enim verba sunt Augustini: quæ corruptè citantur à Lutheranis, lib. 1. de nuptijs & concupiscentia, ca. 25. Si quæritur; Quomodo ista concupiscentia maneat in regenerato, in quo vniuersorum facta est remissio peccatorum? Respondetur, dimitti concupiscentiam carnis in Baptismo, non vt non sit, sed vt in peccatum non imputetur. Lib. quoque 6. in Iulianum, cap. 8. non dicit Aug. peccatum actu manere, reatu transferre. Nec enim tam stupidus erat Aug. vt non intelligeret, ista non cohærere, peccatum actu manere, & non manere reatu; cū ipse idem Aug. peccatum per reatum definire soleat. Et idem ibid. 1. de nuptijs & concup. cap. 25. Cū dicit, hoc est non habere peccatum, reum non esse peccati. Qui etiam passim asserit, concupiscentiam remanentem malum quoddam, & infirmitatem esse, nō autem peccatum. Tract. 41. in Ioannem: Nunquid, inquit, quia deleta est tota iniquitas, nulla remansit infirmitas? Et lib. 6. contra Iulianum, cap. 5. *Omni peccato caret iustificati, sed non omni malo. Quid quod ipse etiam Philippus in Colloquio Vvormatiensi, (vt Ioannes Cochleus testatur in discussione Confessionis Angustanæ, art. 2.) ingenuè fassus est, malè hunc locum ex Augustino esse citatum, cū id ei Ioānes Eckius obiecisset. Quid? quod multi nostrorum sapius iam de hoc errore Lutheranos admonuerunt? Cū igitur mendacium toties patefactum & refutatum, in libro Concordiæ, cui octo millia hominum subscripserunt, adhuc inueniatur: vnum è duobus necessarium est, aut hoc mendacium à sedecim millibus oculorum deprehendi non potuisse, aut voluisse aduersarios, etiam cum mendacijs Concordiæ facere. Adde quod in decreto etiam Gratiani, dist. 4. de consecratione, can. Per Baptismum; non habetur peccatum manere (vt Philippus mentitur) sed concupiscentiam.*

XXVII. MENDACIVM.

PAG. 62. in Apologia pro art. 4. sic ait Philippus, *Damnant auctores confutationis Confessionis Angustanæ, quod affirmamus, homines fide cōsequi remissionem peccatorum, & fide in Christum iustificari.* At mendacium est. Non enim auctores confutationis Confessionis damnant, quod fide dicamur iustificari, sed quod fide sola. Illa enim confutatio, de qua Philippus loquitur, extat in harmonia Confessionis Angustanæ, edita ab Andrea Fabritio Leodio, & in ea sic legimus, art. 5. *Quod fidei mentionem hic faciunt, eatenus approbatur, quatenus de fide nō sola, vt aliqui malè docent, sed quæ per dilectionem operatur, vt Apostolus rectè docet, ad Gal. 5. intelligatur.* Hæc ibi.

XXVIII. MENDACIVM.

IBIDEM: *Antonius, Bernardus, Dominicus, Franciscus, & alij sancti Patres, elegerunt certum vitæ genus, &c.* Vel ex animo Philippus loquitur, cum sanctos vocat Antonium, Bernardum, Dominicū, Frācisçū, vel aliud sentit, aliud dicit. Si loquitur ex animo, destruit totam Confessionem Angustanæ, & vniuersum prorsus Lutheranismū. Cōstat enim hos

quattuor Patres Monachos fuisse, & Patres Monachorū, & omnes certū vestimēti genus excogitasse, cucullos gestasse, à certis cibis abstinuisse, vota cōtinentiæ perpetuæ, & paupertatis, ac obedientiæ coluisse, atque alijs commendasse. Item Antonium certum est in solitudinem se contulisse, & omnia ciuilia officia deseruisse. Bernardū & Dominicum Missam assiduè dixisse, Papæ Romano adhæsisse, atque ad eò Papistas supra modum fuisse: Franciscum denique nemo ignorat, in suo testamēto fidem Romanæ Ecclesiæ commendasse; ac imperasse, vt si quis ex suis à fide Romanæ Ecclesiæ aberraret, is diligentissimè custoditus, in manus iudicū traderetur. Si verò aliud loquitur, aliud sentit, illius imitator, & filius est, qui mendax fuit ab initio, imò qui & pater mendacij, ab ipsa veritate nominatur.

XXIX. MENDACIVM.

PAG. 105. in Apologia: *Aduersarij*, inquit Philippus, *docent homines iustificari, dilectione & operibus, de fide, qua apprehēdimus propitiatorem Christum, nihil dicunt: imò hanc fidem improbant, neque improbat tantum sentētijs, aut scriptis, sed etiam ferro & supplicijs conantur in Ecclesia delere.* Iam sæpe diximus, veram fidem in Christum nos maximè requirere in negotio iustificationis; & propterea mentiri Philippū; cū ait, nos de fide aut nihil dicere, aut fidem oppugnare. Specialem tamē illam fidem Lutheranorum, superbam, atque arrogātem, quæ sola vult iustificare, nec patitur comites, quos illi Deus assignauit, meritò reijcimus, & deletam funditus, atque exterminatam optamus, quandoquidem & ipsa delet atque exterminat orationem, Sacramenta, opera bona, & quidquid Deus ad salutem hominū instituit. Nam si quis non orat ex fide, malè orat, & Deum irritat potius, quàm placat, vt aduersarij etiam fatentur. Debet igitur fides orationē præcedere; at vbi est fides, ibi continèd est iustificatio; & certus est Lutheranus ex fide sibi remissa esse peccata; neque potest ea de re sine grauissimo scelere dubitare; Ergo non potest orare ac dicere; Dimitte nobis debita nostra: vel cum publicano; Deus propitius esto mihi peccatori; Sed cū Phariseo dicendum illi est; Domine, gratias tibi ago quia nō sum sicut cæteri homines. Quomodo enim petere audebit, quod certò scit ex fide, se iā esse consecutum? Pari ratione sine fide Sacramenta non profunt, sed obsunt; at fides vbi adest, mox iustificat, quorsum igitur Baptismus post fidem adhibetur? Niniuitæ quoque perdidērunt ieiunium illud suum tam laboriosum. Nam si absque fide ieiunarūt, nihil eis profuit; si fide præcedente, iā Deus ante ieiunium placatus erat. Multa hic dici possent, sed causā ista vsque ad fastidium iam à multis tractata est.

XXX. MENDACIVM.

PAG. 112. in Apologia: *Planè*, (inquit Philippus) *surdisunt aduersarij, toties iam dictum est, legē sine Christo non prodesse, propter quē placent bona opera. Sed illi vbiq̄, excluso Christo, docēt mereri iustificationem, opera legis.* Mentiris, Philippe, & tam impudenter, vt mirum sit, si quem inueneris, qui tibi credat. Profer saltem vnum ex Theologis nostris, qui doceat, opera sine Christo mereri iustificationem. Certè ipsa confutatio Catholica, aduersus quam potissimum Apologiam scribis, ita loquitur articulo 4. Attamen omnes Catholici fatentur, opera nostra ex se nullius esse meriti. Vide supra, Mendacio XX.

XXXI. MENDACIVM.

PAG. 124. in Apolog. art. 6. sic ait Philippus: *Nec offendat quemquam, quod sibi Ecclesia nomē vendicant. Nam Ecclesia Christi apud hos est, qui Euāgelium Christi rectè docent: non apud illos, qui prauas opinioniones contra Euangelium defendunt.* Et passim in hac Apologia negat Philippus, apud nos esse Ecclesiam. At hoc falsum esse, ex eadem Apologia cōvinci potest. Nam pag. sequenti, id est, 125. dicit Philippus; *Antichristum sedere in templo Dei, id est, vt ipse exponit, in Ecclesia dominari & gerere officia.* Et pag. 130. dicit; *Papam esse Antichristum.* Si ergo Papa tanquam Antichristus in Ecclesia dominatur, & gerit officia, & tamen non dominatur nec gerit officia inter Lutheranos, sed inter Papistas; Ergo nō Lutherani, sed Papistæ sunt in Ecclesia. Et præterea pag. 222. Philippus agnoscit aliquam offensionem, eo quod schisma fecerit, & se cum suis diuulserit, ab illis, qui existimantur ordinarij Episcopi, & addit, se concordiam summo studio concupiuisse; quod & alibi sæpe repetit. At si apud nos non est Ecclesia, sed regnū Antichristi, & ipsi Episcopi membra sunt Antichristi, certè nō est crimen, à nobis & Episcopis nostris dissidere; sed è contrario potius crimen grauissimū est, cū Antichristo velle concordare. Concordet igitur secum liber Concordiæ, & aut apud nos Ecclesiam esse fateatur, aut non dicat Antichristum in Ecclesia magistratum gerere, neque nobiscum Concordiam desideret.

XXXII. MENDACIVM.

PAG. 129. in Apolog. *Manifestus* (inquit Philippus) *error est, quod docent aduersarij, mereri homines remissionem peccatorum dilectione erga Deum, ante gratiam.* At profectò ne somniauit quidem vnquam vllus Catholicorum, quod hīc nobis obijcitur, & in confutatione Catholica passim repetitur, opera sine gratia nihil valere.

XXXIII. MENDACIVM.

IBIDEM: *Quid opus erit fide, si Sacramenta ex opere operato, sine bono motu vtiens iustificant?* At nullus Catholicorum dixit vel scripsit vnquam, in adultis non requiri cum Sacramentis motum internum fidei, displicentiæ, vel contritionis, &c. Et nos supra, Mendacio XX. adduximus S. Thomam, asserentem, applicari Christi meritum hominibus per fidem, in Sacramentis.

XXXIV. MENDACIVM.

PAG. 129. in Apolog. sic ait Philippus: *Sed fortasse aduersarij sic postulas, definiri Ecclesiā quod sit Monarchia externa, suprema totius orbis terrarū, in qua oportet Romanū Pontificem habere potestatē a vno de vno, de qua nemini liceat disputare, aut iudicare, condēdi articulos fidei, abolēdi Scripturas, quas velit, instituēdi cultus & sacrificia, &c.* Et infra: *Atque hæc definitio non Ecclesia Christi, sed Regni Pontificij, habet auctores non solum Canonistas, sed etiam Danielem, cap. 11.*

Profert igitur vnum Canonistam, qui dicat Pontificem Romanum posse Scripturas abolere, institue-
re sacrificia, & similia facere, & cū non potueris, scito te & esse & haberi mendacem. At nos facile

possimus ostendere, Lutherum vestrum id sibi auctoritatis arrogasse, ut aboleret plurimos sacrosanctæ Scripturæ libros, ut Machabæorum volumina, Epistolam Iacobi, Epistolam ad Hebræos, & alia quædam. Item, ut conderet nouum articulum, quo videlicet quisque ex fide credere teneatur se esse iustum, licet in omni bono opere peccet. Quod verò ex Daniele adducitur, ad demonstrandum Romanum Pontificem esse Antichristum, non in Pontificem, sed in Lutherum aptissimè quadrat. In eo enim loco Daniel Antichristo tribuit, non instituire sacrificia, quod vos Papæ tribuitis, sed tollere iuge sacrificium quod Lutherus totis viribus facere conatus est. Addit ibidem Daniel, Antichristum contra omnes Deos pugnaturum; At Pontifex Romanus, ut vos quidem putatis, Deos innumerabiles colit, omnes videlicet Sæctos, & Sanctas, qui cum Christo regnant, cum è contrario Lutherus aduersus omnes Sanctos bellum gerat.

XXXV. MENDACIVM.

PAG. 130. in Apolog. art. de Ecclesia sic de Romanis Pontificibus loquitur Philippus. *Quotus quisque curat Euangelium, aut indicat dignum lectionem? Multi etiam palam irridet religiones omnes.* At cur tam insignis criminis nullum in te tem citas, nisi quia non crimen Pontificum, sed tuum mendacium, tua blasphemiam est? certè Innocentius III. ex illis est, quos non probatis, & tamen exstant sermones eius, exstant epistolæ, exstant alia opera plena sacris testimonijs. Quod idem de multis alijs dici posset ut omitam, quod semper Pontifices sacra fecerunt, vbi leguntur Euangelica non Latinè solum, sed etiam Græcè.

XXXVI. MENDACIVM.

PAG. 136. in Apolog. art. 10. sic mentitur Philippus: *Decimus articulus approbatus est, in quo cõfitemur nos sentire, quod in Cœna Domini verè, & substantialiter adsint corpus & sanguis Christi, & verè exhibeantur cum illis rebus, que videntur, pane & vino, his qui sacramentum accipiunt.* At bone Philippe in art. 10. Confessionis, quem nostri receperunt, nulla facta est mentio, panis & vini manentis cum corpore, & sanguine Christi, Hinc enim est articulus decimus. De Cœna Domini docent, quod corpus & sanguis Christi verè adsint, & distribuuntur vescentibus in Cœna Domini. In Germanico autem exemplari additum erat, sub specie panis & vini. Tantum verò abest, ut Catholici tunc receperint talem articulum, de pane manente cum corpore Domini, ut expressè monuerint, recipiendum esse decretum Generalis Concilij de transubstantiatione panis in corpus, & vini in sanguinem Domini.

XXXVII. MENDACIVM.

PAG. 140. in Apolog. art. 11. *Nunc de hac fide consequente remissionem peccatorum, nulla est syllaba in tanta mole Constitutionum, Glossarum, Summarum, Confessionalium: nusquam ibi Christus legitur.* Si de fide loqueris que sola iustificet, & certos absolutè reddat remissa esse peccata, non miretis, si ea fides non inueniatur in Glossis & Summis; nam cum illæ fieret, ista nondum erat nata. At de fide vera in Christum & de ipso Christo, nihil in tot libris legi, mendacium est nimis crassum. Certè S. Antoninus, qui inter Summistas non postremum locum tenet, tam de fide, quam de Christo fusissimè disserit. Nec vlli alij de hisce rebus siluerunt.

XXXVIII. MENDACIVM.

PAG. 140. in Apol. art. 12. sic Philippus loquitur: *Quid hic Carole, Cesar inuictissime, faciemus? Hæc est propria vox Euangelij, quod fide consequamur remissionem peccatorum. Hanc vocè Euangelij damnant isti scriptores confutationis.* Sed non ita est Philippe: non enim confutatio vsquã negat, nos fide consequi remissionem peccatorum; sed negat nos sola fide consequi remissionem peccatorum: quod & Euangelium passim negat, cum & Sacramentis, & dilectioni, & penitentia tribuat remissionem peccatorum.

XXXIX. MENDACIVM.

Sed Sexies Geminatum.

PAG. 143. in Apol. art. 12. numerantur hæc dogmata, tanquam sint Catholicorum Theologorum: *Quod per bona opera extra gratiã facta, mereamur ex pacto diuino gratiam. Quod per attritionem mereamur gratiam. Quod ad deletionem peccati, sola detestatio criminis sufficiat. Quod per contritionem, non fide in Christum consequamur remissionem peccatorum. Quod potestas clauium valeat ad remissionem peccatorum, non coram Deo, sed coram Ecclesia. Quod susceptio Sacramenti penitentia, ex opere operato, sine bono motu vitæ, hoc est, sine fide in Christum, conferat gratiam.* At hæc omnia non nostra dogmata, sed Philippi mendacia sunt. Nec dubium quin subscriberent contra ista dogmata, non octo millia, sed plusquam octingenta millia Catholicorum, ut iam periculum sit, ne suffurentur aduersarij Cretensibus illud Encomium Apostolicum, Cretenses semper mendaces.

XL. MENDACIVM.

PAG. 163. in Apol. art. 12. de satisfactione loquens Philippus, sic ait: *Hæc tota res est commentitia, recens conficta, sine auctoritate scriptura, & veterum scriptorum Ecclesiasticorum.* Ac ne Lombardus quidem, de satisfactionibus hoc modo loquitur. *Scholastici viderunt in Ecclesia esse satisfactiones, nec animaduertunt, illa spectacula instituta esse tum exempli causa, tum ad probandos hos, qui petebant recipi ab Ecclesia. In summa, non viderunt esse disciplinam, & rem prorsus politicam. Idè superstitione sinxerunt eas, non ad disciplinam coram Ecclesia, sed ad placandum Deum valere.* Et pag. 164. *Adhuc Lombardi tẽpore ignora erat (satisfactio.)* Et pag. 175. *Quod Patres mentionem faciunt satisfactionis, quod Concilia fecerunt canones, diximus supra, disciplinam Ecclesiasticam fuisse exempli causa constitutam; nec sentiebant, hanc disciplinam necessariam esse, vel ad culpam, vel ad pœna remissionem.*

Hoc esse mendacium, vel vnus Cyprianus abundè declarabit. Is enim auctor, & sanctus, & antiquus, & doctissimus fuit. Nam de sanctitate, martyrium; de doctrina, volumina quæ reliquit; de antiquitate, historiarum omnes testimonium præbet: certè plus quam octingentis annis, Petro Lombardo vetustior est Cyprianus. Is igitur in Sermone, qui est de lapsis, prope finem, ita loquitur: *Qui autem penitentiam, criminis tollunt, satisfactionis viam claudunt: ita fit, ut dum temeritate quorundam promittitur salus falsa, vel creditur. spes veræ salutis adimatur.* Vos verò fratres dilectissimi quorum timor in Deum pronus est, & in ruina licet animus constitutus, mali sui memor est; penitentes ac dolentes peccata vestra perspicite, grauissimum conscientia crimen agnoscite, ad intelligentiam delicti vestri oculos cordis aperite, nec desperates misericordiam Do-

„ mini, nec tamen iam veniam vindicantes. Deus
 „ quantum Patris pietate indulgēs semper & bonus
 „ est, tantum iudicis maiestate metuēdus est. Quam
 „ magna deliquimus, tam granditer dessemus. Alto
 „ vulnere diligens & longa medicina non desit: pœ-
 „ nitentia crimine minor non sit. Putāsne tu Domi-
 „ num citò posse placari, quē verbis perfidis abnu-
 „ isti, cui patrimoniū præponere maluisti, cuius tem-
 „ plū sacrilega contagione violasti? Putas faciliè eum
 „ misereri tui, quem tuum non esse dixisti? Orare
 „ oportet impensius, & rogare, diem luctu transige-
 „ re, vigilijs noctes ac fletibus ducere, tempus omne
 „ lacrymosis lamentationibus occupare, stratos so-
 „ lo adhærere cineri, in cilicio & sordibus volutari:
 „ post indumentum Christi perditum, nullum hîc
 „ iam velle vestitum, post diaboli cibum, malle ieiun-
 „ ium. Et infrà: Sic sub Apostolis fides viguit, sic
 „ primus credentium populus Christi mandata ser-
 „ uauit. Et infrà: Pœnitenti, operanti, roganti, potest
 „ clementer ignoscere, potest in acceptum referre,
 „ quidquid pro talibus & petierint martyres, & fe-
 „ cerint sacerdotes: vel si quis plus quam suis satisfa-
 „ ctionibus mouerit, si eius iram, si indignantis of-
 „ fensam, iusta deprecatione placauerit; dat ille & ar-
 „ ma rursus, quibus victus armetur. Et infrà: Qui
 „ sic Deo satisfecerit, qui pœnitentiā facti sui, qui pu-
 „ dore delicti, plus & virtutis & fidei de ipso lapsus
 „ sui dolore conceperit, exauditus & adiutus à Do-
 „ mino, quàm cōtristauerat nuper, lætam faciet Ec-
 „ clesiam; nec iam solūm Dei veniam merebitur, sed
 „ coronam. Hæc ille. Habes hic imprimis ter no-
 „ men satisfactionis. Habes deinde, illam consistere in
 „ operibus, luctu, cinere, cilicio, ieiunio, eleemosynis,
 „ precibus. Habes tertio, hæc non tantūm expedire,
 „ sed necessaria etiam esse; orare oportet, inquit Cy-
 „ prianus, & impensius rogare, &c. Habes quartò, his
 „ operibus Deum placari; nam & hoc aliquoties repe-
 „ titum est, & proinde non ad solam disciplinam ex-
 „ ternam, & politicam satisfactionem pertinere. Ha-
 „ bes quinto in vltimis verbis, per eiusmodi opera nō
 „ solūm nos veniam, sed etiam coronam promereri.
 „ Habes sextò, non sufficere fidem solam, quando tam
 „ multa alia necessaria sunt. Habes septimò, non de-
 „ bere nos continuò veniam vindicare, etiam si iam
 „ cæperimus non solūm credere, sed etiam timere &
 „ dolere. Habes postremò, sic sub Apostolis fidem vi-
 „ uisse; & propterea mendacium esse Philippi, quòd
 „ ista sint noua, & inaudita ante tempora Petri Lom-
 „ bardi.

XLI. MENDACIVM.

PAG. 180. in Apol. art. 13. *Hic damnamus* (inquit
 Philippus) *totum populum scholasticorum Doctō-*
rum, qui docet, quòd sacramenta non ponēti obicem con-
ferant gratiam, ex opere operato, sine bono motu utentis.
Hæc simpliciter Iudaica opinio est, sentire quòd per ceri-
moniā iustificemur, sine bono motu cordis, hoc est, sine fi-
de, & tamen hæc impia & perniciosa opinio, magna au-
thoritate docetur in toto regno Pontificio. Hæc ille. Ex
 ore tuo te iudico serue nequam: Nonne tu dixisti su-
 prà, pa. 154. & 155. *Scholasticos cum de Sacramento pœ-*
nitentiæ disputant, requirere contritionem vel attritio-
nem? & quid aliud est tam contritio, quàm attritio,
 nisi motus cordis? Deinde in ipsa confutatione, arti-
 culo 12. vt etiam in omnibus libris Scholasticorum,
 nonne passim inculcatur, tres esse partes pœnitentiæ,
 contritionem, confessionem, & satisfactionem? Et
 certè contritio, sine fide, spe, & dilectione, id est: sine
 tribus cordis motibus esse non potest.

XLII. MENDACIVM.

PAG. 184. in Apolog. art. 15. *At isti* (inquit Phi-
 lippus) *sentiunt Deum esse placatum, propitium, pro-*
pter traditiones, non propter Christum.

XLIII. MENDACIVM.

PAG. 186. in Apolog. art. 15. sic rursus mentitur
 Philippus. *Docent, inquit, quòd non propter Chri-*
stum gratis iustificemur per fidem, sed per tales cultus.
 Hæc & similia non egent confutatione cum nec ad-
 uersarius vllum pro se testem adducat. Et cōtra eum
 omnes scholæ, omnia templa, omnes libri Catholi-
 corum testentur.

XLIV. MENDACIVM.

Et quidem Tergemurum.

PAG. 186. in Apolog. art. 15. *Has causas habebant*
Patres (inquit Philippus) *rituum seruandorum, vt*
apertè testatur Epiphanius in disputatione contra En-
cratitas, quòd genus simile fuit Monachorum nostrorū.
Fuerunt enim sodalitia, quæ sibi certas traditiones impo-
nebant, abstinebāt à vino, & in ipsa Cœna Domini, nullis
carnibus vescabantur, ne piscium quidem, quæ in re fra-
tres Domini longè superabant; à coniugio verò vel maxi-
mè abhorrebant. Et infrà: *Has obseruationes fingebant*
esse cultum Dei, & iustitiam, propter quam Deo accepti
essent, quæ placarent iram Dei: hæc opinionem improbat
Epiphanius. Hîc tria sunt apertissima mendacia. Pri-
 mum, quòd Monachi nostri similes sint Encratitis,
 dum abstinent à vino, à carnibus, à coniugio. Nam
 Encratitæ abstinebāt, vt à rebus natura sua immun-
 dis, & quæ nulli omnino hominum licitæ essent; &
 hoc damnat Epiphanius. Sic enim scribit hæresi 47.
 „ quæ est Encratarum; Nuptias palàm Diaboli esse
 „ decernūt, animata verò abominantes interdiciunt.
 „ Et infrà: Vtuntur & ipsi mysterijs, per aquam; vino
 „ verò omninò non vtuntur, Diabolicum esse dicen-
 „ tes, & bibentes ac vtentes iniquos esse ac peccato-
 „ res. At quis vnquam Monachorum Catholicorum,
 nuptias Diaboli esse dixit, & non potius vt à Deo in-
 stitutas in cōiugatis Catholicis honorauit? Quis ani-
 matas res abominans interdixit? quis vinū Diaboli-
 cum asseruit? quis illud bibentes iniquos iudicauit?
 Quis non saltè inter mysteria illo vsus est? Quod ve-
 rò etiam tēpore Epiphanijs, Catholicis Monachi, ad
 alios bonos fines, à coniugio abstinerent, & quidam
 eorum à vino, quidam à carnibus, luprà ostendimus,
 ex compendiaria doctrina eiusdem Epiphanijs. Alter-
 rum mendacium est, quòd Encratitæ abstinerent à
 coniugio, carnibus & vino, propter cultum Dei, ex-
 stimantes se eo modo Deum placaturos. Nam non
 meminit Epiphanius eo loco huius finis, id est, cul-
 tus Dei; & clarissimè dicit, eos abstinerere solitos; non
 continentiæ gratia, sed propter timorem, & imaginati-
 onem, vt ne condemnarētur propter animatorum
 efum. Itaque non abstinebant, vt Deū placarent, sed
 ne magis irritarent, cum crederent, res illas immun-
 das esse, & contaminare eos, qui illis vterentur. Ter-
 tium mendaciū est, quòd Epiphanius improbet hæc
 opinionem; quòd abstinentia à coniugio, carnibus
 & vino, sit utilis ad colendum Deum. Nam neq; hoc
 loco talis improbatio cernitur, & alibi apertissimè
 habetur approbatio. Sic enim Epiph. scribit hæc. 48.
 „ quæ est Montanistarum; Pleræque enim sectarum

„ matrimonium contrahere prohibēt, & à cibis ab-
 „ stinere præcipiunt, nō honestæ vitæ gratia exhor-
 „ tantes, non maioris virtutis gratia & præmiorū ac
 „ coronarum; sed abominabilia ea, quæ à Deo facta
 „ sunt, putātes. At verò sancta Ecclesia, & virginita-
 „ tem glorificat, & solitudinem, ac castitatē laudat,
 „ & nuptias pudicas honorat, & suscipit: Scortatio-
 „ nem verò & adulteriū, ac petulantia interdicit. Et
 „ infrā: Etenim cum moderatione quadā, Deus, ver-
 „ bū in Euangelio dixit: Si vis perfectus esse, miseri-
 „ cordiam exhibeas hominum formationi ac debili-
 „ tati. Et gaudet quidem his, qui approbatū Dei cul-
 „ tum præstare possunt, & virginitatē ac castitatem,
 „ & continentiam exercere deligunt. Verū vnas nup-
 „ tias honorat, etiam si maximè sacerdotij dona per
 „ eos, qui ab vnīs etiam nuptijs se continuerunt, &
 „ in virginitate vitam degunt, se ornasse præ expres-
 „ sit: velut etiam Apostoli ipsius, Ecclesiasticā sacer-
 „ dotij regulā ordinatē ac sanctē cōstituerunt. Quid
 „ hīc dicis, Philippe? Nonne audis ab Epiphano cōti-
 „ nentiam ab vxore, à vino & carnibus debere suscipi,
 „ gratia maioris virtutis & præmiorū ac coronarum?
 „ Item virginitatem cultū esse à Deo approbatum, &
 „ illi gratissimum? Denique sacerdotum cōtinentiam,
 „ etiam ab vna vxore, sancitam ab Apostolis fuisse?

XLV. MENDACIVM.

PAG. 188. in Apolog. art. 15. *Exstant* (inquit Phi-
 lippus) *immensi libri, imò bibliotheca tota nullā syl-
 labam de Christo, de fide in Christum, de bonis operibus
 sue cuiusque vocationis continentes, sed tantum colligen-
 tes iraditiones.* Si tu omnes bibliothecas adijisti, &
 omnes libros legisti, cur non indicas nobis, vel v-
 num auctorem Ecclesiasticum, qui de Christo & fi-
 de non loquatur?

XLVI. MENDACIVM.

PAG. 190. in Apolog. art. 15. *Apud aduersarios* (in-
 quit Philippus) *nulla prorsus est xpi in puerorū.*
 Quam impudens hoc mendacium sit testantur in-
 numerabiles Catechismi, qui à nostris editi sunt;
 nec vnquam defuit in Ecclesia puerilis institutio; sed
 stultum est respondere homini nihil probanti, & ad
 mentiendum proiectissimo.

XLVII. MENDACIVM.

PAG. 194. in Apol. art. 16. *Vanissimum est* (inquit
 Philippus) *quod sit perfectio Christiana, non tenere
 propriū.* Et infrā: *Sed Monachi illā externam hypocri-
 sim offuderunt oculis hominū, ne videri possēt, in quibus
 rebus sit vera perfectio: quibus laudibus vixerunt cōmu-
 nionem rerū quasi Euangelicā? At he laudes plurimum
 habent periculi præsertim cū longē dissentiant à Scriptu-
 ris.* Benè autem Philippus fecisset, si ad probandum,
 laudes vitæ cōmunis dissentire à Scripturis, attulisset
 in mediū verba illa B. Lucæ; (solet enim ipse ple-
 rumque, vt est insignis Dialecticus, ita connectere
 „ argumenta) Multitudinis autem credentium, erat
 „ cor vnum, & anima vna: nec quisquam eorum quæ
 „ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erāt illis
 „ omnia communia. Et paulò post: Et gratia magna
 „ erat in omnibus illis, neq; enim quisquā egens erat
 „ inter illos. Quotquot enim possessores agrorū aut
 „ domorū erant, vendētes afferebant pretia eorum,
 „ quæ vendebant & ponebant ante pedes Apostolo-
 „ rum. Diuidēbatur autē singulis, prout cuiq; opus

A „ erat. Act. 4. Potuisset quoque Augustini com-
 mentarium adijcere, vt magis cōmunicet sententiā
 suam. Is enim in ser. 1. de Comuni clericorum vita,
 „ sic habet: Ecce dico, audite; Qui societatem com-
 „ munis vitæ iam susceptā, quæ laudatur in Actibus
 „ Apostolorum, deserit, à voto suo cadit, & à profes-
 „ sione sancta cadit. Et infrā: Ego scio quantum mali
 „ sit, profiteri sanctum aliquid, nec implere, Vouete,
 „ inquit & reddite Domino Deo vestro. Ac breui-
 „ ter, si quis legat duos illos Augustini sermones, mi-
 „ rum si non videat Philippi vanitatem.

XLVIII. MENDACIVM.

PAG. 195. in Apolog. art. 18. *sed quid interest,* (in-
 quit Philippus) *inter Pelagianos, & aduersarios
 nostros? cū vtriq; sentiāt homines sine spiritu sancto posse
 Deum diligere, & præcepta Dei facere, quo ad substantiā
 actuum, mereri gratiam ac iustificationem operibus, qua
 ratio per se efficit sine spiritu sancto? Vis audire, quantū
 inter sit inter nos & Pelagianos? quantū inter Catho-
 licos & hæreticos. Neque Pelagianus error est, pos-
 se hominem aliqua præcepta, & aliquando facere
 quoad substantiam actuum, solis naturæ viribus, id
 est, sine speciali auxilio gratiæ Dei. Nam hoc idem
 & tu doces; nisi tecum fortasse pugnas, in eadem pa-
 gina. Hæc enim sunt verba tua: *Habet humana volun-
 tas libertatem in operibus, & rebus deligendis, quas ratio
 per se comprehendit: potest aliquo modo efficere iustitiam
 ciuilem, seu iustitiam operum, potest loqui de Deo exhibere
 Deo certum cultum externo opere, obedire magistrati-
 bus, parentibus in opere externo eligendo, potest continere
 manus à cade, ab adulterio, à furto.* Hæc tua, etiam no-
 stra sunt: Et hoc vocamus implere quædā præcepta,
 quoad substantiam actuum. Porro diligere Deum super
 omnia sine Spiritu sancto, tribuit homini fortas-
 se vnus aut alter Scholasticorū, sed grauiores repu-
 gnant, vt S. Thomas, S. Bonauentura, & alij. Quod
 autem opera sine Spiritu sancto facta, mereatur gra-
 tiam & iustificationem, nullus Theologorum doc-
 et, tuum est mendacium, tua calumnia.*

XLIX. MENDACIVM.

PAG. 198. in Apolog. art. 20. *Non est ferenda* (in-
 quit Philippus) *blasphemia, tribuere honorē Chri-
 sti nostris operibus. Nihil pudet iam istos Theologos, si ta-
 lem sententiam in Ecclesia audent ferre.* At, bone vir,
 non id habet confutatio Theologorum, quod tu re-
 prendis. Nec enim vsquam dicunt Theologi illi,
 opera sine Christo mereri remissionem peccatorum.
 Sed negant, quod vos docetis, opera nostra, licet ex
 fide, licet ex gratia, licet ex Christi meritis prodeant
 nihil tamen mereri. Itaque confutato dicit, opera
 nostra mereri remissionem peccatorum, hunc habet
 sensum, quod opera pœnitentiæ cum fide, & auxilio
 Dei facta, mereantur ex congruo, siue per modum
 dispositionis, culpæ remissionem, quam esse vocem
 Scripturarum & Patrum, suprā docuimus Mendacio
 VIII. Opera verò hominis iustificati, facta ex
 gratia, per Christi meritum nobis infusa, mereantur
 ex condigno remissionem pœnæ, quæ interdum re-
 linquitur, culpa dimissa. Nam, vt ait August. Tra-
 ctat. 124. in Ioan. Productior est pœna, quam culpa,
 ne parua putaretur culpa, si cum illa finiretur & pœ-
 na. Nec solum pœnæ remissionem, sed & coronam
 gloriæ mereri nostras satisfactiones, paulò antè ex
 Cypriano audiimus, in serm. de lapsis, in postremis
 verbis.

L. MENDACIVM.

PAG. 200. in Apolog. art. 21. *Nec vident isti Asini,* (inquit humanissimus Philippus) *apud Hieronymum contra Vigilantium, nullam exstare syllabam de inuocatione. Loquitur de honoribus Sanctorum, non de inuocatione.* At quænam est ista consequentia; Loquitur Hieronymus de honoribus Sactorum; Ergo non de inuocatione? Videlicet inuocatio non est honor, sed ignominia. Et idcirco nullum præter Christum, inuocari vultis, ne decus Christo proprium, cum alijs communicetur. Audi igitur; Vigilantius volebat Sactos honorari; & quoniam non ignorabat, præcipuum Sactorum honorem, esse ipsorum inuocationem, duabus rationibus ostendit, non eos debere ab hominibus inuocari, tum, quia abditis receptaculis inclusi, non possent ubi vellent esse præfentes, & se inuocantibus per se opem ferre; tum etiam, quia nec posset vllus post mortem, pro alio apud Deum aliquid impetrare, & proinde superuacanea esset inuocatio. Vtramque rationem Hieronymus refellit. Ais, inquit, vel in sinu Abraham, vel in loco refrigerij vel subter aram Dei, animas Apostolorum & Martyrum confedisse, nec posse suis tumulis (ubi videlicet à fidelibus præcipue inuocantur) & ubi voluerint adesse præfentes. Senatoriæ videlicet dignitatibus sunt, vt non inter homicidas teterimo carcere, sed in libera honestaque custodia recludantur. Tu Deo leges pones? Tu Apostolis vincula iniicies, &c. Et infra: Dicit, inquit, quod dum viuimus, multò pro nobis orare possumus, postquam autem mortui fuerimus, nullius sit pro alio exaudienda oratio. Si Apostoli, & Martyres adhuc in corpore constituti, possunt orare pro cæteris; quanto magis post coronas, victorias, & triumphos? Cum ergo Hieronymus Vigilantij argumenta refellat, quibus ille Sactorum honoribus inuidens, inuocationem eorum oppugnabat; verè stupidi, ac fermè asini essemus, si non inde colligeremus, inuocationem Sactorum ab Hieronymo approbari.

LI. MENDACIVM.

PAG. 200. in Apol. art. 21. *Neque reliqui veteres Scriptores* (inquit Philippus) *ante Gregorium fecerunt mentionem inuocationis.* Non te pudet tantum Magistrum in Israël, aut nihil in veteribus legisse, aut tam impudenter mentiri? Proferam igitur viginti quatuor Patres, Gregorio antiquiores, qui instar viginti quatuor seniorum de Apocalypsi testimonium dicant pro inuocatione Sactorum. Vide Dionys. Areopag. libro de Ecclesiastica hierarchia, ca. 6. Iren. li. 5. Euseb. l. 13. de præpar. Euangel. c. 7. Athan. Serm. in Euangelium de S. Deipara. Basilium oratione in quadraginta Martyres; item in Psal. 33. Nazianzenum oratione in Cyprianum; item in Athanasium. Nyssemum oratione in S. Theodorum. Cyrillum Catechesi 5. Mytagogica. Ephræm. Serm. de laudibus Martyrum. Chryf. hom. 66. ad populum Antiochenum. Item hom. 43. in Genesim; hom. 8. in Matthæum. homil. 1. in priorem ad Thessalonicenses. Theodoretum li. 8. de curandis Græcorum affectionibus. Et in historia religiosa, ad finem singularem vitarum. Hilarium in Psal. 124. & in Psal. 129. Ambrosium lib. 10. in Lucam, cap. 21. Et in lib. de viduis. Hieron. in Epitaphio Paulæ. Ruffinum li. 2. histor. Eccles. ca. 33. Prudentium in Hymno de sancto Cassiano; item de sancto Hippolyto, item de sancto Laurentio. Paulinum Nolansem, Epist. 12. ad Seuerum. Gaudentium Brixensem, tractatu in dedicatio-

A ne Basilic. Cõcilij Sactorum. Seuerum Sulpitium, Epist. ad Aurelium Diaconum & Epist. ad Bassulam Socrum. Maximum Taurinensem, Serm. de sancta Agnete. Aug. libr. de cura pro mortuis c. 4. & Serm. 17. de verbis Apostoli. Leonem primum, Serm. 5. de Epiphania. Victorem Vticensem, lib. 3. de persecutione Vandalica. Fulgẽtium Ruspensem, Serm. de laudibus Beata MARIÆ. His accedit Cõcilium Chalcedonenfe, 630. Patrum, & alia quæ suprà citauimus, Mendacio X.

LII. MENDACIVM.

B **P**AG. 201. in Apolog. art. 21. *Triplex honos* (inquit) *probandus est. Primus est gratiarum actio. Secundus confirmatio fidei nostræ. Tertius imitatio fidei & cæterarum virtutum. Hos veros honores non requirunt aduersarij.* At ubi legisti, vel à quo audiisti, nos non requirere hos honores?

LIII. MENDACIVM.

C **P**AG. 220. in Apolog. pro coniugio sacerdotum. *Vituperabant Monachi,* (inquit) *coniugium, tanquam vita genus, quod vix vnquam Deo placeret, aut certe non placeret, nisi propter procreationem.* At omnes Monachi, qui commentaria in Magistrum scripserunt, agnoscunt tria bona, propter quæ Matrimonium Deo placeat fidem, prolem, & sacramentum. Vide lib. 4. Sent. dist. 31.

LIIII. MENDACIVM.

PAG. 223. in Apologia, pro coniugio sacerdotum, Philippus sic argumentatur. *Iouiniani tempore nondum norat mundus legem de perpetuo cœlibatu. Impudens igitur mendacium est, coniugium sacerdotum, Iouiniani hæresim esse.*

D Vtrum Philippus mentiatur necne, iudex sit beatus Hieronymus. Is igitur in lib. contra Vigilantium, sic ait: Quomodo Euphorb. in Pythagora renatus esse perhibetur, sic in isto Iouiniani mens praua surrexit: vt in illo, & in hoc, diaboli respondere cogamur insidijs. Romanæ Ecclesiæ auctoritate damnatus inter phasides aues & carnes fuillas, non tam emisit spiritum, quam eructauit: iste caupo Callagurritanus, & in peruersum propter nomen viculi mutus Quintilianus, miscet aquam vino; & de artificio pristino, suæ venena perfidia Catholicæ fidei sociare conatur impugnare virginitatem, odisse pudicitiam, in conuiuio secularium contra Sactorum ieiunia proclamare. Pro nefas, Episcopos sui sceleris dicitur habere consortes; Si tamen Episcopi nominandi sunt, qui non ordinant Diaconos, nisi prius vxores duxerint; nulli cœlibi credentes pudicitiam, immò ostendentes, quàm sanctè viuant, qui malè de omnibus suspicantur. Et nisi prægnantes vxores viderint clericorum, infantè que de vlnis matrum vagientes, Christi sacramenta non tribuunt. Quid facient Orientis Ecclesiæ? quid Egypti & sedis Apostolicæ? quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continent, aut si vxores habuerint, mariti esse desistunt. Hoc docuit Dormitantius, libidini frena permittens, &c. Si igitur Hieronymo teste Vigilantij hæresis ac Iouiniani, vna atque eadem sententia fuit, aded vt in Vigilatio Iouinianus renixisse dicatur, mentitur Philippus, cum ait non fuisse hæresim Iouiniani oppositam continentiæ sacerdotum. Quod verò mendacium etiam sit, Iouiniani tempo-

re mundo notam non fuisse legem perpetui cœlibatus, satis constat ex ijs, quæ suprà diximus, Mēdacio XIV. necnon ex hoc ipso Hieronymi testimonio, & ex Augustino in libro de hæresibus, cap. 82. vbi legimus, qualdam sacras virgines, prouectæ iam ætatis, Ioviniano auctore, nuptias contraxisse. Quod certè D. Augustinus non reprehendisset, si virginitas consecrata Deo, votum perpetui cœlibatus non complecteretur, aut hoc votum illo tempore notum mundo non fuisset.

LV. MENDACIVM.

PAG. 226. in Apologia, de Missa: *Hic causse status est* (inquit Philippus) *de quo ita nobis monendi sunt lectores, ut Asebinus admonerat iudices, ne sinerent aduersarium extra causam egredi. Nos in Confessione nostra ostendimus nos sentire quod Cœna Domini non conferat gratiam ex opere operato, nec applicata pro alijs, viuis aut mortuis, mereatur eis ex opere operato remissionem culpe aut pœna.*

At mira ista peruersitas est, alios arguere eius peccati quod ipse committit. Non enim iste est causse status, An Missa mereatur gratiam, & iustificet ex opere operato. Si enim iste status esset, caussa finita esset. Quæstio verò præcipua in eo consistit, An Missa sit verum, & propriè dictum Sacrificium, quod omnes Lutherani negant, & Catholici omnes affirmant.

LVI. MENDACIVM.

PAG. 233. in Apologia, de Missa: *Sed aduersarij* (inquit) *vbi que sacrificij nomen ad solam carimoniam detorquent: prædicationem Euangelij, fidem, inuocationem, & similia omittunt; cum carimonia propter hæc insiuita sit.* Fatemur quidè sacrificium propriè dictum, nec prædicationem Euangelij, nec inuocationem significare, sed oblationem corporis Christi, cum mystica carimonia à sacerdote facta; sed quod non sit apud nos Euangelij prædicatio, nec inuocatio, nimis impudens mendacium est, cum in ipsa celebratione sacrificij legatur Euangelium & sæpe etiam exponatur, & multæ preces fundantur pro sacerdotibus, pro regibus, pro populo.

LVII. MENDACIVM.

PAG. 236. in Apolog. de Missa: *De fide* (inquit) *quæ gratis consequimur remissionem peccatorum, nulla prorsus fiebat ab aduersarijs mētio; De exercitijs fidei Lutheranis cum desperatione, de gratuita remissione peccatorum propter Christum, omnes libri, omnes conciones aduersariorum mutæ erāt.* Magnus & mirabilis vir fuit Philippus, qui omnes libros legit, omnes conciones audiuit, etiam si varijs in locis eodem tempore, aut varijs temporibus eodem loco haberentur: Et quod mirabilius est, etiam illas conciones audiuit, quæ prius factæ sunt, quàm ipse nasceretur, alioqui, vnde nouit, de gratuita remissione peccatorum propter Christum omnes conciones mutas fuisse?

LVIII. MENDACIVM.

PAG. 239. in Apol. de Missa: *Transferunt* (inquit) *Missam ad mortuos, & liberant animas applicatione Sacramenti, à pœnis purgatorij; cum sine fide nec viuis Missa proficit. Neque ex Scripturis, vel vnam syllabam afferre possunt, ad defensionem istarum fabularum, quas in Ecclesia magna auctoritate docent; neque Ecclesie veteris, neque Patrum testimonia habent.* Duo sunt hic

A mendacia. Vnum, quod applicatione Sacramenti liberari dicamus animas à pœnis purgatorij. Nemo enim Catholicorum hoc docet; sed quod de sacrificio dicimus, imperitè aut callidè transfert Philippus ad Sacramentum. Alterum mendaciū est, quod non habeamus testimonia veteris Ecclesiæ, quod Missa proficit etiam defunctis. Tot enim habemus testimonia, vt planè aduersarios obruere possimus. Concil. Carthaginense I V. Can. 79. iubet commendari defunctos orationibus, & oblationibus. Cōcil. Vvormatiense Can. 10. iubet etiam pro suspensis orari, & sacrificari. Similia passim in Concilijs leguntur. Tertullianus li. de Monogamia: Pro anima, inquit, eius, oret, & offerat annuis diebus dormitionis eius, Cyprian. li. 1. Epist. 9. Non est, inquit, quod pro dormitione eius apud nos fiat oblatio, aut deprecatio. Ambros. li. 2. Epist. 8. Itaque, inquit, non tam deplorandam quàm prosequendā orationibus reor, nec mortificandam lachrymis tuis, sed magis oblationibus animam eius Domino commendandam. Cyrillus Catechesi 5. Mystagoga: Maximū, inquit, credentes esse animarum iuuamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius & tremendi sacrificij. Chrysost. hom. 69. ad pop. Antioch. Non temerè hæc ab Apostolis sancita fuerunt, vt in tremendis mysterijs defunctorum agatur memoria. Omitto cæteros.

LIX. MENDACIVM.

PAG. 247. in Apolog. de Missa: *Falsò* (inquit Philippus) *citant aduersarij contra nos damnationem Aërij, quem dicunt propterea damnatum esse, quod negauerit in Missa oblationem fieri pro viuis, & mortuis.*

Quæstio nostra cum Lutheranis est, an Missa proficit mortuis, nam quod viuis proficit, nemo negat. Porro August. lib. de hæresibus, c. 53. inter dogmata propria Aërij etiam illud numerat. Orare, vel offerre mortuis oblationem, non oportere. At hoc idem omnes Lutherani dicunt.

LX. MENDACIVM.

IBIDEM, sic ait Philippus: *Epiphanius testatur Aërium sensisse, quod orationes pro mortuis sint inutiles, id reprehendit, neque nos Aërio patrocinamur.* Siverum loquitur Philippus, mentitur altera pars Concordiæ, cui ferè concordant omnes Lutherani. Nam pag. 381. *Purgatorium animarum, mera diaboli larua esse definitur.* At si nullum est purgatorium animarum, inutiles sunt orationes pro mortuis; vt volebat Aërius, nisi fortè velit Philippus, pro animabus beatis, aut damnatis orādum esse. Adde quod Epiphanius, hæresi 75. quæ est Aërij, refert etiam alium eiusdem errorem, & quidem ipsius verbis; Sed neque ieiunium, inquit, erit ordinatum; *Hæc enim Iudaica sunt, & sub iugo seruitutis. In isto enim lex non est posita, sed patricidis ac matricidis, & reliquis. Si verò omnino vole ieiunare, qualescunque eligam diem, à me ipso, & ieiunabo propter libertatem.* Et infra: In diebus autem Paschatis (quos nos vocamus maiorem siue sanctam hebdomadam) quando apud nos fiunt humi dormitiones, castitates, afflictiones, siccorum esus, preces, vigiliæ, ac ieiunia, & omnes animarum salutes, per sanctas afflictiones; ipsi à summo mane obsonantur, carneque ac vino venas suas explentes, cachinnantur, ridentes ac subsannantes eos, qui sanctum hunc cultum hebdomadis Paschatis perficiunt. Quæso te, Philippe, an non & vo

hoc idē facitis, & docetis? Magisingenuē Matthias Illyricus facit, qui Cent. 4. cap. 5. col. 401. agnoscit Aërij dogmata fuisse, non orandum, nec offerendum pro mortuis, nec stata ieiunia seruanda; & quia horum similia docuit Lutherus, mauult Epiphanium & Augustinum hæreticos facere, quàm Aërium.

LXI. MENDACIVM.

PAG. 253. in Apologia de votis monasticis, *Obedientia, paupertas, & cœlibatus* (inquit Philippus) *exercitia sunt ἀδράοεγ. Ideoque sancti viri eis sine impietate possunt, sicut vsi sunt, Bernardus, Franciscus, & alij sancti viri; Et hi sunt propter utilitatem corporalem, ut expeditiores essent ad docendum.* Scilicet, magna utilitas corporalis erat S. Francisko, nudis pedibus ambulare, vna sola tunica eaque cilicina, & asperissima cooperiri, humi cubare, pane solo & aqua vt plurimum viuere, tres noctes vigilare. Deinde quid dicemus de S. Antonio, S. Hilarione, S. Paulo I. Eremita, imò de tot millibus sanctorum Anachoretarum, qui non fungebantur docendi officio; & tamen vitam pauperrimam & seuerissimam, in perpetuo cœlibatu, & sub obedientiæ iugo ducebant? Porro S. Bernardus non solum vilissimis panis, & cibarijs aridissimis utebatur, sed etiam Serm. 30. in Cantica diligenter monuit, non esse Monachi sed medici, corporis utilitatem, & bonam valetudinem curare: Monachi verò esse spiritus utilitatem quærere, & carnem crucifigere, atque in ea re Dominum & Saluatorem imitari.

LXII. MENDACIVM.

PAG. 255. in Apologia: *Nemo nescit* (inquit Philippus) *monasticam vitam recens excogitatam esse.* Omitto quod Patres ad Apostolos referunt, vt Euseb. lib. 2. hist. ca. 16. Epiph. hæref. 29. quæ est Nazærorum, Hieron. 1. lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, in Philone. Ioan. Cassianus, lib. 2. de institutis Cœnobiorum, cap. 5. & Collat. 18. cap. 5. August. Serm. 2. de communi vita clericorum. Possidonius in vita S. August. Sozomenus lib. 1. hist. cap. 12. Et Nicephorus lib. 2. cap. 15. Certè Magdeburgenses Cent. 4. cap. 6. col. 464. anno 300. à Saluatoris aduentu ponunt initium Monastices. Quod si contendunt, Monachos huius temporis, non esse illis similes qui erant tempore Antonij, Hilarionis, Augustini; tamen non negant, nec possunt negare, quin saltem Monachatus qui nunc est, à tempore S. Benedicti initium sumpserit, id enim Lutherani omnes admittunt, cum videant adhuc extare, & seruari regulas ab ipso conditas, & habitari Monasteria, quæ ille fundauit. S. autem Benedictus ante 1000. annos floruit. Nisi ergo apud Philippum mille anni sint, sicut dies vnus, vt Scripturæ loquuntur de temporibus cum Dei æternitate collatis, viderit ipse, quàm sit verum vitam monasticam recens excogitatam.

Hic Libellus tam fabre aperit mendacia, renellit errores Concordiæ Lutherana, vt nihil possit esse aut enucleatius aut neruosius in hoc genere; Nam animus fuit Auctori, stringere rem, non explicare, sed stringere ea arte, vt Lutherani alioqui plumbei facillè tangant se tangi, aut potius euerti.

Censui ROBERTVS TURNERVS Sacræ Theologiæ Doctor, atque INGOLSTADII Professor, & pro tempore eiusdem facultatis DECANVS.

LXIII. MENDACIVM.

PAG. 158. in Apologia, de votis monasticis: *Desertio facultatum* (inquit Philippus) *non habet mandatum aut consilium in scripturis. Nā Evangelica paupertas, non est desertio rerum, sed non esse auarum, &c.* De hoc mendacio tot Sanctorum exemplum. Omnes enim illi veteres Monachi, qui tantoperè celebrantur à Patribus, verba Domini, Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, &c. de rerum desertione intellexerunt.

LXIV. MENDACIVM.

PAG. 259. in Apologia, de votis monasticis, *sancti* (inquit Philippus) *in locum Christi subrogantur, & impiè coluntur.* Longè aliud ostendunt Litanæ, aliæque preces Catholicorum. Christo enim, vt Deo ac Domino dicimus *Κύριε Ἐλεησον*, Christe eleyson, Sanctis verò, Sancta MARIA, ora pro nobis, Sancte Petre, ora pro nobis. Sed antiqua ista calumnia est; quod enim Lutherani nunc dicunt, dixerūt olim Ethnici, Iudæi, hæretici, vt patet ex historia Eusebij, lib. 4. ca. 15. Et lib. 8. cap. 5. Ex Cyrillo lib. 6. & 10. in Iulianum. Ex Hieronymo libro cōtra Vigilantium. Et ex Augustino libro 20. contra Faustum, cap. 21.

LXV. MENDACIVM.

PAG. 263. in Apologia, de potestate Ecclesiastica: *Suas traditiones*, inquit Philippus, *longè accuratius seruari postulant, quàm Euangelium.* Hoc de Episcopis Ecclesiæ generatim dictum, apertissimum mendacium est.

LXVI. MENDACIVM.

PAG. 267. ibidem, *Libri aduersariorum*, inquit, *nusquam fidei mentionem faciunt, cum de remissione peccatorum loquuntur. Nusquam docet de dignitate rerum ciuiliū, nusquam docent quomodo Euāgelium tradat iustitiam æternam.* Et hæc mendacia toties repetuntur in hac Apologia, vt mirum sit, quomodo non ipsi Auctori nauream fecerint.

LXVII. MENDACIVM.

PAG. 268. ibidem, *Cultus Sanctorum*, inquit, *plenus est apud eos manifesta idololatria.* At nos corde sentimus & voce asserimus, Sanctos non esse Deos, sed creaturas eximias. Nec illis vt Dijs sacrificamus, vt etiam Diuus Augustinus docet, libro 22. de Ciuitate Dei, capite decimo. Nec inuocamus, vt gratiam vel gloriam largiantur; sed vt eam nobis à Deo precibus suis obtineant. Nec denique illabi eos animis, & corda scrutari existimamus, vt Aduersarij nos credere mentiuntur; Sed DEO reuelante atque ostendente, quid nos petamus, cognoscere eos posse docemus.

B R E V I S A P O L O G I A

R O B E R T I B E L L A R M I N I ,

Pro Libello suo de Libro CONCORDIÆ Lutheranorum.

V M ante multos annos liber Concordiæ Lutheranorum in Saxonia prodijisset: petijt à me vir quidam grauiſſimus, atq; doctiſſimus, & qui mihi iure ſuo imperare poterat vt ei per litteras ſignificarem quid mihi de ea concordia videretur. Perlegi continuo librũ, quem idem ipſe ad me miſerat, & ſententiam meam de eo libro pauciſſimis verbis, id eſt, breuiſſimo libello comprehendij. Peruenit iſ meus libellus, neſcio quomodo, ad manus Davidi Sartorij, egregij ſanè Typographi, qui tunc Ingolſtadij Catholicis libris excudendis magna cum laude operã dabat. Iſ verò per amicum quendam meum à me quaſiuit moleſtè ne eſſem laturus, ſi iſ libellus typis ipſius emitteretur in lucem: reſpondi, quod reſerat, me non eo animo libellum confeciſſe, vt ederetur, ſed vt ei parerem, qui mihi onus illud impoſuerat: tamen ſi Theologi Ingolſtadienſis opuſculum illud vt liter edij poſſe iudicarent, me non repugnare quo minus id fieret. Ita libellus in lucem editus eſt, qui quoniam viſus eſt non leuiter aduerſarios pupugiſſe, iterum iuſſu clariffimæ memoriæ S T E P H A N I Regiſ Poloniæ potentiſſimi, typis mandatus eſt: nec multo poſt in linguam Germanicam paraphraſticè conuerſus, & auctus, ita Miniſtrorum noui Euangelij bilem accendit, vt dignus viſus ſit qui ab vniuerſa Academia Vvittembergẽſium Theologorum coniunctis armis, & quaſi agmine facto opprimeretur. Sed libellus ipſe, vt audio, viuithaduc, imò ne guttam quidẽ cruoris emiſit, ſed clypeo veritatis armatus canit cum Propheeta, *Sagittæ paruulorum facta ſunt plagæ eorum.* Et certè ſi Auctori ipſius vacaret in eiufmodi nugis tempus conſumere, poſſet decem diebus decem alios ſimiles libellos emittere de vanitate, erroribus, & mendacijs huius Refutationis. Ac vt rem ita ſe habere demonſtretem, pauca quædam exempli gratia proferam. Totum enim librum aduerſariorum reſellere non eſſe operæ precij, niſi quem iuuet bonas horas malè perdere, ex his paucis quæ dicemus lector intelliget. In prima parte libelli notaueram vanitatem eorum, qui vt concordiam in doctrina maximam eſſe apud Lutheranos oſtenderent, coegerant ad ſubſcribendum dogmatibus fidei turbam Ludi magiſtrorum, Hypodidactalorum, & ſimilium qui neque auctoritate, neque ſcientia pollēt, vt de dogmatibus præſertim cõtrouerſis iudicare poſſint. atq; addidi, nullum exemplum eiufmodi ſubſcriptionũ in negotio fidei poſſe ab antiquitate peti, cum ab Apoſtolicis temporibus per mille quingentos annos Concilijs tum Generalibus tũ Nationalibus, vel Prouincialibus ſoli Prælati, qui iuriſdictionem habent, ſubſcribere conſueuerint. Ad hoc reſpondent Theologi Vvittembergẽſes, his verbis: *Non latet nos Deo laus, quæ ratio in Conciliorum ſubſcriptionibus obſeruata fuerit, quæ etiam in noſtris conuentibus antè hac multoſies ſecuti ſumus, vt ſi quid de religione ſcripto commendaretur, præcipui tantum Theologi ſubſcriberent: quemadmodũ in Smalchaldicis articulis videre licet. Quod autem etiam vulgariter nec ita excellenter docti Miniſtri ſubſcriperunt; in ſcripto publico omitti id bene poterat, niſi Electores, & Principes ad hoc coegiſſent impudentes veſtra calumnie, quas contra ipſorum Theologos & Miniſtros in publicâ Con-*

A *ſeſſionis Auguſtane cõtumeliã publicis typis euomuiſtis. Meminiſſe autem Teſuita debebant, qualibus emẽtitiſ titulũ Tridentini Cõciliij Episcopũ ſuperbiuerint, vt homines in ſui admirationẽ raperent, cui ſe Episcopos, & Patriarchas iactarũt neſcio quorũ locorũ, in qua nemo illorum unquã peruenit, neque ex illis regionibus quiſquam Eccleſiaſticus ad Concilium Tridentinum miſſus erat.*

Hæc reſpõſio ſatis indicat, eos nihil ſolidi habuiſſe quo vanitatem illam à nobis notatam purgare poſſent. Primum enim non eis obiecimur, quod antiquis Concilijs ſoli Theologi præſtantes ſubſcribere conſueuerint, ſed quod ſoli Prælati, qui iuriſdictionem habent, id eſt, Episcopũ. Itaque cum dicũt, non latere ſe, quæ ratio ſeruata ſit in antiquis Concilijs, & eam à ſe quoque ſeruatam in ſuis conuentibus, vbi præcipui Theologi tantum ſubſcriperunt; vel falſò dicunt non latere ſe formam veterum Conciliorum, vel mentiuntur cùm affirmant, eam à ſe in conuentibus ſuis eſſe ſeruatam. In veteribus enim Concilijs veros Episcopos, non autem Theologos quoscuque; in conuentibus autem Lutheranorum nullum verum Episcopum, ſed Theologos neſcio quos ſubſcripiſſe non dubium eſt.

Deinde cum addunt, omitti potuiſſe nomina Miniſtrorũ vulgariter tantum, & non excellẽter eruditorũ niſi coegiſſent eos noſtræ calumniæ, quibus eis exprobrare ſolemus, quòd nulla ſit inter Miniſtros eorũ concordia: nihil omnino dicunt, quod ad rẽ faciat. Nos enim cum illis obijcimus, quod in grauiſſimis dogmatibus inter ſe non cõueniant, non loquimur de turba imperitorum, quam ſcimus facile duci ab ijs, quos opinione doctrinæ ſuſpiciũt: ſed de viris doctis, vel certè qui docti haberi volunt. Scimus autem nõ ſolum in tota Germania inter varias Lutheranorum ſectas, ſed in ipſa Saxonia, atque inter eos, qui propriè Lutheranĩ dici volunt, diſſentiones eſſe grauiſſimas, vt vel ex Colloquio Altemburgenſi cognofci potuit, vbi ex ipſa Saxonia duodecim viri delecti ad componẽda diſſidia de religione, non ſolum grauiſſimos errores alij alijs obiecerunt, ſed etiam inde abſque vlla ſpe cõcordiæ diſceſſerunt. Ad hanc igitur notam tantæ inter eos diſſenſionis eluendam, nihil omnino prodeſt ſubſcriptio tot milliũ vilium perſonarum. Quid enim mirum, ſi ex vna factione ſex tantũ viri (tot enim fuerunt auctores libri Concordiæ) inter ſe cõueniant, & octo millia imperitorum, ſibi que ſubiectorũ ad ſubſcribendum cogant? Certè in Eccleſia Catholica definitionibus Tridentini Concilij omnes omnino qui Catholici haberi volũt, ſiue docti, ſiue indocti, ſiue Principes, ſiue priuati, ſiue Itali, ſiue Galli, ſiue Hiſpani, ſiue Germani, ſiue Angli, ſiue Poloni, ſiue cuiuſcuque regionis ſint ſententiam ſuam, iudicium que ſubiiciunt.

E Quod poſtremò adiungunt de Patribus Tridentini Concilij, quod nõquam viderint ea loca; quorum titulos præſertim, inter ſplendida mendacia numerari poteſt. Exſtat enim Concilium, extant nomina & tituli ſingulorum Episcoporum; atque inter trecentos fermè Episcopos, variorum nationum, neſcio an tres, vel quatuor inueniri poſſint, quorum Eccleſiæ in ijs locis ſitæ ſint, vbi Episcopũ tutum aditum habere non poſſunt.

In altera parte mei libelli reprehendi ſex errores grauiſſimos contra Symbolum Apoſtolicum, quos

in libro Concordiæ Aduersarij posuerunt. Ita verò ipsi in sua Refutatione respōdent, vt errores erroribus addant, & eam imperitiam rerum Theologicarum præ se ferant, vt indociles omnino videantur.

Exemplum esto in refutatione primi erroris. Primus error à me notatus in eorum libro fuerat, quod Christus non solum vt homo, sed etiam vt Deus Patri fuerit obediens: *Respondent se hanc sententiã libenter agnoscere, nec opus est, inquit, vt Iesuita ex libro Concordiæ, & locis communibus Philippi istius doctrine nos prolixè conuincant: quandoquidem hanc non tantũ constanter profiteamur, sed etiam quoque summam nostram consolationem esse ducamus, quod obedientia qua iusti & beati reputamur, Christo non solum secundum humanitatem, verum etiam secundum Deitatem adscribatur.* Hæc illi. Nec solum admittunt Christum vt Deum, obedisse Patri, sed etiam admittunt B. Virginem Mariam non tantum esse Matrem Dei, quæ est Catholicorum omnium sententia, verũ etiam esse Matrem Christi vt Dei, quod est hætenus apud Christianos inauditum, cum vt infra ostendam, reduplicatio, vt, non suppositum, sed formam reduplicet. *Quemadmodum, inquit, Maria Christi non solum vt hominis, sed etiam vt Dei Mater est, ita quoque Christus non solum vt homo, sed etiam, vt Deus Patri obediens fuit.* Quid est autem, si propriè loqui velimus, B. Mariam esse Matrem Christi, non solum vt hominis, sed etiam vt Dei, nisi Christum à B. Maria diuinitatem habere quemadmodum ab illa humanitatem habet? Quod si Christus à Matre humanitatem & Diuinitatem habet, certè antequam ex Virgine nasceretur, Deus non erat, imò neque aliquid erat, qui est error Ebionis & Photini.

Ex eodem ignorantie fundamentò paulò post adiungunt nõ posse negari, quin Christus vt Deus, fuerit Patri obediens, nisi duæ cum Nestorio affirmentur in Christo esse personæ, vna quæ obediuerit Patri, videlicet persona humana, altera quæ Patri non obediuerit, videlicet filius Dei. Quasi verò nõ possit vna & eadem persona diuina in forma serui, (vt scripturæ verbis vtamur) obedire Patri, in forma Dei cū Patre iubere. Sic enim Apostolus ad Philip. 2. de vna & eadem Christi persona dicit, quod in forma Dei nõ rapinam putauerit, esse se æqualem Deo Patri, in forma serui Patri obediens fuerit vsq; ad mortem, mortem autem Crucis. Et S. Athanasius in Symbolo de eadẽ persona Christi dicit, *Æqualis Patri secundũ Diuinitatẽ, minor Patre secundũ Humanitatem.* Neque aliud est, quod Theologi Catholici dicunt, Christus vnus, & idem, id est, vna & eadem persona, vt Deus, æqualis est Patri, vt homo, minor est Patre: vt Deus fuit ante Matrem, vt homo ex Matre principium habuit.

Sed vterius progrediuntur Aduersarij, & obedientiam filio Dei tribuunt etiam antequã formam serui acciperet, id est, non solũ secundum Deitatem, sed etiam secundum solam Deitatem, quod quemadmodũ ab hæresi Ariana distingui possit, ipsi viderint. Adferunt enim illa verba Domini Ioan. 3. *Non misit Deus filium suum in mundũ vt condemnet mundum sed vt seruetur mũdus per eum.* Sic enim ipsi citant qui vulgatæ atque antiquissimæ editionis rationem nullam habent, ac statim adiungunt; *Si igitur Deus filium suum vniuentum in mundum misit, vt genus humanum seruaret, necesse est hunc filium Dei obediẽtem fuisse Patri, dum in Mundum venit, naturam humanã assumpsit, & in ea nos miseros peccatores redemit. Hinc de filio Dei æterno in Symbolo Nicæno cantatur, Descendit de cælis & incarnatus est de Spiritu sancto, &c.* Hæc illi, ex quibus manifestè colligitur, eos sentire filium Dei etiam antequã esset homo, obediuisse Patri, ac per

A hoc secundũ solam Deitatem. Filius enim Dei cum venit in Mundum, & naturam humanam assumpsit, non erat Deus & homo, sed Deus tantum, nisi quis ita desipiat, vt dicat, Deũ & hominem descendisse de cælo, vt fieret homo. Itaq; Deus Verbum: cum non esset homo, descendit de cælo, vt fieret homo, & ideo, Verbum caro factum est, & ipsa incarnatio descensio fuit. Quod alijs verbis dicit Apostolus Philipp. 2. *Ex inaniuit semetipsum formam serui accipiens.* quod si Deus Verbum cum nõdum esset homo obediuit Patri, vt descenderet & fieret homo, quis non videt, obedientiam, ac per hoc subiectionem tribui Deo Verbo secundum solã diuinitatem; neq; enim secundum humanitatem, quam non habebat obedire poterat. At, inquit, Si Deus filium suum misit in mundum, vt carnem assumeret, quomodo non obediuit filius Patri, dum in mundum, & carnem assumpsit? Hoc ipsum est argumentum Arianorum, qui ex missione colligebant subiectionem; sed respondebant maiores nostri veteribus Arianis & nos respondemus nouis Arianis, mittere non esse iubere, nec mitti semper esse parere. nam dominus quidem seruum iubendo mittit, amicus amicum hortando, inferior superiorem orando mittere potest. Ac certè negare non possunt Aduersarij, Spiritum sanctum mitti à Patre, & Filio: iuxta illud Ioan. 14. *Paraclerus autem, quem mittet Pater in nomine meo, & c. 15. Cum venerit Paraclerus, quem ego mittam vobis à Patre, & tamen Spiritum sanctum obedire Patri, & Filio, vel Patrem, & Filium imperare alicui Spiritui sancto, ne aduersarij quidẽ admittere aui sunt.* Itaq; vera est communis Theologorum sententia, missionem in diuinis non iussionem, non imperium, sed processionem vnus personæ ab alia significare, cū noui effectus connotatione. Sed opere precium erit cognoscere quid Aduersarij ad nostra argumenta respōdeant. Referunt primum hæc nostra verba, Si Christus, vt Deus, Patri obediuit, certè vt Deus à Patre distinguitur. Alius igitur Deus est Pater: alius Deus est filius, sed vnus tantum est verus Deus, & constat Patrem esse verũ Deum, non igitur filius est verus Deus nec *ὁμοῖος* Patri, vt in Nicæno Symbolo confitemur: Respondent deinde his verbis, *Rudes asinos Iesuitas istos esse oportet, quod distinguere nesciunt inter vnitatem Deitatis, & distinctionem inter personas in hac vna Deitate. Nam certè filius à Patre distinctus est, tanquam persona diuina, que ipse Pater non est: & tamen non alius Deus quàm Pater est. At que ita Pater & Filius vnus Deus sunt, licet distincte persone, quarum vna alteri obedit.* Hæc illi. Qui qua modestia præditi sunt, eodem pollent acumine. Nos autem quia scimus vnitatem Deitatis cum sola personarum distinctione credi ab omnibus fidei Catholicæ professoribus, ideo tanquam exploratum errorem notauimus dogma Aduersariorum, ex quo sequitur, Deitatem filij distingui à Deitate Patris, & proinde filium non esse verum Deum, neq; Patri consubstantialiẽ. argumentum verò, quod id sequi demonstrauimus, Aduersarij non soluerunt. quod enim illi exponunt, Christum vt Deus obediuit Patri, idem esse, ac si diceretur, Christus vt persona diuina obediuit Patri, vt alteri personæ diuinæ, nullo modo defendi potest. siquidem illa particula reduplicans, vt, non reduplicat suppositum, sed formam. neq; enim dubium est, omnes actiones esse suppositorum, siue personarum, & idcirco non ponuntur reduplicantes particula ad notandam personam, siue suppositum; sed quia dubium esse potest, secundũ quam formam suppositum agat, quando plures habet formas, ideo per reduplicatẽm particulam significatur ea forma,

secundum quam suppositum agit. Itaq; sicut qui dicit, Petrus vt Musicus canit, vt Medicus curat, vt homo ratiocinatur, significat illam personam, quæ dicitur Petrus secundum scientiam musicam canere, secundum scientiam medicine curare, secundum rationalitatem, vt sic loquamur, ratiocinari; ita qui dicit, Christus vt Deus obedit Patri, significat Christum, qui est persona diuina, obedire Patri secundum Deitatem. Et quoniam qui obedit distinguitur ab eo, cui obedit, sequitur vt Christus, qui obedit Patri secundum Deitatem, distinguitur à Patre secundum Deitatem. Quod si filius distinguitur à Patre secundum Deitatem, euidenter sequitur, vt duæ sint Deitates Patris & Filij, & alius Deus sit Pater, alius Deus sit Filius: quemadmodum ex eo quod Filius distinguitur à Patre secundum personalitatem, rectè colligit omnes Theologi duas esse personalitates Patris & Filij, & aliam personam esse Patrem, aliam personam esse Filium. Hoc igitur est argumentum, quod soluere debuissent Theologi illi Vvitembergenses. Sed vt videtur, argumenti vim non perceperunt, cum tamen tam acuti videri velint, vt eorum comparatione cæteri omnes Asini dici possint.

Nec multò felicius ab altero nostro argumento se expediunt. His enim verbis alterum argumentum nostrum proponunt. *Rursus qui obedit, minor est illo, cui obedit, nã imperare superioris, obedire inferioris est. Ergo si Christus vt Deus Patri obedit; vt Deus, minor est Patre, & mentitur Symbolum Athanasij cum ait; Aequalis Patri secundum Diuinitatem, minor Patre, secundum humanitatem.* Respondent autem hoc modo: *Hæc ratio locum habet in ijs personis quæ non sunt eiusdem dignitatis: vbi hæc imperat, illa necessitate quadam paret etiam inuita, cū Christo autem eiusque obedientia res se aliter habet. Pater enim filio vt Deo non imperauit, vt coactus humanam naturam sumeret: Sed filius Dei sponte, & liberè hoc fecit secundum æternum decretum totius Trinitatis, quocirca etiam Filij Dei obedientia alia est, quàm obedientia subditi erga suum Magistratum.* Nouam hîc audiimus Theologiam, nouam Philosophiam, nouam vocabulorum acceptionem. hætenus enim obedientia virtus fuit, qua subditus superioris sui mandatum implet. Inter personas eiusdem prorsus dignitatis, atq; adeo in omnibus æquales inauditum est esse veri nominis obedientiam, cum par in parem non habeat imperium, vel potestatem. Certè B. Paulus ad Ephes. 6. scribit, *Filij obedite parentibus.* & rursum, *Serui obedite dominis.* Et ad Heb. 13. *Obedite Præpositis vestris, & subiaccete eis.* & ratio horum omnium est; quia Præpositus maior est subdito, dominus maior est seruo, Pater in humanis maior est Filio, quia senior, quia prudentior, quia causa, & S. Augustinus serm. 6. de verbis Domini scribit, obedientiam superioribus esse præstandam, sed illo ordine, vt semper maiores minoribus anteponan- tur, ita vt filij parentibus obediant, quia parentes maiores sunt filijs, sed magis Patriæ, quàm parentibus, quia patria parentibus maior est, & magis Deo, quàm patriæ, quia Deus maior est, quàm patria. sic etiam obediendum docet curatori, sed magis Proconsuli, quàm curatoris; magis Imperatori, quàm Proconsuli, magis Deo, quàm Imperatori. nec difficile esset multa huiusmodi testimonia proferre, nõ solum ex scripturis sanctis, & veteribus Patribus, sed etiam ex Philosophia, alijsq; scriptoribus profanis, apud quos semper obedientiæ, quasi è regione respondet imperium, & obedientia subdito, imperium Principi tribuitur. Neq; rectè Aduersarij obedientiam respondentem imperio non agnoscunt, nisi in ijs, qui parent inuiti, quasi verò non sit illa vera &

A laudabilis obedientia, qua subditus libenter Principi suo paret. Quæ cum ita sint, nisi Aduersarij vocabulis abuti, & obedientiæ nouam definitionem assignare velint, omnino coguntur aut admittere cum Arianis, Christum secundum Diuinitatem esse Patre minorem, si Christum secundum Diuinitatem Patri veram obedientiam exhibuisse contendunt: aut negare debent Christum secundum Diuinitatem Patri obediuisse, si cum Catholicis æqualem Patri filium secundum Diuinitatem esse volunt.

Sed ineptissima præter cæteras est responsio ad argumentum tertium. Sic enim argumentum nostrum tertium ipsi proponunt. *Ad hæc secundum illam naturam Christus obediuit, secundum quam mortuus est; nam ipsa mors obedientia fuit summa, & absolutissima; At non est mortuus Christus secundum Diuinitatem, sed solum secundum carnem: ergo nec secundum Diuinitatem, sed solum secundum humanitatem obediuit Patri.* Respondent his verbis: *Voces x̄, secundum, causam indicant propter quam filio Dei adscribitur quod humanitatis proprium est: & vicissim cur Deitatis propria Homini tribuantur, quia enim non duo, sed vnus duntaxat Christus est, in quo duæ diuersæ natura archèssimè & intimè, vnitæ sunt; idcirco hæ duæ natura, omnes istius personæ operationes, passiones, & gloriam quoque inter se communicant, &c.* Mirum est valde cur non animaduertant ex hac responsione sua non solui, sed confirmari argumentum nostrum, nam si vox x̄, id est, secundum, indicat causam, cui tribuatur filio Dei, quod proprium est humanitatis, & homini Christo, quod proprium est Diuinitatis, certè non licet dicere, filius Dei secundum Diuinitatem mortuus est, sicut non licet dicere, Christus homo secundum humanitatem creauit mundum: sed hoc modo dicendum est: Filius Dei secundum humanitatem mortuus est, & Christus homo secundum Diuinitatem mundum creauit. causa enim cur filio Dei mors tribuatur, non est Diuinitas, sed Humanitas, & causa cur mundi creatio tribuatur homini, non est Humanitas, sed Diuinitas, vt Aduersarij in sequenti pagina consentunt, & res ipsa per se clamat. Quid igitur opus est, vt nos in eorū errore confutando laboremus, cum ipsi tam apertè secum pugnent, & sententiam suam sua responsione confutent? Quod verò paulò post addunt, nos cum Nestorianis negare, Christum Deum esse natum, passum, mortuum: mera calumnia est. Nos enim etsi negamus, Christum vt Deum siue secundum Diuinitatem, passum & mortuum esse: tamen Christum Deum passum, & mortuum libentissimè confitemur. Denique (vt hunc locum aliquando concludamus) id vnum, ab aduersarijs peto, & quando quidem ipsi in extremo libro refutationis huius, prouocant omnes Iesuitas ad disputationem cū ea conditione, vt sola scriptura diuina sit iudex; proferant vnum locum ex toto veteri aut nouo testamento, vbi habeatur, B. Mariam Matrem esse Christi vt Dei, & Christum vt Deum, siue quod est idem, secundum Deitatem, obediuisse Patri, aut passum, & mortuum esse. Hætenus enim non protulerunt, nisi illa, *Sanguis Iesu Christi Filij Dei emundat nos ab omni peccato.* 1. Ioan. 1. & illud, *Non misit Deus filium suum in mundum, vt indicet mundum, sed vt saluetur Mundus per ipsum.* 1. Ioan. 3. & illud, *Ecce venio. in volumine libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam Deus meus volui, & lex tua est in medio cordis mei.* Sed neq; in his locis, neq; vsquam alibi inuenient suas illas verborum nouitates. Vel certè sicut nos illis ostendimus scriptum esse 2. Corinth. 13. *Christus crucifixus est ex infirmitate;* id est, ex ea parte qua erat infirmus, & passibilis, nimirum ex

Humanitate & ad Rom. 1. *Qui factus est ei ex semine David secundum carnem.* & deniq; 1. Petri 4. *Christo igitur in carne passio:* ita nobis ipsi vicissim legant. alicubi scriptum esse. *Qui crucifixus est ex virtute,* id est, ex ea parte, qua erat impossibilis, nimirum ex Diuinitate. Vel, *Qui factus est ei ex semine David secundum Diuinitatem;* Vel, *Christo igitur in Deitate passio.* Quod cum ostendere non possint, intelligent se, Iudice, scriptura, ad quam appellauerunt, omnino caussa cecidisse. Reliqua omnia, quæ ad errores pertinent, omittenda censui, quoniam superioribus similia sunt, & mihi propositum est, non ad refutationem respondere, sed id solum ostendere, refutationem indignam esse, cui respondeatur.

In postrema libelli mei parte notauit mendacialibri Concordiæ, quæ tam perspicua sunt, vt mirum sit ausos fuisse Aduersarios refutationem eorum agredi. Sed quàm aptè responderint, vno exemplo, vel altero demonstrabimus.

In 21. articulo Confessionis Augustanæ habentur hæc verba: *Hæc ferè summa est doctrina apud nos, in qua cerni potest, nihil inesse quod discrepet a scripturis, vel ab Ecclesia Catholica, vel ab Ecclesia Romana, quantum ex scriptoribus nota est.*

In his verbis notauit mendacium contineri. Quoniam in hoc ipso artic. 21. docent non esse inuocandos sanctos: & tamen non ignorant in Ecclesia Catholica veteri, & in Ecclesia Romana, vt nota est ex veterum scriptis, sanctos passim inuocatos fuisse, ac vt mendacium hoc tegi non posset, citauit in meo libello testimonia expressa pro inuocatione sanctorum Eusebij, Basilij, Chrysostomi, Græcorum; & Ambrosij, Augustini, Ruffini, Latinorum. Addidi testimonia Sancti Leonis Papæ, vt inde fides Ecclesiæ Romanæ veteris cognosceretur, & testimonium Prudentij ipso Leone antiquioris, qui testatur Romanam Ecclesiam consueuisse sanctos inuocare. Respondent in hac sua refutatione, testimonia veterum Patrum, quæ nos adduximus, pugnare cum diuino mandato, *Inuoca me, & Dominum Deum tuum adorabis;* & ideo veritati cõfessionis ipsorum nihil derogare. At nostra quæstio non est, an Patres vera scripserint quamquam & hoc nullo negotio defendi potest, sed an scripserint, id est, an testentur, Ecclesiam sui temporis, quam veram Ecclesiam, Catholicam fuisse Aduersarij confitentur, sanctos inuocasse; Cùm autem affirmant Aduersarij, Patres antiquos docuisse inuocationem sanctorum, eosque accusent quod id fecerint contra mandatum Dei, quomodo non mentiuntur, vel mendacium non confirmant, cùm dicunt, & repetunt doctrinam suam, quæ prohibet inuocationem sanctorum, à doctrina Ecclesiæ Catholicæ veteris non diffidere? Deinde vt probent in Ecclesia Romana veteri non fuisse usum inuocandi Sanctos, adducunt vnum testimoniũ Ambrosij ex commentario in c. 1. ad Roman. vbi videtur Ambrosius damnare Inuocationem Sanctorum, cum tamen constet Ambrosiũ esse Doctorem Ecclesiæ Romanæ. Sed multis modis respondere possumus. Nam primo auctor eorũ commentariorum non damnat inuocationem sanctorum, sed errorem quorundam Gentilium, qui docebant Deum immediatè adiri non posse. Sed necessario per quasdam inferiores virtutes cœlestes, ad eundem esse. Secundo commentaria illa à viris doctis non tribuuntur, Ambrosio. Tertio, Ambrosius in libro de Viduis, quem nemo negat Ambrosij esse apertissimè docet inuocationem Sanctorum, atque adeo apertè, vt Aduersarij hoc loco Ambrosiũ hoc nomine reprehendant, quod contra verbum Dei sanctos inuocandos esse docuerit. Quarto Ambro-

A sius nusquam dicit in Romana Ecclesia non inuocari sanctos. & contra Prudentius, qui æqualis Ambrosio fuit, disertis verbis in hymno de S. Laurentio Romanam Ecclesiam inuocare sanctos solitam esse testatur. atque idem testatur S. Leo Papa Romanus. Quæ omnia cum Aduersarij sciant, & saltem in nostro libello legerint, qua fronte mendacium excusare possunt, quò affirmant doctrinam suam ab Ecclesia Romana veteri non discrepare? Atque hoc de inuocatione sanctorum exempli loco posuimus. Nam alio qui plurima sunt in Confessione Augustana, quæ manifestè discrepant à Romana Ecclesia, quæ ante mille annos & eo amplius florebat.

In eadem Confessione Augustana, in articulo de Missa, habentur hæc verba: *Falsò accusantur Ecclesie nostræ quod Missam aboleant: retinetur enim Missa apud nos, & summa reuerentia celebratur.* In his verbis euidentis mendacium contineri probaui in meo libello ex articulis Smalchaldicis, qui vnà cum Confessione Augustana describuntur, & approbantur in eodem libro Concordiæ, nam in articulis Smalchaldicis, Missa vt res commentitia, & figmentum humanum, vel potius vt cauda draconis abroganda mādatur. Respondent in Refutatione, per Missam, quæ secundum Confessionem Augustanam in Ecclesijs Lutheranorum retinetur, intelligi distributionem Sacramenti, non autem sacrificium pro viuis & mortuis: per Missam, quæ in articulis Smalchaldicis damnatur vt res commentitia, figmentum humanum, & cauda draconis intelligi Missam Papisticam, quæ dicitur esse sacrificium pro viuis & defunctis. At hanc refutationem ego ante præuidebam, & ideo in meo libello addideram, non accusari à nobis Lutheranos, quod abrogauerint distributionem Sacramenti, sed quod sustulerint sacrificium, quod in Ecclesia Catholica sub Missæ nomine celebratur. Itaq; hoc Dilemmate vsus sum, Si per Missam intelligitis Cœnam Domini, mendacium est quod accusemini, si verò intelligitis sacrificium, mendacium est quod falsò accusemini. Ad hoc nostrum dilemma non poterunt in Refutatione aliud respondere, nisi Missam à se abrogatam non esse, quia ipsa Cœna Dominica nonnullis in locis apud Lutheranos adhuc Missæ nomen retinet quamuis nullum in ea sacrificium offeratur. At non de nomine, sed de re quæstio est. Neq; Lutherani à Catholicis accusantur, quod Missæ nomen aboleuerint, sed quod Missam ipsam, qualem ante Lutheri tempora per multa sæcula Germani sacerdotes celebrauerant, iam non solum non celebrent, sed etiam vt idololatriam & Sacrilegium execrentur. Quare eodem dilemmate vt possumus, Si per Missam intelligitis vocabulum Missæ cœnæ Dominicæ accommodatum, mendacium est quod accusemini: sin autem rem ipsam, quæ Missa dicebatur ante Lutheri tempora, id est, sacrificium corporis Domini pro viuis & defunctis oblatum, mendacium est, quod falsò accusemini.

E Addam & tertium exemplum, In eadem Confessione Augustana, & ex ea in lib. Concordiæ habentur hæc verba: *Augustini tempore Monasteria erant libera collegia: postea corrupta disciplina vbique addita sunt vota, vt tanquam excogitato carcere disciplina restitueretur.* Hoc manifestum esse mendacium probaui ex ipso Augustino, qui sic loquitur in explicatione Psalm. 75. *Nemo positus in Monasterio frater, dicat, Recedo de Monasterio: neque enim soli qui sunt in Monasterio peruenturi sunt ad Regnum colorum. & illi qui ibi non sunt ad Deum non pertinent.* Respondetur ei, *Sed illi non vouerunt, tu vouisti.* & in Psalm. 99. *Dum*

non perseverauerit implere quod vouit, fit desertor tam sancti propositi, & reu voti non redditi. Respondent in Refutatione, falsò accusari mendacij suam Confessionem Augustanam, & reddunt rationem, quia Sanctus Augustinus in eadem explicatione Psal. 99. significat, eodem loco habitas Virgines sacras, quæ in Monasterio debebant & alias, quæ in proprijs ædibus versabantur. Secundo, quia idem S. Augustinus in lib. de bono viduitatis c. 10. & 11. dicit, se non probare illorum opinionem, qui dicunt lapsarum à sancto proposito sceminarum, si nupsent, adulteria non coniugia esse. Tertio, quia Confessio Augustana, cum dicit, Augustini tempore Monasteria fuisse libera collegia, & sine votis non loquitur de votis in genere, sed de votis in Papatu vsitatis, quibus puella, & iuuenes ante iustam ætatem implicati & restricti in vinculis istis, & contra verbū Dei, & conscientiam manere coacti sunt. At hoc quid aliud est, nisi fugere retia veritatis, & in laqueos falsitatis incurrere? Primum enim falsum est, quod eodem loco habitæ fuerint Virgines Deo sacræ, quæ in Monasterijs, & quæ in domibus proprijs versabantur. Nam quæ in domibus proprijs versabantur, solo voto castitatis obstrictæ erant, quæ in Monasterio debebant, vouerant præter castitatem etiam vitam communem, vt idem Augustinus in vtroque loco à nobis allegato scribit. Deinde S. Augustinus dicit quidem in libro de bono viduitatis, videri sibi coniugia post votum castitatis non esse adulteria, sed vera cõiugia, tamen addit in eodem loco esse sacrilegia, adulterio ipso peiora: proinde nõ vult, liberum illis fuisse post votum nubere, nisi sacrilegia adulterijs peiora libera esse debeant. Adde quod Augustinus eo loco de voto castitatis simplici loqui videtur, non de voto castitatis solenni, quale est illarum, quæ vt mûdo omni ex parte mortuæ in Monasterijs vitam communem sub obedientia profitentur. Deniq; falsum est, quod in Ecclesia Catholica ante iustam ætatem iuuenes aut puellæ seruare cogatur vota temerè emissa. Contrarium enim cauetur in antiquis Concilijs, & in ipso iure Canonico, & demū idem renouatum cernimus in Concilio Tridentino Sess. 25. c. 15. & 17. de Regularibus. Sed illud omnem impudentiam superat, quod verba Confessionis Augustanæ, generalia, perspicua, diserta, quibus asseritur tempore Augustini Monasteria fuisse libera collegia, & postea ob corruptam disciplinam, addita fuisse vota per nouam glossam restringere velint ad vota emissa ante iustam ætatem. Sed veniã damus pudori, voluerunt enim aliquo saltem imaginario pallio Patrum suorum verenda contegere. quamuis si quis eos vrgeret, ac peteret, an vota monastica emissa iusta ætate necessario seruanda sint, ex doctrina S. Augustini, & exemplo veteris Ecclesiæ; in maiores angustias credo, redigerentur, nec scio, qua ratione Lutheri, Catharinæ, Buceri, Petri Martyris, totq; aliorum suorum Principum apostasiam defenderent. Sed his omissis, veniam ad id, quod in principio, in medio, in fine totius Refutationis, atque adeo in singulis ferè paginis libri sui repetit & inculcat ad nauseam vsque. Quoniam enim ad tot mendacia illis obiecta quid solidi responderent, non inueniebant, excogitauerunt callidū sanè consilium vt Iesuitis inuidiam eo nomine confarent, quod ausi sint Illustrissimos Principes mendacij coarguere. Ita enim deriuata mendaciorum infamia à se in Principes, id futurum

A sperauerunt, vt quod ipsi rationibus non possent, notam videlicet mendaciorum eluere, id Principes auctoritate præstarent. Ego verò sanctè affirmare possum, nunquam mihi in mentem venisse, vt Illustrissimos Principes, quamuis à Religione Catholica alienos, mendacij reprehenderem. Illorum esse mendacia, quæ retuli, semper existimaui, qui Confessionem Augustanam, qui Apologiam, qui librum Concordiæ confecerunt, id est Philippi, Smiddelini, & paucorum aliorum Theologorum. Isti enim sunt, qui sciebant, vel certè scire poterant & sciuisse præsumuntur falsa esse, quæ dicebant, & scribebant; Atque hoc est esse mendacem. Principes, & populi, quorum munus non est libros euoluere, quique suis Theologis crediderunt, seducti, circumuenti, decepti dici possunt, mendaces dici non possunt. At (inquiunt Aduersarij pag. 62.) idcirco Iesuitæ non solo fædo illo mendacij nomine contenti adiuncto epitheto illustre mendacium vocarunt, hoc est, vanitatem, & mendacium Principum, probè namque nouerunt vocem hanc, illustre, in lingua Latina, præcipuè erga Principum personas vsurpari. responderem profectò illustrem hanc esse calumniam, nisi timerem, ne id etiam detorquerent ad Principum iniuriam. Ego igitur in Cicerone alijque bonis linguæ Latinæ auctoribus frequentissimè legi (illustre) pro dilucidò, & perspicuo, pro verbo, vel factò Principis nunquã legi. Illustre periurium est in oratione Ciceronis, de Haruspicum respõsis. quod si Aduersarij nostri periurium hominum illustrium, id est, principum interpretentur, quis non rideat? Ita igitur Iesuitæ de mendacijs Principum ne cogitantes quidem, illustria dixere mendacia Philippi Melanchthonis, aliorumque similium Sectariorum, quomodo Tullius illustre periurium, quod perspicua, manifesta, clarissima essent; nam vt idem ait Cicero in Partitionibus, illustre aliquanto plus est, quàm dilucidum. At, inquiunt, verba illa præfationis Concordiæ in quibus mendacia notantur, Principum verba sunt. Verba quidem illa ita scripta sunt, ac si à Principibus dicerentur, sed à Theologis composita, & cõscripta sunt. Principes enim nomine suo præfationem illam edi voluerunt, quo liber Concordiæ plus auctoritatis haberet. Sed quemadmodum decepti sunt, non autem mentiti, cum Concordiæ subscripserunt, quia vera esse crediderunt, quæ in ea continebantur: ita quoq; cum præfationem à Theologis cõfectam suo nomine typis mandari voluerunt, non ipsi mentiti esse dicendi sunt, quamuis in ea præfatione multa sint falsa, sed ij, qui scientes falsa esse, nõ veriti sunt ea conscribere. Quæ cum ita sint, si Principes Lutherani rectè iudicare voluerint, non de Iesuitis querentur, à quibus nulla iniuria sunt affecti, sed Theologis suis meritò irascantur, atque ab his dignas pœnas reposcent, qui ipsis ita imposuerunt, vt errores grauissimos, mendaciaque clarissima pro veritate eis obtruserint. Quod autem ad libellum meum attinet, is magnas agit Aduersarijs gratias, quod cum antea ab Auctore suo neglectus, sola Typographi benignitate lucem aspiceret, nunc tantorum virorum summo conatu, totisq; viribus oppugnatus, & nihil tamen læsus, cuius rei iudicium æquis lectoribus liberè libenterque permittitur, ab Auctore proprio, non solum pro suo agnitus, eiusque iussu editus, sed etiam inter alios eius libellos optimo loco sit collocatus.

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ,

Quæ in hoc Quarto Tomo Controuersiarum explicantur.

Numerus primus capita Bibliorum, secundus verò paginas indicat.

EX VETERI TESTAMENTO.

GENESIS.

Cap.

Colum.

PRODUCANT aquæ reptile animæ viuientis, & volatile super terram. 242. b
 Producat terra animam viuentem in genere suo, iumenta, & reptilia, & bestias. 38 b, 241. c
 Creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam. 7. c, 173. c, 281 a, & seq.

Masculum & fœminam creauit eos, & dixit, crescite & multiplicamini. 35 c, 174. e, 192. d, 193. a, 238 e, 241. c
 Dominamini piscibus maris & volatilibus cœli. 34. a, b, 385. c
 Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. 119 a, 167. c
 Quomodo Deus omnia finiuerit sex diebus. 38. a, b, cum seq.
 Quo die creatus sit homo. 38 b, 241. c
 2. Inspirauit in faciem eius spiraculū vitæ. 11. b, & 238. b. 241. d
 Plantauerat autem Dominus Deus paradysum voluptatis à principio, & in eo posuit hominem quem formauerat. 36. c, d, 38. b, d

Fluuus egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradysum, qui inde diuiditur in quattuor capita, nomen vni Phison, &c. 36. d, & e 40. e, 42. b, 52. a, b
 Flumina paradysi. 36. d, e, 37. a, 41. a, & seq.

De omni ligno comedere. 34. b, 52. a
 Quacunque die comederis morte morieris. 9. b, 32. e, 71. d, 174. d, 175. a, 188. d, 189. a, 194. c, 195. a, 211. c, 259. c, 282. c

Dixit Deus non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi. 193. b

Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, propter hoc relinquet homo patrem, &c. 175. a

Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. 193. b
 Erant autem ambo nudi, & non erubescabant. 8. c, & 9. a

3. Cur præcepit vobis Deus, &c. 182. e, 389. a

Nequaquam moriemini, scit enim Deus quia quacunque die comederitis, aperientur oculi vestri, &c. 175. d, e, 182. d
 Eritis sicut Di. 181. c, 182. d, 184. a, 189. a

Vidit lignum quod esset pulchrum visu & ad vescendum suauit. 189. b

Sumpsit de fructu, & manducauit. 189. b
 Attulit viro, qui & ipse comedit. 189. b

Quomodo Adam & Eva absconderunt se in paradiso. 36 e
 Comedisti de ligno, de quo præceperam ne comederes. 189. b

Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi. 189. b
 Dicitur Eux, quare hoc fecisti, serpenti, quia hoc fecisti. 561. b

Serpens decept me. 176. d, 189. c, e, 190. c
 Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia & bestias terræ, super peccatum tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius, ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius. 195. a, b, & seq.

Mulieri quoque dixit, multiplicabo arumnas suas, & conceptus tuos, in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. 192. c, 193. d, e

Quia audisti vocem vxoris tuæ, &c. 180. b, 190. b
 Maledicta terra in opere tuo, in labore comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ: in sudore vultus tui vesceris pane tuo. 194. b, 384. a, 388. c, 699. c

Poluis es, & in puluerem reuerteris 20 a, 33. a, 35. c, 190. c, 194. e
 Ecce Adam sicut vnus ex nobis factus est. 182. e, 190. c

Ne forte sumat de ligno vitæ. 49. d, cum seq.
 Et viuat in æternum. 50. c, d, e

Tunc aperti sunt oculi amborum. 271. a

4. Adam non cognouit Euam, nisi post eiectionem ex paradiso. 174. c

Genuit filium ad imaginem suam. 281. a
 Respexit Deus ad Abel & munera eius. 997 a, 1170. a

Quare iratus es, & quare concidit facies tua, nonne si bene egeris, recipies? sin autem malè, statim in foribus peccatum tuum aderit? Sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius. 561. b, 643. c, d, & seq.

Sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius. 561. b, 604. c, 605. a, 643. c, e, & seq. 659. e

Egressusque Cain à facie Domini, habitauit profugus in terra ad Orientalem plagam Eden. 44. e

6. Figmentū cordis esse malū 277. b, d, 287. b, 315. a, 590. b, 611. e
 Noë vir iustus, atque perfectus fuit. 590. c, 612. a, 810. b, & seq.

Omnis caro corruperat viā suā 277. d, 590. c, 612. a, 619. c, 962. b
 Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est 297. b

Mortui sunt vniuersi homines, remansitque solus Noë, & qui cum eo erant in arca. 46. b, c

8. Figmentum cordis humani malum est ab adolescentia sua. 277. a, 289. a, 315. a

9. Terror vester ac tremor sit super omnia animantia terræ, & super omnes volucres cœli, & cuncta quæ mouentur in terra. 381. c, d

15. Credidit Abraham Deo & reputatum est ei ad iustitiam. 730. e, 781. a, b, 786. d, 793. d, 957. b, d, e, 958. a, b

17. Ambula coram me & esto perfectus. 68. e, 940. b, 941. c
 Patrem multarū gentiū posui te. 225. a, 238. e, 363. c, 752. c, 931. b

Ero Deus tuus, & feminis tui. 25. e, 254. a, b

21. Cur Abraham non celebrauerit filij sui diem natalem, sed diem ab lactationis. 223. a

22. Tentauit Deus Abraham ad probandum eum. 120. d
 Nunc cognoui quod timeas Dominum. 885. a

In semine tuo benedicetur oēs gētes 122. a, 363. c, 946. e, 1030. c

40. Pharao celebrat conuiuium in die natalitiorum suorum. 223. a

43. Der vobis Deus inuenire misericordiam coram viro. 568. a
 45. Nolite pauere, neque durum vobis videatur, quod me vendidistis in his regionibus. Pro salute enim vestra misit me Dominus ante vos. 129. a

Non vestro consilio, sed Dei voluntate, huc missus sum. 128. b, & seq. 129. a

46. Omnes animæ quæ egressæ sunt de femore Iacob, fuere sexaginta sex. 245. c

50. Nolite timere, num Dei possumus resistere voluntati. 128. b, 129. b, c

Vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum vt exaltaret me, & saluos faceret multos populos. 128. c

EX ODVS.

Cap. 1. Quia timuerunt obstetrices Deum, ædificauit illis domos. 606. a

7. Indurauit Dominus cor Pharaonis. 143. e, 144. a, 589. c
 8. Quare puniantur indurati & excæcati. 142. a

Videns Pharao quod data esset requies, ingrauaui cor suum, & non audiuit eos sicut præceperat Dominus. 143. e

9. Idcirco autem posui te vt ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra. 130. a, 131. e

Videns Pharao quod cessasset pluuia & grando, & tonitrua, auxit peccatum & ingrauaui est cor eius, & seruatorum illius, & induratum est nimis. 139. c, 143. e, 144. a, 589. c

Peccauit, Dominus iustus, ego & populus tuus impij. 589. b, c

12. Dominus dedit gratiam populo coram Ægyptijs, &c. 570. b

14. Vigilia matricina quid? 1059. e, & seq.

20. Non mœchaberis; non occides, non furaberis. 60. b, 637. c

INDEX LOCORVM

Honora parentes. 60. b, 637. c
 Non mæchaberis, & non concupifces vxorem proximi tui, sunt duo mandata. 82. a
 Ego sum Dominus Deus tuus fortis, Zelotes, visitans peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem. 222. b, 270. b, 930. b
 Non concupifces. 301. b, & seq. 596. e
 23. Munera excæcant oculos sapientum. 141. b
 32. Dimitte me vt irascatur furor meus. 1048. e, & seq.

LEVITICVS.

Cap. Colum.
 5. Anima quæ tetigerit aliquid immundum, &c. 245. d
 Si peccauerit anima, & audierit vocem iurantis. ibid.

NVMERI.

Cap. Colum.
 13. Ibi vidimus monstra quædam filiorum Enach de genere Gigantæo, quibus comparati quasi locustæ videbamur. 198. c

14. Amalec & Chananeus ante vos sunt, quorum gladio corrueritis, eo quod nolueritis acquiescere Domino. 640. b
 22. Quomodo Balaam Afina locuta sit. 173. c
 30. In arbitrio viri erit, vt faciat, vel non faciat. 560. a, c

DEUTERONOMIUM.

Cap. Colum.
 1. Filij tui, qui hodie ignorant distantiam boni & mali. 288. b
 Addat Deus ad hunc numerum multa millia. 239. a
 2. Indurauerat Dominus spiritum Schon. 139. e
 9. Peccatum vestrum quod feceratis, id est vitulum, igne combulli, & in frusta comminuens, in puluerem redegi. 308. b
 18. Tu autem perfectus eris coram Domino Deo tuo. 68. c
 27. Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis huius. 88. a, 89. b
 28. Dabo vobis cor pauidum, & oculos deficientes. 568. a
 30. Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi, hodie non supra te est, neque procul positum. 598. c, e, 640. b, & seq.
 Considera, quod hodie posuerim in conspectu tuo vitam & bonum, & e contrario mortem & malum: & infra: testes inuoco cælum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem; Elige ergo vitam vt & tu viuas, & semen tuum. 646. e
 Circumcidet Dominus cor tuum, & cor seminis tui, vt diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua. 598. d, 641. b, 642. a, 723. c, 940. b
 32. Dei perfecta sunt opera. 841. c
 Deus fidelis, & absque vlla iniquitate. 119. b, c

IOSVE.

Cap. Colum.
 10. Stetit Sol in medio cæli, obediente Deo voci hominis. 1049. a
 11. Domini sententia fuerat vt indurarentur. 139. e
 14. Hebron ante vocabatur Cariath Arbe: Adam maximus ibi inter Enacim situs est. 198. c
 24. Optio vobis datur, cui seruire potissimum debeatis. 560. c, 646. e

LIBER IVDICVM.

Cap. Colum.
 7. Vigiliæ noctis mediæ quid significant. 1060. a
 20. Ieiunauerunt illa die vsque ad vesperam. 1091. a

LIBER I. REGVM.

Cap. Colum.
 2. Dominus mortificat & viuificat. 139. b, 483. c
 Non audierunt vocem patris sui, quia voluit Dominus occidere eos. 139. c, 140. a, 568. b
 10. Certè videtis quem elegit Dominus, quoniam non est illi similis in omni populo. 139. c, 899. c
 Abijt cum eo pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda. 568. b
 11. Iruit super eum spiritus Domini. 568. a
 12. Peccauit populus in petendo Rege, & ideo occasio eligendi Saulem non fuit à Deo. 139. c
 23. Sciebat Deus futurum vt Dauid proderetur, si maneret in Ceilam, & tamen, quia non mansit, non fuit proditus. 157. c
 28. Quomodo dicitur Samuel apparuisse Sailli. 245. d

LIBER II. REGVM.

12. Dauid correptus à Nathan propheta. 142. d, c, 839. a
 Hæc dicit Dominus, ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cū vxoribus tuis in oculis Solis huius. Tu enim fecisti absconditè, ego autem faciam verbum istud in conspectu omnium Israël, & in conspectu Solis huius. 145. c, d
 16. Dominus præcepit Semei vt malediceret Dauid. 135. a, 137. d, 143. b
 27. Quomodo Absalon Dei prouidentia deceptus. 144. c
 24. Addidit irasci furor Domini contra Israel, committenteque Dauid in eis dicentem, vade, numera Israël. 135. a, 137. c, d

LIBER III. REGVM. Colum.

3. Quia postulasti verbum hoc, & non postulasti diuicias, aut animas inimicorum tuorum, sed postulasti sapientiam, &c. 560. d
 4. De Eliseo reuocante mortuum puerum ad vitam. 24. c
 8. Inclinet cor nostrum ad se Dominus, vt seruemus mandata eius. 670. c
 11. A Deo fuisse rebellionem Hieroboam contra Roboam. 138. b, c
 11. Si audietis omnia quæ præcepero tibi, & ambulaueris in vijs meis, & feceris quod rectum est coram me, custodiens mandata mea, & præcepta mea, sicut fecit Dauid seruus meus, ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelem, quomodo ædificauit Dauid domum. ibid.
 12. Semeias iussus à Deo dixit ad Roboam, non ascendetis, neque bellabitis, contra fratres vestros, filios Israël. A me enim factum est verbum hoc. 138. c, d
 Non acceperat Rex populo, quoniam auersatus eum fuerat Dominus. 140. a, 568. a
 14. Dauid in toto corde suo secutus est Deum. 940. d
 17. De puero reuocato ad vitam ab Helia. 24. c, 1040. b
 Quid mihi & tibi vir Dei: intraisti ad me vt interficeres filium meum. 638. b
 22. De deceptione Achab, dixit Dominus spiritui malo, decipies & præualebis, vade & fac ita. 130. b, c, 131. c, & 135. a, 137. c

LIBER IIII. REGVM. Colum.

9. Rebellio Hicha contra Achab legitimum regem dicitur fuisse à Deo, & quomodo. 138. d, e
 10. Quia studiosè egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab, filij tui vsque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israël. 138. e
 19. Nunquid liberauerunt Dij gentium singulos, quos vastauerunt patres mei, Goran, videlicet, & Charaa & Reseph, & filios Eden, qui erant in Thallasar. 44. c
 23. Iosias Rex ambulauit post Dominum, cum populo suo, & percussit fœdus, vt ambularent post dominum, & custodirent præcepta eius, & testimonia, & cæremonias in omni corde, & in tota anima. 940. d

LIBER II. PARALIPOMENON.

Cap. Colum.
 19. Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum, amicitia iungeris, & ideo iram Domini merebaris, sed bona opera inuenta sunt in te. 1021. c
 20. Credite in Dominum Deum vestrum, & securi eritis. 750. b, c

LIBER II. ESDRÆ.

Cap. Colum.
 9. Legerunt in volumine legis Domini Dei sui quater in die & quater confitebantur, & adorabant Dominum Deum suum. 1045. e

THOBIAS.

Cap. Colum.
 4. Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas. In illa enim initium sumpsit omnis perditio. 176. a, b

HESTER.

Cap. Colum.
 13. Non est qui possit tux resistere voluntati, si decreueris saluare nos continud liberabimur. 152. b, 540. a, 1039. b

IOB.

Cap. Colum.
 1. Dominus dedit, Dominus abstulit. 131. b, 136. b
 Ecce vniuersa quæ habet, in manu tua sunt, tantum in eum non extendas manum tuam. 136. a
 Extende manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi. ibid. b
 2. Tu autem commouisti me, vt affligerem eum frustra. ibid. b
 3. Pereat dies, in qua natus sum. 223. a
 4. Quis vnquam innocens periit? aut quando recti delicti sunt? 222. d
 5. Homo natus ad laborem vt auis ad volandum. 384. a
 9. Si iustus fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. 318. d
 Si venerit ad me non video eum: si abierit non intelligam. Si iustificare me volueris, os meum condemnabit me, si innocentem me ostendero, prauum me comprobabit. etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti. 860. a, b, & seq.
 Verè scio quod ita sit, & quod non iustificabitur homo compositus Deo. 961. b
 10. Pelle & carnibus vestisti me. 554. e
 12. Qui commutat labium veracium, & doctrinam senum auferit, qui immutat cor principū, & decipit eos vt frustra incedant per inuium, palpabunt quasi in tenebris & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios. 140. a, 144. b

14. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseris, qui quasi flos egreditur & coneritur, & fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet. 384. c, d
 Ipse constituit terminos, qui præteriri non possunt. 48j. b
 Nemo mundus à forde, nec infans, cuius est vnus diei vita super terram. 213. c, d, e, 228. e, 352. b
 Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine; nonne tu qui solus es? 213. d, e, 217. b, 266. b, 727. d, 856. b
 Breues dies hominis sunt, numerus mensum eius apud te est. 213. d, e
 15. Bibunt sicut aquam iniquitatem. 380. d, e
 31. Quid faciam cum surrexerit ad iudicandum Dominus? & cum quaesierit, quid respondebo illi? 860. a, 965. e
 36. Omnes homines vident Deum, sed vnusquisque intuetur procul. 549. c

P S A L M I.

Cap. Colum.
 1. Nouit Dominus viam iustorum. 486. e
 2. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Syon montem sanctum eius, prædicans præceptum eius. 650. c, 676. c, 923. c
 Sacrificate sacrificium iustitiæ. 748. a
 4. Multi dicunt quis ostendit nobis bona? signatum est super nos lumen vultus tui Domine. 239. b, 586. b, 588. d
 Irascimini & nolite peccare. 950. d
 5. Non Deus volens iniquitatem tu es. 119. b, 148. d, 299. a
 8. Quid est homo, quia memor es eius, aut filius hominis, quia visitas eum? minuisi eum paulò minus ab angelis, gloria & honore coronasti eam, & constituisti eum super opera manuum tuarum. 20. b, c, 33. e
 Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus. 313. e, 314. a
 13. Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. 612. b
 14. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? qui ingreditur sine macula & operatur iustitiam. 69. a
 15. Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. 223. b
 17. Ero immaculatus cum eo, & obseruabo me ab iniquitate mea. 69. a
 18. Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo. 860. e, d, 315. d, 379. c, 675. a
 18. Viam iniquitatis amoue à me. 501. c
 Non est qui se abscondat à calore eius. 456. c
 22. Misericordia tua subsequetur me. 410. a
 23. Innocens manibus & iniquum corde. 737. b
 24. Omnes viæ eius misericordia & veritas. 456. c
 In te eripiar à tentatione. 602. a
 31. Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam, & tu remisisti impietatem peccati mei, pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. 66. c, & seq. 75. b, 83. e, 839. a
 Nolite fieri sicut equus & mulus, &c. 538. b
 Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata, beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatū. 829. e, 830. a, d, 831. a, 957. b, 960. b
 32. Diligit misericordiam & iustitiam, misericordia Domini plena est terra. 214. e
 Qui singit sigillatim corda eorum. 243. a
 33. Diuertere à malo, & fac bonum. 633. c
 Timorem Domini docebo vos. 759. a
 Benedicam Dominum in omni tempore. 612. a
 36. Lex Dei eius in corde ipsius. 169. a, b, 929. e
 37. A Domino gressus hominis dirigitur, & viam eius volet. 443. a
 41. Abyssus abyssum inuocat. 862. d
 Ad me ipsum anima mea turbata est. 865. b
 43. Declinasti semitas nostras à via tua. 135. c, 149. c, d, 135. c
 Hæc omnia venerunt super nos, nec oblitus sumus te, & iniquè non egimus in testamento tuo. Et declinasti, &c. Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis. 139. d
 44. Diffusa est gratia in labijs tuis. 406. b
 Deus in medio eius non commouebitur. 454. c
 48. Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. 387. e, 558. b
 Propheta Spiritum sanctum, Spiritum rectum, & Spiritum principalem à Deo petebat. 839. a
 Tibi soli peccaui, & malum coram te feci. 72. c
 Cor nundum crea in me Deus, & Spiritum rectum innoua in visceribus meis. 72. c, 281. c, 315. e, d, 708. c, 839. a, 856. a, c
 50. Redde mihi lætitiã lætarijs tuis. 72. d
 Auditui meo dabis gaudium & lætitiã, & exultabunt ossa meã humiliata. ibid.
 Cor contritum & humiliatum Deus non despicies. ibid.

Libera me de sanguinibus. ibid. e
 Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam. 73. a, 1186. a
 Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. 214. b, 233. c, d, 252. c, 255. c, 260. c, d, 66. b, 271. b
 Incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. 864. c, 865. b
 54. Vespere, & mane, & meridie, narrabo & annuntiabo, & exaudiet vocem meam. 1067. b
 Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. 484. b
 57. Si verè utique iustitiam loquimini, rectè iudicate filij hominum. 586. c
 58. Misericordia eius præueniet me. 410. a
 61. Mendaces filij hominum in stateris, vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum. 612. c, d, 651. e
 64. Induti sunt arietes ouium, & valles abundabunt frumento. 836. b
 65. Induxisti nos in laqueum. 1047. a
 66. Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus. 309. d, 918. c, 1033. a
 68. Quem tu percussisti, persecuti sunt. 50. a
 Quæ non rapui, tunc exolvebam. 181. a, 181. a
 Operuit confusio faciem meam. 277. b
 72. Odisti omnes qui fornicantur abs te. 119. c
 76. Dixi nunc cæpi, hæc mutatio dexteræ excelis. 686. c
 Nunquid obliuiscetur misereri Deus? 1018. b
 77. Deduxit eos in nube diei. 216. e
 Cum occideret eos quærebant eum, & reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum. 758. c
 81. Ego dixi, dij estis, & filij excelis omnes. 429. d, 817. b
 82. Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine. 758. c, d
 84. Conuerte nos Deus salutaris noster. 686. d
 Gratiam & gloriam dabit Dominus. 473. c
 87. Eruiisti animam meam de inferno inferiori. 264. a
 92. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis. 681. b
 93. Beatus homo quem tu erudieris Domine. 439. d, 590. d
 94. Hodie si vocem meam audieritis, nolite obdurare corda vestra. 121. d, e, 461. c, cum seq. 468. d, 705. a, 709. a
 98. Moyse & Aaron in sacerdotibus eius, & Samuël inter eos, qui inuocant nomen eius, &c. 66. c
 Iustitiam & iudicium in Iacob tu fecisti, exaltare Dominum Deum nostrum. 827. b, c
 99. Ipse fecit nos, & non ipsi nos. 708. c, d
 101. Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. 238. a
 102. Qui coronat te in misericordia & miserationibus. 978. c
 104. Conuertit cor eorum, vt odirent populum eius. 135. c, 137. b, c
 106. Misit verbum suum & sanauit eos. 793. b
 108. In memoriam redeat iniquitas patrum eius. 222. b
 109. Tu es Sacerdos in æternum. 921. b
 110. Opera Domini exquisita in omnes voluntates eius. 841. c
 Timor Domini initium sapientiæ. 433. e, 733. c, 758. b
 111. Potens in terra erit semen eius. 936. b
 Magna opera Domini, &c. 539. e
 Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in sæculum sæculi. 959. e, 1186. a, b
 113. Cælum cæli Domino, terrã autem dedit filijs hominum, 365. d
 114. Circumdederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me. 67. b
 Conuertere anima mea in requiem tuam. 239. c, 1037. e
 118. Fac cum seruo tuo secundum misericordiam tuam. 67. b
 Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. 69. a, 810. b, 830. b, 856. a, d
 Inclina cor meum Deus in testimonia tua, & non in auaritiã. 135. c, 670. c
 Priusquam humiliarer ego deliqui. 239. c
 Præuicantes reputaui omnes peccatores terræ. 346. c
 Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam. 591. c
 Feci iustitiam, & iudicium. 722. a, 726. d, 949. e, 950. a
 Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum. 864. c
 Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. 934. c
 Latum mandatum tuum nimis. 941. e
 120. Dominus custodiat te ab omni malo. 34. a, b
 138. Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est & non potero ad eam. 581. a
 140. Non declines cor meum in verba malitiæ. 135. c
 141. Educ de custodia animam meam. 239. c
 In veritate tua exaudiet in tua iustitia. Et non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. 687. c, 841. b, 960. d, e
 142. Anima mea sicut terra sine aqua tibi. 687. c
 143. Redemisti seruum tuum de gladio maligno. 264. a
 146. Qui producit in montibus fœnum. 554. e

INDEX LOCORVM

PROVERBIA SALOMONIS.

Cap.	Colum.
1. Timor Domini est initium sapientiæ.	433. c, 753. c, 718. b
2. Latantur cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis.	80. d
Beatus homo qui semper est pauidus.	864. c
3. Sapientia dicitur lignum vitæ.	36. e
4. Iustorum semita quasi lux splendens procedit & crescit vsque ad perfectum diem.	905. e
8. Præparatur voluntas à Domino, id est, hauriet salutem à Domino.	687. a
Vocauit & renouit.	702. a
11. Homo astutus, tegit scientiam.	810. a
14. Errant qui operantur malum.	127. e, 520. c
Miseros facit populus peccatum.	313. e
15. Sacrificium impiorum abominatio.	611. c
Vir prudens dirigit gressus suos.	568. c, 569. a
16. Omnia propter semetipsum operatus est Dominus, impiù quoque ad diem malum.	129. c, 130. a
Cor hominis cogitat viam suam, & Dominus diriget gressus eius.	568. b, e
Hominis est præparare animam, & Domini gubernare linguam.	568. b, 689. b
17. Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, vterque abominabilis est apud Deum.	715. c
20. Quis potest dicere mundum est cor meum, purus sum à peccato.	855. e
21. Cor Regis in manu Domini, quoque voluerit, inclinabit illud.	568. b, c, 574. a
24. Septies in die cadit iustus & resurgit.	66. d, 617. b, 961. c
28. Qui sperat in Domino, sanabitur.	759. d

ECCLESIASTES.

Cap.	Colum.
2. Feci mihi hortos & pomaria. In Hebræo hortos & paradisos.	39. b
3. Quis nouit verum spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & spiritus iumentorum descendat deorsum?	858. a
7. Creauit Deus initio hominem rectum.	9. b, 388. a
Considera opera Dei, quod nemo potest corrigere, quem Deus despexit.	141. c, 460. c
Non est homo iustus, qui faciat bonum & non peccet.	66. d
9. Sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei. Et tamen nescit homo vtrum odio vel amore dignus sit, sed omnia in futurum seruantur incerta.	856. d, 857. b, 866. a, & seq.
11. Vbi cunq; ceciderit lignum, siue ad Austrum, siue ad Aquilonem, ibi erit.	359. c
12. Spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.	243. a

CANTICA CANTICORVM.

Cap.	Colum.
2. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.	256. d
4. Emissiones tuæ paradus malorum punicorū cum pomorum fructibus.	39. b
4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.	70. d
Hortus conclusus, soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus.	256. d
Lampades eius lâpades ignis atque flammæ.	687. d, 768. b
8. Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, neque flumina obruent illam.	768. b, 902. a

SAPIENTIA.

Cap.	Colum.
1. Deus mortem non fecit.	33. c, 139. b, 333. c, d
2. Fecit Deus hominem inextinguibilem.	9. b, 33. c, 173. c
Invidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum.	33. c, 173. c
4. Raptus est, ne malitia mutaret intellectum illius, aut ne fictio deciperet animam eius.	451. d, 484. b
6. Æqualiter est illi cura de omnibus.	451. e, 412. c
8. Quomodo Deus disponit omnia suauiter.	412. c
Vt sciu quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius erat hoc donū, adij Dominum & deprecatus sum.	596. d, e, 602. a
9. Corpus quod corrumpitur aggrauat animam.	239. d, & 241. a, 179. d
Mitte illam de cælis sanctis tuis, vt tecum sit, & tecum laboret.	701. e
Cogitationes mortalium timidæ & incertæ prouidentia nostra.	379. a
11. Nihil odisti eorum, quæ fecisti.	456. d, 333. a, 147. b
Disimulat Deus peccata hominum propter penitentiam.	143. c, 540. b
12. Cum ergo sis iustus, iuste omnia disponas, ipsum quoque qui non debet puniri, condemnare exterum æstimas à tua virtute.	222. d
Quis stabit contra iustitiam tuam, aut quis tibi imputabit, si	

perierint nationes, quas tu fecisti?	455. b
13. Si tantum potuerunt scire, vt possent æstimare sæculum, quomodo huius Dominum non facilius inuenerunt.	549. d
A magnitudine speciei & creaturæ cognoscibiliter poterit horum creator videri.	552. b, c
14. Odio est Deo impius, & impietas eius.	119. b, 299. a, 331. c, 333. a
Creaturæ dantur in inscipulam pedibus insipientum.	186. e
16. Omnia transfigurata omnium nutrici gratia tuæ deferuebant.	405. a

ECCLESIASTICVS.

Cap.	Colum.
2. Nullus sperauit in Domino, & confusus est.	792. c
Dirige viam tuam, & spera in illum.	748. a
5. De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adicias peccatum super peccatum, & ne dicas miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur.	819. a, b
Ne tardes conuerti ad Dominum.	462. a
Qui timetis Domini, sperate in illo.	760. a
10. Initium superbiz hominis apostatare à Deo, quoniam ab eo qui fecit eum recessit cor eius.	176. a, c
Initium omnis peccati superbia.	176. a
12. Da iusto & ne receperis peccatorem, prohibe panes illi dare.	1123. b, d, e
15. Nemini mandauit impiè agere.	119. e
Non dicas per Deum abest. Quæ enim odit ne feceris. Non dicas ille me implanauit, non enim necessarij sunt ei homines impii.	120. a, b, 463. b, 646. a
Deus reliquit hominem in manu consilij sui, adiecit mandata & præcepta. Si volueris mandata seruare, apposuit tibi ignem, & aquam, &c. Ante hominem vita & mors, bonum & malum; quod placuerit, &c.	508. d, 517. d, 532. c, 538. e, 561. c, 643. d, 646. a
Si volueris mandata seruare, conseruabunt te.	517. d, 599. c, 646. a, 999. d
17. Secundum se vestiuit illum virtute.	9. b, 20. d
18. Post concupiscentias tuas non eas.	311. c, 312. a, & seq.
Non impediaris orare semper, & ne verearis vsque ad mortè iustificari.	725. b, 959. a, b, 970. b, 990. d, 1055. c
19. Qui spernit modica, paulatim decidet.	96. b
Vinum & mulieres faciunt apostatare sapientes.	143. b
Qui cito credit, leuis est corde.	677. a
20. Munera excæcant oculos sapientum.	143. b
21. Fili peccasti, ne adicias iterum, sed & de pristinis deprecare vt dimittantur.	859. c
24. Qui adimplet quasi Phison sapientiam, & sicut Tygris in diebus nouorum. Qui adimplet quasi Euphrates sensum, qui multiplicat quasi Iordanis in tempore messis, qui mittit disciplinam sicut lucem, & assistens quasi Geon in die vindemiz.	42. c, & seq.
25. A muliere initium peccati, & per illam morimur omnes.	167. c, 189. c, 225. c, d
29. Fenerare proximo tuo in tempore necessitatis illius.	1175. c
31. Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala & non fecit, ideo stabilita sunt bona illius.	560. d, 646. e, 993. c, d
40. Graue iugum super filios Adæ, à die exitus de ventre matris eorum vsque in diem sepulturæ in matrem omnium.	9. d, 388. c
44. Henoch placuit Deo, & translatus est in paradysum, vt det gentibus penitentiam.	44. a, b

ISAIAS.

Cap.	Colum.
1. Incensum abominatio est mihi, & solennitates vestras odit anima mea.	611. c, 963. a
Benè agite, ac malè si potestis.	669. e
5. Quid est quod vltra debui facere vineæ meæ, & non feci ei? An quod expectaui vt faceret vvas, & fecit labruscas? cum seq. & 640. b	435. d
6. Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum.	140. a, 678. b, c
8. Dominum exercituum ipsum sanctificate, ipse pauor vester, & ipse terror vester, & erit vobis in sanctificatione, in lapidem autem offensionis, & in petram scandali duabus domibus Israël, in laqueum & in ruinam habitantibus in Ierusalem, & offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irrecitentur, & capientur.	145. d, e, & seq.
10. Sennacherib dicitur terra in manu Domini, item virga furoris, & baculus iræ eius.	135. b
26. Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine.	554. e, 568. b, 569. b
Murus & antemurale ponetur in ea.	95. c
28. Ecce mittam in Syon lapidem angularem, probatum electum.	147. a
53. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum.	222. d, 727. d, 995. c

In scientia iustificabit ipse iustus seruus meus multos, & iniquitates eorum ipse portabit. 806 a, 816. d
 54. Et erunt omnes docibiles Dei. 439. d, 480. e
 55. Venite, emite absque argento, & absque vlla commutatione vinum & lac. 979. a
 56. Domus mea domus orationis vocabitur. 1058. a
 57. Flatum omnem ego feci. 243. a
 58. Nunquid tale est ieiunium quod elegi, affligere hominem per diem animam suam. 1089. b, 1125. d, 1126. a
 60. Ecce tenebræ operient terram, & caligo populos. 612. a
 62. Super muros tuos Ierusalem constitui custodes, tota die & nocte in perpetuum non tacebunt. 1086. e
 63. Quare errare nos fecisti de vijs tuis, indurasti cor nostrum ne timeremus te? 140. a
 64. Ecce tu iratus es, & peccauimus. 961. e
 Facti sumus, vt immundi omnes nos, & tanquã pannus menstruata, omnes iustitiæ nostræ. 214. b, 261. d
 65. Inuentus sum à non querentibus me, palam apparui his qui me non interrogabant. 683. d
 66. Qui immolat bouem quasi interficit virum. 611. c

I E R E M I A S.

Cap. Colum.
 1. Antequàm te formarem in vtero, noui te. 554. e
 2. Quid tibi vis in via Ægypti, vt bibas aquam turbidam. 42. d
 7. Loqueris ad eos omnia verba hæc, & non audient te. 640. b
 641. a
 10. Scio domine, quia non est in homine via eius, nec viri vt dirigat gressus suos. 568. b
 17. Prauum est cor hominis. 866. e, 315. d, 613. a
 19. Ædificauerunt excelsa Baalim, quæ non præcepi, nec locurus sum, nec ascenderunt in cor meum. 119. e
 20. Seduxisti me Domine, & seductus sum. 140. a, 144. d
 Maledicta dies in qua natus sum. 223. a
 23. Et hoc est nomen quod vocabunt eum Dominus iustitia nostra. 832. e
 31. In diebus illis non dicent patres manducauerunt vnam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt. Sed vnusquisque in suo peccato morietur, &c. 640. b
 Dabo legem meam in cordibus eorum. 817. c
 50. Rex Babylonis malleus vniuersæ terræ. 130. b, 135. c
 51. Excitauit Dominus spiritum Regum Medorum, quoniam cogitatio eius est contra Babel. ibid. b, c

T H R E N I.

Cap. Colum.
 4. Completa est iniquitas tua filia Syon, non addet vltra Dominus vt transmigret te. 308. b
 5. Conuerte nos Domine & conuertemur. 686. e

E Z E C H I E L.

Cap. Colum.
 Si ad populum ignotæ linguæ mitterem te, audirent te, &c. 486. a
 12. Rex Babylonis rete Dei ad capiendos Israelitas, 130. b, 135. c
 18. Tu signaculum similitudinis. 8. a, b
 Hic iustus est, vita viuet. 66. a
 Si auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes quas operari solet impius, nunquid viuet? 66 a, 670. c, 898. a, 901 a, 915. c, 997. d
 Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. 88. a, 89. b, cum seq. 121. c, d, 208. a, 222. a, & seq.
 Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus. 119. c
 Filius non portabit iniquitatē patris. 121. c, 222. a, & 223. e, 270. b
 Facite vobis cor nouum & spiritum nouum. 670. b, 700. c, 701. a, 707. e, 761. c
 Ipse animam suam viuificabit. 708. e, 761. a
 27. Charan & Chene, & Eden negotiatores tui. 44. e
 28. In delitijs paradisi fuisti. 39. b
 33. Conuertimini, conuertimini. 462. a
 36. Auferam à vobis cor lapideū, & dabo vobis cor carneum. Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciã vt in præceptis meis ambuletis. 283. c, 437. a, 195. e, 670. a, 700. b, & seq.
 Non propter vos faciam, domus Israel, sed propter nomen meum sanctum, quod polluistis in gentibus. 686. e

D A N I E L.

Cap. Colum.
 2. Regni eius non erit finis. 921. b, 924. a
 3. Potens est Deus, nos de manibus tuis, ô rex, liberare, quod si noluerit, statuum tamen quam fecisti non adorabimus. 540. a
 6. Tribus temporibus in die flectebat genua, & adorabant, constabanturque coram Deo. 1067. a, cum seq.
 12. Multi ex iis qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt, alij in vitam æternam, alij in opprobrium. 363. a
 Qui ad iustitiam erudiunt multos, fulgebunt sicut stellæ in perpetuas æternitates. 805. d, e

13. Species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuum. 186. e
 13. Angustiæ mihi sunt vndique, & quid eligam ignoro. 560. c
 O S E Æ.
 Cap. Colum.
 2. Sponsabo te mihi in iustitia, & iudicio, & in misericordia, & miserationibus, & sponsabo te mihi in fide. 793. e, 794. e
 4. Quomodo Sacerdotes comedunt peccata populi? 308. e
 8. Ipsi regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui. 139. a, c, 12. Et tu ad Dominum Deum tuum conuerteris. 748. a
 13. Perditio tua ex te Israël, tantummodo in me auxilium tuum. 121. a, 463. b

I O E L.

Cap. Colum.
 Conuertimini ad me in toto corde vestro. 864. a, 1126. b
 Quis scit si conuertatur, & ignoscat Deus, & relinquat post te benedictionem. 455. d, 864. a, 875. e, 876. a, 892. d
 Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. 1126. b

M A L A C H I A S.

Cap. Colum.
 1. Posui montes eius in solitudine. 476. d
 3. Ego Deus, & non muror. 238. a
 Placebit Deo sacrificium Iuda & Ierusalem sicut dies sæculi. 950. e

I O N A S.

3. Quis scit si conuertatur & ignoscat Deus. 455. d, 758. d, 864. a, c, 875. e, & seq. 892. d,

H A B A C V C.

Cap. Colum.
 1. Mundi sunt oculi tui, ne videant malum, & respicere ad iniquitatem non poteris. 119. b
 2. Iustus ex fide viuit. 758. d, e, 770. a, 785. a, 786. b, 813. a

Z A C H A R I A S.

Cap. Colum.
 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. 689. b, 700. c
 701. a
 3. Auferite vestimenta sordida ab eo, & dixit ad eum, ecce abstulit à te iniquitatem tuam. 214. b
 9. Ecce Rex tuus venit tibi. 885. b, c
 14. Hoc erit peccatum Ægypti. 308. b

L I B E R II. M A C H A B Æ O R V M.

7. Nescio qualiter in vtero meo apparuistis, neque enim ego spiritum & animam donauit vobis, & vitam, &c. 214. e
 Filij nonem mensibus in vteris matrum gestantur. 260. e

EX NOVO TESTAMENTO.

M A T T H Æ V S.

Cap. Colum.
 1. Quod in eo natum est, de Spiritu sancto est. 266. a
 3. Cuius ventilabrum in manu eius, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. 369. c, 767. a
 Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. 369. d, 911. d, 1164. c, 1172. e
 Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. 540. b
 Quis vobis demonstrauit fugere à ventura ira? 756. c
 5. Estote perfecti, sicut pater vester cælestis perfectus est. 68. c, e, 823. e, 940. b
 Beati mundo corde. 315. e
 Qui dixerit fratri suo fatue, reus erit gehennæ ignis. 77. d, 78. e
 80. b, c, 911. d, 917. a
 Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, qui dixerit raca, reus erit concilio, &c. 78. e, 79. a, 91. b
 Qui viderit mulierem, ad concupiscendam eam, iam mechatus est eam in corde suo. 82. a, 294. c, 309. c, d, & seq.
 Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur in regno cælorum. 88. a, 89. a, 90. b, 911. c
 Non veni legem soluere, sed adimplere. 90. b, d, 911. b, 925. d, 930. b
 Herodes celebrat diem suum natalem. 223. a
 Vos estis lux mundi. 834. c
 Qui solem oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. 457. a, b
 Beati mundo corde. 856. a
 Si saluaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis, nonne & Ethnici hoc faciunt? estote ergo vos perfecti. 606. d
 Nisi abundauerit iustitia vestra plus quam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum. 726. a, 891. e
 891. b, 913. c

INDEX LOCORVM

Iota vnum aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. 948. d, e
 Non exibis inde, donec reddas nouissimum quadrantem. 80. e, 81. a, 1018. c
 6. Dimitte nobis debita nostra. 66. d, 100. a, 303. c, 304. d, 316. b, 328. e, 329. a, 1045. a, b, c, & seq. 617. b, 676. a, 881. e, 882. a, b, 901. c, 948. e, 953. c, 954. a, 963. d, 1031. c
 Si enim remiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cœlestis delicta vestra. 1046. d, 1168. b, 99. b, 100. a, 1045. a
 Et ne nos inducas in tentationem. 1046. e, 602. b, 135. c, 136. d, 334. a, 483. b, 1033. e, & seq.
 Tota ferè oratio dominica explicatur. 316. a, b, 1044. a, b, c, & seq.
 Sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum, &c. 316. a, b, c, 483. b, 943. e, 963. a, d, 1035. d, e
 Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuū lucidum erit. 950. a
 Pater noster qui es in cœlis. 872. b, 879. d, e, & seq. est præfatio & præmium totius orationis dominicæ. 1036. c, d, & seq.
 Tota oratio Dominica quoad singulas petitiones, & singula verò vocabula pulcherrimè explicatur. 316. a, 483. b, 1036. e, d, & seq.
 Orantes intrent in cubiculum suum, & clauso ostio Patrem cœlestem in silentio orent. 1031. c, 1056. c, 1080. a
 Quod si scœnum agri Deus sic vestit. 554. e
 Cum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. 1157. b
 Quid sit seruire Mammonæ. 1172. d
 Cum facis elemosynam, noli tuba canere, &c. Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. 1185. a
 7. Quid vides festucam in oculo fratris tui. 80. d, 84. b
 Si vos cum sitis mali, notis bona data dare filijs vestris, &c. 321. e & seq.
 Non potest arbor mala bonos fructus facere. 387. a, 613. c, d, & seq.
 Nonne in nomine tuo prophetauimus, & virtutes multas fecimus? 412. e, 1053. b
 Erat docens sicut potestati habens, non sicut Scribæ & Pharisæi. 911. c
 8. Quid timidi estis modicæ fidei. 751. a
 9. Confide filii, remittuntur tibi peccata tua. 745. c, 759. d, 1020. e, 1052. c
 Cum auferetur ab eis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus. 1102. d, 1103. a, 1142. d, 1146. e
 Crediris quia hoc possum facere vobis? 739. c, 750. d, e
 10. Timete eum qui potest animam & corpus perdere in gehennam. 79. e
 Vnus passer non cadit in terram sine patre vestro. 568. c
 Quicumque dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ, non perdet mercedem suam. 92. e, & seq.
 Qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. 1008. d, 1169. a
 11. Venite ad me omnes. 869. e, 121. d, 453. c, 417. b
 Iugum meum suauis est & onus meum leue. 306. d, 922. d, 924. b
 Si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, olim in cinere & cilicio pœnitentiam egissent. 157. c, d, 445. a, 451. e, 468. b, 486. a
 Quomodo à Christo vocati sunt Galilæi. 445. a
 Confiteor tibi pater, &c. Reuelasti ea paruulis, &c. 481. a, 678. a
 Omnes Prophætæ & lex vsque ad Ioannem prophetauerunt. 921. b, 930. b, 931. c
 12. De omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines reddent rationem in die iudicii. 1167. d, e, 82. c, 85. e
 13. Inersatum est cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos clausuerunt, ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos. 140. e
 Sic erit in consummatione sæculi, exibunt angeli, & separabunt malos, &c. 369. e, 370. a, 767. a
 Explicatur parabola seminantis. 316. c, d, 892. c, 904. e
 15. De corde exeunt cogitationes malæ, &c. 590. c, 278. e, 280. a, 413. b, 613. b
 Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem non est datum. 451. e
 Quod intrat per os, non coinquinat hominem. 1108. b, 1131. b
 16. Tu es Christus filius Dei viui. 739. e, 740. b
 Christus Petrum beatum appellauit. 481. a, 899. e
 18. Quæ dicunt, facite, secundum autem opera illorum nolite facere. 613. e
 Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est. 354. a, b
 19. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me. 68. d, cum seq. 561. a, 639. d, 892. b, 940. b, 943. b, 1178. d, 1180. b
 De matrimonio. 193. b

Facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum cœlorum. 540. c, 1180. a
 Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. 561. a, 639. a, & seq.
 Apud Deum omnia possibilia sunt. 540. c, 541. a, 750. e
 Omnis qui reliquerit patrem vel matrem, &c. propter me, centuplum accipiet & vitam æternam possidebit. 974. e, 1008. d, 1017. d
 20. Voca operarios & redde illis mercedem. 1017. d, 453. e, 488. d, 699. a, 905. a, 970. d, e
 Denarius diurnus quam æqualitatem significet. 905. a
 Quid significet murmur operariorum. 905. b, c
 Vita æterna dicitur denarius diurnus. 1011. b, 1014. d, 970. d
 22. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. 91. d, 737. a, 915. b, 938. b, 949. a
 Per vestem nuptialem intelligitur charitas. 767. a, b
 Amice quomodo huc intrasti. 767. a, 916. b
 23. Duces cæci ex colantes calicem, camelum autem glutientes. 80. d
 Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis Prophetas & lapidas eos, qui ad te missi sunt: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? 436. a, b, 640. b, 702. a
 24. Quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Qui autem perseuerauerit vsq; in finem hic saluus erit. 481. d, 898. c
 25. Ite maledicti in ignem æternum: Esuriui enim & non dedistis mihi manducare. 926. a, 973. d, 771. e, 3370. a, c, 371. d, e, 499. b
 Non noui vos. 486. e, 764. e, 767. a, 769. e, 784. d
 Distribuit vnicuique talenta secundum propriam virtutem. 488. a
 Percipite regnum, esuriui enim & dedistis mihi manducare. 488. d, 926. a, 934. a, 973. a, b, c, d, 1168. c
 Per oleum intelliguntur opera misericordiæ. 767. c
 26. Petrus fleuit amarè. 73. c, d
 An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modò plus quam duodecim legiones angelorum. 540. d
 Orate, ne intretis in tentationem. 602. b, 609. b
 Docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. 837. c, 920. d, 924. d
 Non mea, sed tua voluntas fiat. 1040. e

M A R C V S.

1. Domine si vis, potests me mundare. 740. d
 Remittuntur tibi peccata tua. 856. c, 866. c, 904. e, 906. b
 6. Quid sit quarta vigilia noctis. 1060. a
 10. Solus Deus dicitur bonus. 261. e
 11. Credite quia accipietis. 750. a, d, 895. b, 1023. c, 1051. e
 13. Vigilate ergo, nescitis enim quando Dominus veniet, sero, an media nocte, an galli cantu, an mane. 1060. a
 16. Illi verò profecti, prædicauerunt vbique Domino coeoperante. 676. c, 699. d, 920. d
 Domino confirmante sermonem sequentibus signis. 699. e, 750. c
 Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur, &c. Signa autem eos, qui crediderint, &c. 370. c, 479. e, 730. b, 741. a, 765. b, 915. e

L V C A S.

1. Erant autem iusti ambo, incedentes in omnibus mandatis, & iustificationibus Domini sine querela. 69. e, & 87. d, e, 940. e, 261. d, 810. c
 Regni eius non erit finis. 921. b
 2. Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israël. 145. d, 146. b, c
 Gratia Dei erat in illo. 406. b
 3. Qui habet duas tunicas det non habenti, & qui habet escas, similiter faciat. 1172. d, e
 4. Imperauit Dominus febri & febris cessauit. 277. c
 6. Quid vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo tuo est, non consideras. 80. d, 84. b
 Non potest arbor mala bonos fructus facere. 387. a, 613. c
 Menturam bonam, & confertam, & coagitatam, & superfluentem dabunt in sinus vestros. 1017. c
 Qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. 1018. d, 971. d
 7. Fides tua te saluam fecit. 736. b, 776. c, d, 784. b
 8. Crede tantum, & salua erit. 736. b, 784. b, c
 9. Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur. 355. a, 367. b, 372. e
 Si quis vult venire post me, abneget seipsum. 561. a
 10. De eo qui incidit in latrones, & spoliatur, & plagis impositis semiuuius relictus est. 316. c
 11. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. 278. c
 Comparat Christus Sathanam forti armato custodienti atrium suum. 358. a
 Petite & dabitur vobis, &c. Dabit spiritum bonum petentibus se. 453. c, 963. b, 1051. e

Omnis qui petit accipit. 453 c, 746 c, 792. e, 963. b, 1033. b
 Si ergo corpus tuum lucidum fuerit non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te. 950. a
 Quod superest, date Eleemosynam, & omnia munda sunt vobis. 1165. b, c, 1169. a, 1173. b
 12. Dico tibi non exies inde, donec etiam nouissimum minutum reddas. 80. e, & seq.
 Veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua nescit, & diuidet eum, partemque eius cum infidelibus ponet. 370. e
 Seruus qui cognouit voluntatem Domini sui, & non præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis, qui autem non cognouit & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem cui multum datum est, multum quæretur ab eo. 85. d
 Quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum. 474. b, 475. a, b, 491. c, 493. d, 885. b, c
 Ignem veni mittere in terram. 687. d, 694. c
 Si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit. 1060. a
 Stulte, hac nocte repetent à te animam tuam, & quæ parasti cuius erunt. 1173. a
 Nisi pœnitentiam egeritis, similiter omnes peribitis. 771. c, 795. e, 863. c, 1164. d
 13. Cum videritis Abraham, Isaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei. 72. b, 1039. d
 14. Nisi quis renuntiauerit omnibus quæ possidet, non potest esse meus discipulus. 1180. b
 Qui non odit patrem & matrem, & filios & uxorem &c. ibid. b, & seq.
 Quanti Mercenarij, &c. 991. b
 16. Lex & Prophetæ vsque ad Ioannem. 921. b, 930. b, 931. c
 Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. 990. d, 1168. e, 1169. a, 1177. d, 1180. c, 1183. c, 1184. a
 De diuite Epulone. 1173. b
 17. Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro, eradicare & transplantare in mare, & obediet vobis. 765. b
 18. Tradetur gentibus & illudetur. 588. a
 Cum feceritis hæc omnia, dicite, serui inutiles sumus quod debimus facere, fecimus. 869. b, 979. c, 988. c, 1004. e
 18. Mortuus erat, & reuixit. 687. c
 Publicanus orat cum fide pro remissione peccatorum. 740. e, 838. a, b, 1031. d, 1033. b
 Gratias tibi ago Domine, quia non sum sicut cæteri homines, &c. 740. e, 838. a, 868. a
 Omnis qui se humiliat exaltabitur. 792. c, 838. b, 1127. c
 Fides tua te saluum fecit. 736. b, 776. c, d, 784. b
 Oportet semper orare. 612. a, 1029. b, c, 1055. c
 19. Venit filius homines quærere, & saluum facere quod perierat. 683. e, 739. d
 23. Hodie mecum eris in paradiso. 39. b, 745. c

I O A N N E S.

Cap.	Colum.
1. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. 272. c, 340. c, d, 837. b	
Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. 215. b, 284. a, 307. e, 822. b	
Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. 239. b, cum seq. 452. d, 457. b, 488. e	
Verbum caro factum est. 615. b	
Quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. 453. a, 713. c, 757. b, 784. b, 793. d	
Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Item: in mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. 552. d, 553. a, b	
Plenum gratiæ & veritatis. 406. b, 1072. e	
Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. 920. c, e	
Vita æterna dicitur gratia pro gratia. 916. a, 1014. c	
2. Soluite templum hoc, & ego in triduo reedificabo illud. 146. c	
3. Qui non credit in filium, ira Dei manet super eum. 215. b, 226. a, & 356. a, 370. c	
Quod natum est ex carne, caro est. 280. c, 297. c, 615. a, c	
Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei. 355. e, 416. a, 425. c, 761. b, 220. e, 771. e, 842. c, 924. c, 944. c, 999. d, 1028. d	
Qui credit in filium habet vitam æternam. 356. a, 740. c, 745. d, e, 746. a, d, 784. b, 935. b	
Qui incredulus est filio, non videbit vitam. 356. a, 370. c	
Sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis. 355. e, 356. a	

Vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. 356. a, 739. d, 740. c, 792. a, c
 Qui facit veritatem, venit ad lucem vt manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta. 869. d
 4. Aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. 412. c, e
 Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. 412. c, e, 902. b
 Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis? 145. b
 Pater meus vsque modo operatur. 554. c, 555. a
 6. Omnis qui audiuit à patre, & didicit, venit ad me. 468. c, 480. d, 436. d, 708. e, 714. c, 939. c, 447. d, e
 Nemo potest ad me venire, nisi pater, qui misit me, traxerit illum. 453. d, 461. c, 468. c, 499. a, 480. e, 677. e, 686. d, 714. b
 Vultis & vos abire? 702. a, d
 Sunt quidam ex vobis qui non credunt, ipse enim sciebat, qui essent credentes, & quis eum traditurus esset. 678. a, 769. d
 7. Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem dixit de spiritu, &c. 412. d
 8. Cum loquitur mendacium ex proprijs loquitur, quia mendax est, & pater eius. 121. a
 Qui facit peccatum, seruus est peccati. 670. d, 928. b
 Vos ex patre diabolo estis. 872. c, 173. c, 281. a, b, c, 1037. c
 Si vos filius liberauerit, verè liberi estis. 307. b, 928. b, 997. c
 9. Ego in iudicium veni, vt qui non vident, videant, & qui vident cæci fiant. 146. c
 Si essetis cæci, non haberetis peccatum: nunc autem dicitis, quia videmus, peccatum ergo vestrum manet. 464. e
 10. Non rapiet eas quisquam de manu mea. 436. d, 475. b, 483. a, 897. a
 Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas. 486. e
 Vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis. 480. d
 Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient. 490. c, d
 11. De resurrectione Lazari. 24. c, 740. b, 763. e
 Nonne duodecim horæ sunt in die? 1059. e
 12. Propterea non poterat credere, quia iterum dixit Isaias, excæcavit oculos eorum, & indurauit cor eorum. 678. b, c, 140. a, 141. c, 142. b, 145. a, 460. c, d, 464. a, 470. a
 Nunc principes huius mundi eicietur foras. 358. a
 Cum tanta signa fecisset, non credebant in eum, & 763. e, 460. c, d, 464. a, 677. b
 Veruntamen multi ex principibus credebant in eum, sed non confitebantur. Dilexerunt enim magis gloriam hominum quam gloriam Dei. 140. a, 141. b, 338. d, 763. d, 764. a
 Mundus totus post eum abit. 612. a
 13. Dixit Christus S. Petro: qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet Et vos mundi estis sed non omnes. 73. c, 75. b, 92. d, 896. e
 Si non lauero te, non habebis partem mecum. 92. b, c, d
 Quod facis, fac citius. 146. c
 In hoc cognoscent omnes, quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. 814. a, 870. a, 939. e
 Mandatum nouum do vobis. 814. a, 925. a
 14. Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit. In illa die cognoscetis, quia ego sum in patre, & vos in me, & ego in vobis. 740. b, 870. c, d, e
 Qui diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum. 421. c, 426. a, 597. a, 693. a, 794. a, 869. c, 939. e, 959. e, 1006. d
 Hæc est autem vita æterna, vt agnoscant te solum Deum verum. 354. b
 15. Excusationem non habent de peccato suo. 142. b, 463. e
 Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. 475. b, 491. b
 Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem. 597. b, 693. a, 925. a, 940. a
 Qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum. 615. a, d
 Sine me nihil potestis facere. 615. d, 633. e, 634. d, 683. e, 686. d, 73. e, 722. d, 1029. d
 Vos amici mei eritis, si feceritis quæ ego præcipio vobis. 422. b, 863. e, 940. a
 Sicut palme non potest à semetipso ferre fructum, nisi manserit in vite: ita & vos nisi in me manseritis. 671. a, 997. b
 Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum. 892. a, 898. b
 16. Pater amat vos, quia vos me amastis. 426. a
 21. Cum senueris alius cinget te, & ducet quo tu non vis, hoc autem dixit significans quia morte clarificaturus erat Deum. 73. c

ACTA APOSTOLORVM.

Cap.	Colum.
2. Hunc definito consilio, & præsentia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes interemistis. 128. c	
Pœnitentiam agite & baptisetur vnusquisque vestrum. 761. b	

INDEX LOCORVM

4. Conuenerunt verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum quem vnixisti, Herodes & Pontius Pilatus cum gentibus & populis Israël, facere quæ manus tua & consilium tuum decreuerunt fieri. 128.c
5. Nonne manens tibi manebat? & venundatum erat in tua potestate? 500.c, 767.c, 1178.d, e
7. Vos semper Spiritui sancto restitistis. 436.b, 445.b, 640.b, 702.a
8. Nondum Spiritus sanctus in quenquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Iesu. 796.b, c
9. Credo filium Dei esse Iesum Christum. 736.c, 741.b
10. De elemosynis & oratione Cornelij. 691.a, 1169.b
13. Suscitauit illis Dauid Regem, cui testimonium perhibeas dixit: inueni Dauid filium Iesse virum secundum cor meum. 72.b, c, 899.c, 940.d
- Crediderunt quotquot præordinati erant in vitam æternam. 678.d
- In hoc omnis qui credit iustificatur. 745.d, 746.a, d, 792.a
- Per hunc annunciat vobis remissio peccatorum, ab omnibus à quibus non potuistis in lege Moysis iustificari. In hoc omnis qui credit iustificatur. 836.e, & seq.
14. Aperuit Dominus ostium fidei. 678.d
15. Fide purificans corda eorum. 315.a, 475.c, 825.d
- Quid tentatis imponere iugum super ceruices discipulorum, quod nec nos, nec patres nostri portare potuimus. 922.c, 924.c, 929.b, 944.c
16. Transfuentes autem Phrygiæ & Galatiæ regionem, verati sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia. Cum venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam, & non permisit eos Spiritus Iesu. 151.a
- Aperuit Dominus eius cor intendere his, quæ dicebantur à Paulo. 481.b, 678.d
17. Quærere Deum, si fortè atrectent eum, aut inueniant quamuis non longè sit ab vnoquoque nostrum. 549.c
- In ipso viuimus, mouemur, & sumus. 554.c
21. Tota confunditur Hierusalem. 619.c
22. Ablue peccata tua in uocato nomine ipsius. 221.b, 822.b
26. Paulus mittitur ad gentes & populos, vt aperiat oculos eorum, & conuertantur de tenebris ad lucem, & de potestate Satanæ ad Deum. 358.a, 676.c
27. Incipiebat enim periculosa esse nauigatio, quia incunium iam præterierat. 1149.d

EPIST. AD ROMANOS.

1. Sicut non probauerunt, Deum habere in notitia, tradidit illos in reprobum sensum. 140.a, 464.a. Item: Quia commutauerunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt, ac seruiert creaturæ potius quam creatori: propterea tradidit illos Deus in passionem ignominie. ibid & 141.b
- Nolo autem vos ignorare fratres, quia sæpe proposui venire ad vos, & prohibitus sum vsque adhuc. 151.a
- Multi per ea quæ facta sunt, Deum cognouerunt, non tamen sicut Deum glorificauerunt. 381.d, 586.c
- Christus prædestinatus est filius Dei in virtute. 484.d
- Reuelatur ira Dei de cælo super omnem impietatem, & iniustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in iustitia detinent, quia quod notum est Dei manifestum est in illis. Deus enim illis manifestauit. Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Semper terna quoque eius virtus, & diuinitas, ita vt sint inexcusabiles, quia cum cognouissent Deum, nõ sicut Deum glorificauerunt. 388.d, 550.a, b, c, & seq. 586.c, 912.a
- Per quem accepimus gratiam & Apostolatam. 837.b
- Euangelium virtus Dei est in salutem omni credenti, quia reuelatur in eo Dei iustitia ex fide in fidem. 785.a, 792.b, 793.b, c, 11.e, 920.c, 921.c
2. Gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt. 16.b, 284.b, cum seq. 586.d, 587.a, & seq. 588.a, b, 599.c, 600.c, 606.d
- Iudicium Dei secundum veritatem est. 299.a
- Quomodo patientia Dei homines indurat. 143.c
- Qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt. 226.c, 845.d
- Factores legis iustificabuntur. 596.c, 780.a, 845.d, 946.c
- Ira & indignatio in omnem animam operantis malum. 499.b
3. Non sunt facièda mala, vt bona eueniãt. 150.a, 160.b, d, 170.a
- Numquid iniquus est Deus? absit. Alioqui quomodo iudicabit Deus hunc mundum? 119.b
- Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei. 215.b, 346.a, 957.a
- Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu. 403.a, 727.c, 770.c, 786.c, 807.d
- Per legem cognitio peccati. 921.c
- Exclusa est gloriatio tua Per quam legem? factorum? non, sed per legem fidei. 771.b, 779.b, 981.c
- Arbitramur hominem iustificari per fidem, sine operibus. 747.a, 758.c, 770.c, 774.a, 779.b, 780.c
- Vnus est Deus, qui iustificat circumcissionem ex fide, & præputium per fidem. 727.d, 747.a, 774.a, 780.a

- Iustitia Dei per fidem Iesu Christi omnes, & super omnes qui credunt in eum. 741.d
4. Vbi non est lex, nec præuaricatio esse potest 167.b, 226.a, b
- Lex circumcissionis signaculum iustitiæ fidei. 163.c, 815.a
- Non infirmatus est fide, nec considerauit corpus suum emortuum, & emortuam vuluam Saræ in re promissione etiam Dei non hæsitauit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo, plenissime sciens, quia quæcunq; promissit Deus, potens esse facere. Ideo & reputatum est ei ad iustitiam. 741.d, 735.c, d, 750.a, d, 776.d, 793.d, e, 815.a, 823.a
- Ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio. 751.d, 795.c, 871.a
- Credidit Abraham Deo, &c. 736.c, 829.c, 955.b, 957.b, c, & seq.
- Credenti in eum, qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam. 725.b, 815.a, 957.b
- Ei qui operatur, merces imputatur secundum debitum non secundum gratiam. 405.a, 781.b, 786.c, 790.c, 829.d, 957.b, 980.b, c
- Si Abraham ex operibus iustificatus esset, haberet gloriam, sed non apud Deum. 726.a, 750.a, 779.b
- Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. 818.c
- Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum testa sunt peccata, beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum. 829.c, 957.b, 960.b
5. Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors. 33.c, 71.d, 167.c, 206.b, c, 207.c, d, e, 210.b, 213.a, 219.c, d, 225.c, 251.a, 305.d, 388.c
- Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. 172.c
- Sicut per inobedientiam vnus hominis peccatores constituti sunt multi, ita per obedientiam vnus hominis iusti constituentur multi. 176.b, 213.a, & seq. præsertim 206.b, 213.a, 224.d, 231.c, 233.d, 268.d, 307.b, 346.b, 363.b, 412.b, c, 804.c, 812.c, 829.a
- Per vnus hominis delictum peccatum in mundum intrauit, in quo omnes peccauerunt. 176.b, 190.a, 201.b, c, d, 207.a, b, c, 210.c, 226.c, 236.c, 249.c, 261.c, 268.d, 346.a, 363.c
- Perè totum caput quintum ad Romanos explicatur à columna 202.d, vsque ad 236. & 268.
- Christus secundum tempus pro impijs mortuus est. 222.d, 425.c
- Quomodo gratia Dei per Christum abundauit in plures, quam peccatum abundauerit per Adam. 224.c, & seq. 821.c, 808.b, c, 225.b, 227.c
- Vsque ad legem peccatum erat in mundo, Peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset. 211.c, cum seq.
- Adam quomodo forma futuri. 212.b, 256.b
- Iudicium quidem ex vno in omnes homines in condemnationem, 370.c, 375.a, gratia verò ex multis delictis in iustificationem. 212.d, & 226.c, 268.d, 346.b, 356.b, 363.c, 804.c, 805.a
- Per vnus iustitiam in omnes homines in iustificatione vitæ. 212.c, 362.d, 804.c, 829.a
- Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. 413.b, 416.d, 421.c, 425.c, 427.c, 597.a, 692.d, 760.c, 808.d, 814.b, 886.d, 920.a
- Legem datam esse, vt peccatum superabundet, quo modo intelligendum? 638.b
- Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum. 747.a, 748.b, 760.d, e, 774.a, 784.c
- Sicut regnauit peccatum per mortem, ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam. 819.a
6. Non estis sub lege, sed sub gratia. 169.c, d, 929.c
- Vt in nouitate vitæ ambulet. 221.a
- Mori peccato, vt resurgamus iustitiæ. ibid. b, 810.c
- Habetis fructum vestrum in sanctificationem. 615.a
- Stipendium peccati mors. 33.c, 80.b, 88.a, 89.c, 167.c, 208.a, 222.c, 251.c, 388.d, 407.a, 933.c, 973.d, 980.b
- Vetus homo noster crucifixus est, vt destruat corpus peccati. 277.b, cum seq. 278.b
- Non regnet peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum concupiscentijs eius. 277.b, 278.d, 304.c, 307.d, 308.d, 317.c
- Gratia Dei vita æterna. 612.a, b, 916.a, 933.c, 980.b
- Liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ. 507.c, 627.c, 928.c
- Neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibere vos Deo, tanquam ex mortuis uiuentis, & membra vestra arma iustitiæ Deo. 819.b, 959.c
- Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel. 834.d
- Exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. 959.c
7. Iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. 675.a, 717.b, 272.d, 296.b, cum seq. 304.c, 310.d, 632.c, 941.a
- Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? 9.d, 239.c, 297.a, 333.c, 314.b, 947.d

Sentio aliam legem in membris, & c. 272. c. 296. e. 307. a. 308. c.
 313. b. d. 317. c. 331. b. 335. c. 675. a. 1118 b
 Peccatum per mandatum seduxit me, & per illud occidit.
 186. e
 Absque lege peccatum mortuum erat. 227. a. b. c
 Peccatum operatum est in me omnem concupiscentiam.
 279. c. 310 a
 Peccatum non cognoui nisi per legem. 226. b, Nam concu-
 piscentiam nesciebam, nisi lex diceret, non concupisces.
 169. b. c. 309. b. e. 311. a. e. 312. a. 336 d
 Scio enim quia lex spiritualis est, ego autem carnalis, sum ve-
 nundatus sub peccato. 310. a. 311. a. c. 312. a. b
 Quod odi facio, & mente seruius legi Dei. 272. d. e. 310. c. d,
 296. e. 297. b. 333 a. 925. e. 931. d. 941. a
 Inuenior igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam
 malum mihi adiacet. 313. a
 Velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio.
 314. a. 386. c. 690. b. 947. c. d
 Omnia cooperantur in bonum his, qui secundum propo-
 situm vocati sunt sancti. 436. c. 440. a. 872. c. 897. a
 Libertas à peccato explicatur similitudine mulieris liberatæ à
 seruitute viri morte intercedente. 928. c
 8. Si autem Christus in vobis est, corpus quidem mortuum
 est propter peccatum, & c. 33. c. 167. c. 262. c. 811. a
 Expectamus redemptionem corporis nostri. 232. d. 311 d. e,
 749. c. 811. a
 Nihil ergo damnationis est ijs, qui sunt in Christo Iesu.
 297. e. 299. a. b. c. 310. d. 314. a. 500 c
 Et nos primitias spiritus habentes, intra nos ingemiscimus
 adoptionem expectantes, redemptionem corporis nostri.
 749. c. 1039. d
 Sapientia carnis inimica est Deo. 314. b
 Vanitati creatura subiecta est non volens. 380. a
 Quos prædestinavit, hos & vocavit, quos vocavit, hos & ius-
 tificavit. 407. d. 436. e. 439. e. 475. b. 487. d. 490. c. 631. e. 725. b.
 820. c. 829. b. 896. e
 Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei. 416. d
 Ut conformes efficiamur imagini filij Dei. 484. d
 Quos præsciuit, & prædestinavit conformes fieri imagini fi-
 lij sui. 486. c. 497. d. 728. d. 810. d. 872. c
 Tunc & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in
 libertatem gloriæ filiorum Dei. 507. c
 Quod impossibile erat legi, in quo infirmabantur per carnem,
 Deus filium suum misit in similitudinem carnis peccati, &
 de peccato damnauit peccatum, ut iustificatio legis imple-
 retur in nobis. 596. a. 780. a. 925. d. e
 Spe salui facti sumus. 784 d. 895. d
 Spiritus adiuuat infirmitatem nostram. 701. b
 Spiritus viuunt propter iustificationem. 808. e. 809. a. 819. c
 Accepistis spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus Ab-
 ba pater. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui no-
 stro, quod sumus filij Dei. 808. e. 817. c. 871. e. & seq. 922. b
 944. c. 997. c. 1037. b
 Certus sum, quia neque mors, neque vita poterit nos separare
 à charitate Dei. 871. c. 902. c
 Si tamen compatimur, ut & conglorificemur. Existimo enim
 quia non sunt condignæ passionibus huius temporis ad futu-
 ram gloriam. 933. d. 975. b. c. 1003. a. 1010. a. 1017. d. e
 Lex spiritus vitæ liberauit me à lege peccati & mortis. 931. c,
 944. b
 9. Nunquid iniquitas apud Deum? absit. 279. c. 308. b,
 309. e. 476. b
 An non habet potestatem figulus facere aliud vas in hono-
 rem, aliud in contumeliam? 130. a. & seq. 473. d. 498. b
 In hoc ipsum excitauit te, ut ostendam in te virtutem meam.
 130. a. 133. e. & seq.
 Si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam
 suam, suscinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum,
 ut ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ
 præparauit in gloriam. 484. e. 485. a
 Cur Deus vnus miseretur non alterius, Iacob dilexit, Esau
 odio habuit antequam quidquam mali vel boni egerant,
 non est ratio nisi voluntas Dei. 133. b. 134. e. 239. b. 288. a,
 475. e. 492. e. 498. a
 Cuius vult miseretur, & quem vult indurat. 140. a. 451. e. 498. b
 Ecce ponam in Syon lapidem offensionis, & petram scandali.
 145. d. 146. b. d. e
 Non volentis, neque currentis, sed miserentis Dei est. 481. c,
 482. a. 634. a. d
 Ut secundum electionem propositum Dei maneret. 474. b,
 493. e. & seq.
 Iacob dilexi, Esau odio habui. 133. b. 288. a. cum seq. 440. a,
 475. e. 476. c. 494. a. b. 497. c
 Gentes quæ non sectabantur iustitiam apprehenderunt iusti-
 tiam. Iustitiam autem quæ ex fide est, & c. 780. b
 10. Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. 420. e

Quæ ex fide est iustitia, sic dicit, ne dixeris in corde tuo, quis
 ascendet in cælum, id est, Christum deducere: aut quis descen-
 det in abyssum, id est, Christum à mortuis reuocare? sed
 quid dicit? prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo, hoc
 est verbum fidei, quod prædicamus: quia si confitearis in
 ore tuo Dominum Iesum, & c. 599. a. b. 746. a
 Quicunque inuocauerit nomen Domini saluus erit. Sed quo-
 modo inuocabunt in quem non crediderunt? quomodo
 credent sine prædicante? quomodo prædicabunt nisi mit-
 tantur? 453. c. 467. e. 637. a. 675. d. 757. a. 776. e. 792. e. 1051. e
 Ignorantes Dei iustitiam, & suam quærentes statuere, iustitiæ
 Dei non sunt subiecti. 780. a. b. 832. a
 Omnis qui credit in eum, non confundetur. 794. b. & seq.
 Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salu-
 tem. 736. e. 933. d
 11. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei. 133. b. c,
 439. b. 485. b. d. e. 891. a
 Non repulit Deus plebem suam, quam præsciuit. 486. e
 Cum abstulero peccata eorum. 308. a
 11. Si autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam
 non est gratia. 405. a. 787. a
 12. Vnicuique Deus diuisit mensuram fidei.
 Reliquiæ secundum electionem gratiæ salutæ factæ sunt. 451. e
 475. a. e. 485. a
 Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? 680. a. 687. b. 1003. c
 13. Qui autem diligit, legem impleuit. 421. d. 427. b. 597. b
 692. e. 768. b. 794. a. 812. e. 920. a. 925. b
 Inuicem Dominum nostrum Iesum Christum. 278. a
 14. Omne quod non est ex fide peccatum est. 615. e. 616. a
 620. a. 731. b
 Qui discernit, si manducauerit, damnatus est, quia non ex fi-
 de. 616. b
 16. Deus dicitur solus sapiens. 261. e

I. AD CORINTHIOS.

Cap. Colum.
 1. Qui gloriatur, in Domino gloriatur. 592. b. 781. e. 842. a,
 981. d
 Qui factus est nobis à Deo, sapientia, & iustitia & redemptio.
 832. d
 2. Sapientiam loquimur inter perfectos. 675. d. 823. e
 Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum,
 qui ex Deo est, ut sciamus, quæ donata sunt nobis.
 873. a
 3. Si quis superædificat supra fundamentum hoc, aurum, ar-
 gentum, lapides preciosos, ligna, scænum, stipulam, vniuf-
 cuiusque opus manifestum erit. Dies enim declarabit, & c.
 18. b. 775. d. 905. a. 950. a
 Ego plantavi, Apollo rigauit, Deus autem incrementum de-
 dit. 699. b
 Vnusquisque mercedem accipiet secundum suum laborem.
 Dei enim sumus coadiutores. 699. b. 728. b. 970. b. 971. d,
 972. c
 Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod po-
 situm est, quod est Christus Iesus. 775. d
 Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat. 634. a. e
 4. Quomodo Apostolus Corinthios filios suos vocet?
 281. c. 421. b
 Tunc illuminabuntur abscondita tenebrarum, & manifesta
 erunt consilia cordium. 375. a
 Quis enim te discernit? Quid habes quod non accepisti?
 439. d. 446. a. 469. b. 480. c. 481. c. 592. b. c. 615. e. 631. e. 691. b,
 678. c. 680. a. 683. e. 688. d. 720. e. 842. a
 Neque mihi conficius sum, sed non in hoc iustificatus sum.
 860. a. 861. b. d. e. & seq. 865. a. b. & seq. 873. d. 954. b
 Mihi autem pro minimo est, ut à vobis iudicer, aut ab humano
 die, sed neque me ipsum iudico. Qui autem iudicat me,
 Dominus est. itaque nolite ante tempus iudicare, & c.
 861. b. c. & seq.
 6. An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? no-
 lite errare. neque fornicarij, neque idolis seruietes, neque
 adulteri, & c. 66. a. b. 937. c. 945. b. 1164. e
 Et hæc quidem fuisistis, & abluti estis, sed sanctificati estis, sed
 iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in
 spiritu Dei nostri. 725. b. 809. a. 822. b. 828. d
 Qui adhæret Deo, vnus spiritus fit cum eo. 422. a
 7. Qui non se continent, nubant, melius enim est nubere
 quam vri. 386. d
 Non habens necessitatem, sed potestatem habens suæ volun-
 tatis. 507. b. 517. d. 647. a. b
 Quod vult faciat, non peccat, si nubat. 608. a. 647. a
 Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, sed
 potestatem habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in cor-
 de suo, & c. 647. a. b
 Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. 386. c,
 1120. a
 Non sum liber? non sum Apostolus? 560. d

10. Fidelis Deus qui non finet vos tentari supra id quod potestis. 120.c,306.e,601 b,602. a
 Deum operari omnia in omnibus. 554 e, 568. c
 Siue manducatis, siue bibitis, siue quid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite. 616 c
 Omne quod in macello venit, manducate. 1108 c
 11. Mulier ex viro, non vir ex muliere, & mulier propter virum, non vir propter mulierem formatus est. 185 d
 Probet se vnusquisque & sic de pane illo edat. 873. b
 12. Diuisiones gratiarum. 407. d, 432. d, 434 d, 738. a
 Vnicuique datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem. 432. d
 Nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. 430 d, 678. c
 Hæc autem operatur vnus & idem spiritus diuidens singulis prout vult. 434. c, 539. e
 Qui operatur omnia in omnibus. 554. e, 568. c, 709. b
 13. Charitas patiens est, benigna, &c. 421. d, 427. b, 692. c, 768. b, 902. b, 903. c, 1007. c, 1162. a
 Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc, maior autem horum est charitas. 432. d, 735. c, 765. c, 767. d, 813. e, 822. d
 Charitas nunquam excidit. 902. d
 Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. 432. d, 433. c, 730. b, 750. b, 764. c, e, 765. b, 802. a, 1006. e, 1052. c, 1165. a
 15. Primum hominem factum esse in animam viuentem, secundum in spiritu viuificantem. 12. d, e, 242. c
 In Adam omnes moriuntur. 33. d, 176. b, 189. b, 207. c, 251. a, 259. c, 262. a, 454. a
 Per hominem mors. 33. d
 Stimulus mortis peccatum. ibid. d, & 222. d
 Primus homo formæ futuri. 212. b, 256. b
 Sicut portauimus imaginem terreni, ita portemus imaginem celestis. 278. a, 810. d
 Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificantur. 207. c, 318. b, 454. a
 Pro omnibus mortuus est Christus. 457. e
 Lex virtus peccati. 596. b, 638. c
 Plus omnibus laboraui, non autem ego solus, sed gratia Dei mecum. 701. c, d
 Cæro & sanguis regnum Dei non possidebit. 297. c
 Christus reuertit primitiæ dormientium. 318. b
 16. Spero me aliquantulum temporis manere apud vos si Dominus permiserit. 150. a, & seq. 151. a

II. AD CORINTHIOS.

1. Qui vnxit nos Deus, & signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris. 413. c
 2. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. 873. c, 880. c, d, 883. b, 889. d
 3. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquã ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. 568. e, 589. e, 615. e, 678. c, d, 709. a, 1029. d
 3. Littera occidit. 696. b, 638. c
 Moyse ponebat velamen super faciem suam, vt non intenderent filij Israel in faciem eius, nos autem reuelata facie, &c. 916. c
 Vbi spiritus Domini, ibi libertas. 929. e
 4. Sed licet is qui foris est noster homo corrumpitur, tamen is qui intus est renouatur de die in diem. 10. d
 Leues & momentaneæ passiones æternum gloriæ pondus operantur. 933. b, 973. c, 1003. a
 5. Si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus. 215. c, d, 222. e, 261. b, 262. c
 Qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit. 205. d, e, 261. d, 833. e, 834. e
 Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, sicut gessit, siue bonum, siue malum. 225. d, e, 239. b, 371. c, 372. a, 926. b
 Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum. 833. b, c
 7. Emundemus nos ab omni inquinamento carnis, & spiritus, proficientes sanctificationem in timore Domini. 959. d
 Quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. 761. a, 933. a
 8. Non imperans dico, sed consilium do: in præsentem vestra abundantia illorum inopiam suppleat. 1174. d
 9. Vnusquisque prout destinauit in corde, non ex tristitia, aut ex necessitate, hilarem enim datorem diligit Deus. 647. b, c, 993. d
 Multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ. 959. d
 10. Captiuandum esse intellectum in obsequium fidei. 736. a, 738. a
 Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est. 864. c

11. Timeo ne sicut serpens Heuam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri. 184. d, cum seq.
 12. Paulus raptus in tertium cœlum, & in paraditum. 32. a, b, & seq.
 Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. 307. a, 334. b, 407. c
 Ter Dominum rogauit, vt auferretur à me stimulus carnis. 386. e, 1052. a
 Vosmetipsos tentate, si estis in fide, an non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus in vobis est, nisi forte reprobi estis? 873. d
 13. An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus, qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis? nam etiam crucifixus est ex infirmitate, sed viuuit ex virtute Dei. 873. c
 Nam & nos infirmi sumus cum illo, sed vinimus cum eo ex virtute Dei in vobis, &c. 874. a

AD GALATAS.

Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris. 753. b
 Si per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est. 596. c, 782. d, 921. e
 Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. 753. b
 3. Concluit scriptura omnia sub peccato, vt remissio per Christum daretur credentibus. 596. d
 Omnes filij Dei estis per fidem. 421. a
 Si ex lege hæreditas, ergo non ex promissione. 782. d
 Si data esset lex, quæ posset viuificare, verè ex lege esset iustitia. 819. c, d, 921. e
 Lex propter transgressionem posita est. 929. c
 Qui ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. 946. c, d, e
 Christus nos liberauit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. 753. b, 47. a
 5. Caro concupiscit aduersus Spiritum. 280. c, 316. e
 5. Operatio carnis sunt fornicatio, &c. 297. c, 389. a, 615. b
 Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. 77. d, e, 297. c & seq. 937. d, 945. b, 1164. c
 Si Spiritu ducimini, non estis sub lege. 929. d, 944. b
 Euacuati estis à Christo, qui in lege iustificamini, à gratia excidistis. 421. a, 782. d, 795. c, 898. d, 902. b
 Fructus Spiritus est charitas, &c. 425. c, 615. a, 692. d, 889. d, 906. c, 944. b
 Diliges proximum sicut teipsum. 597. c, 939. c
 Nos autem Spiritum ex fide, spem iustitiæ expectamus. Nam in Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per dilectionem operatur. 421. a, 760. b, 811. d, 812. a, 813. c, 815. a, 945. c
 6. Qui se existimat aliquid esse, cum nihil sit, seipsum seducit. 186. c

AD EPHESIOS.

1. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati. 69. b, 425. c, 475. a, c, 808. b, 856. b, 875. b, 897. a, 954. a
 Qui omnia operatur secundum consilium voluntatis suæ. 145. d, e, 147. a, 539. e, 568. c
 Prædestinavit nos in laudem gloriæ gratiæ suæ. 407. d, 475. d, 484. c, 727. b
 In quo nos fortè vocati sumus, prædestinati secundum propositum eius. 475. d
 Deus nos acceptos siue gratiosos habuit in dilecto filio suo. 835. a
 2. Eramus & nos natura filij iræ. 9. b, 28. a, 158. c, 226. e, 236. e, 262. a, 284. a, 356. b, 385. a
 Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est. 453. b, 678. d, 779. b, 787. a, 842. a, 980. d, e
 Ipsi enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis. 421. a, 615. e, 951. b
 Cum essetis mortui in peccatis & delictis. 687. c
 3. Christus per fidem habitat in cordibus. 416. d, 421. b
 Per quem habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem eius. 756. a, 874. b
 4. Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis. 10. b, 28. d, 282. a, 316. c, 615. a, b, 819. d, 835. e
 Vna fides, vnus Baptisma. 731. c
 Deponite vos, secundum pristinam conuersationem, veterem hominem. 282. a, 317. b, 836. b
 5. Fornicatio, & omnis immunditia aut auaritia ne nominetur in vobis, sicut deceat sanctos, aut turpitudinem, aut stultitiam, &c. 82. c, 936. c, 937. d, 1164. c
 Ecclesiam omnino esse sine macula & ruga. 822. b, c
 Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. 842. c, 856. b, 221. a, 784. d, 825. d, e, 887. b
 6. Pax fratribus, & charitas cum fide à Deo patre. 678. d, 692. d

19. De matrimonio.

193. b

AD PHILIPPENSES.

1. Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi. 684. a
2. Deus est qui operatur in vobis velle & perficere pro bona voluntate. 446. c, 447. b, & seq. 454. c, 482. b, 615. c, 684. a, 701. a, 709. b, 954. b
- Vobis donatum est, vt in illum credatis. 452. a, 453. b, 480. a, 678. d
- Cum metu & tremore salutem vestram operamini. Deus enim est, sed non. 482. b, 700. d, 701. a, 709. c, 864. c, 891. b, 933. a, 973. c
3. Non quod iam acceperim, aut iam perfectus sum, sequor autem si comprehendam. 68. d
- Quicumque perfecti sumus, hoc sentiamus. 69. a, 823. c, 940. c, 954. a
- Vt inueniar in illo non habens meam iustitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi, quæ ex Deo est iustitia in fide. 726. b, 779. b, 980. d, e
4. In omni oratione & obsecratione, cum gratiarum actione petitiones vestras innotescant apud Deum. 1025. d, & seq. fusius explicatur.

AD COLOSSENSIS.

1. Nos per Christum eripi de potestate tenebrarum. 358. a, 803. c
- Pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in caelis sunt. 366. a
2. Cum mortui essetis in delictis. 282. c, e, 687. c
- Inflati sensu carnis suæ. 297. a
- Si mortui estis cum Christo ab elementis mundi huius, quid adhuc decernitis, ne tegeritis, ne gustaueritis, ne contrectaueritis, quæ sunt omnia in interitum ipso vsu, secundum præcepta, & doctrinas hominum. 1109. a, b, c
3. Quid sit exuere veterem hominem, & induere nouum. 10. c, 281. a, c, 282. a, 700. d, 836. b
- Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram. 278. a, 317. b
- Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum. 317. b

II. AD THESSALONICENSIS.

1. Sine intermissione orate. 612. a, 1055. c, 1056. b
2. Eo quod charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio. 141. b, c
3. Non omnium est fides. 451. a

I. AD TIMOTHEVM.

1. Fui blasphemus & contumeliosus, & persecutor, sed misericordiam consecutus sum, quia ignotans feci in incredulitate. 61. a, & 85. d
- Lex iusto non est posita. 167. a, 169. c, diffusè, & 929. d
- Habens fidem & bonam conscientiam quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt. 178. c, 898. d
- Finis præcepti, charitas de corde puro. 316. a, 428. b, 767. d, 1118. b
- Vult omnes homines saluos fieri. 454. c, d, 457. b, 489. a, 739. d
2. Vir non est seductus, mulier autem seducta in præuaricatione fuit. 183. d, e, & seq. 184. d, 185. a, b, & seq. 932. c
- Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, sed esse in silentio. 183. d
- Quia prior Adam formatus est, deinde Heua. 168. d, & seq.
- Dedit redemptionem semetipsum pro omnibus. 222. c, 562. b, 457. c, 753. d
- Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus. 1025. d
4. Deus solus immortalis. 261. c
- Omnis creatura Dei bona est. 272. c
- Qui est saluator omnium hominum, maxime fidelium. 454. c, 457. d
- In nouissimis diebus discedent quidam à fide prohibentes nubere & abstinere à cibis, &c. 892. c, 898. d, 1094. d, 1110. c
- Exerce te ad pietatem. Corporalis enim exercitatio ad modicum valet, pietas autem ad omnia. 1126. c, 1127. a
5. Qui suorum maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. 769. b
- Testor coram Deo, & Christo Iesu, & electis Angelis, vt custodias hæc. 500. d
- Primam fidem irritam fecerunt. 731. b
6. Radix omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide. 178. c, & seq. 892. c, 896. d

II. AD TIMOTHEVM.

1. Scio cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meam seruare in illum diem iustus iudex. 886. c, 974. b
2. Nequando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem & respiciant à laqueis diaboli. 460. e, 716. c, 892. d

- Si negauerimus & ille negabit nos. 901. a
- Cognouit Dominus qui sunt eius. 474. b, 486. c, 487. b
- In magna domo sunt vasa aurea & fictilia, alia in honorem, alia in contumeliam, &c. 486. c, 487. b, 904. c
- Discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini. 487. b
- Erit vas in honorem. 486. c, 487. c, 979. c
- A quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem. 616. c
4. Quam reddet mihi in illa die iustus iudex. 632. a, 784. a, 790. c, 817. e, 820. d, 906. d, 974. b, 979. e, 1006. e, 1010. c, d, 1039. d

AD TITVM.

1. Omnia munda mundis, inquinatis autem, & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia. 616. c, 617. a, b
2. Sobriè, iustè & piè viuamus in hoc sæculo. 60. c
- Expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei. 749. c, 811. c
3. Per lauacrum regenerationis & renouationis. 221. a, 413. b, 416. a, 728. b, 825. b, 887. b
- Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri Dei, non ex operibus quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum, &c. 779. b, 784. d, 809. b, c, 842. c, 980. d, 999. d

AD HEBRÆOS.

1. Qui cum sit splendor patris & figura substantiæ eius. 749. c, d
- Portans omnia verbo virtutis suæ. 556. a
3. Initium substantiæ eius. 749. a, 895. c
4. Festinamus ingredi in illam requiem. 915. b
- Christus per omnia tentari voluit, sed absque peccato. 334. d
5. Factus est omnibus obedientibus sibi causa salutis æternæ. 792. c, 923. c, 943. c
6. Hoc faciemus siquidem permiserit Deus. 150. a
7. Talis decebat vt nobis esset Pontifex innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus. 261. d
- Melchisedech dicitur sine patre, sine genealogia, neque initium dierum, nec finem vitæ habens. 185. b
- Christus & Leui in lumbis Abrahe. 245. d, e, & seq.
10. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est & spiritui gratiæ contumeliam fecerit. 81. d
- Patientia vobis necessaria est, vt facientes voluntatem Dei, reportetis promissionem. 932. d, e, 1040. a
11. Sine fide impossibile est placere Deo. 617. c, d, 733. d, 758. b
- Fides est sperandarum substantiarum argumentum non apparentium. 712. a, b, & seq. 749. c
- Fide intelligimus aptatæ esse sæcula verbo Dei. 750. b, 733. d & seq.
- Fide Noë responso accepto de ijs quæ adhuc non videbantur, metuens aptauit arcam in salutem domus suæ, per quam damnauit mundum, & iustitiæ, quæ per fidem est, hæres est constitutus. 733. d, 735. a, 810. a
- Accedentem ad Deum, oportet credere quia est, &c. 734. b, 757. a
- Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerunt ora leonum. 735. b, 751. b, 765. b, 774. a, 823. b
- Abel plurimam hostiam fide obtulit. Noe aptauit arcem. Abraham obediuit Deo. 733. d, 735. a
- Abel consecutus est testimonium, quod esset iustus. 810. a, 817. c
12. Deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum. 317. c, & seq.

EPISTOLA IACOBI.

- Scopus Epistolæ est, vt probeat opera bona esse necessaria ad salutem. 955. b, c, & seq.
1. Neminem à Deo tentari, sed à concupiscentia sua. 120. a & seq. 280. b, 294. a, b, 295. a, 332. b, 335. c, 604. c
- Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum verò cum consummatum fuerit generat mortem. 81. d, e, 82. a, 294. a, b, c, d, e, 295. a, b, 296. a
- Apud quem non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio. 238. a, 1028. c
- Suscipite inquit verbum quod potest saluare animas vestras. 793. b, c
- Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. 296. b, 974. b, 429. c, 555. b, 1014. b, 975. a, 1006. c, 1011. b, 1014. b, 1019. d
- Vt simus inquit aliquod creaturæ eius. 318. a, 420. e, 687. d
- Postuler in fide nihil hæsitans. 453. c, 750. a, d, 885. d, 1051. c
2. Qui offendit in vno, factus est omnium reus. 87. d, 88. a, 90. a, 92. c, 188. c, 921. c, 947. a, 956. a, 997. d, 1166. d
- Quo enim dixit, non machaberis, dixit non occides. Quod si non machaberis, occides autem, factus es transgressor

legis. 925.c
 Dæmones credunt & contremiscunt. 766.d.e
 Quid proderit fratres mei, si fidem dicat quis se habere, opera autem non habeat: nunquid poterit fides saluare illum? 607.c, 765.d, 766.c, 770.a, 812.b, 934.c, 956.a
 Ex operibus iustificatur homo. 725.b, 765.c, 770.d, 956.b
 Abr. ham pater noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens filium tuum super altare. &c. 955.b, 957.c
 Nolite in personarum acceptione habere fidē Domini, nostri Iesu Christi. 955.e
 Iudicium sine misericordia ei, qui non fecit misericordiam. 978.c, 1018.e, 1166.b
 3. In multis offendimus omnes. 66.d, 318.c, 947.d, 950.c
 4. Petitis & non accipitis, eò quod malè petatis. 746.d, 1030.a
 4. Vnde bella & lites in vobis? nonne ex concupiscentijs vestris. 389.a

EPISTOLA I. PETRI.

Scopus epistolæ est vt probet opera bona esse necessaria ad salutem. 955.c, & seq.
 1. Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei. 420.c, 687.d, 722.b, 727.c
 Vt reportetis finem fidei vestræ, salutem animarum vestrarum. 727.c, 972.e, 991.d
 2. Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. 70.c.d, 728.b
 3. Saluos facit Baptisma. 728.b
 8. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustus. 222.d
 Qui in abscondito est cordis homo. 737.b
 5. Cui resistite fortes in fide. 751.b, 823.b

EPISTOLA II. PETRI.

Scopus epistolæ est, vt probet opera bona esse necessaria ad salutem. 955.d, e, & seq.
 1. Efficiamur consortes diuinæ naturæ. 429.c, 816.c, 817.b
 Satagite, vt per bona opera certā vestram vocationem, & electionem faciatis. 748.b, 864.d, 875.a, 900.d
 2. A quo quis superatus est, huius & seruus est. 388.c
 Angelis peccantibus non pepercit. 539.a
 3. Deus neminem vult perire. 119.c, 170.a, 454.c, d, 457.b, diffusè. 489.a

I. EPIST. IOANNIS.

Scopus epistolæ est, vt probet opera bona esse necessaria ad salutem. 915.d, e, & seq.
 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus. 66.d, 67.d, 69.a, 83.a, 87.c, 88.b, 89.c, 90.a, 92.b, 318.c, d, 947.d, 1118.b
 Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. 790.c, 816.d, 822.b, 915.c
 Deus lux est, & in eo tenebræ non sunt vllæ. 121.a
 Vnctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis. 413.c
 2. Concupiscentia non est ex Deo, sed ex mundo. 333.c, 387.a
 Ipse est propitiatio pro peccatis totius mundi. 362.b, 457.c, 753.c, d, 816.c
 Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum. 482.c, d, & seq.
 Quidquid est in mundo, concupiscentia carnis est, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. 279.d, 417.d
 Qui natus est ex Deo, non peccat. 69.c, 903.d
 Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non seruat, hic mendax est. 769.c
 3. Peccatum est iniquitas. 58.a, 280.c, 334.d, & seq.
 Semen Dei manet in eo. 1014.d
 Omnis qui natus est ex Deo peccatum non facit, quoniam se-

men ipsius manet in eo, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. 69.c, d, 43.c, 709.c, 902.c
 Videte qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur & simus. 410.d
 Peccatum in eo non est. 119.b
 Qui facit peccatum, ex diabolo est. 121.a
 Qui facit iustitiam, iustus est. 726.d, 800.b, 869.c
 Scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est. 354.b, 423.a, 1006.d
 Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. 421.c, 700.b, 761.a, 812.b, 841.c, 874.d
 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. 416.d, 421.b, 422.a, 430.b, c, 795.a, 817.b
 Deus charitas est. 421.b
 Non quia nos dileximus Deum, sed ipse prior dilexit nos. 425.c, 760.b
 Charitas ex Deo est. ibid. 692.d, 696.a
 Omnis qui diligit, ex Deo natus est. 420.d, 792.c, 817.b, 944.c
 Charitas est vinculum perfectionis. 421.c, 795.a, 814.a, 813.c
 In hoc cognouimus, quoniam in ipso manemus, & ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis. 874.d
 5. Et mandata eius graui non sunt. 306.c, 823.d
 Omnis iniquitas est peccatum. 58.a
 Hæc est charitas Dei, vt mandata eius custodiamus. 597.a, 693.a, 823.d, 940.c
 Si diligatis inuicem, charitas Dei in vobis perfecta est. 693.a
 Hæc scribo vobis qui creditis in filium Dei, vt sciatis quia habetis vitam æternam. 754.b, 895.d
 Hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra. 823.b
 Omnis qui credit, quoniam Iesus Christus ex Deo natus est. 430.d, 741.c, 742.a, 745.c, 769.c, 792.b
 Scimus quoniam ex Deo sumus. 874.d
 Qui non credit, mendacem facit eum. 751.c, 752.d, 754.b
 Qui credit in filium Dei, habet testimonium Dei in se. 874.d, e, 875.a
 12. Mundus totus post illum abit. 619.e

EPIST. IVDÆ.

Scopus epistolæ est, vt probet opera bona esse necessaria ad salutem. 955.d, e, & seq.
 Odientes eam, quæ carnalis est maculatam tunicam. 333.a
 Quæcunque naturaliter tanquam muta animalia norunt, in his corrumpuntur. 588.b

APOCALYPSIS.

1. Princeps regum terræ. 924.a
 2. Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei. 39.b
 Memor esto vnde excideris. 902.a
 3. Ego sto ad ostium, & pulso, si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum. 121.d, 409.c, 436.c, 461.d, 702.a
 Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. 481.d, 487.d, 488.a, 891.b
 14. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. 223.b
 18. Quantum se glorificauit, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum. 367.a, 376.a
 20. Diabolus serpens antiquus. 173.d
 Qui non est inuentus in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis. 356.c, 371.a, b
 20. Beatus & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima, in his secunda mors non habet potestatem. 371.a
 20. Et libri aperti sunt & iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum. 371.b
 Ecce venio cito, & merces mea mecum est. 970.b, 991.e
 22. Qui in sordibus est, sordescat adhuc, & qui iustus est, iustificetur adhuc. 725.b, 806.e, 906.a, 959.e

F I N I S.

INDEX RERVM NOTABILIVM.

A.

Abailardus.

ABAILARDI error de peccato originali. 201. c
Eius error de Christi incarnatione & passione. *ibid.* d
Infantes nec in Adamo perisse, nec in Christo saluari. *ibid.*
Negat Deo liberum arbitrium. 539. b
Negat hominibus liberum arbitrium. 502. c

Abel.

Abel ante Adamum mortuus est. 207. c
Primus bene viuendo ceteris præluxit. 212. c
Eius fides erat causa religiosi operis. 775. a, 777. a
Erat perfectè iustus iustitia inherente. 810. a, b, c
Probatur iustus ab effectu operum suorum. *ibid.* 817. c

Abraham.

Abraham potuit licitè Deo iubente, occidere filium suum. 162. a
Non celebravit diem natalem filij sui. 223. a
Celebravit diem ab lactationis filij. *ibid.*
Quomodo decimatus. 245. d, e, & seq.
Illi & semini eius facta est repromissio. 255. a
Eius filij non carne, sed fide. 255. a, b, 476. a
Eius fides commendatur. 741. c, 775. a, b, 957. a, & seq.
Reputata est ei ad iustitiam. 741. c, 776. c, 794. e, 829. c, 956. d, e, & seq.
Per charitatem operabatur. 794. d
Operibus consummata est. 794. d, 955. b, 956. c
Quomodo iustificatus. 955. c, 958. c, 782. a, & seq.
Eius iustificatio explicatur. 956. c, d, & seq.
Reuelatum fuit ei, quod esset iustus. 885. a, b, & seq.
An fuerit prius iustificatus, quam de eo dictum sit: credidit Abraham Deo. 917. c, d, & seq.
Meruit promissam posteritatis multiplicationem. 973. e, 974. a

Acceptio personarum.

Acceptio personarum non est apud Deum. 452. c, d, 453. d, e, 9. f, d
Est vitium contra iustitiam. 453. d, 975. d
Non habet locum in donis gratiæ. 453. d
Prohibetur vt graue peccatum. 955. c
Quid sit accipere personam. 975. d

Achab.

Achab Deo permittente deceptus à spiritu malo. 135. a, b, 136. c
137. c

Actio, & Actus.

Actio instrumenta generalia tria; cor, lingua, manus. 58. b
Actio instrumenta tria sunt genera; desideria, facta, verba. *ibid.*
Actiones sunt species ab obiectis. 59. c
Actio aliquando est mala, vbi passio est bona. 128. c, d, cum seq.
Actiones malæ, quoad entitatem sunt à Deo. 147. b, c, 160. c, 166. d, e
Aliquæ intrinsecè malæ. 161. a, & seq. 166. c
Aliquæ prohibitæ, quia malæ, non malæ, quia prohibitæ. 161. a, b, c
Quæ nullo modo bene fieri possunt. *ibid.*
Actionis malæ non est quærèda causa efficiens, sed deficiens. 162. c
Actio mala non est effectio sed defectio. *ibid.*
Actionis defectus soli causæ deficiente tribuitur. *ibidem,* & sequent.

Actus peccati debet esse necessariò à libero arbitrio. 163. d, e, 164. c, 165. d
Actus moralis per se non est, nisi elicited à libera voluntate. 163. d
Actus aliarum potentiarum secundum se non sunt morales, sed solum vt imperantur à voluntate. 163. d, e, & seq.
Actus morales debent esse certi & particulares. 163. c
Actio mala est à Deo, vt à causa vniuersali præbente vim communem, & indifferentem ad illam actionem vel contrariam. 164. a, b, & seq. 160. c, e
Actio mala non est talis in specie, vt est à Deo, sed vt est à particulari causa. 164. a, b, & seq. 166. c
Actio particularis est à Deo, sed non ideo talis, quia à Deo, sed quia à nostra voluntate. 164. a, b, c
Actiones bonæ & malæ, quomodo differunt in ordine ad causas. 165. b, c, & seq.
Bonæ supernaturales sunt à Deo per auxilium speciale, & à Deo habent vt sint tales. 161. c, d, & seq.
Bonæ moraliter sunt à Deo per auxilium generale. 165. d
Duas ob causas tribuuntur Deo vt tales in specie. *ibid.*
Actiones bonas Deus intendit. 161. d, e
Suadet. 165. d, e
Imperat. 165. c
Laudat. 165. c
Contrarium de actio-
ne mala dicendum. 165. c

Actio mala non potest Deo tribui. *ibid.*
Turpitudinem & actiones ipsas turpes, Deus auerfat. *ibid.*
Actiones intrinsecè malæ nullæ sunt, nisi vt determinatæ & tales in specie. 166. c
Actuum malorum priores sunt interiores, quam exteriores. 178. b
Actuum interiorum circa bonum intelligibile prior est actus circa finem, quam circa media. 178. c
In omni actione requiri quattuor causas. 530. b, c
Actio immanens idem habet efficiens, & subiectum. 530. b, & seq.
Naturalis eundem finem, & formam. 530. b, c, & seq.
Actus voluntatis subiectum, & efficiens est voluntas. 530. c
Actio voluntatis à quo specificetur. 530. c, d
Actus voluntatis sunt diuersarum specierum, quia diuersa sunt obiecta. 530. d, e
Actiones aliquæ incipiunt, & desinunt in eodem instanti. 534. e
Humanæ sunt triplicis generis. 547. c
Hominum naturales necessariò sunt bonæ vel malæ in individuo, ex genere tamen suo indifferentes. 547. d
Actionum suarum homo cur sit Dominus. 574. d, e, 575. b, c
Actiones singulares sunt, non vniuersales. 588. d, e
Actiones internæ nostræ sunt, diuinæ alienæ. 658. b, c
Actiones peccatorum bonæ moraliter non habent vllum ordinem ad gratiam. 691. a, b
Actiones, id est, opera mala quærunt tenebras. 809. d & seq.
Bona lucem. *ibid.*

Adam.

Adam secundum Pelagianos sine donis naturalibus creatus. 5. b, & seq.
Lapsu nihil amisisse. *ibid.* b
Adæ integritatem secundum Lutherum & Caluinum fuisse naturalem. 5. d, 6. a, b, & seq.
Suo lapsu aliquid naturale, scilicet liberum arbitrium perdidisse. 5. b, c, & seq.
Adam non erat creatus, vt modò nascimur, pronus ad malum, sed rectus, iustus & sapiens. 6. d, & seq. 8. c, & seq.
Fœlix in paradiso. 8. c, 9. b, c, 29. a, b, & seq. 30. e, 34. a, b
Accepti in creatione gratiam gratum facientem. 9. c, 10. a, b, & seq. 13. a, b
Ornamenta eius in paradiso. 13. b, c, & seq.

I N D E X

Eius rectitudo erat donum supernaturale. 15. d, e
 Eius caro ante lapsum non potuit rebellare spiritui, sed Spiritus potuit rebellare Deo. 16. a, 28. c, d, e
 Eius iustitia originalis quomodo potest dici naturalis. 16. a, b, 25. a, b, c, 28. a
 Eius rectitudo etiam partis inferioris, fuit donum supernaturale per se. 16. c, 17. a
 Refutantur argumenta quæ probant teius integritatem fuisse naturalem. 25. a, b, c, & seq.
 Adæ & angelorum ante lapsum qualis gratia. 27. a, b, c
 In statu innocentie quomodo Christi morte non eguerit. 29. b, c
 Eius gratia lætior, nostra potentior. 27. 28. 29. 30. vide per totum.
 Habuit in paradiso angelum custodem. 34. a, b
 Adæ corpus natura fuit mortale, gratia immortale. 34. c, 35. a, b, & seq.
 Adam & Eva quo die creati. 38. b, c, & seq.
 Adam nō est creatus in paradiso, sed postea ibi positus. 40. d, e
 Adam de paradiso expulsus, ne lignum vitæ attingeret. 49. e, 50. a, b, & seq.
 Adamo imperatū fuit, vt de omni ligno paradisi comederet, excepto tantum ligno scientiæ boni & mali. 51. c, 52. a
 Nec Adamum, nec dæmonem scuisse, vbi erat arbor vitæ in paradiso. 51. d, 52. a, b, & seq.
 Adam post peccatum eiectus est de paradiso ne si mansisset in æternam incidisset miseriam. 49. e, 50. a, b, & seq.
 An si Adam non peccasset transferendus fuisset simul ad beatitudinem totus electorum numerus, an successivè. 51. c, 52. b, c
 Adamum prædestinatum fuisse & nunc in cælis esse. 71. c, 72. a, b, 196. c, d, e, 197. a, b, c, 182. a, b, c, & seq.
 Adamum peccando fidem amisisse & hæreticum fuisse. 71. c, d, e, 72. a, b, 182. a, b, & seq. 185. a, b, & seq.
 Adam fuit vas in honorem factum. 133. d, e
 Adam lapsum fuisse à Deo decretum & definitum, & volitum secundum Caluinum & Bezam. 148. c, d, e, 149. a, b, & seq. 155. b, c, 157. a, b, 159. c
 Adam per liberum arbitrium potuit cadere vel non cadere. 155. c, d, & seq. 157. e
 Adam lapsum potuit Deus vel iuste punire, vel misericorditer liberare. 155. d, & 157. e
 Adamus naturam in se vitiauit. 158. c, 234. b, 236. b
 Adamum non peccasse, nec peccare, vel ad peccatum tentari potuisse: error. 167. a, b, c
 Adamum tantum admonitum, non aliqua lege prohibitum ne comederet de ligno scientiæ boni & mali. 167. a, b, & seq.
 Adamum fuisse vera lege prohibitum, ne comederet de ligno scientiæ boni & mali. 167. b
 Gustando grauitè peccasse. ibid. b, c
 Grauitè punitum fuisse. ibid. 175. a, b
 Adam in paradiso non erat sub lege. 169. d
 Non erat sine lege. ibid.
 Erat in lege. ibid.
 Adæ tentatio in paradiso. vide tentatio.
 Adam in paradiso, qualibus Dei præsidij instructus. 170. e
 Adam fuit in Diabolo tentatus, vt (quod potuit) superest hostem gloriosius triumphasset. ibid. & 172. a, b, 175. a, b
 Adam non cognouit Euam, nisi postquam eiectus est ex paradiso. 174. e
 Adam & Eva perfecti in statura creati sunt. ibid.
 Statim gignere potuissent. 174. e
 Adam habuit scientiam infusam à Deo. 175. a, 180. d
 Adam videns Euam comedentem de pomo verito & non morientem, ipse etiam comedit persuadens sibi quod non moreretur. 183. e, 184. a, b, & seq.
 Adam non fuit seductus, sed alia ratione errauit. 183. d, e, 184. a, b, cum seq. 185. b, c, d, & seq.
 Adam quomodo dici potest seductus. 185. b, c, & seq.
 Adam in tribus errauit, & quare. 186. b, c, d
 Adam habuit hostem debiliorem. 190. b
 Adam præceptum ab ipso Deo immediatè accepit, Euam ab Adamo audiuit. 183. b, 190. c
 Adam non agnouit culpam suam. 190. c
 Adam grauius reprehensus à Deo, quàm Eva. ibid. e
 Adam & Eva poena multari. ibid.
 Adam & Euam damnatos esse, hæresis Tatiani. 196. b, c, & seq.
 Non esse damnatos probatur ex traditione. 196. c, d
 Adæ & Eux Deus non maledixit, vt serpenti. ibid. e
 Adam ibi sepultus, vbi Christus passus. 197. a, b
 Adam Christi sanguine saluatus. ibid.
 Adæ cadaver Christi sanguine aspersum, anima saluata. ibid.
 Nomen Adam variè accipitur. 198. b, c
 Adam tales genuit qualis ipse post peccatum fuit. 231. d, e
 Adam quoad animam fuit iustificatus à peccato antequam filios generaret. 248. a, b, & seq.

Adam factus ex terra nondum maledicta. 256. b, c
 Adam quomodo forma Christi. 256. b, 268. d, e
 Adam si non peccasset, in omnes posteros transmisisset iustitiam originalem. 269. b, 270. a
 Adæ voluntas fuit quodammodo totius nature. 346. a, b
 Adam ante peccatum cognouit rerum omnium naturas. 387. e, 388. a, b, & seq.
 Adam rebus omnibus nomina imposuit. 48. c, 387. e
 Adam non peccante rãtum certus numerus prædestinatorum fuisset nasciturus. 473. d, e, 500. e, & seq.
 Adæ liberum arbitrium, & nostrum differunt. 662. a, b, c, 663. a, b, & seq.
 Adam peccando, Deus iudicando nos condemnat. 805. b
 Adamum liberare à Dæmone valdè consentaneum fuit. 196. c, d, e, 197. a, b

Adæ peccatum.

Per Adæ peccatum totum hominem factum esse deteriorem. 5. c, 9. a, b, c, 10. b, c, 28. c
 Adam non amisit peccando liberum arbitrium. 1. c
 Amisit tantum dona supernaturalia. 1. c, 8. b, 17. a
 Nihil amisit secundum Pelagianos, liberum arbitrium secundum Lutheranos. 1. b, c, & seq.
 Non amisit imaginem Dei, sed similitudinem. 8. d
 Adæ peccatum est causa cur erubescimus nudi. 8. e
 Dicit potest naturale. 28. a
 Naturam in se vitiauit. 158. c, 234. b, 236. b
 Adæ fuit voluntarium, nobis naturale. 158. d, e
 Adæ primum peccatum non fuit quod antevertit esum ligni scientiæ. 174. c, d, e
 Non fuit intemperantia, nec immoderatus amor coniugis. 174. d, e
 Fuit infidelitas secundum Lutherum & Caluinum. 175. c, d, 177. c, 178. c, d, & seq. 179. a, b, c
 Fuit superbia. 175. c, 176. a, b, 177. c, d, e, & seq. 190. e
 Probatur ex Patribus. 176. a, b, c, & seq.
 Primi etiam angeli fuit superbia. 176. b
 Adam per primum peccatum amisit originalem iustitiam. 176. c, d
 Adæ primū peccatū fuit superbia occulta. 176. e, 177. a, b, 180. b
 Fuit superbia quia voluit esse Deo similis. 177. b, c, 180. b, c, 181. a, b, 186. b, 188. e
 Hæc superbia habuit initium à nullo errore, sed à sola inconsideratione. 181. c
 Adam paulatim seductus est, vt per amorem sui perueniret ad contemptum Dei. 181. d
 Eius primum peccatum non potuit esse veniale. 187. c, d, e
 Fuit grauius peccato Eux absolutè. 188. c, d, & seq. 189. c, e, 190. b
 Secundum aliquos fuit æquale. 188. c, 189. c
 Continuit septem actus malos. 179. a
 Grauius læsit humanum genus, quàm Eva. 189. c, 190. a
 Adam causa, Eva occasio perditionis nostræ. 189. e
 Adam non audire, sed docere Euam debuit. 190. b
 Adæ peccatum quomodo grauius, quomodo non. 190. d, e, 191. a, b, & seq.
 Non fuit absolutè omnium grauius. 190. d
 Non fuit odium Dei. 190. e
 Fuit ex triplici capite grauius, ex facilitate magna non peccandi, ex eo quod habuit tantum vnum facile præceptum, & quod facile erat illi non peccare. 190. e, 191. a, b, & seq.
 Quàm magna & manifesta beneficia à Deo accepit, quam ingratus extitit. 191. b
 In eo omnes in initio peccauerunt. 191. d, e, 202. a, & seq. 235. a, c, e
 Adæ peccatum non nocuit posteris secundum Pelagium propagatione, sed exemplo. 200. c, 201. a, b, & seq.
 Refuratur ex quinto capite ad Romanos. 206. a, b, cum seq.
 Adæ peccatum propagatum cum natura. 210. c, d
 Potest dici vnum & plura. 214. c, d, 225. c
 Adam peccans in se, omnium personam gerebat. 211. a, 235. c, 250. e, 251. a, b, & seq.
 Adam non Eux causa primaria originalis peccati. 225. d, 229. d, e, 230. a, b, c, 251. a, b, c, & seq.
 Adæ peccatum non Hecæ traducitur in posteros. 225. d, 234. b, c, 235. a, b, & seq. 249. b, 346. b
 Adæ animæ prius vitio infecta quæ caro. 249. d, e, 250. a, b, & fa.
 Adæ peccatum solum, non etiam proximorum parentum, transmitti ad posteros. 268. b, c, d, & seq.
 Adæ peccatum omnibus commune. 346. c
 Perfectissimè voluntarium. 665. a, b, c, 666. a, & seq.
 Poena nullius peccati. 664. d, e
 Nostrum per generationem perductum. 840. c, d
 Adæ peccato amisit homo imperium in cætera animalia. 385. b, c, d

<i>Adolescens.</i>			
Adolescentes præcipientes in malum feruntur, quàmprimùm accedit vsus rationis.	29 d, e		
Etiã in puris naturalibus fuissent proni & præcipientes ad malum.	29. e		
Infantibus libidine.	380. c. e, 381. e, 382. c, 383. c		
De adolescente diuite XIX. capite Matthæi.	914. c		
<i>Egrotus.</i>			
Ægroti nunquam sunt contenti.	382. c		
<i>Arvus.</i>			
Ærius quid senserit pro Missa in remedium defunctorum.	1232. c, d, & seq.		
<i>Æstas.</i>			
Æstas non est apta ieiunijs.	1145. d		
Æstatis nimius calor exigit cibum modicum, sed frequetem. ibid.			
Tum pisces facillè putrescunt, multi tum labores, multæ ægritudines.	ibid.		
<i>Agricola, Agricultura.</i>			
Agricolarum labor plurimus in Autumno potissimùm.	1145. d		
Agricultura necessaria est.	1030. b		
<i>Albigenses.</i>			
Albigensium error circa peccatum originale.	201. c		
<i>Amicitia.</i>			
Amicitia inter homines non debet, nec solet dissolui pro leui qualibet offensione.	86. c, d		
Amicitia oritur ex similitudine non naturæ, sed morum.	423. b		
Eius firmamentum inter nos, & Deum.	ibid.		
<i>Amor.</i>			
Amor sui radix & causa omnium malorum.	380. b, c, d		
Amor Dei oritur ex ordinato amore sui.	695. e, 696. a		
Est actus maximè meritorius.	535. b		
Amor sui inordinatus est cupiditas.	696. a		
Parit contemptum Dei.	bd.		
Amor sui ordinatus est Dei donum.	ibid.		
Amor sui facilis.	696. d, e		
<i>Anabaptista.</i>			
Anabaptistæ cum Pelagianis dicunt, mortem quidem corporis trahi per generationem ex Adamo, non tamen peccatum quod est mors animæ.	201. b, c, d		
Docet infantes non baptizandos, quia carent peccato originali.	ibid. b, c		
Anabaptistæ ex Lutheranis promanarunt.	102. a		
<i>Angelus.</i>			
Angeli quomodo Deo adhaerant.	26. b, c		
in Angelis Deus simul condidit naturam, & largitus est gratiam.	ibid. c		
nec Angeli, nec homines sine gratia meritum habere poterunt.	26. e		
Angeli & primus homo qualem gratiam habuerint ante lapsum.	ibid. e		
Angelorum custodia.	34. a		
Angeli custodierunt paradysum, ne homines intrarent post peccatum Adæ.	40. e, 50. b, c		
Angelos modò non custodire paradysum, ne homines intrèr.	41. e, 42. a		
Angeli veri & sancti custodierunt paradysum.	48. b, c		
Angelorum tempus, via, & meriti fuit breuissimum.	51. a		
Angeli & animæ fiunt malæ, cum à Dei bonis deficiant.	122. a, b, & seq.		
Angelos & homines similiter relictos sibi cum libero arbitrio in creatione.	115. c, d, e, 157. c, 171. c, 538. e, 545. b, c, & seq.		
Angelus malus in paradiso bonum hominem tentauit.	170. d, e, 171. a, b, & seq.		
Deiicit.	171. b		
Angeli boni, vel mali loqui possunt per ora animalium brutorum.	173. e		
Angelorum primum peccatum superbia.	176. a, b, 178. a, b		
Angelus commisit primum omnium peccatum.	176. b, 207. a, 209. d, e		
Angeli non sunt formæ cœli.	240. e		
Eodem instanti creati & gratia imbuti.	259. a		
Immortales per participationem.	261. e		
Naturaliter incorruptibiles.	274. a		
Sunt substantialiter immutabiles.	ibid.		
Angeli naturæ præstantioris quàm homines.	502. b, 538. e		
Angeli præpositi singulis gentibus.	458. a		
Iuuant & promouent bonas hominum voluntates.	468. a		
Angeli & homines diuersa ratione prædestinati.	473. c		
Angelorum maior pars ad vitam prædestinata fuit.	548. a, b		
Angelos gratis esse, & electos, & prædestinatos.	500. d, 501. a, b, & seq.		
Angelorum & hominum electio, siue reprobatio, quomodo differunt.	500. c, d, e, & seq.		
Angeli mali partim ex Dei voluntate, partim ob præuisa peccata reprobati.	501. c, d		
Angeli prius ad gloriam prædestinati, quàm eorum opera præuisa.	501. b, c		
Angelorum reprobatio negatiua non pendeat ex præuisione peccati.	501. b		
Reprobatio positiua, vel damnatio fuit ex peccatis præuisis.	501. c		
Angelorum beatitudo ex beneficio gratiæ.	502. a		
Angelorum & hominum dignitas in ordine ad gratiam & gloriam quomodo differt.	502. b, c		
Angeli homines natura inferiores, gratia & gloria æquales.	502. b, c, d		
Angelis tãtum data est gratia habitualis, non autem excitans.	502. c, d		
Angelos habere liberum arbitrium.	538. e		
Angeli simul causam, & effectum cognoscunt.	543. c		
Angeli & homines æternam prouidentiam, velint, nolint, sequuntur.	545. c, d		
Angeli beati quale habeant liberum arbitrium, respectu finis ultimi.	618. d		
Quale, respectu mediorum.	ibid.		
Angeli boni benefaciunt, non tamen augetur eorum præmium essentiale.	628. d, e		
<i>Anima.</i>			
Anima hominis sedes peccati.	237. c, d, 249. e, 250. a, b, c, 283. c, 292. d, e, 308. d, 316. e		
Animæ rationalis origo.	237, 238. a, b, & seq.		
De origine animæ sententiæ sex.	237. c, 238. b, c, & seq.		
Animas humanas esse particulas substantiæ Dei.	238. a		
Quos habuerit sectatores.	ibid.		
Refutatur & damnatur vt hæresis.	238. a, b		
Anima humana mutabilis in malum per peccatum. In bonum per gratiam.	238. a, b, c		
Anima tribus modis potest à Deo produci.	238. b, c		
Animæ bestiarum spiritus vocantur tertio capite Ecclesiastæ.	238. c		
Animæ humanæ ex nihilo creatæ.	238. c, 245. b		
Animæ humanæ omnes simul à Deo creatæ, & quomodo in corpora detrusa, error Origenis ex Platone decerptus.	238. c, d		
Reijcitur & condemnatur hic error.	238. d, e		
Animas non esse detrusas in corpora tanquam in carceres, probatur multis rationibus.	238. d, e, & seq.		
Anima quomodo in corpore tanquam in carcere.	ibid. c, & 239. d, e		
Animæ humanæ quomodo creatæ omnes simul.	240. a, 241. d		
Non prius factæ quàm in corpore infusæ.	240. b, c, 241. a		
Anima est natura imperfecta, pars ac forma hominis.	240. b, c, d		
Naturaliter coniungitur cum corpore.	240. c, d, e, 360. e		
In corpore non intelligit sine phantasmatis.	240. e		
Eius conditiones in corpore.	ibid. 241. d, e		
Animarum vt corpus à patre generari vel traduci, error Tertulliani & Apollinaris.	241. e, 242. a		
Refutatur & condemnatur.	242. a, b		
Animæ bestiarum materiales ex materiaeductæ.	242. b, 245. c, 250. d		
Animæ hominum immateriales à Deo creatæ.	242. b		
Anima, vitæ principium.	242. d		
Anima primi hominis non educta ex materia, sed à Deo creata ex nihilo.	242. c		
Animæ non propagantur ex parentibus, sed creantur à Deo.	243. a, b, c, 245. c, Probatur ex Patribus. ibid. b, c, & seq.		
Rationibus.	244. c, d, & seq.		
Anima aduenit perfecto corpore.	243. d		
Animæ hominum sunt immortales, est principium fidei.	244. c, d		
Per se subsistunt.	244. d		
Animæ pecudum per se non subsistunt, sed à corpore pendent, quo pereunte pereunt.	ibid.		
Anima humana est forma corporis.	240. c, d, e, 245. b		
Sæpe accipitur pro toto homine.	245. d		
Tum creatur & infunditur, cum factus in utero præparatur ad animationem.	246. e, & seq.		
Non inficitur à carne.	249. b, c, & seq.		
Inficitur per coniunctionem cum carne ex Adamo tracta.	250. a, c		
Non trahitur ex Adamo.	250. a, b, c		
Potest eodem instanti creati, & gratia repleri.	259. a		
Animæ primorum parentum simul creatæ & gratia imbutæ, sicut & anima Christi.	ibid.		
Anima beatæ Virginis fuit in primo instanti creationis sine peccato.	256. a, b, c, & seq. 257. a, b, & seq. 259. d, e, & seq.		
Anima rationalis non est naturaliter corruptibilis, nec substantialiter mutabilis: est vna & impartibilis, varios habens gradus.	274. a, b		

Anima Christi eiusdem speciei cum animabus nostris. 274. c, d
 Animæ non carni dantur præcepta. 301. b, c, 311. c
 Anima in corpore tanquam in vase vitiatò corrumpitur. 341. d, e
 Animæ separatæ imperfectè intelligunt. 364. d, 379. d
 Post resurrectionem corpora sequuntur animas, non contrà. 366. d
 Animam esse immortalem naturaliter cognoscimus. 381. b
 Animæ pars inferior læsa ab originali peccato. 381. d, e, 382. a, b, c, & seq.
 Animæ inferioris partes & potentia. 382. d
 Animam immortalis corpus immortale desiderat. 384. b, c
 Animæ peccatricis descriptio. 414. c
 Anima quomodo trahitur & allicitur ad Deum. 442. b, c
 Anima hominis imago Trinitatis. 515. b, 522. a, b
 Habet liberum arbitrium. 515. b, 627. a, b, c, & seq. vsq; ad 675.
 Animam sibi, corpus animæ subiecit Deus. 661. c
 Anima nostra separata naturaliter propendet ad corpus, neq; tamen naturæ viribus potest cum corpore coniungi. 695. d
 Anima rationalis differt ab omnibus alijs formis: vi gratiæ excitantis & adiuuantis disponitur, vt ei gratia iustificatiõnis diuino munere infundatur. 722. b, c
 Anima iusti sponsa Christi pulcherrima. 825. c

Animantia.

Animantia rationis expertia fuissent cum homine in paradiso, si non peccasset. 47. b, c, d
 Bruta non sumpsissent de fructibus arboris vitæ. 47. c, d
 Bruta non habuissent immortalitatem si de ligno vitæ gustassent. 47. d, e
 Animantia bruta per se loqui non posse. 173. e, 1049. b, c, d
 Per animantium brutorum ora angeli boni vel mali, loqui possunt. 173. e
 In animantibus cor primum incipit viuere, & vltimum desinit viuere. 179. e
 Animantia bruta quare peccare non possunt. 163. d, 322. c, 338. c, 513. e, 706. d, 655. d
 Omnia homini obedire debent. 329. c, 385. c
 Bruta quot gradibus inferiora hominibus. 338. c, 339. a
 Nulla erunt amplius post diem iudicij. 360. b
 Bruta multa mala patiuntur ex conditione naturæ. 372. d
 In qua re homines superant. 378. d, 384. c
 Nulla tam inconstantia, quàm homo. 382. e
 Cur non obediunt homini. 385. a, c, d, 389. a, b
 Ijs homo ad commodum suum vtitur. 385. c
 Non timebant Adamum, nec contra ante peccatum. 385. d, 389. a, b
 Cur quibusdam sanctis viris mansuetè obediunt. 389. b, 1049. b, c, d
 Animantium brutorum appetitus cur ad vnum determinatur. 519. e, 520. a, b, & seq.
 Animantia bruta habere, quid simile libero arbitrio, videntur habere rationem. 537. c, d, e
 Quenam sit suprema animantium potentia. 538. b
 Habent conditionalem libertatem, absolutam necessitatem, homines contrà. 538. b, c
 Omnia eiusdem generis eadem habent operationes. ibidem.
 Animantia bruta habent libertatem à coactione. 627. b, c, 654. c, 655. d, 656. c
 Nihil possunt mereri. 660. b
 Animantia bruta in quem finem creata. 1097. c, 1107. c, 1108. a
 Non solebant comedi, nisi post diluuium. 1108. a
 Aliqua ad nihil vtilia videntur. ibidem.

Animus.

Animorum dispositiones sequuntur corporum complexionem. 340. e
 Animi dolor & pœna sensus quomodo differunt. 375. a, b, c, & seq.

Antichristus.

Antichristi signa. 1065. e

Apostasia.

Apostasia non fuit prior, quàm superbia in Angelis & Adamo peccantibus. 176. d

Apostolus.

Apostolos habuisse omnia dona. 432. e
 Apostoli obseruabant eadem orationis horas, quas nunc obseruamus. 1067. b
 Primi fuerunt, qui in lege noua relicta cura sæculariũ rerum orationi vacarunt. 1086. c
 Apostolorum ieiunium & abstinentia. 1100. a, 1136. a

Apostoli in suo consilio quosdam cibos prohibuerunt. 1105. c, 1108. d, e, 1109. a, b, & seq.
 Apostoli quædam ieiunia instituerunt. 1106. b, c
 Apostolica traditio est, quadagesimam ieiunare. ibid. 1134. b
 Apostoli quando infirmi, quando fortes. 1112. d, 1113. a
 Ab Apostolica traditione suat illa quæ in vniuersa Ecclesia feruantur, & in nullo Ecclesiæ consilio instituta inueniuntur. 1136. d, 1149. c, d
 Apostolos non præcepisse ieiunium quatuor temporum. 1151. b
 Apostolicas constitutiones nihil nisi verum continere, non tamen ab omnibus recipi. 1159. d
 Apostolici quidem hæretici negarunt licere Christianis diuitias possidere. 1178. c

Appetitus.

Appetitus inferior in Adam ante lapsum fuit subditus rationi & parti superiori, vt etiam ratio & pars superior Deo. 13. b & seq. 15. e, 29. c, d, 178. b, 187. e
 Appetitus inferior, & superior sibi mutuo repugnans in homine post lapsum Adæ. 15. e, 17. a, b, & seq. 29. d, 381. e, 387. a
 Carnis obedientia ad spiritum non fuit in primo homine naturalis, sed supernaturalis & gratuita. 15. d, e, 16. a, b, & seq. 22. e, & seq.
 Appetitus inferior in primis parentibus non potuit repugnare rationi, nisi prius repugnaret ratio Deo. 174. e, 178. b, 187. d, e, & seq.
 Appetitus carnis sæpè præuenit rationem. 187. d, e, 297. e
 Irascibilis in homine qualis sit, & qualis esse debeat. 380. d, e, & seq. 381. e, 382. e, 383. a
 Concupiscibilis quantum imperium habeat in rationem. 380. c, 381. d, e, 383. b, c
 Inferior peccato debilitatus. 427. b
 Rationalis est voluntas. 518. e, 520. d, e
 In bestijs ad vnum determinatus. 519. c, 520. e
 Sua natura est capax libertatis. 521. a
 Appetitiuæ & apprehensiuæ potentia discrimen. 521. a
 Appetitus animalis, rationalis & inanimis quomodo differunt in ordine ad acquisitionem finis. 537. b, c
 Appetitus semper sequitur cognitionem. 567. c, d
 Appetitus inferior natura apta est obedire, superior imperare, inferior tamen potest reluctari. 604. d
 Superior imperat inferiori non despotico, sed politico imperio. 604. d, e, & seq.
 Appetitus inferior superat superiorem, quatuor de causis. ibid.
 Appetitus inferior multis annis viget ante superiorem. 604. e
 Inferioris obiecta sunt præsentia, superioris futura. ibid.
 Illa viciniora, hæc remotiora. ibid.

Aqua.

Aqua post diem iudicij cooperiet totam faciem terræ. 360. a, b, c
 Aqua initio totam terram ambebat. ibid.
 Aqua quare Dei iussu in vnum locum congregata. ibid. c

Arbor.

Arbor vitæ, vide lignum vitæ.
 Arbor scientiæ boni & mali. 48. c, 49. a, 174. c
 Arborea in paradiso duæ mirabiles. 49. e
 Arbor scientiæ, arbor mortis. ibid.
 Arbor scientiæ natura sua non poterat tollere ab Adæ immortalitatem. 167. b, c
 Arbor scientiæ quid mysticè possit significare. 174. c, d
 Arbor scientiæ erat quoddam bonum. 174. c, d, 340. b, 659. a, b, 167. a, b
 Arboris scientiæ esus non ad tempus, sed in perpetuum erat prohibitus. 174. d

Arnobius.

Quo tempore floruerit. 659. d, e
 Arnobij fuerunt duo. ibid.

Asina.

Asina Balaam, vt habetur Num. 22. loquuta est Deo volente. 173. e, 1049. c

Attentio.

Attentio in horis canonicis recitandis est triplex. 1085. a, b, c, & seq.

Auaritia.

Ex auaritia quæ vitia oriuntur. 1165. e
 Auaritia radix omnium malorum. 1166. a

Augustinus.

Augustinus non erat author quæstionum noui & veteris Testamenti. 12. b, c
 Compositi canones Concilij Mileuitani. 83. a
 Orauit pro matre defuncta. 96. d, e
 Quare scripserit tres libros de libero arbitrio. 124. a, b
 Probat ex traditione Adamum esse saluatum. 196. d
 Senex scripsit quatuor libros de origine animæ. 246. d
 Post libros in Genesim, & epist. ad Optatum. 247. c
 Quod studens non intellexit, Deum orauit, vt intelligeret. 247. b, c, d, & seq.
 Laudatur à Papa Cœlestino. 479. a, b, c,
 Eius doctrina de prædestinatione approbatur. ibid. c, d
 Eius doctrina de gratia & libero arbitrio commedatur à Leone Papa, recipitur in Concilio Arausicano ibid. c
 Omnia eius scripta approbantur à Gelasio Papa in Concilio LXX. Episcoporum, & damnantur contra sentientes. ibid. d.
 Non scripsit librum de prædestinatione, & gratia. 492. d
 Iuuenis scripsit libros ad Simplicianum. 493. c, 494. c
 Senex ad Sixtum & Paulinum. 494. b, c
 Augustinus post Chrysoctomum, & ante Prosperum scripsit. 633. a
 Eodem tempore scripsit librum de correptione & gratia, & librum de gratia & libero arbitrio, & epist. 46. ad Valentinum. 635. c, d
 Laudat Chrysoctomum. 653. c
 Enumerat errores Tertulliani. 655. c
 Commendat S. Hilarium. 656. b
 Innocentium Papam I. 658. d
 Enumerat errores Pelagij. 668. b, c
 Quos libros scripserit antequàm factus sit Episcopus, quos postea. 704. b

Autumnus.

Autumnus non est aptus ieiunijs propter plurimos labores agricolarum, & varias ægritudines. 1145. d

B.

Balaam.

Balaam asina loquuta est. 173. e, 1049. c
 Balaam multa de Christo verè prophetauit. 432. c

Baptismus.

Baptismus necessarius infantibus. 218. c, d, & seq.
 Omnibus omnino necessarius. 219. b, c, & seq. 269. c, d
 Baptismi exufflatio, exorcismus & cæremoniz. 211. b, c, 357. d, e, 358. a, 818. c
 Datur in remissionem peccati. 221. a, b
 Est regeneratio ex aqua, & Spiritu sancto. ibid. 317. a
 Baptismi forma. 221. a, b
 Honores. 230. c, d
 Est fornax decoquens sordes peccati. 231. b, c
 Baptismo non solum condonantur peccata, sed etiam infunditur gratia, ornatur anima. 233. a, b, 299. b, c, d, e
 Est Sacramentum fidei. 254. b
 Eius effectus, vel fructus. 299. e, 300. a, 414. a, b, & seq.
 Omnia tollit peccata, non tamen omnes infirmitates. 316. c, & seq. 312. b, c, d, 325. a, b, & seq. 330. c
 Baptismus adutorum, & paruulorum inter se comparantur. 325. b, c, 411. c
 Baptismatis vnda signo crucis consecratur. 351. e
 Quomodo restituit originale iustitiam. 353. a, b
 A laico aliquando debet conferri. 357. a, b
 Aufert homines de potestate diaboli. 358. a
 Est vnicum instrumentum, quo paruulis applicatur redemptio Christi. 362. d, e
 Sine Baptismo moriuntur tria genera hominum. 366. d, e
 Baptismo Christus induitur. 372. a
 Infunditur habitus, gratiæ, & virtutum. 411. b, c, & seq. 424. a
 Est natiuitas secunda. 413. c, 414. e
 Infantes, amentes, dormientes quandoque iustificat. 415. e
 Non confert actualem, sed habitualement iustitiam. 416. a, b
 Est renouatio & regeneratio. ibid.
 Baptismus sanguinis. 496. b
 Baptismus in voto. 682. e, 683. a
 Non iustificat sine fide. 798. b, c
 Immersio & emerisio quid significant. 818. c, d
 Inualidus quando. 882. a, b, c, & seq.
 Recenter baptizati statim morientes saluantur. 912. b
 Baptismi cæremoniz antiquæ. 979. b

Beatitudo.

Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus. 359. b
 Ad beatitudinem requiritur loci commoditas. 360. a, b
 Beatitudo naturalis requirit perfectionem virtutum moralium. 68. c, 360. d
 Beati quibus nominibus vocentur. 361. a
 In adeptione vltimi finis consistit. 378. c
 Beatitudo huius vitæ in virtute perfecta consistit. 381. b
 Vix cuiquam curæ est. ibid.
 Nunc est donum gratiæ, fuisset merces meriti, si Adam non peccasset. 502. d
 Quomodo liberè, & quomodo necessariò eam appetimus. 511. a, b, c, & seq.
 Beati non sunt liberi circa visionem diuinam. 575. a
 Confirmantur in actuali amore Dei & proximi. 623. a, b
 Quomodo habent arbitrium, à necessitate liberum, vel coactione respectu finis & mediõrum. 628. d, e
 Beatorum præmia non sunt æqualia 904. c, d, e, 905. a, b, & seq.
 Beatitudo merces meriti tribuitur misericordiam. 978. e, 979. a
 Beatitudinis amor spem omnem præcedit. 987. a
 Beatitudo longè superat actionem nostram meritoriam. 1016. b, c, 1017. a, b, c, & seq.
 Beatitudo obiectiua est ipse Deus. 1016. d
 Beatitudines Euangelicæ. 1035. c, d

Benedictio.

Benedictio Dei dat fecunditatem. 194. c, 1030. a, b, & seq.
 Quantam vim habuerit in Virgine Maria. 238. b, c, & seq. 236. a, b, c, d, & seq.
 Benedictiones ciborum & mensæ. 10. 8. d, e, & seq.
Beneficia.
 Beneficia Dei in nos non sunt tam perfecta quàm ea, quæ dedit Adæ. 191. b, c, d
 Sunt gratiæ. 406. a, b
 Communia sunt iustis, & impijs. 857. c, d
 Non sunt amores aut odij Dei certa indicia. ibid.
 Deus aliquando ea dat peccatoribus ad misericordiam, aliquando ad iudicium. 138. a

S. Bernardus.

S. Bernardus omnia sua scripta subijcit auctoritati & examini Romanæ Ecclesiæ. 265. b, c

Bonum.

Bona nostra, & Dei sunt & nostra. 125. e
 Bonum, est in nullo deficere. 127. b
 Bonum ex integra causa. 111. a
 Est solum obiectum voluntatis. 112. e, 127. e, 178. d, 509. b, c, 531. c, d
 Bona quædam simul expectari non possunt. 521. a
 Bonum cognitum, est causa finalis amoris. 529. d, e
 Bonum morale, est melius obseruatione præcepti secundum substantiam operis. 605. d, e
 Non potest cum peccato fieri. ibid. d
 Est congruum naturæ. 610. e
 Naturaliter appetitur & cognoscitur. 611. a
 Boni homines inter opera bona habent aliqua mala. 614. d, 619. b
 Bonum opus propriè tantum est illud, quod est meritorium gratiæ & gloriæ. 620. c, d
 Bonum morale est quidquid non est peccatum. 620. c, e
 Bona omnia sunt à Deo. 621. a, b, c
 Bonum moraliter præcipit & consulit Deus. 622. d
 Bonum meritorium gratiæ & gloriæ maius habet auxilium à Deo quàm bonum morale. 622. e
 Bona opera non prohibentur præter fidem in iustificatione, contra Lutheranos. 1104. e

C.

Cain.

Cain à Deo derelictus conuerti non potuit. 461. a
 Excusando se auxit peccatum. 655. a

Caluarina.

Caluarina à Cranio Adæ nomen accepit. 197. b

Cantus.

Cantus secundum errorem cuiusdam Hilarij ab Ecclesia excludendus. 1075. a, b, & seq.
 Cantus approbatur exemplo Angelorum & David. ibid. d
 Item exemplo Christi, & discipulorum Pauli & Silæ. 1076. b, c
 Cantus finis. ibid. c, 1078. b, c, & seq.
 Cantus probatur ex Concilij. ibid. d, e, & seq. ex Patribus. 1077. a, b, & seq. Ratione. 1078. b, c
 Cantus funebris probatur. 1077. c, d
 Cantus in Orientalibus Ecclesijs primus, tum in Mediolanensi Ecclesia, deinde in alijs. 1077. c, d, e

INDEX

Torus populus quomodo solebat in Ecclesia cantare. 1077. c
1078. a
Cantus in Ecclesijs Gallia ante Ambrosij tempora. ibi. 1078. a
Cantus vtilitates, & effectus singulares enumerantur. 1078. b,
c, & seq.
Cantatio est oratio. 1081. b
Cantus & inflectio vocis affectum supplicantis indicat 1081. b
Organa & instrumenta musica quo tempore, & quare in Ec-
clesijs primùm instituta. 1081. c, d, e
Cantantibus laudem Dei Angeli cantando respondent. 1085.
c, d
Carnis esus seminarium est libidinis. 1097. c, 1098. a

Charitas.

Charitas anima vitæ. 425. c
Charitas finis præcepti. 68. e, 87. b, cum se. 89. d, e, 95. b, c, 767. d
Charitas est vera perfectioque iustitia. 98. c, 420. c, 427. b, 597. a,
823. c, 824. c, 428. d, 847. c, d, 1052. c
Charitatem, qui violat totam legem violat. 89. d
Dilectio Dei ex toto corde duplex. 68. c, d, & seq.
Amori Dei nihil præferendum. 190. c
Charitas virtus excellentissima. 190. c, 423. c
Eius habitus à solo Deo infunditur & conseruatur. 352. c, 353. a
Expellitur ab actu peccati mortalis. 353. a
Charitas nostra non facit nos alijs caros, sed alios nobis.
419. c, d, 426. e
Est virtus qua diligimus, non qua diligimur. ibid. & seq.
Potest esse ratio cur ab alijs diligamur. 419. c, d, 426. e, 430. a, b, c
Charitate Deum habemus carum, gratia grati sumus Deo.
419. c, d, 423. c, 425. d, e
Charitatis laudes enumerantur. 421. c, 422. a, b, & seq.
Prodest sine cæteris virtutibus, cæteræ sine ea nihil. ibid.
Charitate maritatur anima Deo. 422. a, 423. b, c
Charitas est vestis nuptialis. 422. b, 767. b
Maximè nos euehit ad participationem esse diuini. 422. c,
423. a, b, & seq. 425. d
Dat animæ esse quoddam supernaturale. 422. c, 425. c, d
Est regina virtutum. 423. b, 427. a
Est effectus benevolentia Dei. 425. c, 426. a
Est fructus Spiritus sancti. 426. a, b
Charitatis effectus qui. 427. a, 847. d
Quomodo est donum vniuersale. 427. a, b
Est radix omnis meriti. ibid. 429. c
Nullum secum patitur peccatum mortale. 427. b
Non est ipse Spiritus sanctus, sed habitus nobis inhærens.
426. c, & seq.
Est qualitas creata. 427. d, e, 429. c
Actualis & habitualis discrimen. Probatur ex Scripturis. 427.
e, Ex Patribus. 428. d, e, Ratione. 429. b
Charitate nihil magis voluntarium & iucundum. 429. b, c
Charitate efficiamur filij Dei. 429. e, 757. d
Charitas qua nos Deus diligit, & ipse Deus. 430. b
Charitas actualis est effectus nostri liberi arbitrij. 431. b
Charitas nihil prius gignit quàm gaudium & pacem. 829. e
Charitatis officia omnibus in hac vita exhibenda. 456. a, b, &
seq.
Charitas in beatis ad necessitate determinat voluntatem.
570. a
Naturæ viribus acquiri non potest. 597. a
Non solet esse otiosa. 708. a
Est consummatio iustificationis. 757. a, b, c, & seq. 812. b
Differt à fide, oritur ex fide. 767. c
Assimilatur igni. 768. b, c
Est finis vitæ. 776. a, 1007. c
Est forma fidei. 812. a, 1007. c
Inchoata inchoat iustitiam, perfecta perficit. 812. d, 823. d
Est forma extrinseca fidei, non intrinseca. 813. c
Est summa religionis Christianæ. 813. d, 814. a
Summum Christi beneficium. 813. d, 814. b
Charitatis & fidei præcepta ad legem pertinent. 813. c, 814. d
Charitatis & fidei Spiritus ad Euangelium. 814. c, d
Charitas Martyrum est maxima. 813. d
Charitatis perfectio in hac vita quanta. 823. c, d, & seq.
Charitatis habitus continet eminentem in se omnes virtutes.
846. c
Charitas petit mutuum charitatem. 847. d, e
Dilectio inimicorum maximum diuinæ gratiæ signum. 823. a
Charitatis fructus. 889. d, e
Efficacia. 902. b, c, d, 904. a
Charitas in quo differt ab omnibus alijs virtutibus. 902. d,
903. e
Facit iugum Christi suauis. 922. c, d
Charitas perfecta huius vitæ. 949. d, e, 950. a, b
Charitas nostra quanto inferior charitate beatorum. 953. d, e
Charitatis opera requirit Deus ad vitam æternam. 1007. b

Maximam habent cum æterna felicitate conformitatem.
ibid. b, c
Charitatis obiectum finis vltimus, & summum bonum. ibid. c
& seq.
Charitati tribuntur actus omnium aliarum virtutum. ibid. c, d
Charitas ordinata, licet omnes amet, tamen alios magis, alios
minus. 1050. c
Charitas requiritur vt quis impetret quod orat. 1053. a, b, &
seq.

Charitas qua diligitur Deus.

Charitas qua diligimus Deum, & ab eo diligimur, se mutuò
consequuntur. 430. b, d, & seq.
Dilectio Dei ex toto corde est duplex. 68. c, d, & seq.
Dilectio Dei quot modis accipiatur. 691. c
Dilectio Dei quomodo non est sine gratia & fide præcedente.
692. a
Dilectio Dei duplex. ibid. a, b
Dilectio Dei super omnia, quoduplex. ibid. & seq.
Dilectio perfecta vel imperfecta tribus modis accipitur. 692.
a, b, & seq.
Dilectio Dei est donum Dei, probatur ex Scripturis. 692. d, e,
& seq. Ex concilijs 693. e, & seq. Ex Patribus. 694. a, b, c,
Ratione. ibid. c, & seq. Soluuntur argumenta contraria.
695. c, d, & seq.
Dilectio plenitudo legis. 692. e
Dilectio proximi, charitas Dei. ibid. & 693. a
Dilectio etiam imperfecta est donum Dei, & ipsum initium
charitatis. 693. c, d, & seq. 695. a, b
Dilectio Dei super omnia, vt est auctor naturæ. 694. c
Dilectio Dei super omnia quomodo est naturalis. 695. d
Amor Dei quomodo oritur ex amore sui. 695. e
Quomodo est dispositio ad iustificationem, & prior remis-
sione peccatorum. 760. a, b
Dilectio perfecta non est sine Spiritu sancto inhabitare, con-
tra verò imperfecta. 760. c, d
Dilectionis actus quo diligitur Deus super omnia, quomo-
do opponitur peccato. 848. b

Dilectio qua Deus diligit.

Dilectio Dei est efficax. 415. c
Diligere nihil est, nisi bonum velle. ibid.
Dilectio vult nobis optimum. 423. a
Diligit Deus sui similes. 423. b
Dilectio Dei est duplex. 425. c
Diligimur à Deo vt simus boni vel quia sumus boni. ibid.
428. d, e, & seq.
Dilectio Dei est ipse Deus. 429. a, 430. b
Diligimur à Deo si Deum diligamus. 430. c, d, e
Charitas Dei ignis accendens: nostra, ignis accensus. 430. c
Dilectio Dei nos paulatim iustos facit. 760. c, d

Caro.

Caro quomodo significat totum hominem, quomodo alte-
ram tantum partem. 296. d, e, 338. b, 615. b
Carnis affectus sunt naturales. 300. d, e
Comparantur equo indomito. 300. e, 322. c, d, e
Carni non dantur præcepta, sed animæ. 301. b
Caro non est sedes iustitiæ, vel iniustitiæ, sed anima. 308. c, d
Carnis delectatio quomodo peccatum, quomodo non. 323. a
Carnis opera quæ. 338. b, 615. b
Caro infecta non inficit animam. 340. c
Carnis contra spiritum rebellio. 353. a, b
Caro non est sedes peccati. 247. d, e, 248. b, 292. c, 308. c, d,
316. c
Caro in sacris literis sumitur pro homine carnali. 615. b
Carnis effectus mors. 615. a
Carnis fructus. ibid. a, b, & seq.
Caro accipitur pro parte inferiore. 615. d
Carni in omnibus acquiescere, est peccatum mortale. ibid. d,
& seq.
Carnes animalium terrestrium, & volatiliū, oua etiam & lac
magis delectant, & nutriunt. 1097. a, 1100. e
Carnium esus seminarium libidinis. 1097. c
Carnes quare à Deo creatæ. ibid.
Carnes quare omnino certis temporibus prohibita potius
quàm moderata. 1097. d, e, 1100. e
Carnium esus magis est causa luxuriæ, quàm potus vini.
1101. e
Carnium esus non fuit ante diluuium. 1108. a

Catechumenus.

Catechumenis ab ipso initio traditur decalogus, & symbo-
lum fidei. 588. b, 742. b, 743. c

Catechumeni credunt sanctam Ecclesiam; cuius tamen non sunt adhuc partes. 743. c
 Ante Baptismum symbolum recitant. 743. c
 Romæ singulis annis aliqui in Paschate catechumeni baptizantur. 1146. c

Causa.

Causa Causæ, & causa causati. 164. d, e, 166. a
 Causa alia efficiens, alia deficiens. 162. b
 Causæ multæ concurrunt ad vnum effectum. 162. b, c, 163. c, d
 Causa monstri sola materia, quia illa sola deficit. 162. c, 164. d, 166. b, 554. c
 Claudicationis est sola tibia. 162. c, d
 Vniuersalis, præsertim indifferens licet sit causa causæ, non tamen est causa causati. 164. d, e, 166. a, b
 Secunda abutens bono influxu causæ vniuersalis, detorquet ad malum. 166. a, b, & seq.
 Qui sciens, & volens causa est actionis, cum qua est annexa deformitas, peccat; quomodo hoc intelligendum. 166. b, c
 Causæ particulares verè concurrunt ad actionem malam. ibid. c, d
 Vniuersales concurrunt ad actionem indifferentem. ibid. d, e
 Secundæ verè & proprie operantur. 554. b
 Habent ideo virtutem operatricem. 554. c
 Causæ secundæ nihil possunt operari sine concursu Dei. 554. d, e, & seq.
 Primæ & secundæ ordo in operando. 578. d
 Principalis, & instrumentalis ordo in operando. 579. a, b, & seq.
 Causæ rerum omnium sunt quattuor. 727. a, b, c
 Causa formalis designatur voce P E R. 802. c, 803. a
 Finalis designatur voce P R O P T E R. ibid.
 Formalis est effectus causæ efficientis. 837. b

Ceremonia.

Ceremoniæ veteris legis quare tollendæ. 917. b, c, 930. a, 1075. e
 Quæ tollendæ, quæ non. 1075. e, 1076. a, b
 Ceremonias Iudæorum imitari non licet, virtutes licet. 924. e, 925. c, d, 1152. c, d, & seq.
 Ceremoniæ Ecclesiæ veteris antiquorum Patrum in Ecclesia nostra seruantur, & quæ illæ sunt. ibid.

Certitudo.

Certitudo est firmitas, & immutabilitas veritatis. 850. a, b, 851. b, c, & seq.
 Certitudo obiecti, est immutabilitas rei, quæ aliter se habere non potest, quam cognoscitur. 850. b, c
 Subiecti, est firmitas assensus nostri ad rem. ibid.
 Obiecti oritur à necessitate ipsius rei. ibid.
 Subiecti pædet partim à medio, partim à dispositione nostra. 850. c
 Certitudo vera ex parte subiecti, propriè nunquam separatur à certitudine ex parte obiecti. 851. a
 Ex parte obiecti potest separari à certitudine ex parte subiecti. 851. b
 Alia est euidens, alia obscura. ibid.
 Vtraque habet tres gradus. ibid. & seq.
 Certitudo euidens est eorum, quæ aliquo modo videntur. 851. b
 Hic primum gradum habent prima principia. ibid.
 Dicitur certitudo intellectus vel principiorum. ibid. & seq.
 Secundum gradum habent conclusiones ex principijs euidenter deductæ, & dicitur certitudo scientiæ. 851. b, c
 Tertium gradum habent, qui sensibus percipiuntur, & dicitur certitudo experientiæ. 851. c
 Certitudo obscura est eorum, quæ sola fide vel opinione nituntur. ibid.
 Primus eius certitudinis gradus est propter diuinam auctoritatem, quæ est certitudo fidei, & dicitur absoluta. ibid.
 Secundus gradus est eorum, quæ creduntur propter humanam, celebrem & confirmatam auctoritatem. 851. c, d
 Tertius est eorum quæ signis nituntur, quæ dicitur certitudo coniecturalis. 851. d, e
 Certitudo fidei, & certitudo fiducia quomodo differunt. 852. c
 Certitudinem fidei de iustitia nostra non possumus habere nisi per reuelationem, probatur ex Scholasticis & Academicis. 851. c, d, 852. e
 Certitudo fidei non Ecclesiæ, sed Dei auctoritate nititur. 851. c, 852. c, d, 855. a
 Certitudo salutis pendet à bonis operibus. 863. e, 864. a, b, c, d
 Potest iusto reuelari. 868. b, c, & seq.
 Certitudo fidei vel in verbo Dei continetur, vel ex verbo Dei euidenter deducitur. 866. c
 Certitudo aliquando accipitur pro persuasionem & confidentiam. 872. d, e

Gignit audaciam. 874. b, c, & seq.
 Certitudo religionis Christianæ. 875. d
 Certitudo coniecturalis propriæ iustitiæ satis est ad animæ tranquillitatem. 875. c
 Certitudo remissionis peccatorum in Sacramentis. 879. e, 880. a, 882. a, b
 Quomodo sumus certi, quomodo incerti de nostra iustitia. 880. b, c, 887. d, e
 Certitudo ex signis etiam euentissimis non potest esse nisi coniecturalis. 882. c
 Certitudo speci, vide spēs.

Christianus.

Christiani non nascuntur, sed sunt. 251. a, 254. a
 Christiani alij boni, alij mali. 369. d, c, 370. a, b
 Boni ouibus, mali hædis assimilantur. 370. b, c
 Christiani non sunt tantum vna gens vt Hebraei. 917. c, d
 Christianus populus cur non potest ijdem particularibus ritibus regi. ibid. d
 A Christianis exiguntur plura quàm antiquitus à Iudæis. ibid. d
 Christiani quam liberi à lege Mosis. 930. a, b, & seq.
 Quomodo non liberi. ibid.
 Christiani omnes debent memoria tenere, intelligere, & quomodo recitare orationem Dominicam. 1033. b, c
 Omnes inter sese fratres esse agnoscunt, dicendo, Pater noster. 1037. d, e
 Omnes pro se mutuo orant dicendo, Pater noster. 1037. d, e & seq.
 Horum proprium est officium diuinum recitare. 1057. e, 1058. a
 Quomodo differunt ab omnibus gentibus. ibid. & seq.
 Possunt imitari Iudæorum virtutes, non autem ceremonias. 1152. b, c, & seq.
 Possunt diuitias possidere. 1178. b, c, & seq. Probatur. ibid. d, e, & seq.
 Contra aliqui senserunt. 1178. c, d, Soluuntur eorum argumenta. 1178. d, e, & seq.

Christus.

Christus filius Dei per naturam. 25. a, b, & seq.
 Missus in mundum, vt esset causa salutis, non occasio ruina. 146. b, c, d
 Hominum malitia erat petra scandali. ibid.
 Erat lapis ab ædificantibus reprobatus. ibid. c, & seq.
 Lapis angularis, caput anguli, probatus, electus, &c. 146. b, c, & seq.
 Quomodo elegit Iudam. 154. c, 155. a
 Quare non venit statim post lapsum Adæ. 156. c, 157. a
 Occasione peccati Adæ nobis datus est. 172. a, b, & seq.
 In eo maiora dona recuperauimus, quàm in Adamo amissimus. 172. b, c, d
 Non prodest, nisi quibus per instrumentum aliquod applicatur. 204. c
 Comparatur cum Adamo. 207. c, 208. d, e, 212. a, b, 233. c, 255. c, 256. c, 268. c, d
 Nos Deo reconciliauit. 209. a, 212. c, 215. b, c, d, 833. c, d
 Pro omnibus mortuus est. 215. c, 222. d, e, 261. b, c, d, 265. a, 266. d, e
 Factus est pro nobis peccatum. 215. d, 283. c, & seq. 308. b, c, 825. a, 833. c, 834. d
 Pro actuali & originali peccato passus est. 217. a, 219. b, c, 372. d
 Non fuit in Adamo iniustus. 227. d
 Eius iustitia quibus nihil prodest. 234. c
 Quomodo in lumbis Abrahæ. 245. d, e, & seq.
 Quomodo non est decimatus in lumbis Abrahæ. ibid. & seq.
 Eius Sacerdotium præstantius Leuitico. 245. c
 Erat secundum ordinem Melchisedech. 245. e, & seq.
 Non patrem sed matrem habuit ex progenie Abrahæ. 246. a
 Ex virgine conceptus & natus per virtutem Spiritus sancti. ibid. a, b, 246. d, 261. c, d, e, 263. d, 265. e, 267. a
 Cur non contraxit peccatum originis. 246. a, b, 262. d, e
 Christi ad Belial nulla conuentio. 259. e, 260. a
 Christus quomodo solus immunis à peccato originis, quomodo non solus. 261. d, e, 265. d, e, 266. a
 Solus ex vi generationis peccatum originis non contraxit. 263. c, & seq. 265. a, b, c
 Quo fuit eius caro in similitudinem peccati. 158. d, 265. a
 Assumpsit naturam humanam eiusdem speciei cum nostra. 274. c
 Quare concupiscentiam & ignorantiam noluit habere. 334. c
 Quare, quomodo, & qualem sensus pœnam passus est. 373. b
 Dupliciter homines diligit. 425. c, 995. b
 Singulare privilegium, vt humanitas eius in diuina persona sustentaretur. 429. c

INDEX

Quomodo similis, quomodo dissimilis Soli. 452. e, 453. a, 458. a
 Caput electorum. 484. c, d, 1143. c
 Christus homo non potuit mereri suam prædestinationem. 484. d, e
 Non habet gloriam ex meritis. 545. e
 Causa est meritoria nostræ iustificationis. 728. a
 Ut homo verè & propriè iustus erat, iustitia creata inhæret. 810. d
 Creata hac iustitia pro nobis satisfecit. 816. c, d
 Quomodo dicitur maledictus. 825. a, b
 Sponsus animæ nostræ. 825. c
 Iustitia nostra est, quia causa efficiens nostræ iustitiæ. 832. e, 833. a, 837. b
 Item quia nostra satisfactio. 833. a, c, 834. a
 Item quia sumus membra Christi capitis nostri. 834. a
 Christum induere quid significet. 840. b, c, d, 841. d
 Christi iustitiam participamus per regenerationem. 841. d
 Christus est verus legislator. 923. c, d, e
 Conferitur cum Moïse. ibid.
 Rex noster ex Scripturis. ibid. e, 914. a
 Iudex totius mundi. 923. c, d
 Semper mediator. 948. b
 Debira ipsi erat gloria corporis duplici titulo. 971. c
 Simul viator & comprehensor. 995. b, e
 Est magis impeccabilis, quæ confirmati in gratia. ibid. e, 976. a
 Solutus potest gratiam mereri de condigno. 1021. d, e
 Christi ieiunium, & tentatio ad exemplum nostrum semel. 1143. e, 1144. a, b, & seq.
 Christum admiramur magis, quàm imitamur. 1144. d, e, 1145. a
 Christus feria quarta traditus, feria sexta crucifixus. 1146. d, e
 Sua passione satisfecit pro omnibus peccatis non solum pro peccato originis contra Lutheranos. 1214. c, 1215. a, b, e

Circuncisio.

Circuncisio erat instituta ad tollendum peccatum originis. 221. c, d
 Vel ad significandam purgationem peccati originis. ibid.
 Circuncisio quare membro genitali facta. ibid.
 Circuncisio Dei mandato filijs fidelium adhibenda erat. 252. d

Clericus.

Clerici vel Sacerdotes magis orare debent, quàm alij. 1017. a, 1086. a, b, & seq.
 Magis obligantur ad officium diuinum recitandum. 1058. a, 1086. a, b, 1087. b, c
 Idque vel ratione ordinis sacri, vel Ecclesiastici beneficij. 1086. a
 Clerici & Monachi soli obligantur ad officium diuinum, vt in antiqua lege soli Levitæ. 1037. e, 1086. c
 Clerici sunt Ecclesiæ milites spirituales. 1086. d, e
 Horum proprium est publicè populo prædicare, & pro populo assidue orare. ibid. c, d
 Antiquitus solebant ordinare tantùm in solenni ieiunio decimi mensis. 1150. d, e
 Nunc in quatuor ieiunijs solennibus ordinari solent. ibid. d

Cælum.

Cælum natura sua est corpus incorruptibile. 360. a, b
 Cælum nouum quid. 366. b
 Cælum aliud syderum, aliud æreum. ibid.
 Cæli mentes sanctorum hominum. 1038. a
 Cælum propriè sedes Dei. ibid.
 Cælum, id est, spiritus. 1041. a
 Per cælum intelliguntur iusti, & fideles. 1041. b
 Cælum, id est, Christus. ibid.
 Cælum est Ecclesia triumphans. 1041. c

Columba.

Columba & ovis natura sunt animalia simplicissima. 174. a, b
 Columbæ assimilatur Maria in Canticis. 258. c

Communitas.

Communitatem rerum omnium introducere voluit Plato. 1138. b, c, 1181. d
 Refutatur ab Aristotele & Tertulliano. 1138. c
 Communitas rerum omnium magnas introducit confusiones. 1179. b, c, d
 Non simpliciter necessaria ad salutem, sed commodior ad seruandum Deo. 1181. c
 Laudatur. 1181. d, 1182. b
 Esset melior simpliciter, non autem supposita natura corruptione. 1181. b
 Expeditijs paucis, qui serio abstrahunt se à rebus temporalibus. 1182. c

Quomodo communia sunt omnia iure naturæ, quomodo non. 1182. c, d

Concilia.

Concilia condemnantia eos qui negant peccatum originale. 219. a, b, & seq.
 Concilium primum gænerale Nicænum fuit omnium primum. 1136. a, b

Concupiscentia.

Concupiscentia fons tentationum. 23. d, 81. d, e, 121. b, 330. a, b, & seq. 279. c, d
 Est lex membrorum repugnans legi mentis. ibid. 180. a, b, & seq. 292. c, d, 297. c, 298. a, 309. c, 387. a, b, c, 317. c
 Est pœna peccati. ibid. 25. c, 302. c, 305. d, 308. b, 309. a, b, 330. d, e
 Fuisse homini in puris naturalibus conditio naturalis. 25. c, 298. a, b, & seq. 300. e
 Est mala, & naturæ contraria. 25. c, 309. a, c, 330. e
 Peccati fomes. 70. c, 205. d, 310. a
 Habet tres morus. 81. d, e, & seq. 83. b, c, 294. b
 Non potuisset in statu innocentiæ repugnare rationi, nisi prius ratio rebellasset Deo. 174. e, 178. d, 187. e
 Concupiscentia proximorum parentum non transfundit peccatum originis in filios. 249. c
 Quando dicitur regnare & imperare. 278. d
 Est vis appetendi immoderata. ibid. d, 337. d
 Potest dici animi potentia, sed vitiosa. 285. e, & seq. 341. d
 Est languor naturæ. 285. e, 289. c, 302. d, e, 306. a, 316. d, 327. e, 331. c, d, 341. d, e
 Est materialiter peccatum originis. 345. d, e
 Non esse peccatum originis, probatur ex Scripturis. 294. a, b, & seq. Ex Patribus. 300. a, b, & seq. Ratione. 304. e, 305. a, b, & seq.
 Soluuntur hæreticorum obiectiones. 307. c, d, & seq.
 Concupiscentia in nobis relicta est ad agonem. 300. c, 302. d, e, 319. c, d, 334. a, b
 Assimilatur canibus rabiosis. 300. d
 Eius principium à natura, malè tamen concupiscere, est à voluntate. 301. a
 Est via ad peccatum. 301. c, 309. a, b
 Non esse peccatum, probatur ex omnibus tomis operum S. Augustini. 302. b, c, 308. d
 Vocatur tamen peccatum, quia ex peccato ortum habet. 9. a, b, 279. e, 290. b, d, 302. b, c, 303. b, 306. e
 Est vna pars corruptionis humanæ naturæ. 306. e
 Concupiscentiæ primi motus inuoluntarij non sunt peccata. 295. d, 306. c, 328. e, 310. b, c, & seq. 332. d, 334. b, c
 Dicitur peccatum, quia causa est peccati. 307. d, 320. b, c, & seq. 321. a, b, & seq. 309. c, 330. d, e
 In iustificatione non tollitur. 308. c
 Quot modis dicitur mala. 386. c, d
 Duobus modis accipitur. 310. a, b, c, & seq.
 Concupiscentia non carnis, sed cordis est voluntaria & prohibita. 309. d, 310. b, c, 312. b, c
 Quomodo dicitur lex. 309. c
 Superata potest ad mercedem gloriæ. 320. e, 321. a
 Est ciuile bellum. 322. b, 333. b, 382. a, 383. b
 Quomodo dicitur iniquitas. ibid. e, 322. a, b, & seq.
 Eius actus duplex. 323. b, c
 Remanet in Renatis quoad actum, non tamen facit reos. 324. a, b, & seq. 325. c, d, 331. d
 Eius reatus triplex. ibid. c
 Quomodo dicitur remitti in Baptismo. 324. b, & seq. 325. a, c, 331. b
 In carne materialiter, in mète formaliter est peccatum. 326. c, 377. a
 Assimilatur habitui, non actui. 327. a, 328. b
 Quomodo repugnat virtuti. ibid.
 Post Baptismum non est peccatum, sed vitium. 328. c, 334. c, d
 Est sub animi potestate. 328. d
 Odio habetur à Deo. 327. a, 330. a, 331. b, 333. b
 Est illicita. 331. c, 332. a, b, c
 Quomodo à Deo, quomodo non. 333. d, e
 Repugnare legi mentis & Dei. ibid. 335. e, d, & seq.
 Quomodo sit bona. 337. b, c, 387. a
 Varijs modis accipitur. ibid. & seq.
 Residet in parte hominis inferiore. 337. e, 338. a
 Concupiscentia bonorum, & vanitatum est in superiori animi parte. 338. b, c
 Non solum in carne, sed etiam in mente sedem habet. ibid. c
 Magis apparet in sensualitate. 338. c, d, 339. a
 Non est positua qualitas. 339. a
 Repugnare rationi ex carentia iustitiæ originalis. ibid. & seq.
 Per Baptismum non tollitur, sed ligatur. 341. a, b
 Contra Spiritum vsque ad mortem pugnat. 383. b
 Imperat rationi. 338. b, 339. d, 383. c
 Adolescentes ad insaniam adigit. 383. c

Hominum concupiscentia longè peior bestiarum. *ibid.*
 Quibus armis sancti viri concupiscentiam repræsentent. 383. c, d
 Concupiscentia miras clades mundo intulit. 383. d
 Quam insignes viros peruerterit. *ibid.*
 Quibus modis sit reprimenda. 333. d, 383. c, d
 Concupiscentia spiritus bona, carnis mala. 333. d, 337. b, c, & seq.
 387. a
 Concupiscentiæ motus etiam inuoluntarios homines casti
 pati nollent. 947. d
 Compunctio ex terrore nascitur. 912. b

Confessio Augustana.

Confessio Augustana cohæret cum Ariana hæresi circa vni-
 tatem essentiæ diuinæ, & quomodo. 1192. b, c, & seq. 1200.
 a, b, c, & seq. damnata à Carolo V. cum subscriptione quin-
 que Electorum, Ecclesiasticorum principum triginta, sæ-
 cularium viginti trium, Abbatum viginti duorum, Comi-
 tum & Baronum triginta duorum, Ciuitatum liberarum &
 Imperialium triginta nouem. 1197. b
 Confessio Lutheri in quot dissentiat à Confessione Augusta-
 na, & quàm sit secum pugnans in duobus articulis, altero
 de vnitatem essentiæ diuinæ, altero de Incarnatione. 1199. a,
 b, & seq.

Coniugium.

Non exercetur opus coniugij sine ardore libidinis etiam à
 sanctissimis coniugibus. 250 b, 303. a b
 Coniugium concupiscentiæ remedium. 386. e
 Coniugij opus exercetur non amore posteritatis, sed ardore
 libidinis. *ibid.*
 Cur exercetur in tenebris. 387. b
 Quando, & quomodo est peccatum, quando & quomodo
 non. 952. b, c, & seq.
 Saturninus & quidam alij Hæretici dixerunt, nuptias malas
 esse, & à diabolo. 1129. d, 1132. a, b, & seq.
 Coniugium omnino prohibitum sacerdotibus, ex Canonibus
 omnibus contra Lutheranos 1212. c, d, e, 1213. a, b, 1214. a, b,
 quando prohibitum sacerdotibus. 1209. d, e, & seq.

Conscientia.

Conscientia etiam erronea semper obligat. 616. c
 Conscientiæ discussio ante Eucharistiam. 873. b, c
 Conscientia bona consolationem, non omnimodam securi-
 tatem affert. *ibid.* 887. d, e, 889. c, d, 986. d
 Conscientiæ bonæ triplex testimonium. 883. b, c
 Conscientia bona quos habeat effectus. 889. c, d, & seq.

Consuetudo.

Consuetudinis Ecclesiasticæ vis & efficacia. 255. a

Continentia.

Continentia est virtus moralis. 596. d, e
 Non potest seruari sine gratia Dei. *ibid.* & seq.
 Continentia est virginum, viduarum & coniugatorum. *ibi-*
dem e

Coniucium.

Coniucium manifestum est peccatum mortale. 77. e, 78. e,
 79. a, 91. b, c
 Coniucium in bonum à Deo conuersum. 148. a, b

Cooperatio.

Cooperatio Dei non excluditur per liberum arbitrium. 569. a,
 711. c, d, e
 Non tollit aut destruit, sed adiuvat & perficit naturam. *ibid.* b
 Cooperatio diuina concordat cum libero arbitrio. 574. b, c,
 & seq. 711. c, d, e
 Non est ante, sed simul cum voluntate humana. 576. b, c, d, &
 seq.
 In vnoquoque est secundum naturam vniuersiusque. 577. c
 Concurrit cum causis secundis. 161. c, 581. a, b, & seq.
 Sumus cooperatores & coadiutores Dei. 699. a, b, & seq.
 Cooperatio hominum cum Deo, in quibus operibus est, in
 quibus non. 622. c, d, 699. d, e
 Bonis omnia cooperantur in bonum. 699. c, & seq.
 Cooperatio hominum cum Deo, probatur ex Scripturis.
 700. a, b, c, & seq. Ex S. Augustino. 701. c, & seq.
 Possunt homines cooperari, vel non cooperari Deo. 705. a, b
 & seq.
 Cooperatio gratiæ cum libero arbitrio probatur. 712. e, 713.
 a, b, & seq.
 Cooperatio gratiæ adiuantis quomodo concurrit. 718. a, b

Con.

Cor est fons peccatorum per modum principij actiui & in-
 terni. 280. a, b

Cor peccato obduratum assimilatur lapidi. 283. c, d
 Cordis non carnis concupiscentia voluntaria est, & lege pro-
 hibita. 309. d
 Cor hominis fons & origo malorum. 613. b
 Cor in sacris literis accipitur pro toto homine interiore.
 737. b

Cornelius.

Cornelius quomodo ad fidem conuersus. 676. c, 690. e
 Cornelij eleemosynæ & orationes. *ibid.* & 691. a
 Eleemosynis obtinuit gratiam. *ibid.*

Curiositas.

Curiositas vulnus mentis humanæ. 379. d, e
 Curiosus libentius aliena obseruat, quàm sua. *ibid.*
 Curiosa aliorum vitiorum inquisitio perniciofa. 379. d, e

D.*Damnati.*

Damnatorum corpora post resurrectionem qualia erunt.
 372. c
 In damnatis Deus iustitiam suam manifestat. 364. c
 Damnatis optimè conuenit carcer & ergastulum sub terra.
 365. b, 366. c
 Damnatis ad ignem inferni bonum fuisset nunquam nasci.
 368. d
 Damnati in die iudicij videbunt electos, in gloria ad cælum
 ascendentes. 374. e, 375. a
 Damnati sunt obfirmati in odio actuali Dei & proximi. 624.
 a, b

Dauid.

Dauid cum omnibus Prophetis in cælis regnat. 72. b, c
 Dauidis magnum peccatum. 72. c, d, & seq. 162. a
 Publica eius penitentia. 73. a, b
 Dauid voce Domini per Nathan reuixit, vt Lazarus ex sepul-
 chro voce Christi. 73. b
 In toto corde securus est Deum. 92. a
 Peccauit grauitur numerando Israel. 135. a, 137. c
 Oecidit Vriam. 142. d, e, 162. a
 A Deo punitur. 145. a
 Confitebatur & deplorat peccata sua. 214. b, d, 217. d, 218. b, 252. c,
 255. e
 Natus est ex honesto coniugio. 214. d, e, 218. b, c
 Fugit persecutionem Saulis. 239. d
 Erat filius viri fidelis & iusti. 218. b, 252. c
 Conceptus & natus in peccato originis. 214. b, 218. b, 255. c
 A concupiscentia victus. 383. c, d
 Non audeat se iustum pronuciare. 860. a, d, 861. a
 Semel iustus excidit à iustitia. 899. b, c, d, & seq.
 Confidebat opera sua in iudicio Dei posse consistere. 949. d, e
 Septies in die laudem dicebat Deo. 1066. d, e
 Media nocte surgebat ad confitendum Domino. *ibid.* e
 Vesperè, manè & meridie orabat. 1067. b

Decalogus.

Decalogum ad se non pertinere, dicunt hæretici. 923. c
 Decalogus à Christo & Apostolis commendatur fidelibus.
 924. c, 925. a, b, & seq.
 Excepta Sabbati obseruatione. 926. c

Defectus.

Defectus est necessariò à causa deficiente. 162. b, c
 Defectus est causa peccati. 162. c, d, & seq.
 Est triplex. 162. e
 Defectus proximus est, non attendere ad regulam rationis.
 162. c, 163. a
 Est voluntarius, non quia elicitus à voluntate, sed quia in
 potestate voluntatis. 162. e, & seq.
 Non est actus posituus, *ibid.*
 Vt præcedit actum peccati, non est malum aliquod naturale,
 vel voluntarium. 162. e, 163. a
 Est simplex negatio. 163. a
 Quomodo induit rationem mali, quomodo non. *ibid.*
 Quomodo est causa mali. *ibid.*
 Defectus in infinitum non datur. *ibid.*
 Defectus remotus est, quia voluntas nō est summum bonum.
 163. a, b
 Remotissimus, quia voluntas humana est creata ex nihilo.
 163. b
 Defectus in summum bonum cadere non potest. 163. b, c

INDEX

<p>Refertur debet in causam proximam. 164. d. e <i>Sæpe est in causa secunda, & non in prima.</i> 166. a, b</p> <p style="text-align: center;"><i>Deuotio.</i></p> <p>Deuotio interna est promptitudo animi ad Deum laudandū. 1085. c, d Externa est promptitudo ad opera exteriora, vt ad genuflexionem, &c. 1085. d Qua collectione animi excitanda. 1085. c, d Deuota oratio exprimit lachrymas. 1085. d Deuotio S. Francisci in horis recitandis. 1085. e</p> <p style="text-align: center;"><i>Deus.</i></p> <p>Deus neminem tentat. 23. d, 120. a, b, & seq. Deus non est causa mali. 23. d, e, 119. a, b, & seq. 123. d, e, 137. c Non est auctor peccati. 30. d, e, & seq. 113. d, 119. a, b, & seq. Non punit antequam peccent homines. 38. c Promptior est ad præmiandum, quam ad puniendum. 96. c, d Non potest punire sine malis meritis, quia iustus est. 79. b, 130. c, 499. c, d Deum esse auctorem primum peccati, primum omnium dixit Simon Magus. 97. a, b, & seq. Deos duos posuerunt quidam hæretici, malum & bonum. 99. b, 100. a, b, 128. a Deo repugnante nihil fieri potest. 108. d, e Deo non ponitur lex ab aliquo superiore. 112. b, c, 161. c Dei sapientia lex Dei est. 112. a, b, 127. e, 160. d, 161. c, d, e Deus non potest seipsum negare. 112. b, 160. d, 161. c Non est auctor peccati, probatur ex Scripturis. 119. a, b, & seq. Ex Patribus. 122. a, b, cum seq. 137. c, 155. c Deus non nouit practicè malum. 123. d Est mali permissor, non effector. <i>ibid.</i> e, 124. a, b, 130. c Est auctor naturæ, non culpæ. 125. e Est causa essendi, non deficiendi. 127. c, 162. b, c Est summum bonum & tantum causa boni. 127. c, 163. c Conuertit malum in bonum. 128. e, 130. c, d, e, 134. a, 137. c, 147. e, 153. e Quomodo Deus creat impios. 130. a Dei iudicia profunda & inscrutabilia. 135. c, 235. e, 443. d, e, 439. b, 443. e, 448. e, 449. a Deus præuidet & ordinat peccatum in bonum. 134. a, 17. c Quatuor modis dici potest causa, cur homines malè agant. 135. c, d, & seq. Non posituè sed permissuè. 135. e, 136. a, b, 140. b, 148. d, 149. a, b Nullum deserit, nisi deseratur. 140. b, 178. a, 438. b, 483. a, 633. d Facit malum pœnæ, non culpæ. 145. e Facit entitatem, non defectum peccati. 147. c Deo inuito nihil fit. 148. c, d, 149. a, b Deus respectu peccati habet tantum non velle. 148. c, d Non habet velle aut nolle. 148. d, 149. a Non impedit concursum rerum etiam defectibilem. 150. b Volens permittit mala. 148. b, c, & seq. Deus voluntate sua omnia facit, quæ fieri vult. 148. c Si vellet fieri mala, ipse faceret mala. 148. d, 150. a Bene facit finendo, quæ malè fiunt. 149. c, d, 155. c Nunquam vult mala per se. 148. d, 149. a, b, 150. a Prius scit necessaria quam libera. 157. b, 501. a Scit qua quisque vocatione vocatus veniet, qua non. <i>ibid.</i> 439. c, 440. c, d, & seq. 443. d, e, 445. a, b, & seq. Liberè, non necessariò mundum creauit. 160. b Seipso est beatus. <i>ibid.</i> Multa facere potest, quæ hominibus sunt prohibita. 161. c Est omnium Dominus. 161. c, 162. a, 550. d Licetè potuit iubere Abrahamum occidere filium suum. 162. a Non potuit iuuare Dauid, vt occideret Vriam. 162. a Licetè potuit Vriam, vel quemuis hominem occidere, non tamen cum homine occidente alium iniuste, concurrere. 162. a Ita agit cum secundis causis liberis, vt relinquat determinationem in potestate liberi arbitrij. 161. c, 164. b, c Non tenetur mala euentura impedire. 165. a Eius concursus ex se est vnus, communis, & indifferens. 164. c, d, 168. b, c Dei concursus limitatur à voluntate humana. 164. c, 165. b Deus quomodo videtur causa peccati. 165. d Nunquam alloquitur inanimata. 195. a, b, c In odio peccati quoduis eius instrumentum punit. <i>ibid.</i> b Deus non potest peccare. 163. c Est auctor naturæ. 236. d, e, 237. a</p>	<p>Est immutabilis, solus bonus, solus sapiens, &c. 138. a, 161. d, e, 273. b. Non iubet impossibile. 306. e Non fecit omnia præter peccatum. 333. b, c, & seq. Deus quomodo est auctor mortis, quomodo non. 333. d Deus ab æternitate nos dilexit. 423. a, b Nec fato premitur, nec personarum acceptione corrumpitur. 418. a, 452. d, e, & seq. Dupliciter nos diligit. 425. e Nos prius diligit. 426. a, b Dei natura non potest alteri communicari. 429. c Quomodo est charitas, quomodo non, quomodo sapientia & iustitia. 430. d, e Vocat aliquos ita, vt sciat non venturos. 445. a, b, c Bona operatur in nobis, sed non sine nobis. 448. d, e Aliquando beneuolentior adultis sceleratissimis, quam paruulis minus malis. 490. b, c, d, & seq. Quomodo prius vult electis gloriam, quomodo prius bona opera. 491. c, d Amando facit bonos. 494. e Quomodo diligit liberè, quomodo necessariò. 509. b, 512. b, d Semper viuere, & tamen liberè quid. 512. d Dei præscientia & potentia quomodo libera. 512. e, 513. a Deum esse liberi arbitrij probatur ex Scripturis. 513. a, & seq. Ex Patribus. 539. e, & seq. Ratione. 541. e, 542. a, b, & seq. Soluuntur obiectiones. 543. a, b, c, & seq. Deus auctor necessitatis, non seruit necessitati. 541. e, 542. a, b Causa efficiente & subiecto caret. 542. d Deum inuocare in miserijs naturale est. 542. d, e, 550. d, e Deus & sibi & omnibus alijs est finis. 542. e Dei velle duobus modis consideratur. 543. c Non est omni modo necessarium. 544. c Deus & Christus homo non habent gloriam ex meritis. 545. e Deus potest naturali lumine cognosci & demonstrari, item quòd sit vnus & bonus. 549. c, d, & seq. Probatur ex Scripturis. <i>ibid.</i> Ex Patribus. 550. c, & seq. Ratione. 552. b, c. Soluuntur obiectiones. 552. d, e, & seq. Manifestauit se ex rebus creatis mundi sapientibus & Philosophis. 550. b, c, d, & seq. Eius vnitas est obiectum naturale. 552. b, c Deum non cõcurrere ad opera nostra secundum Pelagianos. 553. e Omnia immediatè operari Deum, causas verò secundas nihil, secundum Mahometanos. 554. a Refutatur vterque error ex Scripturis. 554. a, b, & seq. Ex Patribus. <i>ibid.</i> b, Ratione. 554. b, c, & seq. Deus operatur omnia in omnibus. 555. c, 554. e, & seq. Quomodo facit bona & mala. 555. d Dat & continuat omnium rerum esse. 555. e, 556. a Quomodo est determinatus ad vnum. 577. b Est Dominus actionum suarum ad extra. 576. a, b, 577. b Ideo operatur, quia voluntas nostra operatur, non contra. 578. e, 579. a Dei concursus generalis, & indifferens modificatur à causa secunda quoad specificationem. 579. d Quomodo ab æterno determinauit omnes effectus. 579. e, 580. a Quomodo futura præcognoscat. 581. a, b, & seq. Estet colendus licet beatitudinem dare nolle. 695. a Nos condemnat vt iudex. 805. b Quomodo nos modò iustificat, quomodo in die iudicij iustificabit. 805. c Declarando iustum, facit iustum. <i>ibid.</i> Condemnat & iustificat longè aliter atque homines. 807. b Quomodo omnia inhabitat. 816. b, c In Baptismo iustificat & iustificatur. 828. a Quomodo est totus in omnibus & singulis. 905. f Nemini est debitor, nisi ex promissione. 1003. d, 1016. e, 1017. a Fit debitor bene operantibus ex sua promissione. 1011. c, d, & seq. Est iustus iudex in remuneratione. 1011. d, e Dat mercedem ex iustitia distributua, non commutativa. 1016. d Quomodo obiectum beatitudinis, quomodo meriti. 1016. e Præmiat supra condignum. 1017. a, b, & seq. Punit citra condignum. 1018. b, c, d, & seq. Cur dicitur esse in cælis, cum sit in terris, & vbique. 1038. b Dicitur irasci ad similitudinem hominum. 1049. a</p> <p style="text-align: center;"><i>Diabolus.</i></p> <p>Diabolus non potest cogere ad peccatum. 156. b, 653. d Permissus est Adamum vincere, vt postea maiore cum Satorum gloria vinceretur. 172. b, c Per verum serpentem locutus est, & tentauit Heuam. 173. b, c, d, & seq. Vocatur serpens, quia serpentem induit. 173. d</p>
--	---

Quare potius serpentem quam aliam bestiam assumpsit ad tentandum Heuam. 173. c, 174. a, b
 Non fuit illi permittum aliud animal ad hoc assumere. 174. a, b
 Eius astutia & calliditas. ibid. 195. d
 Ut Heuam seduceret, finxit se amicum Dei. 173. c, & seq.
 Per mulierem seduxit Adamum. 183. d, e, 184. d, e, & seq. 189. c
 Est obduratus in malo. 195. d
 Est miserima bestia. ibid.
 Quomodo gaudet de malo. ibid. e
 Potestatem aliquando habet in homines etiam sanctos, quoad corpus. ibid. e, 383. d, e
 Illi accommodatur maledictio serpentis. 195. a, b
 Diabolum imitantur qui peccant. 209. e, 281. b
 Est fons peccatorum. 279. a, b, c
 Quam habet potestatem producendi res. 339. c
 Eius potestas in corpora & mentes hominum. 385. a
 Dæmones credunt & contremunt. 518. b, 766. d
 Dæmon negat liberum arbitrium. 564. d
 Varias habet nocendi artes per concupiscentiam nostram. 604. c
 Dæmones sunt obfirmati in actuali odio Dei & proximi. 623. a
 Respectu vltimi finis non habent liberum arbitrium à necessitate, sed tantum à coactione. 628. d, e
 Respectu mediorum habent utroque modo liberum arbitrium. ibid.
 Quomodo semper necessariò mala agunt, quomodo non. ibid. & 629. a, & seq.
 Forum pœna crescere non potest, quia sunt in termino. 628. c
 Diabolum inuocant, qui in peccato persistentes, dicunt, *Pater noster*. 1037. b, c
 Diabolum neminem vincere, imò acc tentare potest, nisi Deo permittente. 1047. d

Dies iudicij.

Post diem iudicij nulla erunt corpora mixta. 359. a, b, c, & seq. 360. b
 In vniuersali iudicio omnes aderunt. 370. a, b, 371. a
 Huius iudicij forma non omnibus eadem. ibid. & seq.
 Iudicium adulatorum secundum opera eorum. 367. c, & seq. 371. a, b, c
 Idem quomodo dicitur de infantibus. 371. c, d
 Post diem iudicij rerum vis & natura mutabitur. 371. d, 372. d
 In vniuersali iudicio omnibus omnia manifestabuntur. 374. e, 375. a, b, c, & seq.
 Dies iudicij magis horrendus magnatibus & regibus, quam alijs. 452. d, 453. c, 455. a

Diluuium.

Diluuium deformasse locum paradisi. 41. c, 43. c
 Non abstulisse inde temperiem aeris. 45. d, e, 47. a
 Non penetrasse paradysum. 46. b, d
 Non abstulisse arbores. 47. a
 Detrimentum aliquod paradiso intulisse. 47. a, b

Diuitia.

Diuitias possidere licet Christianis. 1178. b, c, & seq.
 Contrà senserunt aliqui. ibid. c, d
 Refutantur & probatur rerum proprietates ex Scripturis & Patribus. ibid. b, & seq. Ratione. 1179. b, c, d & seq.
 Diuitibus quare difficile intrare cœlum. 1179. e, 1180. a, b, c
 Diuitiarum quomodo reliquendæ, vt simus Christi discipuli. 1178. d, 1180. a, b, c, d, 1182. a
 Quomodo sunt iniquæ. ibid. d, e
 Diuites Deus non fecit. ibid. c
 Vel sunt iniqui, vel iniquorum hæredes. 1180. d, e
 Diuitiarum vocantur mammona, id est, iniquitas, quod ex iniquitate collectæ sint. 1180. c, d, & seq.
 Non semper iniquæ possidentur, licet valde inæqualiter. 1180. d, e
 Præbent causas & incitamenta ad iniquitatem. 1179. e, 1180. c
 Corporales falsò vocantur diuitiarum, spirituales verè & propriè. 1180. e, 1181. a
 Diuites vix sunt sine iniquitate. ibid. a, 1179. e, 1181. a
 Non sunt Domini, sed dispensatores rerum, quia Deo rationem reddere debent. 1181. e, 1182. a
 Soli eleemosynam facere possunt, qui proprietatem & dominium rerum habent. 1183. a
 Diuitiarum & paupertas possunt esse bonis & malis communes. 1181. b, 1184. d, e

Dominica dies.

Dominicis diebus nunquam ieiunatur. 1138. d, 1139. a, c, e, 1140. a, b, 1146. b, c, 1148. d, 1155. b, c, d

Maxime tum fit conuentus Christianorum ad verbum Dei audiendum, & communionem percipiendam. 1146. b
 Lætandum propter resurrectionem Christi. 1148. c, d
 Dominica ieiunare est resurrectionem Christi non credere. 1155. b, e, 1156. a
 Tum non orandum statò corpore. ibid. e
 Dominicis qui hæretici ieiunabant. 1155. b
 Dominicis nec quouis tempore est illicitum ieiunare, nisi indebitè fiat. 1156. a, b

Donatista.

Donatistæ quomodo conueniant cum Lutheranis circa Missæ utilitatem. 1215. b, 1216. a, b

Donum.

Dona Dei possunt esse quattuor in quolibet homine. 13. b
 Dona nouem. 432. a, b
 Dona possunt à se inuicem separari. 432. d
 Et à gratia gratum faciente. ibid. d, e
 Vt plurimum tamen sunt cum gratia gratum faciente. ibid. e
 Dona septem Spiritus sancti & à charitate, & à se inuicem separari possunt. 433. a, b, c, & seq.
 Donum sapientiæ, & sermonem sapientiæ idem esse. 433. a, b
 Dona sapientiæ & scientiæ non sunt in omnibus bonis fidelibus. 433. c, d, & seq.
 Dona quomodo sunt inter se semper coniuncta, & cum charitate. 434. c
 Non sunt tantum nouem, sed multò plura. 434. c, d
 Dona septem Spiritus sancti, septem petitionibus orationis Dominicæ respondent. 1034. d

*E.**Ecclesia.*

Ecclesia grex vnius pastoris. 370. b
 Petit Theologicarum virtutum augmentum. 420. a
 Orat pro infidelibus. 471. c, d, 679. c, d, & seq.
 Occasione hæresum nouas voces cogitur admittere. 560. a, b
 Ecclesiæ iudicio acquiescendum. 595. a
 Eius orationes in parascæue. 679. c
 Iudicium innumeris signis confirmatum. 682. b
 Ecclesia quomodo dicitur sancta, cum habeat in se bonos & malos. 742. c, 743. a
 Ecclesia ex parabolis Euangelicis probatur habere in se bonos & malos. ibid. 867. c, & seq.
 Sponsa Christi pulcherrima. 825. c
 Facit vt innotescat quid reuelatum sit à Deo. 855. b
 Edificatur supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum. 855. c
 Per Baptismum remittit peccata. 867. c
 Est in Christo vt corpus in capite. 881. c
 Quibus rebus comparatur. 904. e
 Desert mortem piorum. 1040. c
 Qua fide orat pro hominibus conuertendis. 1052. a, b
 Per quam aptè dicitur domus orationis. 1058. a, b
 Ecclesia triumphantis & militantis officium differt. 1058. e
 Ecclesiarum diuersæ consuetudines in horis recitandis. 1060. c, d, & seq.
 Ecclesia habet potestatem instituendi ieiunia, quæ obligent in conscientia. 1156. c, 1160. c, d
 Ecclesia Græca in quo Concilio damnet coniugia sacerdotum non esse facienda post susceptos ordines, & quæ pœna illis esset constituta. 1210. b, c
 Ecclesia habet duos modos viuendi perfectos, & qui illi sint. 1204. b, c

Eden.

Eden multis modis accipitur. 44. d, e
 Eden non esse paradysum. ibid.
 Eden significare voluptatem & non esse nomen loci. ibid. e
 Paradysum esse in Eden. ibid.

Electio.

Electio est voluntatis. Probatur ex Scripturis. 474. a
 Electos ad regnum Dei infallibiliter saluandos. 474. a, e, & seq.
 Electos esse ex mera Dei gratia. 475. b, c, d, & seq. 491. c
 Electio est fortuita respectu electorum, certa respectu Dei. 476. c
 Est sine vlla præuisione operum. ibid. 488. d, e, 489. b
 Aliquando accipitur pro vocatione, quæ est effectus prædestinationis. 486. d, e, 491. a
 Electio Dei æterna dupliciter accipitur. 491. c
 Aliquando accipitur pro voluntate dandi gloriam propter merita. ibid. c, a
 Est conclusio consultationis, & proprius actus liberi arbitrij. 506. d, e, 510. e, 511. a, 525. a, 534. d

INDEX

Est de medijs, non de fine. 506. d
 Dupliciter fieri potest. ibid. d, e, 507. a
 Varijs nominibus appellatur. 525. a, b
 Continet in se & actum vltimi iudicij practici, & actum ap-
 probationis voluntatis. ibid.
 Electio requisita ad liberum arbitrium, debet fieri cum ple-
 no rationis iudicio. 543. b
 Electio mali est imperfectio libertatis. ibid.
 Electio tantum humana requirit precedentem consultatio-
 nem. ibid. b, c
 Electio libera, non autem executio libera requiritur ad libe-
 rum arbitrium. 568. c
 Diuina vt faciat homines bonos, requirit in eis liberum ar-
 bitrium. 633. a
 Diuina non facit, sed sinit esse malos. ibid. b

Eleemosyna.

Eleemosyna commendatur. 691. a, 1167. a, b, c, & seq.
 Auget iustitiam. 919. c
 Non separanda ab oratione, & ieiunio. 1161. a
 Eleemosyna quid. 1161. a, b, 1162. a
 Est actus misericordiae elicitus. ibid.
 Vnde deriuatur hoc nomen. 1161. b
 Est id quod pauperes petunt, & diuites dant. 1162. a
 Est actus à charitate imperatus. ibid.
 Impeditur ab auaritia, iuuatur à liberalitate, cuius est effe-
 ctus. 1162. a, b, & seq.
 Sine charitate est actus moralis, & proprie eleemosyna, vel
 saltem materialiter dici potest. 1162. b
 Alia est corporalis, alia spiritualis, & vtriusque septem sunt
 species. 1163. a, b, & seq.
 Laudatur & iubetur in Scripturis. 1163. d, 1168. c
 De eius fructu duo errores. 1164. b
 Non sufficit ad salutem sine alijs virtutibus. 1164. c, d, & seq.
 Soluuntur obiectiones contrariae sententiae. 1165. b, c, & seq.
 Eleemosynam dare est suam & aliorum animas vitij purgare.
 1165. c
 Est proprie opus misericordiae erga alios. 1165. d
 Vt est fructus poenitentiae tollit peccatum, impetrat iustifica-
 tionem. 1167. b, c, & seq. 1169. a, b
 Nec meretur, nec satisfacit secundum haereticos. 1168. b
 In homine iusto meretur vitam aeternam, satisfacit pro pec-
 caris, auget fiduciam apud Deum, & gaudium spirituale,
 Deo & proximo gratiam facit, conciliat beneuolentiam &
 orationes multorum. 1168. c, d, e, & seq.
 Impetravit Cornelio gratiam fidei Christianae. 1169. b
 Causa est augmenti diuitiarum temporalium. 1169. b, c
 Eius magnitudo ex tribus sumitur. 1169. e, & seq.
 Eleemosyna parua viduae praefertur diuitum magnis dona-
 rijs. 1170. a, b, & seq.
 Praeceptum de danda eleemosyna non est iustitiae, sed chari-
 tatis. 1171. b
 Reducitur ad non furaberis, vel honora patrem & matrem.
 1171. b, c
 Est praecipuum affirmatiuum, non negatiuum. 1171. a
 Magis obligat Ecclesiasticos, quam laicos. 1172. a
 Eleemosynam dare, est imperare non seruire diuitijs. 1172. d
 Quando danda ex necessarijs naturae. 1175. a, b
 Quando ex necessarijs personae, vel statui. 1175. b
 Non est necessariè danda, quando per murum, vel venditio-
 nem, vel alio modo proximo subueniri potest. 1175. b, c
 Non est facienda in magnum praedictum proprii status, &
 dignitatis, nisi in raris causis. 1175. d
 Multi Sancti etiam ex necessarijs ad statum dederunt paupe-
 ribus. 1176. b, c, d, & seq.
 De male partis quando fieri potest, quando non. 1177. b, c,
 & seq.
 Debet esse ex proprijs. 1177. b
 Eleemosynas dare est diuitum, recipere pauperum, & hic ha-
 bet suum fundamentum eleemosyna. 1178. b, 1182. e, 1183. a
 Eleemosynas dare est tantum eorum, qui dominum & pro-
 prietatem diuitiarum habent, non eorum, qui obedire de-
 bent. 1183. a
 Eleemosyna non est danda peccatori vt talis est, sed vt est mi-
 ser, & potius bono quam malo danda. 1184. a, b
 Eleemosyna facit nobis amicos Angelos. 1184. a
 Malis data propter Deum, non est inanis. ibid.
 Vt sit bona, quinque conditiones requirit. 1185. a, b, c, & seq.
 Largitas pluri aestimatur, cum multis aliquid, quam cum
 paucis multum datur, aliquando tamen contrarium expe-
 tit. 1186. a, b, c
 Eleemosynas non minore largitate, quam prudenti charitate
 esse faciendas. 1186. a, b

Elementa.

Omnia pugnant contra hominem. 383. b, & seq. 388. a, b, & seq.

Esa.

Esa contempta vocatione fit reprobus. 437. d, 441. b
 Habuit gratiam sufficientem, non efficacem. 440. b
 Esa reprobus, Iacob electus. 133. b, 239. b, 475. c, 476. a, b, c, &
 seq. 494. a, b, 497. c

Essani.

Essanorum laudatur ieiunium, continentia, abstinentia, fo-
 brietas, victus. 1158. b, c, & seq. 1159. a
 Fuerunt Christiani adeoque discipuli S. Marci Euangelistae.
 1158. c, 1159. a

Ethnici.

Ethnici vocarunt naturam nouercam. 30. c, 31. a, 384. c, 388. c
 Varia senserunt de homine eiusque natura. 31. a, b
 Crediderunt equos & flusios loqui. 173. d, e
 Ignorabant peccatum originis. 223. a, 1058. a
 Celebrare solebant dies suos natales. 223. a
 Varia senserunt de origine animae rationalis. 237. c, 238. a, b,
 & seq.
 De breuitate vitae. 384. b, c
 De miserijs vitae. 388. c, d, & seq.
 Quomodo dicantur à Deo derelicti. 467. d, e, 468. a
 Quomodo habent sufficiens auxilium ad salutem. ibid.
 Hi electi. Iudaei reiecti. 476. c
 Vocat eos Christus suas oues. 490. c, d
 Multi illorum defenderunt liberum arbitrium. 566. a, b
 Per cognitionem vnus Dei ex creaturis collectam potuerunt
 abstinere ab idolis. 586. c, d, 587. a, b
 Gentes in Scripturis ferè semper infideles significant. 588. a
 Eorum opera nonnulla à Deo praemiata. 606. a
 Abijs opera fieri possunt, siue cum speciali Dei auxilio. siue
 solis naturae viribus. 606. d, 607. d, 610. a
 Sine fide Deum & eius prouidentia cognoscere potuerunt.
 610. a, b, & seq.
 Quantum rationis naturalis lumen ostenderint. 615. a
 Omnia ferè eorum opera vitiantur ex malo fine. 608. b, c, 610.
 a, 839. c
 Eorum famosissimi verè fuerunt improbi. 690. c
 Moriendo pro patria nihil praeter gloriam suam quaerebant.
 696. d
 Aliqui eorum putarunt orationibus hominum mutari pro-
 uidentiam Dei. 1028. b, c

Euangelium.

Euangelium continere doctrinam operum, & leges varias.
 890. a, b, c
 Duobus modis accipi potest. 910. e, 911. a, & seq.
 Ferè semper accipitur in sacris literis pro doctrina Christi, &
 Apostolorum, & Euangelistarum. 911. a, 913. a, b
 Quomodo differt à lege. 909. b, 910. c, 911. a, 916. c
 Secundum haereticos dicitur praedictio Christi & Apostolo-
 rum. 911. a
 Euangelium continet in se tria. 911. b
 Continet leges. ibid.
 Continet comminationes. 911. d, & seq.
 Promissiones conditionales, non absolutas. 913. c
 Euangelium quot modis dicatur. 912. e
 Euangelij & legis duo praecipua discrimina. 916. b, c
 Euangelium est in lege, vt arbor in semine. ibid.
 Euangelica doctrina superat doctrinam legis & Prophetarum.
 916. d, & seq.
 Euangelium ferè conuenit cum lege in legibus moralibus.
 888. a, 917. d
 Quomodo superat legem veterem. 917. d
 Euangelium per Christum, lex per Mosem. 919. d, 921. a
 Euangelium toti mundo, lex vetus tantum Iudaeis data est.
 920. d, e, & seq.
 Euangelium corpus & veritas, lex umbra & figura. 920. e
 Succesit legi Mosi, Euangelio verò nulla lex succedet. 921. a,
 b, & seq.
 Euangelium vel Christi legem non habituram sine probatur.
 921. d
 Quomodo dicitur sempiternum. ibid.
 Quomodo habet vim iustificandi. 921. c, 921. a
 Euangelium lex amoris & libertatis. 922. b, c
 Euangelium Christi iugum suauis, onus leue, & quare. 922. c, d
 Est lex quaedam cui debetur obedientia. 924. a

Eucharistia.

Eucharistia vt ritè percipiatur, quam requirit conscientiae di-
 scussionem. 873. b
 Eucharistia ritè percepta mirabiliter operatur. 876. c

Excusatio.

Excusatio peccati est aliud peccatum. 189. b, c

Augur delictum. 655. a, b
Qui excusat delictum negando, iustificatur apud homines, sed condemnatur apud Deum. 807. a, b

Exemplum.

Exempla Sanctorum sunt ab omnibus veneranda, non semper imitanda. 1047. c

Exul.

Exul & relegatus quomodo differunt. 365. a

F.

Fames.

Fames quàm intolerabilis, & ad quam horrenda homines adigit. 383. a, b
 Fames quàm graui labore præuenitur vel pellitur. ibid.

Fides, vel Fidelis.

Fidem sola infidelitas excludit. 76. a, b, c, & seq.
 Quot modis accipitur. ibid.
 Fidem amitens, est hæreticus. 76. b, c, 77. a, b
 Fidelis tenetur magis studere perfectioni, quàm infidelis. 85. c, d, & seq.
 Ad fidem pertinent quæ euidenter deducuntur ex articulis fidei. 244. c
 Fides sine spe & charitate non vnit perfectè cum Christo. 419. c
 Fidem viuam ab Ecclesia petunt Cathæcumeni. ibid.
 Fides viuâ & vera est Christiana iustitia. ibid.
 Fides ex auditu. 420. c
 Fides viuâ est cum charitate. 419. c, 420. c, 421. a, b
 Infusa non perit gratia recedente. 422. c
 Fides imperfecta & informis potest esse sine gratia. ibid.
 Est habitus supernaturalis, habes operationes supernaturales. 422. c, d
 Fidei lumen in supernaturalibus quomodo se habet. 427. a
 Ex fide manant spes & charitas. ibid.
 Fidei confessio. 430. d, e, & seq.
 Fides donum Dei. 453. b, c, 481. b
 Requirit pium voluntatis affectum, qui rationem superat. 518. d
 Fides est vera sine operibus, tamen mortua. 607. d
 Præbatur esse donum Dei ex Scripturis. 677. e, & seq. ex Concilijs. 678. d, e, & seq. ex Patribus. ibid. ratione. 679. c, d, & seq.
 Eius initium & augmentum est etiam donum Dei. 680. a, b, 693. d, 710. b
 Est fundamentum prædestinationis. 680. b, c
 Fides vsq; certa, duas causas infallibiles requirit. 681. c, 862. a, b, & seq.
 Catholica quàm certa. 682. b, c
 Hæreticorum & Torcarum non est donum Dei. 682. b
 Fide humana historias humanas credimus. 682. c
 Diuina diuinas. ibid.
 Fides facilius & citius adhibetur falsis quàm veris. 682. c, d
 Fides nostra quàm multis miraculis confirmata. 681. b
 Fides Catholica & vera tria requirit. 681. d, 683. d
 Fides, Fideique principium est in potestate nostra. 705. b, c 716. a
 Fidem triplicem distinguunt hæretici huius sæculi. 730. a, b, & seq. refutatur hoc. 731. b, c, & seq.
 Fides in diuinis literis multis modis accipitur. 731. b, c, & seq.
 Pro fidelitate & constantia in seruanda promissione. ibid. b
 Pro ipsâ promissione & voto. Pro constantia. Pro ipso fidei obiecto. ibid. b, c
 Fides historica sacrarum literarum dicitur Catholica vel dogmatica. ibid. c, 752. c
 In tribus differunt Catholici ab hæreticis circa fidem iustificantem. 731. d
 Fidem iustificantem non esse fiduciam misericordiæ, probatur ex cap. 11. ad Hebræos. 732. a
 Fidei iustificantis definitio. ibid. b, 733. a
 Fides est vita, & anima rerum sperandarum. 732. c
 Fides quomodo substantia sperantium, & speratorum. ibid. c, d, & seq.
 Fidei definitio duas continet fidei proprietates. 732. c, 733. a
 Fides Christiana distinguitur ab omnibus habitibus intellectus. 732. c
 Distinguitur à fide humana. 733. a
 Fides humana potest esse fallax. ibid.
 Fides distinguitur ab opinione, suspitione, dubitatione. ibid. dem.
 A scientia & intellectu. ibid.
 Non est fiducia. 733. d, 735. a, c, 736. a
 Fidei officium est credere quæ non apparent. ibid. c

Fides idem facit quod argumentum, vel demonstratio, sed non eodem modo. 733. c, 734. a
Fides facit intellectum assentiri propter autoritatem dicentis. 734. a
Non est notitia, sed assensus in rem incognitam. 731. c, 733. e, 734. a, 735. c
Fidei obiecta sunt omnia quæ Deus reuelauit. 734. c, 736. b
Fides iustificans non est sola fides promissionum. 734. c
Fides vna & eadem est historica miraculorum, promissionum. ibid. c
Fidei multa obiecta materialia. 734. c
Fides vna est propter vnâ rationem formalem, qua creduntur omnia. ibid.
Fidei duodecim articuli. 734. c
Fidei obiectum non esse misericordiam specialem. 735. a, c
Fides quomodo iustificat. ibid.
Fides Noë. 735. a, b, 775. a, b
Fides est causa fiducia. 735. a, 736. a
Causa etiam est obedientiæ. 775. b, & timoris. ibid.
Potest sine fiducia esse. 736. b
Fidei actus est credere. 736. c
Est autem credere cum assensu cogitare. 737. a
Fides est specialis virtus, & ad vnâ potestiam specialem pertinet. 737. c
Non est sapientium secundum mundum. 738. b
Credendo, non intelligendo saluantur simplices. 738. b, c, d
Fides est credere, quod non vides. 732. a, 738. c, d
Non est ex intellectu, sed contra. 738. c
Credere includit duo. ibid.
Fides melius per ignorantiam, quàm per scientiam definitur. 739. a, b
Fidei iustificantis obiectum non est specialis misericordia, sed omnia quæ Deus reuelauit, probatur ex Scripturis. 739. c, d, & seq. Ex traditione Ecclesiæ. 742. b, c, & seq. Rationibus. 745. b, c, d, & seq. soluntur obiectiones. 748. e, 749. a, & seq.
Fides quam Christus exigebat, & miraculis confirmabat, erat iustificans. 739. d
Fides Abrahæ commendatur. 741. c, 775. a, b, 750. c, d, 786. e
Fides bona, est rerum bonarum & malorum. 744. b
Est præteritorum, presentium, futurorum. 744. b, 745. a
Est rerum suarum & alienarum. 744. c
Bonorum omnium fundamentum. 745. a, 757. c, d, 775. d
Salutis initium. 745. a, 757. b, c, d, 776. a
Credere in filium Dei quid. 745. d, c
Quomodo oporteat credere. 746. c, d
Est causa iustificationis. 747. a
Fides primò subiugatur animam Deo. 748. b
Fides miraculorum debet esse magna. 750. b, 765. a, b, c
Est fides Catholica. 750. b, 765. a, b
Est fundamentum religionis & salutis. 750. c
Est genus armorum spiritualium. 751. d
Fides sola quomodo iustificat secundum hæreticos. 754. d, e
Quomodo dissentiant inter se hæretici circa suam solam fidem iustificantem. 754. e, 755. a, b, & seq.
Fides est prima radix iustificationis. 756. e, 757. a, b, & seq. 763. b
Pulchrè habent hoc plurimi antiqui Patres. 757. b, c, & seq.
Fides iustificat, quia per eam quærimus & accedimus ad Deum. 758. c
Fidei timorisque iustificatio comparatur. 758. a, b, c, d, & seq.
Fides sola non potest iustificare. 776. a, b, & seq.
Vera potest esse sine alijs virtutibus. 763. d, e, & seq.
Fides eadem est incipiens & proficiens. 764. b
Sine charitate potest esse, sed non prodesse. 764. d, e, 765. a 769. a
Fides miraculorum sæpè est etiam sine charitate. 764. d, e
Fides vt iustificet requirit opem charitatis. 765. a
Fides improborum hominum ac Dæmonum, quomodo differt & quomodo conuenit. 766. c, d
Dæmonum est vera fides ex parte obiecti. ibid. d
Fides mortua quomodo intelligitur. 766. c
Fidei charitatis discrimen multiplex. 767. d, e
Fides dispositiuè gignit charitatem. 767. c, 768. c
Non operatur nisi per charitatem. 768. b, c
Fides impetrat charitatem. 769. a, b, 789. c
Fidei actus, opus Dei. 771. a, 772. e
Fides non est propriè apprehensio. 772. a, 773. c
Fides quibus modis iustificet. 773. e, & seq.
Fides causa bonorum operum. 775. a, b, & seq.
Fides Abel, Noë, Abrahæ. 750. c, d, 775. a, b, 776. d, e, 777. a
Pincipium vitæ. 776. a, b, & seq.
Fides, Spes, & Charitas comparantur. 776. a, 785. d
Fides impetrat sanitatem. 776. d
Fides per inuocationem impetrat iustificationem. ibid. b, c, d, 777. a, b, & seq.

INDEX

Soluuntur argumenta hæreticorum adducta pro sola fide iustificante. 779. a, b, c, & seq.

Fides sine operibus nihil prodest. 780. a, b

Fides sola interdu sufficit ad miracula impetranda. 784. c

Non cedit veniente iustitia. 785. d, 786. c, d

Sola incipit cum charitate, continuat iustitiam. ibid.

Fides quomodo meretur iustificationem. 789. b, c

Impetrat remissionem peccatorum. ibid.

Gratiam bene operandi. ibid. 791. d

Fides non potest esse merces. 791. e

Nulla omnino merita eam præcedunt. ibid.

Sola enim iustificat. 792. d, 797. c

Aliquo tamen modo dicitur sola iustificare. 795. d, c, & seq. diffusè.

Parit opera bona non contrà. 797. a, b, c

Quomodo iustificat sine baptismo. 798. c, d

Tantum inchoat, charitas consummat iustitiam. 812. a, b, & seq.

Impetrat iustitiam. 812. c, d

Non potest esse in Deo, nec Christo, nec beatis. 812. d, e, 821. c

Est imperfectior iustitia. 812. c, 813. a

Fidei formata & informis distinctio irridetur ab hæreticis. 813. a, b, & seq. Probatur ex Scripturis hæc distinctio. ibid. b, c

Informis potest fieri formata, & contrà. ibid.

Fides in hac vita suam perfectionem consequi potest. 812. e, & seq.

Fidei certitudo quare omnem dubitationem excludat. 852. c, d

Sine fide impossibile est placere Deo. 733. d, 777. b

Fides Catholica est necessaria omnibus, specialis non item. 852. d, e

Est vnus & idem habitus. ibid. e

Fides non est, nisi verbi diuini autoritate nitatur. 866. c

Debet esse certissima & omnem dubitationem de diuinis promissionibus tollere. 877. b, c, 886. c, & seq.

Eidem & iustitiam semel habitam posse amitti, probatur ex Scripturis. 897. d, e, & seq. Exemplis sanctorum hominum. 899. b, c, & seq. Rationibus. 900. e, & seq. Soluuntur obiectiones. 902. a, b, c, & seq.

Fides amittitur per vnum actum infidelitatis. 900. e

Fides & spes non manent in futura vita. 902. d

Sine operibus non iustificat. 955. a, b, c, & seq.

Fides perfecta est necessaria, vt impetremus quod petimus. 1051. d, c, 1052. a, b, c, & seq.

Fides in homine est merè gratuitum Dei donum, non procedens ab humano arbitrio. 1205. d, e

Fiducia.

Fiducia est spes roborata. 731. e, 735. e, 985. e, 986. a, b, & seq.

Fiducia est in voluntate, fides in intellectu. 733. c, d, 735. d, 895. c, d

Fiducia est causa metus. 733. d

Ex fide oritur. 735. e, & seq. 751. b, 757. d, e, 1051. e, 1052. a, b

Tantum bona futura respicit. 736. b

Ex charitate procedit. 748. b

Illi opponitur timiditas. 751. b

Eius certitudo aliquo modo omnem formidinem excludit, aliquo modo non. 852. c, d

Fiduciæ & fidei opponitur hæsitatio. 895. a, b

Vt sit sine hæsitatione quid requiritur. ibid. c, d

Fiduciam nullam in meritis habendam, secundum Caluinum. 985. c, d

Fiduciam præcipuam in Deo, aliquam tamen in meritis ponendam esse. 985. e, 986. a, b, & seq.

Fiducia Sanctorum in Deo non ex sola fide, sed etiam ex meritis nascitur, probatur ex Scripturis. 986. a, b, c, d. Ex Patribus. ibid. c, d. Ratione. 986. d, e, & seq.

Fiduciæ causa bona conscientia. 986. d

In fiducia bonorum operum cauenda est superbia. 987. c, 988. a, Ex Scripturis. ibid. c, d. Ex Patribus & exemplis Sanctorum. ibid. e, Ex ratione. 988. a, b

Fiduciam totam in sola Dei misericordia ponere, tutissimum esse, probatur ex Scripturis. 988. b, c, d, Ex Patribus. ibid. d, e, & seq. Ex ratione. 989. d, e

In fiducia bonorum operum mediocritas seruanda est. 989. d, e, & seq.

Fiducia firmiter adhærescimus diuinæ benignitati. 1051. e, 1051. a

Filius.

Christus est Filius Dei per naturam. 25. a, b

Homines sunt filij Dei per gratiam & adoptionem. 25. a, b, & seq.

Filij debent amare parentes. 151. e

Filius in quo casu potest iure occidere patrem. 152. a

Quomodo non portant filij iniquitatem patris. 88. a, 89. b, 121. c, 208. a, 222. a, b, & seq. 223. d, 224. a, b, c

Filij fidelium necessariò sunt baptizandi. 252. c, d, e

Quomodo nouem mensibus in vteris matrum gestantur. 260. e, 262. e

Sæpè sunt omnino dissimiles parentibus. 270. a, b

Filius potest dici per naturam, per doctrinam, per imitationem. 281. c, d, & seq.

Filij Dei ius habent ad hæreditatem æternam. 996. e, & seq. 1006. e

Et quo merito. 1013. d, e

Filio, iure adoptionis, ante omnia bona opera debetur hæreditas. 1013. e

Filius Dei adoptiuus quo vitam æternam obtineat, vt mercedem, requirit necessariò promissionem. 1014. a, b

Finis.

Finis in præcepto indicari, non propriè imperari potest. 310. c, 311. a

Finem tum naturalem, tum supernaturalem naturaliter ignorant homines. 377. c, & seq. 378. e

Finis hominis naturalis quantum ad voluntatem est viuere secundum rationem. 380. d, e

Finis est primus intentione, vltimus executione. 491. d, e, 496. a, b

Quomodo pertineat ad liberum arbitrium. 535. b, c

Quomodo induit rationem mediij. ibid.

Finis amor primus an sit liber, an necessarius, tres sententiæ. 535. e, 536. a, b

Fit efficienter à voluntate. 536. b

Deo tribuitur, quia sequitur ex inclinatione naturali imperfecta à Deo. 536. a, b

Finis vltimus duplex. 548. a

Circa finem, & necessariò coniuncta cum fine non sumus liberi. 575. a

Omnis bonus finis mouet in virtute vltimi finis. 610. b

Quomodo referenda sunt opera in finem, vt sint bona. 510. c, & seq.

Finis malus vitiat totum opus. ibid. d

Finis vltimus, principium, & fundamentum totius doctrinæ muralis. 918. a

Finis dicit relationem ad media. 972. e

Inter operandum spectandus est. 991. d

ad Finem supernaturalem requiruntur opera supernaturalia. 998. d, 999. a, b

G.

Galli.

Gallorum error de prædestinatione. 478. a, e, 479. a, b, c

Galliæ Rex, ad libitum curat morbum strumæ. 432. c

Gloria.

Gloria non erit habitus in essentia animæ. 423. c

Gloria est coniunctio cum Deo per visionem & amorem. ibid.

Gloriæ corona hominibus duplici titulo debita. 487. e, 1019. d

Quomodo potest amitti, quomodo non. 487. e, 488. a

Gloria vt est finis est prior bonis operibus. 491. c

In Genere autem causæ efficientis gloria est posterior. 491. d

Gloriam habere, ex se, quot modis. 545. e, 546. a

Gloriæ gradus soli Deo proprius, quis. 546. a

Gloriæ gradus quis Christo conuenit, quis angelis & hominibus proprius. ibid.

Gloria Dei tum in bonorum remuneratione, tum in malorum punitione perspicitur. 548. b

Gloriæ gratia consummata, gratia gloria inchoata. 999. b

Gloriæ cœlestis varij gradus. 1014. b

Vnus tantum gradus debetur personæ iure adoptionis sine alio pacto; alij debentur operibus ex pacto. ibid.

Gloria eiusq; incrementum, est præmium bonorum operum. 1019. c

Gloriæ gradus idem qui debetur iure hæreditario, tribuitur in re mercedis. ibid. d

Gloria adultorum maior infantium in cœlo. 971. b, c, 1019. e

Gloria Dei primum omnium petenda est. 1035. c

Gratia.

Gratia gratum faciens est habitus naturam perficiens. 9. e, 13. b & seq. 15. d, e, & seq. 410. c, d, & seq.

Gratia sanat naturam. 16. b

Est necessaria ad meritum. 26. e, 27. a, & seq.

Non tollit liberum arbitrium. 27. c, 28. e, 29. a, & seq.

Sufficit non modo ad velle, sed etiam ad perficere. 29. d

Est lux & vita animæ. 98. c, 149. b, 421. c, 425. e

Est habitus in anima inhærens. 99. a, 409. c, d, 411. c

Accipitur pro liberali condonatione pœnæ. 99. a
 Est efficacior peccato. 225. c
 Gratia personalis proximorum parentum in filios non transfunditur. 249. c
 Gratia Dei vita æterna. 407. c, 980. c
 Gratia B. Mariæ quanta & quotuplex. 256. a, b, c, & seq. 263. b
 Gratiæ priuatio mors animæ. 349. c, d, & seq. 350. e
 Gratia dicitur quia gratis data. 405. a, b
 Opponitur debito. ibid. 407. e
 Tribus modis in sacris litteris accipitur. 405. a, b
 Gratia humanitatis Christi quæ & qualis. 407. a, b
 Gratia accipitur pro solis Dei beneficijs naturæ superadditis. 407. a
 Gratiæ nomine intelliguntur quæuis supernaturalia beneficia. ibid. a
 Gratia Dei maximè propria quæ. ibid. a, b
 Alia æterna, alia temporaria, & quid vtraque. 407. c, d, e
 Temporaria duplex. ibid. d, e
 Gratia est finis vltimus, sanitas animæ sempiterna. 408. a, b
 Gratia gratis data & gratum faciens ad diuersum finem dantur. 408. b, c
 Gratum faciens est duplex. ibid.
 Gratiæ nomen magis propriè cõuenit auxilio speciali, quàm generali. 409. a, b, & seq.
 Gratia specialis est duplex. ibid. b, c
 Efficax & sufficiens quid. ibid. d, e, 435. b, c, & seq.
 Efficax duplex. 409. e
 Præueniens & subsequens quid. 410. a, b
 Gratia est virtus nobis à Deo infusa. 411. b
 Est fons vnde fluunt riuus bonorum operum. 412. c, 413. a
 Multis rebus comparatur in sacris litteris. 413. c
 Regit liberum arbitrium, vt iumentum. 416. c, d
 In nobis augetur & perficitur. ibid. d
 An gratia gratum faciens re distinguatur ab habitu charitatis, quatuor sententiæ. 418. c, d, & seq.
 Tantùm ratione distingui, & quomodo. 418. e, & seq.
 Gratia grati sumus Deo, charitate Deum habemus carum. 419. a, & seq. 420. a, b, 423. b
 Gratia iustificans non distinguitur ab habitibus Theologicarum virtutum. 420. a
 Dat homini quoddam esse supernaturale. 420. d, e, 422. d, 424. d
 Gratiæ & charitati eadem tribuuntur. 422. d, e, 420. e, & seq. 422. d, e
 Per gratiam Spiritus sanctus in nobis habitat. 422. d, e, & seq. 421. c, d
 A peccato iustificamur. 421. d
 Gratia, fons & radix omnium virtutum. ibid.
 Separat filios regni à filijs damnationis. 421. e
 Est donum Dei omnium maximum. ibid.
 Est & habitus & actus in voluntate. 423. c, d
 Respondet gloriæ. ibid. c
 Non est habitus in essentia animæ, sed in potentijs, ibid. & seq.
 Significat benevolentiam Dei erga nos. 425. e
 Quomodo est prior charitate. ibid.
 Eius formalis effectus semper est actus. 426. e, & seq.
 Gratiæ gratis datæ nouem recensentur. 433. a, b
 Nihil profunt sine charitate. ibid. c
 Non sunt in determinato aliquo numero. 434. c, d, & seq.
 Sunt inferiores gratia gratum faciente. 435. a
 Gratia efficax à nullo duro corde respuitur. 436. e, 437. e, 439. b, 439. d, 711. b, 717. e, & seq.
 Gratia sufficiens probatur ex Scripturis. 436. a, b, c, & seq.
 Item efficax. ibid. d, e. Et ex Patribus. 437. b, c, & seq. Et ratione. 438. a, b, & seq.
 Datur efficax electis, vt certissimè perseuerent. 437. e
 Est fundamentum prædestinationis. 438. d, e, 439. c, & seq.
 Sufficiens est communis reprobis. 438. d, e
 Gratiæ efficacia in quo consistat, tres opiniones. 439. a, b, c,
 Pendet à proposito Dei, non voluntate hominis. 439. b, c, & seq. 440. a, b
 Efficax quàm præstans, & quibus nominibus vocetur. 808. b, c
 Non est actio physica voluntatem determinans. 440. e, 442. c
 Quomodo trahit voluntatem. 441. d, e, & seq.
 Gratia inspirationis internæ differt à concione externa. 444. c
 Gratia operans & cooperans variè explicantur. 446. d, e, 447. a, b, & seq.
 Gratia operans quomodo nos præuenit. 448. d, e
 Conuertit D. Paulum. 449. b
 Operans & cooperans quid. 450. a
 Sufficiens nulli deest. 451. a, 452. e, & seq.
 Sine gratia præueniente nemo potest gratiam desiderare & accipere. 451. a, b, & seq.

Gratia non expectat, sed præuenit voluntates nostras. 451. c, d, & seq.
 Non datur omnibus æqualiter. 451. d, e
 Soluuntur obiectiones. 452. c, d, & seq.
 Gratia nemini est debita. 455. a
 Gratiam sufficientem ad salutem omnibus dari probatur ex Scripturis. 456. c, d, & seq. Ex Patribus. 457. e, 458. a, b, & seq.
 Soluuntur obiectiones. 467. a, b, c, cum seq. 495. b, c, & seq.
 Gratia sufficiens non adest peccatoribus omnibus momentis, probatur ex Scripturis. 460. a, b, & seq. Ex Patribus. 461. a, b, c, Ratione. ibid. b, c, & seq.
 Gratia præueniens illuminat cor. 461. c, d
 Gratia vitæ peccatum semper adest, probatur ex Scripturis. 462. d, e, 463. a, b, & seq. Ex Patribus. ibid. c, d, Ratione. ibid. d, e, & seq. Soluuntur obiectiones. 467. a, b, & seq.
 Gratia Dei parcius antiquis, quàm nobis communicata. 467. d
 Efficax ita suadet, vt persuadeat. 468. d
 Gratia gratis data sunt talenta, Matth. 25. distributa. 488. b
 Gratia Dei præuenit omnia nostra opera. 489. b, 685. a, b, c
 Gratiæ iustitiæque diuinæ opus magis ostenduntur in electione & reprobatione hominum, quàm angelorum. 500. d, e, 501. c, d, 502. d, e
 Qualis gratia nunc requiritur ad perseuerandum. 674. d
 Gratia si ex merito, non est gratia. 680. a, 687. e, 688. a, b, 716. d, e, & seq.
 Gratiam præuenientem in orationibus petit Ecclesiã. 686. a
 Gratia non est ex meritis, sed merita ex gratia. 687. e
 Gratia præueniens nõ excludit liberi arbitrii cooperationem. 689. b, c
 Gratia diuinæ cooperatur voluntas humana. 705. c, d, & seq. 708. b, c, 710. e
 Gratia efficax est effectus prædestinationis, & habet infallibilitatem non necessitatem coniunctam. 711. a, b, 718. a
 Gratia efficaci absolute potest quis resistere. 711. a, b, 717. e
 Gratiæ donis nemo potest abuti. 713. c
 Gratia perficit, non destruit naturam. 713. c, d, & seq. 721. b
 Gratia excitans interna necessario præcedere debet hominis conversionem. 714. a
 Excitantis & adiuuantis discrimen. ibid.
 Præuenientis necessitas. 614. c, & seq.
 Adiuuans & excitans diuerso modo requiruntur. 715. c
 Excitans datur sine vllis meritis vel præparatione. 716. d
 Excitans duo complectitur. 716. e
 Adiuuans est necessaria ad assentiendum excitanti. 717. a
 Neutra imponit homini necessitatem. 717. e, & seq.
 Gratia efficax quid. 718. a
 Adiuuans tribus in rebus consistit. 718. a
 Adiuuans datur, vt excitans non respiciatur. 719. e
 Gratia eadem inspirationis internæ duobus hominibus proposita, potest ab vno eorum recipi, ab altero reici. 720. b, c
 Gratiæ iustificantis habitus à solo Deo infunditur. 721. e
 Gratiæ duobus modis accipitur. 787. a, b, & seq.
 Gratiæ iustificari quid. 787. b, c, & seq.
 Est semen gloriæ, & fons aquæ salientis in vitam æternam. 1014. c, d, e, & seq.

Gratia primi Parentis.

Gratia humano generi in primo parente collata. 5. a, c, 9. e, 10. 11. 12. diffusè.
 Per peccatum amissa. 5. a, c, 11. c, d
 Per Iesum Christum reparata. ibid. a, b, 10. a, b, & seq.
 Hæc gratia fuit triplex, animæ vt originalis iustitia, corporis immortalitas, loci paradisi. 5. a
 Gratia quam accepit Adam in creatione, erat gratia gratum faciens. 9. c, 10. a, b, c, & seq.
 Gratia Adæ qualis. 10. a, b, & seq.

H.

Habitus.

Habitus vitiosus, & peccatum habituale multis modis differunt. 350. c, d, e
 Habitus acquisiti non dant, sed supponunt operari. colum. 425. a
 Habitus supernaturales & infusi non exigunt naturalem dispositionem in subiecto. ibid. a

Habitibus utimur pro arbitrio. 432. b, 516. c, 629. a
 Habitus naturalis inclinatur ad unum. 425. a
 Habitus virtutis non ponit necessitatem, nec tollit liberum arbitrium voluntatis. 569. c, 570. a
 Idem dicitur de habitu vitii. 629. a, b
 Habitus non potest tolli nisi per priuationem, nec priuatio nisi per habitum. 848. c

Hæresis, vel Hæreticus.

Hæresis vna nota est nouitas. 223. b
 Hæreses ex philosophis ortæ. 237. c, 238. a, b, c
 Hæretici de rebus fidei inter se contendunt, & se mutuo condemnant. 76. c, d, 869. c
 Hæretici & mali Catholici inter se comparantur. 77. b
 Satanam imitantur in seducendis fidelibus. 183. c, d
 Hæreticorum Patriarchæ philosophi. 237. c
 Hæresis inter opera carnis numeratur. 296. d
 Hæreses cogunt Ecclesiam examinare res & voces. 559. c, 560. a, b
 Hæreticorum notæ. 613. d, e, 614. a
 Quomodo differant à Paganis. 680. d, e
 Hæretici & Mahometani quomodo credunt. 680. c, 681. c, 682. a
 Ob vanam gloriam mortem patiuntur. 696. d, e
 Separantur ab Ecclesia. 867. e
 Hæresis Eutichiana circa humanitatem Christi. 1200. a

Henoch, & Helias.

Henoch & Helias translati & conseruati. 35. a, 45. c, 47. a
 Habitant nunc in paradiso terrestri vbi habitauit Adam. 38. c, 43. c, 44. a, 45. c, 46. d, e
 Henoch non est in cœlesti paradiso. 44. b
 Venit vt resisteret Antichristo. 46. a
 Henoch non est submersus diluuiò. 46. c
 Fide translatus est. 777. a
 Helias petit à Deo pluuiam promissam. 1030. c
 Cur irrisit sacerdotes Baal. 1077. c, d

Hichu.

Hichu rebellis contra Achab regem suum. 135. a, 138. a, b
 Regnum non ambiuit. 138. a, b, c
 In nomine Domini vnctus est super Israël, vt occideret regem Achab, & reginam Iezabel. 138. d, e

Hieroboam.

Hieroboam non peccauit rebellando contra Roboam. 135. a, 138. a, b, & seq.
 Fuit verus rex. ibid. & seq.
 Hieroboam postea fuit Schismaticus. ibid. d
 Quomodo ex Deo non regnavit. 138. c, 139. a, b

Heua.

Heua ignorabat diabolum locutum per serpentem. 175. a, b & seq.
 Eius infidelitas qualis. 188. c, 189. b, d, e
 Per mendacium decepta à diabolo. 183. a, 184. b, c, e
 Seducta per serpentem. 183. a
 Non audiuit præceptum immediatè à Deo, sed ab Adamo. 183. b, 190. c
 Dubitauit vtrum præceptum daretur à Deo nec ne. 183. b
 Heua seducta per serpentem, non Adam. 183. c, 184. c, d, & seq.
 Heua prior decepta, decepit virum. 185. a
 Propriè non seduxit Adamum. 186. c, d, 187. a
 Heuæ peccatum fuit grauius, quàm Adæ. 188. c
 Eius infidelitas maior Adæ infidelitate. 188. c
 Eiusque superbia maior Adæ superbia. ibid.
 Heua voluit inuito Deo fieri similis Deo. ibid.
 Heuæ infidelitas coniuncta cum blasphemia. 188. e, & seq.
 Heuæ peccatum continuit septem actus malos. 189. a, b, & seq.
 Heua non caussa, sed occasio tantum nostræ peccationis fuit. 189. e, 190. a, 251. b, c
 Habuit hostem potentiorum, Adam debiliorem. 190. b
 Heua magis agnouit culpam, quàm vir. 190. c
 Heua ante Adamum peccauit. 207. a
 Seducitur à diabolo simulans se idcirco amicum Dei. 183. a
 Non trāsmisisset peccatum in posteros, si illa peccante Adam innocens remansisset. 225. d, 255. a, b, c
 Heua figura Mariæ. 256. b, c, 1073. b
 Quomodo dicta vita. 1073. b

Homo.

Homines fuissent in hac vita felices, nisi Adam peccasset. 9. c
 Homo post lapsum indiget multiplici auxilio Dei. 13. d, cum seq.
 Homo carne cum bestiis, spiritu cum angelis naturam communicat. 15. d
 Vnde habeant homines difficultatem bene operandi. ibidem, c
 Hominis status post lapsum Adæ, & in puris naturalibus differunt, vt spoliatus & nudus. 17. a, 18. a, b, c, & seq. 19. d
 Homo in puris naturalibus habuisset rebellionem carnis contra spiritum. 17. c, 25. c, 335. a, b
 Hominis creatio & lapsus describitur. 20. b, c, & seq.
 Nec homines, nec angeli sine gratia meritum habere poterunt. 26. c, 27. a, b, & seq.
 Homines sancti nunc habent gratiam, vt actu perseuerent. 27. b
 Hominem alij ex philosophis miserum, alij felicem prædicant, & quare. 31. a, b
 Homines & angelos sibi ipsis esse causas suorum malorum. 121. a, b, & seq.
 Homines non possunt malis bene vti. 149. c
 Homo ad gloriam Dei conditus. 155. c, d, 156. c, 158. a
 Quare Deus hominem sic fecit, quem casurum præsciuit. ibid. & seq. 160. b, 161. d
 Homo generat hominem sibi similem in specie, non in individuo. 236. d
 Homo quo die creatus. 241. a, b
 Factus est ad imaginem Dei. 241. c
 Productus est à Deo, cetera ab aqua aut terra. 242. b
 Quomodo animalis, quomodo spiritualis. ibid. c, d
 Homo generat vt cetera animantia. 245. c
 Generat hominem verè & propriè, licet animam nõ generet. 250. c
 Hominis excellentia supra belluas. 338. e, 339. a
 Homo si crearetur in puris naturalibus, haberet rebellionem carnis contra spiritum, non tamen esset propriè peccator. 348. a, b
 Homines receter nati qualibet bestia sunt infirmiores & inferiores. 378. d, 382. d
 Homo solus contra naturam, omnia alia secundum naturam agunt. 381. c
 Hominum grauis negligentia in procuranda salute æterna. 381. a, b
 Sunt omnium rerum inconstantissimi. 382. c
 Omnium miserissimi quoad corpus. 382. d
 Quot & quibus indiget ad corporis sustentationem. 383. a, b, c, 384. a, b
 Hominum in hac vita quanti labores, & quàm breuis vita. 382. d, 383. c, 384. a, b, c
 Homo homini quàm inimicus. 384. a, 389. a
 Homo omnibus alijs animantibus præpositus. 388. c
 Quomodo in bestias principatum retinet, quomodo amisit. 388. c, 389. a, b
 Homo facillè imperasset bestiis in statu innocentie, non difficulter. 389. a, b
 Hominem infestant ecelum, terra, mare. 389. c
 Homo non angelorum seruus, sed conseruus. 388. e
 Quomodo potest legem implere, quomodo non. 390. b, 404. e, 960. a, 981. b
 Per peccatum fit debilior ad bene operandum. 404. d
 Homo perfectus tribus constat. 413. e
 Ad supernaturalem finem creatus, debet facere opera supernaturalia. 415. c
 Quomodo imago Dei. 8. d, e, 241. a, c, 281. a, b, & seq. 420. c, 426. d, 427. b
 Quomodo similitudo Dei. 8. d, e, 13. b, 281. a, b, & seq. 420. c, 427. b
 Cur hominum minor, Angelorum maior pars ad vitam æternam prædestinata. 496. d, e, 502. d
 Hominum & angelorum comparatio in gratia & gloria. 502. b, c
 Hominum & angelorum caput Deus & homo Christus. ibid.
 Hominum gratia maior quàm angelorum. ibid.
 Homines habent conditionalem necessitatem & absolutam libertatem. 538. c
 Homines & angeli æternam Dei prouidentiam, velint nolint, liberè sequuntur. 502. c
 Homo solis naturæ viribus quæ præstare potest, quæ non. 595. b, c, d, & seq.
 Homo tentatus, Dei destitutus auxilio, comparatur iactatæ nauis fracto gubernaculo. 603. b
 Homo sine fide, & speciali Dei auxilio nulla virgente tentatione potest aliquod bonum morale perficere. 601. d, e, & seq.

Homo sine gratia Dei opera bona vitæ æternæ meritoria facere non potest. 613. a, 619. a, b, & seq.

Homo renatus totam legem Dei implere potest. 626. a, b, 960. a

Homo non potest sine gratia Dei speciale velle; aut facere aliquid ad pietatem aut salutem pertinens, probatur ex sacris literis. 683. b, c, & seq. Ex Concilijs. 684. a, b, c, Ex summis Pontificibus. ibid. d, e, Ex antiquis Patribus. ibid. e, & seq. Ex Ecclesiæ orationibus. 685. e, 686. a, b Ex condemnatione contrariorum errorum. 686. a, b

Homo non potest solis naturæ viribus ad gratiam recipendam vlllo modo se disponere. 686. c, d, & seq. Probatur ex Scripturis. 686. e, & seq. Ex Concilijs & Patribus. 688. a, b, & seq. Ratione. 688. c, d, Soluuntur obiectiones. 689. b, c, & seq.

Homo ante gratiam habet liberum arbitrium ad opera naturalia, moralia, & pietatis supernaturalia. 713. a

Ante omnem gratiam habet potentiam remotam ad opera pietatis. 713. d

Non habet potentiam proximam. ibid. e

Hominis cōuersio quomodo à gratia & libero arbitrio simul, quomodo à gratia tantum, quomodo à libero arbitrio tantum. 721. a, b

Homo iustus potest bona opera facere, & præcepta diuina seruare, neque eget ordinariè noua gratia excitante, sed solum adiuuante. 722. c

Homines quare gratis iustificentur, ex Concilio Tridentino. 1205. e, 1206. a

Honor.

Honor & gloria sunt extrinseca & superaddita naturæ. 20. e, 21. d, e

Humana gloria est impedimentum gloriæ Dei. 145. b, c

Gloria Dei relucet & in præmio iustorum, & in pœna malorum. 158. b

Honor & ignominia matris redundat in filium. 259. e

Honori proprio & statui consulendum. 1175. d

Horæ Canonicae siue officium diuinum.

Nomen horarum canonicarum siue diuini officij, quàm antiquum, & vnde sumptum. 1057. d, e, 1058. a, b, & seq.

Quinam præ cæteris hoc officium persolvere teneantur. ibid.

Horæ canonicæ vnde dictæ. 1058. b, c

Deliramentum Brentij hac de re. ibid.

Officij diuini definitio ponitur & explicatur. ibidem, c, d, & sequent.

Omnis oratio non dicitur propriè diuinum officium. ibidem, d

Officium diuinum quot modis publicum dicitur. ibid.

Vt dicatur publicum non requiritur fieri loco publico, vel in præsentia multorum. ibid. d, e

Continet laudes pro beneficijs acceptis, & preces pro accipiendis. 1058. e

Officium Ecclesiæ triumphantis & militantis differunt. ibid. & seq.

Soli Deo propriè præstatur. ibid. e

Officium aliud de sanctis, aliud de mortuis, aliud de tempore. 1059. a

Qui obligantur, necessariò debent voce distinctè integrèque omnia verba proferre. 1059. a, b, 1082. b, c

Debet definiti & institui ab Ecclesia & eius prælatis. ibidem, b

Officij diuini partes aliæ maiores, aliæ minores. ibid. e

Maiores à tempore nomen accipiunt. 1059. c, d

Horæ canonicæ ad horas diei accommodantur. ibid. d

Horæ diei & noctis quales tempore Christi. 1059. e, & seq.

Duodecim horæ noctis diuiduntur in quatuor vigiliis. 1059. e 1060. a, b, & seq.

Horæ quælibet tertia diei & noctis deputatur ad aliquod officium diuinum. 1060. b, c, & seq. 1068. e

Horæ canonicæ nocturnæ quomodo celebrabantur apud veteres. 1060. c

Horæ nocturnæ & laudes secundum vsus Romanum simul dicendæ sunt, vigilia quarta, id est, manè. 1060. d, e

In natali Domini quomodo officium & Missa celebrari debeant. 1061. a

Quomodo in triduo ante Pascha sub vesperam, & vnde vocantur tenebræ. 1061. b

Omnia tristitiæ signa in illo officio ostenduntur. ibid.

Horæ prima diei prima hora celebranda. 1061. c

Instituta est recentius quàm aliæ horæ. 1061. c, d

De hymno, *tam lucis orto sydere.* 1061. e, 1064. e

Horæ inæquales siue Planetariæ quid significant, & vnde dicantur. 1059. d, e, & seq. 1061. e

Horæ quando recitanda in quibuscunque regionibus. 1061. e, 1062. a, b

Vesperarum tempus canonicum secundum sanctos Patres. 1062. e, 1063. a

Horæ diei ad diuinas laudes deputatæ quatuor. column. 1063. a

In vesperis angelo ducente, solebant duodecim psalmi hora duodecima cantari. 1063. b

Laudes à veteribus vocantur matutinum, sunt in multis similes vesperis. 1063. c, 1064. d

Vesperæ antiquitus dici solebant accensa candela. 1063. c, d

Completorium non est æquè antiquum, atque aliæ horæ. 1063. e

Completorij dicendi tempus. 1064. a, d

Completorij nomen & tempus apud Latinos primum inuenitur in regula S. Benedicti. 1063. e, 1064. a

Vesperæ dicuntur à sydere, quod oritur Sole occidente. 1064. b

Completorium vesperas sequi debet. ibid.

Horæ prima & completorium, quam inter se habent proportionem. 1064. c, d

Completorium agit gratias Deo de beneficijs diurnis. Significat Christi sepulturam, præparat nos ad nocturnam requiem, &c. 1064. e, 1065. a, 1069. c

Horarum canonicarum institutio quàm antiqua & laudabilis. 1066. d, 1070. a, b, & seq.

Commendatur nobis officium diurnum & nocturnum exemplo David, Pauli, Silæ & aliorum. 1066. e, & seq.

Omnis horæ diurnæ antiquis exemplis & testimonijs commendantur. 1066. d, e, & seq.

Probantur ex antiquis Patribus. 1067. b, c, & seq.

Tertia quaque hora, tum diei, tum noctis oratur in Ecclesia in honorem S. Trinitatis. 1068. e

Horæ septem instituuntur ad gratias Deo agendas de creatione rerum in septem diebus. 1068. e, 1069. a

Additur octaua hora, nempe officium nocturnum pro se resurrectionis octauo die designatæ. 1069. a

Cur ab hora vespertina officium Ecclesiasticum incipit. 1069. a, b

Horæ singulæ canonicæ pulchrè significant aliquod mysterium passionis Christi, & redemptionis nostræ. 1069. a, b, c, d

Horæ canonicæ Evangelicæ magisterio & miraculis confirmantur. 1069. c, d

Horarum singulæ partes vindicantur à reprehensione. 1070. a, b, c

Te Deum laudamus.

Hymnus quid sit, & quanta eius antiquitas. ibid. b, c, d

Hymnorum proprium est cantari. 1070. d

Lectiões sunt triplicis generis. Earum antiquitas. Legantur tantum in nocturnis. 1070. e, & seq.

Breuiarium restitutum bis ad antiquam formam. 1071. a, b

Benedictio præcedens lectiões. 1071. b, c

Responsorium quàm antiqua, vnde dicta, an in Italia primum inuenta. 1071. c

Capitula sunt breuissimæ lectiões semper ex sacris literis, dicuntur in singulis horis diurnis. Quàm sint antiqua. 1071. d

Antiphona quid & quis eius vsus ab angelica admonitione & exemplo initium habuit. 1071. d, e

Alternatim canere quid, & à quo ortum habeat & quanta antiquitatis sit in Ecclesia. ibid. e, 1072. a

Antiphona, *Salve Regina*, liberatur à calumnijs hæreticorum. 1072. b, c, d, & seq.

Singulæ eius partes approbantur. 1073. a, b, & seq.

Ad officium ritè persoluendum septem requiruntur. 1082. b, c, & seq.

Horæ omnes quo ad partes maiores quotidie dicendæ sunt sub pœna peccati mortalis, si quis obligatur. 1082. b, c

Quo ad partes minores grauitè peccant, nec officio satisfaciunt, qui dimidiata verba pronunciant. 1059. a, b, 1082. c

Ordinem officij mutans, non tenetur iterum repetere. 1082. d

Inter horas & missam nullus est ordo essentialis. ibidem.

Laudes in prima cur ante missam dici debeant. 1082. e

Breuiarii & officij diuini diuersitas in diuersis Ecclesijs. 1083. b, c

Officium Ecclesiæ suæ quisque tenetur dicere, nisi ex consensu Episcopi & Capituli dispensetur. ibid. b, c

Officij obligatio inducitur ex beneficio vel ordine, & tale officium ex tali beneficio vel ordine. 1083. c, d

Officij diuini locus Ecclesia. 1084. a, b, 1083. e

Tempus est à vespera vnius diei ad mediam noctem alterius, vt vitetur mortale peccatum. 1084. a

Non peccat mortaliter, qui continuò post vesp̄as & completorium dicit matutinum sequentis diei. 1084. a
 Officium incipit à primis vesp̄is, & terminatur ad completorium diei sequentis. 1084. a, b
 Completorium dici potest vsque ad mediam noctem, 1084. b
 Matutini tempus canonicum incipit post mediam noctem. ibid.
 Horæ canonicæ temporibus suis canonicis dici debent, vt videtur peccatum veniale. 1084. b, c
 A tempore canonico longè recedere quid. 1084. c, d
 Officium canonicum est tributum diuinum. 1086. a
 Est Monachorum & Clericorum. ibid. & seq.
 Officij forma quæ nunc est in vsu, non est à iure diuino, sed ab Ecclesiæ determinatione. 1087. b
 Horarum canonicarum numerus aliquando fuit alius quàm nunc est. 1088. a
 Officium diuinum non persoluentes fructibus carere debent, vel si percipiant, restituere. 1188. b

Humilitas.

Humilitas accipitur pro obedientia. 176. d, e, & seq.
 Quomodo lauius patet, quàm obedientia. 177. a
 Humilitas exaltatur. 792. e, 838. b, c
 Humilis de se cogitatio commendatur. 988. c, d, e, & seq.
 Humilitas est, tentationes declinare. 1047. b
 Est necessaria, vt orans quod petit impetret. 1050. b, c

I.

Ieiunium.

Ieiunium, orationis & eleemosynæ comes. 1089. a, 1102. c, 1125. b, 1126. c
 Ieiunij nomen græcè abstinentiam à cibo significat. colum. 1089. a
 Ieiunium quadruplex. 1089. b
 Spirituale est abstinentia à vitijs. ibid.
 Est metaphoricè ieiunium. ibid.
 Morale est temperantia & parsimonia cibi & potus, quod fuit duce natura apud Philosophos. 1089. c
 Naturale est abstinentia ab omni omnino cibo & potu. ibidem.
 Soluitur, quando in stomachum cibus vel potus est transmissus. ibid.
 Hoc ieiunium est tantum in præcepto propter Eucharistiam. 1089. d
 Ieiunium Ecclesiasticum est abstinentia cibi, secundum Ecclesiæ regulam. ibid. 1090. a, b, c
 Non soluitur potu vel pharmaco. 1090. a
 Ieiunium generali nomine quid significet. 1090. b
 Ecclesiasticum est aliud voluntarium, aliud necessarium, aliud necessitate voti, aliud necessitate præcepti. 1090. c, 1106. b, d
 Ecclesiasticum tria requirit. ibid.
 Ieiunans tantum semel in die cibum sumere debet, & quare. 1090. c, 1092. e, 1093. a, b
 Illa vna refectio debet esse cœna, non prandium. 1090. c, 1091. a, 1092. a
 Vt sit à carnis abstinentia. 1090. c
 Caluini error circa ieiunium. 1090. d, & seq.
 Ieiunium superstitiosum Iudæorum. 1091. b
 Ieiunium non soluebant veteres Christiani ante horam nonam vel vespertinam. 1091. b, & seq. 1092. c, d, probatur ex sanctis Patribus: 1091. c, d, & seq.
 Ieiunandum in Quadragesima vsque ad vesp̄eram. 1091. c, & seq. 1092. c, d, 1094. b
 Ieiunium quorundam Monachorum per totum annum, artius tamen in quadragesima. 1091. e
 Ieiunium non obligat senes & paruulos. 1091. e
 Quare debet vsque ad horam nonam protrahi. 1093. a
 Nunc solui circa meridiem & vesp̄eri cœnam sumi ab Ecclesiâ toleratur. 1093. b
 Etiam nunc obseruatur multi vsque ad vesp̄eram. ibid.
 Ieiunium & alia quæ non sunt de iure diuino, possunt determinari ad arbitrium Ecclesiæ. ibid. b, c
 Etiam antiquitus non similiter in omnibus locis obseruabatur. 1093. c
 Ieiunij severitas aliquantulum nunc relaxata est. 1093. c, d, & seq.
 Merenda dicitur à meridie. 1093. e
 Ieiunium antiquitus solebat solui ad meridiem. 1093. d, e
 Ieiunare diutius & tardius melius est, & laudabilius. 1093. b
 Hæreses & hæretici circa ieiunium. 1094. c, d, & seq.
 Ieiunij finis præcipuus. 1100. e, 1118. b, c

Refelluntur circa ciborum delectum. 1095. d, e, & seq.
 Ieiunantes non dicimus carnes immundas. 1096. a
 Ieiuniorum temporibus permittuntur carnes ex causa legitima. 1096. c
 In ieiunijs quare prohibeatur carnes. 1096. d, & seq.
 Ieiunium indicitur ad domandam carnem. 1097. a, b, & seq. 1100. e, 1105. c, 1119. c
 Ieiunium consistere in abstinentia à certis cibis, præsertim carnibus. 1099. d, & seq. Probatur exemplo Danielis & Ioannis Baptistæ, S. Petri, &c. 1099. e, cum seq.
 Ieiunium Christianorum Alexandrinorum. 1100. b
 Ieiunium hebdomadæ sanctæ ante Pascha. 1100. c
 Eremitarum. ibid. c, d
 Ieiunantes in orientali Ecclesia abstinerunt etiam à vino, cur non in occidentali. 1101. d, 1119. c
 Ieiunium nullum secundum Caluinum & Kemnitium, esse iure diuino præceptum. 1102. a, b
 In genere lege diuina esse præceptum, ab Ecclesiâ determinatum, probatur ex Scripturis. 1102. b, c, & seq.
 Ex Patribus. 1103. b, c, & seq. Ratione. 1104. a, b
 Est duplex secundum Melanchthonem. 1102. d, Refutatur. ibidem. c, & seq.
 Plus est quàm moderatio vel sobrietas. 1102. e, 1103. a
 Ieiunantes non debent assimilari Hypocritis. 1102. e, 1111. c, 1157. b
 Ieiunium nullum est inter Christianos in die Dominica, nec à Pascha ad Pentecosten. 1103. c
 Ieiunium aliquod ad ipsum ius naturæ pertinet. 1104. a
 Necessarium ad tentationes superandas, & ad pœnitentiam. ibid.
 Non præcipitur in decalogo. 1104. b
 Pertinet ad temperantiam. ibid. 1120. d
 Ieiunij præcepta obligare fideles in conscientia. 1104. c, Probatur testimonijs & exēplis Scripturæ sacræ. ibid. d, & seq. Et ex Concilijs. 1105. b, c, d, & seq. Ex sanctis Patribus. 1106. a, b, & seq. Ratione. 1107. a, b, c. Soluuntur obiectiones ex Scriptura. 1107. d, 1108. a, b, & seq. Ex historia. 1114. a, b, c, & seq.
 Ieiunium publicum. 1104. d
 Ieiunium mensium non à Deo, sed à Repub. Iudæorum obligabant populum in conscientia. 1105. a, b
 Ieiunia & ieiunantes valdè laudantur in Scripturis. ibid. a, b
 Ieiunium violare est peccatum mortale. ibid. c, d, e, 1107. c
 Ieiunantibus dicitur anathema. 1105. d, e
 Actus ieiunandi præscriptus à lege Ecclesiastica, est actus temperantiæ necessarius. 1107. a, b, c
 Violans ieiunium peccat contra virtutem temperantiæ. ibid. b, c
 Ieiunia antiqua hæretica reiiciuntur. 1109. d, e
 Ab Ecclesiâ instituta sunt sanctitatis & diuini cultus causa. 1111. c, d
 Ieiunium Evangelicum perfectius ieiunio Phariseorum. 1113. a, b
 Non pertinere ad viros perfectos secundum Begardos. 1117. c, d, 1118. d, e
 Refutatur hic error. 1117. d, 1118. a, b, & seq.
 Ieiunium pertinere etiam ad perfectissimos. 1118. a, b, & seq.
 Ieiunare nemo tenetur cū præiudicio salutis corporalis. 1117. a, b, c, 1119. a, b
 A ieiunio tria excusant, pueritia, senectus, ægritudo. 1119. a, b
 Propter pietatem excusantur concionatores, &c. Propter necessitatem omnes qui versantur in laboriosis operibus. 1119. b
 Ieiunium in orientali Ecclesia semper fuit strictius quàm in occidentali. 1119. c
 Ieiunium disponit animum ad orationem, & rerum cœlestium contemplationem. 1120. b
 Moysen præparauit ad colloquium Dei. 1120. b
 Quare infuturatur in profestis magnarum celebratum. 1120. b, c
 Ex se est res mediocris. 1120. c, d, 1123. d
 Est actus elicitus temperantiæ. 1120. d, 1123. d
 Versatur circa moderandas delectationes cibi & potus. 1120. d
 Ad alias virtutes pertinere poterit. ibid. 1123. d
 Vt sit meritum, requirit deuotionē ieiunantis. 1120. d, 1121. a
 Ieiunium esse cultum Dei. 1120. c, 1121. c, 1158. a, b. Soluuntur obiectiones ex Scripturis. 1126. a, b, & seq. Ex Patribus. 1129. a, b, & seq.
 Placare Deum iratum. 1121. d, 1122. a, Probatur ex Patribus. 1122. a, b, & seq. 1123. b
 Esse impetratorium beneficiū Dei. 1023. b, Probatur exemplis sacræ Scripturæ. 1123. b, c
 Illi responderet merces. 1123. d
 Multi eius fructus enumerantur. 1124. a, b, & seq.
 Ieiunium à cibis parū prodest nisi abstinatur à vitijs. 1126. a
 Cum eleemosyna cōiungere non est necessariū. 1126. d, & seq.

Ieiunium sanctorum eremitarum. 1100. c, d, 1129. c
 Ieiunium in pane & aqua in Ecclesia antiquitus fuisse, refertur Tertullianus. 1131. c
 Ieiunij apud veteres semper varia fuit consuetudo. 1134. a, b, c & seq.
 Nonnullos aliquando biduum, vel triduum, vel sex dies egisse ieiunios. 1134. a, b, c, & seq.
 Ieiunium sine humilitate nihil prodest. 1145. b
 Ieiunium feriae quartae & sextae. 1145. e, & seq.
 Non ieiunandum die Dominica. 1146. b, 1148. e
 Ieiunij feriae quartae & sextae causa. 1146. d
 Propter absentiam Iponsi. 1146. e
 Non debet obseruari hoc ieiunium, quando natalis Domini conuenit feria quarta vel sexta. 1146. e
 Hoc ieiunium est ex traditione Apostolica. 1147. a, 1151. b
 Secundum alios permittitur tantum, non imperatur. ibid. a
 Romae omnes non obseruant. ibid.
 Ieiunium quatuor temporum addit etiam Sabbatum. 1147. b
 Ieiunium feriae quartae & sextae solebat poenitentibus iniungi. ibid.
 Abstinentia à carnibus fuit ex praecepto per totum annum. 1147. c
 Ieiunium feriae quartae ferè muratur in Sabbatum, in occidentali Ecclesia. 1147. d
 Ieiunare Sabbato Graeci nefas putarunt, quod tamen maxime conuenit, ut fit Romae & in Hispania. 1147. e, 1148. a, b, c
 Ieiunandum secundum morem Ecclesiarum. 1148. a, b
 Semper ieiunandum & ubique Sabbato sancto, & omnibus Sabbatis propter Christi sepulturam & Apostolorum memoriam. Die Veneris propter Christi passionem. 1148. c, d, 1149. a
 Ieiunium Sabbati quare olim prohibitum, nunc praeceptum. 1148. d, e
 Ieiunium quatuor temporum est à traditione Apostolica. 1149. c, d, 1151. b
 Ieiunium decimi mensis est praecipuum ex quatuor. 1149. d, e, 1150. a
 Huius ieiunii varietas apud veteres. 1150. b, c
 Quos ob fines obseruari solebat. 1150. c, d, & seq.
 Pro singulis anni mensibus vnum diem ieiunamus. 1151. a
 Ieiunium quomodo prohibitum in Pentecoste. 1151. e, 1155. b, c, & seq.
 Licet imitari ieiunia Iudaeorum. 1152. b, c
 Ieiunium Adventus ex consilio, non ex praecepto. 1153. a
 Rogationum quomodo obseruatur, est consilij potius quam praecepti. 1153. b, c
 Ieiunium vigiliarum antiquitus statio dicebatur. 1153. c, d, 1154. a, b, & seq.
 Quibus temporibus ieiunium nunquam celebrari debet. 1155. b, c, & seq.
 Licet ieiunare in Rogationibus, & in vigilia Pentecostes. 1156. b, c
 Ieiunium & ieiunantes laudantur. 1157. b, c, 1158. b, c, d
 Ieiunium vile est ad sapientiam acquirendam, & ad passionem animi cohibendas. 1157. e, 1158. a

Ignis.

Ignis post diem iudicij non habebit vim vrendi, nisi ut instrumentum diuinae iustitiae. 371. d
 Ignis gehennae vrit, sed non splendet. 763. b

Ignorantia.

Ignorantia fons erroris. 367. e, 378. e, 379. a, b
 Vulnus mentis. 378. c, d, e, 379. a, b, & seq.
 Ignorantia rerum necessarium in infantibus maior quam in ipsis bestijs. 378. c
 Ignoratio finis tum naturalis, tum supernaturalis. 378. e, & seq.
 Ignorantia quomodo non fuisse in paradiso. 387. e
 Antecedens facit inuoluntarium. Et excusat à peccato. 465. a, b
 Concomitans relinquit liberum voluntatis actum. Et non excusat à peccato. ibid. & seq.

Imago.

Imago & similitudo Dei quomodo differunt. 8. c, 23. b, 420. c
 Imago Dei in homine significat liberum arbitrium. 8. c, d, cum seq. 250. d, 564. b
 Proprie est in anima hominis. 241. c, 281. a, b, & seq.
 Est totus homo. 241. c, d, & seq.
 Tribus modis in nobis consideratur. 281. c
 In nobis est obsecrata non deleta, & quomodo renouatur. 281. b, c, d, 282. b, 250. d
 Imago picta tribus modis consideratur. 281. d

Imago Dei est ornamentum originalis iustitiae. 282. b
 Ad hanc primus homo factus est. ibid.
 Leditur ut est in potentijs, non ut in substantia. 427. b
 Imago Dei in anima humana per peccatum non omnino sublata est. 608. d

Immortalitas.

Immortalitatem Adae fuisse ei naturalem, error. 32. c, d
 Damnatur in Concilio Mileuitano, & Arausicano, & Tridentino, & à Pio V. & Greg. XIII. ibid. d, 33. d, e, & seq.
 Immortalitatem Adae fuisse donum supernaturale. 16. e, 17. a, b, & seq. 32. e, 34. c, d, & seq.
 Immortalitas fuisse praemium obedientiae in paradiso. 657. a

Impetratio.

Impetratio & meritum differunt. 1051. b
 Impetratio non requirit charitatem. ibid.
 Impetrare possunt & peccatores in via, & beati in patria. 1051. b
 Impetratio multas requirit condiciones. ibid. c, d
 Impetratio orationibus promittitur. ibid. b, 1052. b, c, d
 Impetratoria potest esse oratio non meritoria, vel contra. 1051. c, d
 ad Impetrationem requisitae condiciones enumerantur. ibid. c, d, e, 1052. a, b, & seq.
 Impetrationis magnum signum est, cum quis in orando magnam habet fiduciam. 1052. b, c, & seq.

Impotentia vel impossibilitas.

Impotentia vel impossibilitas, quae, quando, & quomodo excusat à peccato, vel non. 464. e, 465. a
 Quae impotentia tollendo liberum arbitrium excusat à peccato, quae non. 464. e, d, & seq. 560. d, e, 561. a, b, & seq.

Incertitudo.

Incertitudo propriae gratiae & iustitiae, probatur ex Salomone. 855. e, 856. a, b, & seq. Probatur ex testimonio & exemplo Iob, Dauidis & Pauli. 859. e, 860. a, b, & seq. De Paulo ex Patribus. 862. b, c, d, & seq. Ex Prophetis & Apostolis. 863. c, d, & seq. Ex Sanctis Patribus. 864. e & seq. Rationibus. 866. b, c, d, & seq. Soluuntur obiectiones ex Scripturis. 869. b, c, d, & seq. Ex Patribus. 875. c, d, & seq. Ex ratione. 885. a, b, & seq.
 Incertitudo iustitiae praesentis, & praedestinationis non pugnant inter se. 858. e, 859. a
 Incertitudo remissionis peccatorum non facit dubias promissiones Dei. 865. a, b, & seq.
 Incertitudo gratiae propriae ex eo prouenit, quod opera nostra nos ipsos latent. 858. d
 Incertitudo haec conseruat in fidelibus humilitatem. 868. a, b
 Satis manifesta est ex timore quam habent sanctissimi homines in hora mortis. 855. a, 868. c, d

Induratio, vel excaecatio.

Quomodo dicitur Deus obdurasse cor Pharaonis. 139. e, 140. a, b, & seq. 153. d
 Quomodo dicitur excaecare vel obdurare corda hominum. ibid.
 Deus non est causa indurationis & excaecationis positivè, sed negativè, permittendo, deferendo, non miserendo. 140. b, c, 158. e, 159. a, b, c
 Caecitas mentis, & cordis obduratio est peccatum. 140. d
 Est causa peccati. ibid.
 Est effectus vel poena peccati. 140. d, e, 141. b, 498. c, d, & seq.
 Caecitas cordis non est solum carentia luminis, sed affectus prauus, quo quis impedimentum ponit illustrationibus diuinis. 140. e
 Caeci corde dicuntur Matth. 13. videntes videre & non videre. ibid.
 Caecos corde excaecat malitia eorum. 141. a, 143. d
 Obduratio cordis est prauus affectus, quo quis admonitiones diuinas internas vel externas contemnit, & eis resistit, donec eas amplius non sentiat. 141. a
 Cor dicitur durum, lapideum, crassum, graue, quod non mouetur ad correptiones diuinas. ibid.
 E contrario cor tenerum, molle, carneum dicitur, quod facile acquiescit Deo. ibid.
 Excaecatio vel obduratio est iniustorum, non autem iustorum. 141. b
 Ad excaecationem requiritur, ut quis nec videat, nec videre possit. 141. c
 Ad obdurationem requiritur, ut quis nec cedat, nec cedere possit. ibid.

Quenam permissio Dei & desertio sit excaecatio & obduratio. 140. d, 141. d, e, 142. a, b, & seq.

Excaecati & obdurati semper habent vires à Deo, vt si velint possint obdurationem & caecitatem amouere, petendo Dei auxilium. 142. a, 145. a, b

Obdurati in Scripturis reprehenduntur merito & puniuntur, quia culpa sua indurationem incurunt & in ea perseuerant. 142. a, b

Excaecandi & obdurandi actio tribuitur interdum rebus, quae sunt occasiones actionum. 143. b

Patientia Dei quomodo indurat homines. 143. c, d, 153. c

Obdurationis finis est, vt ostendatur iustitia & potentia Dei. 153. d, e

Obduratio à Deo permittitur propter demerita hominum. 153. d, e, 154. a, b, c, d

Obduratio peccatorum assimilatur duritiae lapidis. 283. c, d

Excaecati durante excaecatione videre non possunt. 460. c, 467. b, c, 470. a

Possunt remouere excaecationem si gratiae praeueniunt cooperentur, sed hanc gratiam non semper habent. 460. d, e, & seq.

Obdurati & excaecati post obdurationem peccare possunt. 463. e, 464. a, b, & seq.

Obduratio & excaecatio non excusat à peccato, non tollit liberum arbitrium, sed facit peccantes inexcusabiles. ibidem.

Obdurati & excaecati quomodo habent gratiam resistendi tentationibus. 464. d, e, & seq.

Obdurati & excaecati possunt deponere obdurationem & excaecationem. 470. a, b

Indurare, & odio habere, non positiuè, sed negatiuè significant. 498. b, c

Induratio quomodo pœna peccati, quomodo effectus reprobationis. 498. c, d

Infantes.

Infantes quare non possunt peccare. 201. a, b, & seq. 206. a, b, & seq. 287. c, d, & seq.

Carent vltu liberi arbitrij. 201. a, b, 206. a, b, & seq. 226. d, 287. c, d

Non sunt capaces praeepti. 201. a, b, c

Non tales nunc nasci, qualis erat Adam ante lapsum. 201. a

Non baptizandi secundum Anabaptistas. 201. b

Infantes nec in Adam periisse, nec in Christo saluari, error Abailardi. 201. c, d

Sunt mortui obnoxij antequam quicquam boni vel mali fecerint propria voluntate. 206. b, c, 207. d, 211. b, 212. a, 214. a, b, 215. a, b, 217. b, 221. b, c, 226. e

Infantes esse baptizandos. 218. c, d, 219. b, 220. a, b, & seq.

Cum omni festinatione baptizandos esse, si periculum mortis instet. 218. c, 220. a, b, c, 253. b, c, & seq. 356. c, 357. a, b, & seq.

Infantes ante baptismum possidentur à diabolo. 220. b, 221. d, 253. d, 357. a, b, & seq.

Non possunt imitari peccata parentum. 222. a, b, c, & seq.

Quomodo puniuntur pro peccatis parentum, quomodo non, vide filius.

Per baptismum habent meritum fidei. 225. e

Quomodo iustentur in die iudicij ante Christi tribunal. ibidem.

Nullam habent actionem malam, sed tantum reatum & maculam. 235. b, 237. a, b

Contrahunt peccatum originis non propria, sed aliena voluntate. 235. b, 346. e, 371. e

Infantes iustorum parentum quomodo nascuntur in peccato. 26. c

Fidelium quam primum baptizandos esse ex Patrum traditione. 253. b

Infantes in primo instanti animationis, habent peccatum originis. 288. a, b

In infantibus non est vltum peccatum actuale, ne omissionis quidem. 288. e

Infantes recenter baptizati comparantur mūditiæ cum Christo. 303. a

Sine baptismum morientes quomodo puniantur, quinque sententiae. 353. a, b, c, & seq.

Puniiri pœna damni non sensus. 355. a, b, c

Cœlesti & natali beatitudine perpetuo carituros. 355. e, Probat ex Scripturis. 355. e, 356. a, b, cum seq. Ex Concilijs. 356. c, d, e, Ex Pontificibus ibid. e, & seq. Ex sanctis Patribus. 357. b, c, & seq. Ex rationibus, ibid. e, & seq.

Infantium sine baptismum decedentium locus est ipse infernus. 355. d, e, 356. a, & seq. 360. a, b, & seq.

Infantes sine baptismum decedentes nec acquisitas, nec infusas habent scientias. 360. d, e, 364. c

Horum infantum animae separatae nihil discunt. 360. e

Nec habent virtutes, nec vitia. 361. a, 364. e

Habent auersionem habitualement à Deo. ibid.

Horum infantum felicitas, secundum Pighium & Catharinum. 361. a, b

Infantibus non applicatur redemptio Christi nisi per baptismum. 362. d

Infantes illi patiuntur pœnam damni, non autem sensibilem ignis infernalis. 364. a, b, 367. a, b, & seq.

Infantes sine baptismum decedentes, in inferno mitiore pœna puniuntur. ibid.

Sine baptismum morientes non puniri sensus, sed tantum damni, probatur ex Scripturis. 367. a, b, Ex Patribus. ibid. c, d, & seq.

Probat ex ratione. 369. a, b, c

Infantium damnatio omnium leuissima. 368. c, d, 371. e, 373. d, & seq.

Infantibus sic damnatis non fuisset melius non fuisse. 368. c, d

Infantes sine baptismum decedentes, quomodo erunt in loco ignis, non tamen ventur igne. 371. c, d, 372. b, c

Infantium miseriae non sunt propriae pœnae originalis peccati. 372. c, d

Sine baptismum decedentes quibus corporibus resurgent. 372. c, 373. a

Infantes sine baptismum decedentes interdum patiuntur animi dolorem. 373. c, d

Intelligent quid amiserint. 373. c

Quot sunt eorum pœnae. ibid. & 377. a, b

Dolor eorum internus cur erit leuissimus. ibid. d, & seq.

Cur verum conscientiae carebunt. 373. d, 376. d, e

Videbunt alios se inferiores. 373. d

Infantes vocantur innocentes imagines Dei. 374. a

Soluuntur argumenta contra internum dolorem infantum, sine baptismum decedentium post hanc vitam. 376. b, c, & seq.

Infantes illi naturaliter habent animi dolorem ex amissione beatitudinis. 376. b

Infantium sine baptismum morientium, quomodo pœna mitissima. 376. c, d, 377. a

Est mitissima, tribus modis. 376. c, d

Infantes magis ignorant res necessarias quam ipsae bestiae. 378. c

Infantes etiam baptizati, nec actu cognoscunt, nec diligunt Deum. 411. a

In infantibus habitat Spiritus sanctus per habitum aliquem. ibid.

In infantibus non potest esse iustitia actualis, sed tantum habitualis. 416. a

Cur permittit Deus infantes aliquos non alios mori sine baptismum. 417. d, e, & seq.

Infantes sunt sub arbitrio voluntatis alienae. 419. e

Aliena confessione credunt, aliena infidelitate non credunt. ibid. & seq.

Infantium diuersa mors satis ostendit praedestinationem, non esse ex prauiis bonis operibus. 472. a, b, c, 483. c, d, 484. c

Infantes morientes statim post baptismum quomodo merentur haereditatem caelestem. 1013. e

Infideles.

Infideles non hœdis, sed lupis & canibus assimilantur. 370. b, c, 490. c, d

Infideles quomodo iudicabuntur. 370. c, d, & seq.

Infideles aliqua bona opera, siue cum auxilio speciali, siue solis naturae viribus facere possent. 605. d, e, & seq.

Infidelium & fidelium bona opera non eodem modo vtrique profunt. 607. b, c, & seq.

Infidelium opera pleraque ob prauum finem sunt mala. 608. b, c, 620. a, b

Infidelitatis vnico actu amittitur fides. 900. e, 901. a

Infidelitas.

Infidelitatem non fuisse ante Adæ peccatum. 175. c, d, 177. b, c, & seq. 178. c, d, e, 179. b, c, & seq.

Infidelitatis actus est, non velle Deo credere. 178. e

Infidelitas consequitur ex alijs malis operibus. ibid.

Infidelitas Adæ fuit haeresis. 182. a, 184. a

Infidelitate amisit Adam fidem. 182. a, b, c, 183. a, 190. e

Infidelitas Heuæ quam fuerit. 182. d, e, 183. a, b, & seq. 184. a, 188. d, e, & seq.

Adæ qualis. 183. e, 184. a

Infidelitatis motus potest praeuenire perfectam rationis deliberationem. 187. d

Infidelitas Heuæ grauior infidelitate Adæ. 188. d, e

Infidelitas maxima quae. 188. d, e

Infidelitas Heuæ coniuncta cum blasphemia. ibid. & seq.

Infidelitas Heuæ & Adæ parum differt. 189. d, e

Innocentia.

Innocentia in quo consistit.	349. d, e
Semel amissa nunquam recuperari potest.	350. a
In infantibus apparet amissa.	383. b
Innocentia paruulorum baptizatorum quanta.	385. b

Inobedientia.

Inobedientia est, nolle subijci alterius imperio. & seq.	176. a, c, e,
Inobedientia est primus actus superbiæ.	176. c
Inobedientia est quædam superbia.	176. d, e
Inobedientia Adæ & Heuæ eadem.	189. e
Inobedientia Adæ quomodo constituit omnes peccatores.	176. b, e, 190. a, 213. a, 232. a, b, 412. c, 822. c
Inobedientiam Adæ & nostram sanauit obedientia Christi.	212. c, 412. b, c, d, 822. c, d, 831. c
Inobedientia Adæ efficientes nos peccatores constituit.	831. e
	832. a
Inobedientiæ malum.	952. e, 953. a, & seq.

Inspiratio.

Inspiratio Dei plus valet exhortatione hominis. & seq.	444. a, b,
Inspiratio interna est necessaria, vt quis à peccato resurgat, non vt quis peccatum fugiat.	462. d
Inspiratio interna quot, & quales motus efficit in homine.	717. b, c

Intellectus.

Intellectus & ratio quomodo differunt.	506. a, 516. d
Intellectus obiectum est veritatis.	532. e, 589. c, d
Intellectus humanus cum solo auxilio generali verum morale etiam in particulari cognoscere potest.	ibid.
Peccato primi hominis lætus non extinctus est.	612. b

Iniustitia.

Iniustitia nobis verè inhæret per modum habitus.	412. c, 804. e, 810. d
--	------------------------

Intentio.

Intentio mala facit omnes actiones malas.	278. c, 950. b
Intentio finis debet esse libera.	335. c
Intentio ministrum, necessariò requiritur ad consuecendum Sacramentum.	867. b, c, 882. a
Intentio dicitur oculus.	950. a, b, & seq.
Quæ intentio requiritur vt opus dicatur in Deum referri.	1008. a, b, c
Intentio orantis debet esse in abscondito.	1080. a, b, & seq.
Intentio bona dicitur dextra manus, mala sinistra.	1185. a, b
Intentio placendi Deo facit bonam elemosynam.	1185. a
Intentio fauoris humani corrumpit opus.	ibid. b

S. Ioannes Baptista.

S. Ioannes Baptista in vtero matris sanctificatus.	258. a,
	259. d
eius Ieiunium.	1100. a, 1118. a, 1199. c

Iob.

Iob afflictio quare tribuitur Deo.	136. a, b, & seq.
Eius afflictio nec maior, nec longior, nec planè alia fuit quàm vt Deus permittit.	ibid.
Non vicit tentationes nisi auxilio diuino.	603. c
Quare à Deo tentatus.	642. e
Iob non audet se iustum pronuciare.	860. c, d
In grauissimis tentationibus innocens perseuerauit.	949. c, d

Ioseph.

Ioseph venditio & Christi passio quomodo bona, quomodo mala.	128. d, e
--	-----------

Ira vel iracundia.

Iracundiæ tres gradus.	78. e, 79. a, 80. d, e
Iracundia interior aliquando grauissima.	78. e, 79. a
Iracundiam mitigare non mediocre est.	301. d
Iracundia mala bestia.	322. e
Ira quare homini data.	383. a, b
Eius officium quale.	ibid.
Ira quomodo hominem in belluam conuertat.	ibid.
Ira nobiscum nata in ipsa infantia apparet.	ibid.
Iracundia vitiosa animi pars.	387. c
Ira Dei præter naturam eius est.	876. a

Tribuitur Deo ad similitudinem iræ hominum.	1048. c, 1049. a
Ira diuina ieiunij placatur.	1121. d, & seq.

Iubilæum.

Iubilæum apud Hebræos quid.	50. e
-----------------------------	-------

Iudæi.

Iudæi verum Deum per innumera prodigia nouerunt, & tamen Deos alienos sæpe coluerunt.	381. d
Iudæi cur olim soli verum Deum coluerint.	459. b
Iudæi etiam obdurati & excæcati adhuc peccauerunt.	463. d,
	e, 464. a, b
Iudæi reiecti, Gentiles electi.	485. d, e
Iudæi cur non crediderunt in Christum.	480. d
Quæ auxilium habuerunt.	ibid. d, e
Iudæi quidem dicunt Deum quotidie orare.	1048. d, e

Iudas.

Iudæ auaritia.	154. e
Iudas electus ad opus, cui congruebat.	155. a
Iudæ mala voluntas in bonum versa.	ibid.
Iudas liberè & nulla necessitate compulsus, Christum perdidit.	563. d
Iudas amisit fidem, & erat infidelis.	769. d
Aliquando iustus, postea peccauit, & factus est reprobus & damnatus.	900. a, b

Iudex.

Iudex & arbiter quomodo differunt.	505. e.
------------------------------------	---------

Iustificatio.

Iustificacionis causa formalis est gratia à Deo infusa.	349. b,
	728. d, 809. b, c, & seq.
Iustificatio post lapsum Adæ non modò gratis, sed etiam peccatoribus.	406. a, b, 407. a, b
Iustificacionem non esse solùm remissionem peccatorum, sed etiam gratiæ susceptionem.	411. d, 423. c, 424. a, b, 727. d,
	809. b, 818. b, c, & seq. 820. a, b, & seq. 827. a, b, 830. c, 833. c, & seq. 837. d, e, 838. e, 839. a, c, d, 843. a, b
Cum iustificacione infunditur spes, fides, charitas.	411. d, 419. d, e, 423. c
Iustificacionis gratia distinguitur ab actibus virtutum.	411. d, & seq.
Non est tantùm externus Dei fauor, sed charitas in corde infusa.	ibid.
Iustificatio à iustitia deriuata.	414. b, 725. d
Iustificatio impij describitur.	ibid. c, 415. a, b, 627. 2, d
Iustificacionis instrumenta sunt Sacramenta.	415. e
Iustificacionis vnica causa formalis in spe, fide & charitate consistens.	419. d, 421. d, 820. a, 822. d
Iustificacionem nostram antiqui Patres in virtute præsertim in charitate constituunt.	420. b, c
Iustificati gratis per gratiam.	ibid. 787. a, b, & seq.
Iustificacionis effectus glorificatio.	488. e, 820. c
Iustificacionis principium est à Deo vocante.	714. e
Iustificatis, gratiæ habitus à solo Deo infunditur.	728. c, d
Iustificacionis nomen multis modis accipitur in sacris literis.	725. a
Accipitur pro ipsa lege quæ iustitiam docet.	ibid.
Pro acquisitione iustitiæ.	ibid. a, b
Pro incremento iustitiæ.	ibid. b
Pro declaratione iustitiæ.	ibid. b, c, 829. a
Nomen habet à iustitia.	ibid. d, 414. b, 725. d
Iustificacionis finis quis.	727. a, b, & seq.
Iustificacionis causa efficiens quotuplex.	ibid. c, d, 807. d,
	809. d, 837. a, b
Causa meritoria.	627. e, cum seq. 807. d, 809. d
Causa instrumentalis.	628. a, b, 809. d
Causa materialis animus hominis.	728. c
Dispositiones quæ, & quot, pertinent ad materialem causam.	728. c
Intrinsicca causa formalis est habitus gratiæ vel charitatis infusus.	ibid.
Extrinsicca, seu exemplaris est ipsa Christi iustitia.	728. d
Iustificacionis actus quem ordinè habent.	736. e, 750. c, & seq.
Dispositiones ad iustificacionem, quot & quæ.	756. c, d, cum seq. 780. d, e, 796. a, b, 843. e
Iustificacionis prima radix fides.	756. e, & seq.
Iustificacionis ordo describitur.	757. a, b, & seq.
Iustificatio sanitas animæ à morbo peccati.	757. a
Iustificacionis causa formalis non est iustitia, quæ est in Christo.	419. d, 832. e, 833. a, 843. a
Est iustitia in nobis realiter inhærens.	420. b, c, 822. d, 833. a, 839. c, d
Iustificatio gratuita quomodo excludit merita, quomodo non.	787. a, b, & seq.
Non excludit fidem, & cæteras virtutes.	ibid. d

Iustificatio nis initium est à gratia præueniente.	788. d	Operum in manibus.	ibidem
Iustificatio semper vocatur misericordia vel gratia.	790. d, e	Iustitia fidei, siue Dei, in animo & corde.	ibid. e
Iustificatio nis causam formalem quam statuunt hæretici.	799. a, b, c, & seq.	Iustitia interna, alia habitualis, alia actualis.	726. d
Enumerat Osiander viginti discrepantes eorum de hac re sententias.	780. a, 709. d, e, 816. a, e	Iustitia legis, & iustitia in lege, vel ex lege quomodo differunt.	726. b, c, 779. e, 780. a, b, & seq.
Quinque hæreticorum sententiæ numerantur de causa iustificationis.	801. d, e, Refutantur.	Iustitia nobis à Deo infunditur, secundum dispositionem & cooperationem vniuscuiusque.	789. a
Iustificatio nis vnica causa formalis est Dei iustitia, non quia ipse iustus est, sed quia nos iustos facit.	419. d, e, 795. a, 804. b, c, & seq.	Quare nunquam vocatur mercès.	790. d, 791. e
Iustificatio quid.	805. a, b, 820. b	Iustitia Christi, quomodo vocatur nostra.	795. a, 834. a, b, c, & seq.
Opponitur damnationi.	805. b	Quando perfectior fide.	812. d, e
Est actus iudicis, est actus gratiæ.	805. c	Iustitia adiunctione aliarum virtutum, semper fit perfectior.	812. d
Iustificari intrinsicè & extrinsicè quid.	805. d	Iustitia facit nos similes Christo.	812. e
Iustificatio multis modis dicitur.	806. b	Est plenitudo legis diuinæ.	ibid.
Erat vocabulum ignotum Ciceroni & Terentio.	806. e	Iustitia non potest esse informis & mortua.	812. e, 813. a
Idem est quod iustum facere.	805. a, d, 806. a, 807. b, 829. a	Est animæ vita.	ibid.
Iustificantem gratiam non esse solum Dei fauorem.	807. e, 808. a, b, c	Iustitia Dei essentialis non est formalis causa iustificationis.	814. e, 815. a, b, & seq.
Iustificatio quibus nominibus vocetur, & quibus rebus comparetur.	808. b, c, 829. a	Iustitia Christi hominis erat verè creata inhærens.	810. d, 816. d
Eius causam formalem non esse solam fidem, probatur.	811. c, d, & seq.	Fuit infiniti valoris.	817. d
Iustificatio à fide incipitur, à charitate consummatur.	812. b, c, & seq.	Fuit infinitæ personæ.	ibid.
Iustificatio præcedit inhabitationem Dei.	815. c, d	Iustitia nobis inhærens probatur ex S. August. 826. c, d, e, & seq. Ex alijs sanctis Patribus.	827. c, & seq.
Iustificationem non consistere in sola remissione peccatorum, sed etiã in interna renouatione, probatur ex sacris litteris.	818. b, c, d, & seq. Ex S. Augustino. ibid. 819. d, e, & seq. Ratione.	Iustitia Dei dicitur, quæ inest nobis ex dono Dei.	832. b, 834. b
Iustificatio non tantum datur vt gehennæ poenas euadamus, sed etiam vt præmia vitæ acquiramus.	820. c	Nostra, quæ proprijs viribus, sine gratia Dei acquiri creditur.	ibid. b, c
Quot, & quam magna nobis tribuit.	ibid. c, d	Vel est præsumptio legis implendæ solis naturæ viribus.	832. c
Eam non consistere in imputatione iustitiæ Christi.	821. a, b, c, & seq.	Iustitia nobis inhærens comparatur aptè indumento.	836. a
Iustificatione verè peccata nostra tolli, probatur ex Scripturis.	821. e, 822. a, b, c, & seq.	Iustitia nostra vera ex fine.	839. c, d
Iustificatio mundat cor, & præparat ad visionem Dei.	825. d	Iustitia nostra in hac vita, cur magis consistit in remissione peccati, quam in perfectione virtutis.	839. c, d, e
Iustificari est ex impio pium fieri.	828. a, b, c, & seq. 836. d, 843. d	Iusti sæpè committunt peccata venialia.	840. a
Soluuntur argumenta hæreticorum contra Catholicam sententiam de iustificatione.	829. a, b, c, & seq.	Iustitiam Christi participamus per regenerationem.	840. c, d
Iustificatio nis effectus sunt opera iusta.	843. b	Actualis non est, quæ nos formaliter iustificat.	841. c, d
Iustificatio prima non habet opera perfectè iusta.	844. a	Actualis quomodo perfectæ, quomodo imperfectæ.	ibid. d
Secunda habet opera perfectè iusta.	ibid.	Habituali formaliter iusti sumus.	841. c, & seq.
Secunda per opera iusta augeri potest.	845. e, & seq.	Iustitia nostra omnino pendet à meritis CHRISTI.	ibid. e
Circa iustificationem quatuor errores.	849. a, b, c, Explicantur & refutantur.	Actualis meritorie iustificat, non formaliter.	842. c, 843. b, c
Iustificati habent Spiritum sanctum.	709. d, 846. a, 944. b, c, d	Quæ nos formaliter iustificat, debet in nobis permanere & inhærerè, nec debet esse actus transiens, sed qualitas permanens.	842. e, 844. c
Per Spiritum, quem accipiunt, legem implent.	ibid.	Iustitia infusa opus gratiæ.	843. d
Ex Deo nati sunt.	709. d, 944. c, 948. a	Iustitia, qua formaliter iustificamur, est in paruulis baptizatis, in quibus nulla potest esse actualis, sed tantum habitualis.	845. c, 846. a
Iustificatio est duplex.	956. b, c	Iustus & iniustus dicitur ab habitu, non ab actu.	845. b
Quanam ex operibus, quæ non.	ibid. b	Soluuntur obiectiones adductæ contra hanc doctrinam.	845. c, d, & seq.
Iustificationem pro declaratione iustitiæ vult Calvinus accipi.	956. b	Iustitia habitualis quatuor habet formales effectus.	846. c, d
Primam explicat S. Paulus.	ibid. b	Habitualis opponitur peccato priuatiuè.	846. e, 848. a
Prima est, qua quis ex impio fit iustus.	956. c, 957. a	Iustitia & peccatum sunt contraria immediata.	848. e, 849. a
Secunda, qua quis ex iusto fit iniustus.	956. c	Iustitiam & fidem semel habitã posse amitti, probatur ex Sacris litteris.	898. a, b, & seq. Exemplis Sanctorum.
Iustificatio prima non est ex nostro merito, sed ex Dei misericordia.	706. a, 727. c, e, 728. a	& seq. Rationibus.	900. e, 901. a, b, c, & seq.
<i>Iustitia.</i>		Iustus omnes non esse inter se pares, probatur ex Scripturis.	904. c, d, & seq. Ex Patribus.
Iustitia est qualitas animæ nostræ inhærens.	411. b, c, d, 416. a, 802. c, d, & seq. 804. c, d, & seq.	Iustitiæ progressus describitur.	905. c, d, & seq.
Est actualis & habitualis.	416. a, b	Iustitiæ Scribarum & Phariseorum.	906. c
Est in multis, in quibus non esse potest, nisi habitualis.	ibid. b	Triplex cogitari potest.	918. c, d
Iustitia Baptismatis non est actualis, sed habitualis.	ibid. a	Nec prima, nec secunda potest operibus sine fide obtineri.	ib.
Iustitia Dei, qua nos iustos facit, nostræ iustificationis est causa.	420. a, b, 421. a, b, 627. b, 823. b, c, d	Secunda est augmentum iustitiæ.	959. c, Soluuntur obiectiones sumptæ ex Scripturis, contra iustitiam actualem.
Iustitiæ laus.	420. b, c	b, c, d, & seq. Ex Patribus.	963. e, 964. a, b, c, & seq.
Iustitia iustificans quæ.	ibid.	Iustitia humana, si cum diuina comparetur, videtur iniusta.	961. b, 966. d
Est virtus in voluntate, non in essentia animæ.	423. c, d	Iustitiæ aliquando vocantur opera ad cultum diuinum instituta.	962. e
Iustitia Dei lumen illuminans, nostra illuminatum.	430. d	Iustitia in futura, quanto perfectior quam in præsentis vita.	964. e
Iustitia quid.	725. d	Iustitia humana, remotis donis diuinis, nulla est.	965. b, c
Eius multæ acceptiones in sacris litteris.	ibid. d, & seq.	Iustitia triplex.	968. a
Est idem quod ius.	ibid. d	Iustitia recta, pura & firma est in Angelis & Beatis.	968. a, b
Accipitur pro rectitudine scripta.	ibid. d	In primis parentibus ante peccatum recta, & pura, non firma, in nobis recta, non pura, nec firma.	ibid.
Pro rectitudine operum externorum.	725. d, 726. a	Iustitia recta quid.	ibid. b
Pro iustitia politica, quæ est duplex.	726. a	Iustitia Iudaismi detrimentum in comparatione ad iustitiam Christianorum.	981. a
Politica vniuersalis vel legalis, est aggregatio quædam virtutum.	726. a, b	Iustitia commutatiua & distributiua.	1003. e, 1004. a, b, c
Particularis est specialis virtus, & diuiditur in commutatiuam & distributiua.	726. b	Vtriusque officium.	1004. c, d
Accipitur pro rectitudine interna.	ibid.	Quomodo inter se differunt.	1004. d
Et hæc dicitur iustitia fidei, quia à fide incipit.	ibid. b, & seq.	Iustitia quomodo potest esse inter Deum & homines.	ibid. e
Et iustitia Dei, quod à Deo datur.	ibid.		1016. b, c
Iustitia legis est in libris.	726. c, 779. e		

Iustitia actualis legis diuinæ quid sit, & quomodo ad illam idonei reddimur. 1202. c, 1203. a, b

L.

Lex.

Lex mentis repugnat legi membrorum. 23. d, 180. a, 272. e, 296. e, 297. d, 308. c, d, 313. b, c
 Lex æterna legum omnium radix. 59. a, b
 Lex quotuplex. ibid.
 Propriè tantum ijs datur, qui habent liberum arbitrium. 59. b, 162. d, c, 163. a, b, & seq. 629. b
 Æterna est ipsa Dei sapientia. 160. d
 Lex non est nisi de actibus particularibus & certis. 164. c
 Lex iusto quomodo posita. 167. 168. 169. & seq.
 Quomodo non. ibid. diffusè. 929. d, e
 Lex circumcisionis. 169. a, b
 Naturalis ab ipsa hominis creatione cœpit. ibid.
 Scripta in hominum cordibus. ibid.
 Iusti & peccatores obligat. ibid.
 Leges quare scribantur in tabulis. ibid. a, b, 929. c, 930. a
 Iusti etiam legibus carere non debent. 169. a, b
 Legem non habent supra se. ibid. c, d
 Sunt in lege, non sub lege. ibid. d
 Legis ignari dicuntur sine lege. 226. c, d
 Lex Moyſis peccatum prohibendo, peccatum manifestauit. 227. c, d, & seq.
 Lex non caussa, sed occasio peccati. 279. c
 Lex Domini non solum possibilis, sed etiam suavis & facilis. 306. d, e
 Lex quomodo dicitur peccatum. 279. d, e, 308. b, c, & seq.
 Quomodo dicitur spiritualis. 311. c, d, e
 Lex naturæ bifariam consideratur. 336. b, c
 Lex naturæ, & synderesis quomodo differunt. 625. a, b, 626. c
 Lex est regula dirigens actiones. 629. b
 Legis finis quis. 311. a, b, 637. e, & seq.
 Leges de actibus, non de habitibus dantur. 693. c
 Lex factorum quid. 779. b, c, d, & seq.
 Lex fidei. 779. b, c, d, e
 Quibus modis inter se differunt. ibid. & seq.
 Legis obseruatio est iustitia. 837. c
 Lex ante remissionem peccatorum seruari non potest. ibid.
 Legis & Euangelij discrimen secundum Lutheranos. 909. d, & seq. Refutatur hoc à Lutheranis positum. 910. d, e, & seq.
 Legis & Euangelij verum discrimen. 911. a, 913. a, 916. b, c, & se.
 Legis periti. 915. a
 Leges veteris Testamenti sunt cæremoniales, iudiciales & morales. 917. b, c
 Leges iudiciales Christus non tulit, sed Rerum publicarum moderatoribus ferendas reliquit. ibid.
 Lex & Euangelium ferè conueniunt in legibus moralibus. ibid. d
 Lex rationis non propter vindictam, sed propter iustitiam instituta est. 918. d
 Legis & Euangelij alterum discrimen. 919. d, e, & seq.
 Lex per Moysem, Euangelium per Christum. ibid. & seq.
 Lex Moyſis tantum Iudæis, lex Euangelica omni populo data est, probatur ex litteris factis. 919. c, d, & seq.
 Lex Moyſis vmbra Euangelij. 920. c, 921. a
 Lex Moyſis, adueniente Christi lege, mutanda erat, Christi legi nulla alia succedere debet. ibid. a, b
 Lex Moyſis quoad cæremonialia & iudicialia abrogata, quoad moralia in perfectius mutata. ibid. c, d, 924. e, 925. & seq.
 Lex Moyſis non iustificabat, at lex Christi. 921. e
 Lex Moyſis, lex timoris & seruitutis, Euangelium lex amoris & libertatis. 922. b, c
 Lex Moyſis grauissima, Euangelium Christi iugum suauis, & onus leue. 922. c, d
 Legem destruere quid. 925. d, 949. a
 Lex Moyſis quomodo ad Christianos non pertinet. 930. a, b
 Quomodo pertinet. ibid.
 Legis Mosaicæ laus. 930. c, 931. a, b, & seq.
 Legem Dei secundum hæreticos esse impossibilem. 938. a, b, & seq.
 Legem Dei implere non est impossibile bonis & iustis. ibid. d, e, & seq.
 Probatur ex Scripturis. 939. a, b, c, & seq. Ex Patribus 941. d, e, & seq. Rationibus. 943. b, c, d, & seq. Soluuntur obiectiones. 944. d, e, & seq.
 Lex quomodo importabilis. 945. c, & seq.
 Lex nulla sine fide & gratia iustificare potest. 946. d, e, & seq.
 Lex debet esse generalis, & omnibus in communi proposita. 1097. d
 Lex Ecclesiastica obligat fideles in cōscientia, & ad certa ieiunia, & ad delectum ciborum. 1104. b, c, Probatur exemplis, & testimonijs sacrarum literarum. 1104. d, e, & seq. Ex Concilio. 1105. d, e, Ex Patribus. 1106. a, b, c, & seq. Ratione. 1107. a, b, c

Legum omnium commune est, facere actum virtutis necessarium, qui alioquin non est necessarius. 1107. a, b

Lex Ecclesiastica distincta est à diuina & naturali. 1107. b

Leges eadem non obligant eodem modo in omnibus locis. 1114. b

Lex nulla obligat contra charitatem. 1118. c

Lex communis est, & respicit omnes. 1118. c, d, & seq.

Liberum arbitrium.

Liberum arbitrium debilitatum Adæ lapsu. 14. d, e, 388. d, e, 501. d, e, 521. d, e, 659. a, b, 706. a

Liberum arbitrium post lapsum Adæ, quomodo non sufficit, vt perseueremus in bono. 14. c, 15. a

Gratia quæ facit nos velle, non tollit liberum arbitrium. 27. b, c

Deus nõ impedit, quo minus liberum arbitrium possit eligere quod vult. 122. c, 123. c

Liberum arbitrium esse in obduratis & ex cæcatis. 142. a, b

Liberi arbitrii nulla sunt bona merita sine Dei gratia. 407. b, c

Liberum arbitrium quomodo vt instrumentum regitur à gratia. 416. c, d

Diuiditur tota materia de libero arbitrio in multas difficiles quæstiones. 503. a, b, & seq.

Qui hæretici scripserint contra liberum arbitrium. 504. a

Qui Catholici pro eo. 504. b, c, & seq.

De nomine liberi arbitrii. 505. b, c

Esse iudicium cum electione, vel electionem cum iudicio. ibid. b

Esse rationis iudicium & liberum, duas ob causas. ibid. & seq.

Esse solius voluntatis actum. ibid. b, c

Arbitrium propriè ad intellectum pertinet, tamen accomodat voluntati. 505. c, d

Cur arbitrium dicitur potius, quàm iudicium. ibid. e

Arbiter multò liberior quàm iudex. ibid.

Liberi arbitrii variæ definitiones. 506. a, b, 509. b, c, & seq.

Vera definitio explicatur. 506. c, d, & seq.

Liberum arbitrium non est habitus, vel actus, sed potentia libera & indeterminata. 506. c, 516. e

Est proprium intelligenti naturæ. 506. d

Eius obiectum, subiectum, est actus. ibid. d, e

Versatur circa media, non circa finem. ibid. d

Quomodo differt à voluntate. ibid. e

Liberum arbitrium est voluntas, vt est principium electionis. 510. c

Liberum arbitrium non tollitur per necessitatem non peccandi. 511. d

Liberi arbitrii potestas ad malum non est virtus, sed defectus eius. 511. d

Liberum arbitrium quomodo potest esse simul cum necessitate. 512. a, b, & seq.

Liberum arbitrium consistere in actu, non in potentia, vel habitu, sententia Heruzæi. 514. c, 516. d, e

Esse habitum naturalem in ratione & voluntate consistentem, docet Bonauent. 514. e, Refutatur. 517. a

Esse potentiam perfectam per habitum naturalem superadditum, sententia Alberti. 514. e

Esse potentiam vniuersalem continentem omnes alias animæ potentias, incerti auctores. 515. a, b, Refutatur. 517. b, c, & seq.

Esse particularem, distinctam à ratione & voluntate, sententia Alensii. Refutatur. 517. b, c

Esse ipsas potentias rationis & voluntatis, & magis rationis, est Durandi. 515. b, Refutatur. 517. d, Rationibus. ibid. e, & seq. 515. a, b

Esse ipsam voluntatem, est Scoti, & Henrici. 515. e

Esse ipsam voluntatem determinatam à iudicio vltimo practicæ rationis, sententia communis est & vera. 516. b, & seq. & probatur. 519. a, b, & seq.

Liberum arbitrium habemus à natura. 515. e, 516. a

Est potestas eligendi. 517. d

Liberum arbitrium esse potentiam simpliciter actiuam. 525. e, & seq.

Liberum arbitrium habet in potestate actiones, tum præsentis tum futuras. 533. c, d

Liberum arbitrium non est solum eorum, quorum est consultatio, sed etiam quorum fuit consultatio. 534. c

Quomodo non est solum mediocrium, sed etiam ipsius finis. 535. a, b, c

Liberi arbitrii similitudo in bestiis. 537. d, e

Liberum arbitrium hæretici negant. 539. c, d

Liberum arbitrium esse in Deo. 539. e, 540. a, b, & seq. Probatur ex Scripturis. ibid. a, b, & seq. Ex Patribus. 541. b, c, & seq. Ratione. ibid. e, & seq. Soluuntur obiectiones. 547. a, b, & seq.

Ad liberum arbitrium quid requiratur. 547. a, b

Liberum quomodo nobilitas necessario. 546. e, 548. a, b

Liberum arbitrium cur datū Angelis & hominibus, rationes. 545. c, d, & seq. 548. a

Datum ad augmentum meriti & gloriæ. 545. c, d, e, 547. b
 Liberum arbitrium Angelorum & hominum, quare non fuit confirmatum in bono. ibid. a
 Non datum ad peccandum, sed ad peccata liberè detestandum. 547. a, b
 Quomodo maiore ex parte in bonum conuersum. 548. a
 Sitne in homine, tres sententiæ. 556. c, d
 Semper ferè fuisse impugnatum. 559. a, b, & seq.
 Liberi arbitrij nomen quomodo in sacris litteris habeatur. 559. c, d, & seq.
 Liberum arbitriū esse in homine quoad actiones indifferentes, & ciuiles, probatur ex Scripturis. 560. c, d, cum seq.
 Ex traditione & Concilijs. 562. b, c, & seq.
 Ex Patribus. 563. b, c, & seq. Rationibus. 566. a, b, & seq.
 Ad obiectiones respondetur. 567. c, 568. a, b, & seq.
 Liberum arbitrium impugnant, semper habitū hæretici. 562. b, 563. a, b, & seq.
 Liberum arbitrium non pugnat cum prouidentia. 561. e, 563. c
 Liberum arbitrium hominis non tollit prouidentiam, nec præscientiam Dei. 565. b, c, & seq.
 Liberum arbitrium tres ex quatuor scholis Ethnicorum Philosophorum, & Sapientis Ægyptij approbant. 566. b, c. Probatur ex consensu totius vniuersi. ibid. c, d, Experientia. ibid. e
 Ex conscientia remouit, & verecundia peccati. 567. b
 Libera electio & libera executio quomodo differunt. 568. c
 Liberum arbitrium non excludit cooperationem Dei. 569. a
 Manet integrum cum infallibilitate. 570. a
 Quam perfectum fuit in statu innocentie. 571. e
 Liberum arbitrium habemus in morali bono eligendo, & malo deuitando. 621. e
 Liberum arbitrium quomodo est in beatis & damnatis, respectu ultimi finis. 628. d
 Quomodo respectu mediorum. ibid.
 Liberum arbitrium probatur ex præmijs, & pœnis. 629. d, e, 630. b, c, 632. b, 655. e, 656. a, 659. c, d, 669. b
 Liberum arbitrium & gratia non pugnant inter se. 630. c
 Liberum arbitrium ex eo probatur, quod alij sint boni, alij mali. 632. d, e
 Si non esset liberum arbitrium, frustra exhortationes & reprehensiones, &c. 633. d, e, & seq. 669. b
 Liberum arbitriū reuelauit nobis Deus per Scripturas sacras. 639. a, b, 667. d
 Liberum arbitrium in moralibus contra hæreticos, probatur ex Scripturis sacris. 637. b, c, & seq. Ex Patribus Græcis 648. d, e, & seq. Ex Latinis, 654. e, & seq. Ex libris S. Augustini ante hæresim Pelagij scriptis. 630. e, & seq. Ex libris eius post hæresim Pelagij scriptis. 667. b, c, & seq. Soluuntur argumenta hæreticorum, ex verbo Dei petita. 669. e, & seq. Soluuntur argumenta petita ex D. Augustino 671. d, e, & seq.
 Liberum arbitrium assimilatur statæ, liberè & æqualiter se habenti in vtramque partem. 652. a
 Liberum arbitrium vocatur portio filij prodigi. 654. c, d, 657. e
 Quot modis potest accipi. 507. a, b, & seq. 658. c, d, 662. d
 Liberi arbitrij defensores eximij, omnis ordinis recensentur. 660. b, c, d
 Liberum arbitrium Adami quomodo differt à nostro. 662. d, e, & seq.
 Liberum arbitrium requirit auxilium gratiæ Dei. 669. c, 672. b, c, d, 674. d, e, 684. d, e, & seq.
 Liberum arbitrium in paradiso quale fuerit. 671. d, e, & seq.
 Liberum arbitrium quomodo à libertate gratiæ, quomodo à libertate naturæ denominetur. 672. a, 674. a, b
 Liberum arbitrium in actionibus pijs, probatur ex diuinis litteris. 699. a, b, & seq.
 Ex Patribus. 702. a, b, & seq. Rationibus. 706. c, d, & seq.
 Soluuntur obiectiones. 707. b, c, d, & seq.
 Soluuntur obiectiones ex S. Augustino. 710. a, b, c, & seq.
 Liberum arbitrium semper in Ecclesia Dei. 702. b, c
 Liberum arbitrium habemus in ipsa prima conuersione. 706. b, 707. c, e, 708. a
 Liberum arbitrium in statu innocentie, & statu corrupto comparatur. 706. b
 Liberum arbitrium non ex eo operatur, sed per gratiam præuenientem cooperatur ad conuersionem peccatorum. 707. d, e
 Liberum arbitrium est vis materialis, & media, quæ ad fidem, vel infidelitatem inclinare potest. 713. b
 Non potest dari, nec tolli per gratiam, nec per peccatum. ibid. c
 Quando & quomodo ligatum, quando & quomodo liberum. 713. e, 714. a

Libertas.

 Libertas alia specificationis, alia exercitij. 507. a, 512. a

Libertas triplex. 507. b, c, d
 Libertas naturæ vel à necessitate requiritur ad liberum arbitrium. 507. d, e, 508. d, e
 Libertas naturæ duplex. 507. d
 Libertas à coactione quæ. ibid.
 A necessitate quæ. ibid.
 Libertatem à coactione tantum requirunt hæretici liberum arbitrium. 507. d, e, 509. a, 615. c
 Libertas à necessitate acquiritur ad liberum arbitrium, probatur ex Scripturis. 508. d, e, & seq. Ex Concilijs. 508. e, & seq. Ex Patribus. 509. b, c, & seq. Ratione. 510. d, e. Soluuntur argumenta, quæ pro contrario adducuntur. 511. a, b, c, & seq.
 Libertas quomodo constat simul cum necessitate. 512. a, 513. c, & seq.
 Libertas ad vtrumlibet, requiritur ad liberum arbitrium. 510. e, 513. b
 Libertatis causa & radix est ratio. 515. e, 522. c, 525. d
 Libertas arbitrij formaliter consistit in sola voluntate. 517. d, e & seq. 522. c
 Libertas voluntatis in quo consistit. 522. e, 526. e
 Libertas ad malum nec Deo, nec Apostolis, nec hominibus beatis conuenit. 543. b
 Libertas à coactione est etiam in bestijs. 627. c, 647. c, d, 654. c, 655. d
 Libertas à coactione non repugnat fato. 655. d, e
 Libertas à necessitate repugnat fato. ibid.
 Libertas in anima, tanquam gemma in auro. 660. a
 Libertas & seruitus quomodo opponuntur. 660. d, e
 Libertas naturæ propriè est liberum arbitrium. ibid. 674. a
 Libertas peccati duplex. 672. c, 673. a
 Libertas peccati & seruitus peccati, quomodo idem significant. 673. a
 Libertas gratiæ est à Christo. 673. c
 Libertas Christiana secundum Lutheram. 909. e
 Libertas Christiana in tribus consistit secundum Caluinum. 910. a
 Libertas Christiana, quam ponunt hæretici, refutatur. 923. b, c, d, cum seq. 925. a, b, c, & seq. 927. c, d
 Libertas eorum definitur, quid sit. 923. b, c, 927. c, d
 Qualis sit. ibid.
 Libertas à peccato explicatur. 928. b, c, d
 Libertas ab oneribus legis probatur. 929. a, b
 Libertas à timore seruili legis. ibid. c, d

Libido.

Libido parentum generantium, non est causa peccati originis. 249. c, d
 Si quis sine libidine generaret, tamen peccati originis transfunderet. ibid. c
 Libidinis ardor est etiam in sanctissimis coniugibus generantibus. 250. b
 Libido generantium est signum corruptæ naturæ. 266. c
 Libido quare mala est in hominibus, & non in belluis. 338. c
 Libido quomodo vitiosa animi pars. 387. c
 Libido non fuisset in paradiso. 388. a

Lignum vitæ.

Lignum scientiæ, vide arbor.
 Lignum vitæ confortasset vim nutrientem, nisi Adam peccasset. 34. c, 49. a, b, c
 Quomodo Adam fuit immortalis propter lignum vitæ. 34. d, e, 47. d
 Fuisse in paradiso corporali. 36. e, 39. a, b, & seq. 40. b, d
 Lignum vitæ Prouerbiorū cap. 3. accipitur pro sapientia. 36. e
 Lignum vitæ spiritualiter. 36. e, 39. a, b
 Perfectam immortalitatem afferre potuisset. 49. b, c, & seq.
 Institutum ad arcendam mortem, quæ est ex senio. 49. b, c
 Semel gustatum, perfectam dedisset immortalitatem. 49. c
 Tum solum sumendum fuisse, cum transferendi fuissent homines de statu gratiæ, ad statum gloriæ. 49. c, d, 52. a
 Præmium fuisse obedientiæ. 49. d
 Post peccatum aut tacitum fecisset homines perpetuè miseris. 50. a, b, c, & seq. 52. a, b
 Fuit Adæ interdictum. 49. e, 50. a, b, & seq.
 Fuisset remedium contra senium. 34. d, e, & seq. 49. c
 Lignum vitæ Adam & dæmonem in paradiso latuisse. 51. d

Lingua.

Lingua instrumentum actionum. 38. b

Loth.

Loth incestus, quomodo voluntarius, quomodo non. 466. a
 Loth ebrietas punienda, non incestus. ibid.

Lutherani.

Lutherani refellunt affirmantes Christum esse mediatorem, non tantum vt hominem, sed vt Deum. 1191. b, item asserentes Christum, vt Deum & hominem fuisse Patri obediens. 1190. c, d, item Christum Deum & hominem descendisse ad inferos. 1196. c, d, item humanitati Christi esse collata multa attributa diuina, verè & realiter. 1194. c, d, e, item naturam humanam Christi esse vbiq; verè & realiter. 681. a, 1192. b, c, d, item vnionem hypostaticam Verbi consistere in communicatione diuinorum attributorum. 1195. c, d, e, in quo dissentiant à Catholicis circa effectum Sacramentorum. 1226. e, & seq. in quo à Catholicis dissentiant circa satisfactionem. 1224 b, c, & seq.

M.

Machabai.

Machabai laudantur. 657. a, b
Conferuntur, & præferuntur Adæ & Euz. ibide

Mahometani.

Mahometani recipiunt ex leuitate credèdi doctrinam absurdam, nullis miraculis confirmatam. 677. a, 682. a, b
Mahometani quare credunt Deum esse trinum & vnum. 680. c
Christum esse filium virginis, Christum non esse Dei filium. ibidem.
Mahometus dicit, Deum & Angelos pro se orare. 1048. e

Maledictio.

Maledictio sterilitatem significat. 194. c
Maledictio serpentis Genes. 3. quomodo applicatur diabolo. 173. b, 195. a, b, c, & seq. 196. c
Nulla Adæ & Euz inflicta. 196. d, e
Maledictio dici natalitiorum. 223. a, b

Malum.

Mala bonis præstant quod vocabulis magis abundant. 57. a
Malum culpæ non committendum, vt fugias malum poenæ. 97. c, d, & seq.
Malum culpæ malum simpliciter. 97. c, d
Malum poenæ, malum tantum patiens, non simpliciter. ibid.
Malum non faciendum, vt bonum eueniat. 98. a, 150. a, 160. b, d
Nemo vult malum sub ratione mali. 112. c, 127. e
Malum est extra obiectum voluntatis. ibid. 127. c, 178. e
Mala à Deo præficiuntur, non prædestinantur. 124. d, 130. a
Mala nostra solummodo nostra sunt. 125. e
Malum est ex quolibet defectu. 111. a, 127. c, d, & seq. 147. c
Mala permittuntur à Deo, vt bona inde eliciantur. 128. c, 129. a, 150. b, c, 148. a, b, 149. a, b, c, 158. a, b
Mali iam sumus ex conditione materiæ. 137. a, b
Malis Deus potest bene vti. 130. a, b, c, & seq. 134. a, b, c, 149. d
Malis & malitia Deus vtitur ad exercitium bonorum 134. c, d, & seq.
Mala esse, bonum est. 149. e, & seq. 150. c, d
Mala per se nihil ornamenti adferunt rebus. 150. d
Mala vt ordinantur à Deo, faciunt vt bona magis clucescant. ibid. 158. a, b
Mala per se nunquam vult Deus. 151. b, c, d
In malis per se, nunquam vult Deus id, quod homines volunt. 151. c, d
In ijs quæ sunt mala ratione præcepti positiui prohibètis potest fieri, vt Deus bona voluntate velit, quod mala voluntate volunt homines mali. 111. d, 161. e
Malum per se & intrinsecè est, iuuare aliquem vt peccet. 161. e
Malum est non attendere rationis regulam dum quis operatur. 163. d, e, 164. a
Malum non est aliquid subsistens. 275. a, b
Malum non est res aliqua, sed rei priuatio. 333. c
Malum idem quomodo & à Deo potest esse, & à Diabolo. 333. d, e
Malorum fontes in nobis, qui. 377. e
Mala huius vitæ alia interna, alia externa. 378. a
Interna alia in parte animæ superiore, alia in inferiore, alia in corpore. 378. b
Malum quomodo potest esse obiectum voluntatis. 331. d, e, & seq.
Malum est arduum & contra naturam. 610. c
Mali homines inter opera mala habent aliqua bona. 615. d, 616. d, e, & seq. 619. b

Mali vt operantur ex cupiditate, non possunt nisi malum agere. 615. d, 618. a, b, 629. a
Mali quæ opera bona facere possunt, quæ non. 616. d, e, 618. b, 619. b
Mali non possunt opera gratiæ & gloriæ meritoria facere. 617. a, b, c, 619. a
Malum potest dici omne id, quod ad regnum cælorum non perducit. 620. c, d
Malum moraliter nullo modo est à Deo. 622. c, d
Mala ab hominibus facilius fiunt, quàm bona. 682. d
Mala quæ à Deo insiguntur, desistere licet. 1040. e

Mandatum.

Mandata Dei quomodo impossibilia. 463. e, 595. e, 596. a, b, & seq. 600. a, b
Mandata Dei sunt impossibilia. vide lex. 463. e, 595. e, & seq. 600. a, b, & seq. 640. b, c, & seq.
Mandata omnia moralia totis naturæ viribus homo non potest implere secundum substantiam operis. 595. c, d, & seq.
Breui tamen aliquo tempore potest homo hæc præstare. 595. c, d, 600. d, e
Mandatorum obseruatio tribuitur gratiæ Dei. 595. d, e
Aliqua non possunt seruari sine gratia Dei. 596. d, e
Mandatum dilectionis Dei super omnia, quomodo morale & naturale. 596. e
Mandatorum obseruatio certissimum charitatis signum. 597. a, b, & seq.
Mandata omnia non sunt paria, sed vnū grauius altero. 600. c
Plura nonnunquam simul occurrunt seruanda. ibid.
Mandatum seruare secundum substantiam operis, & facere bonum morale differunt. 605. d
Mandati obseruatio secundum substantiam operis non excludit necessarium peccatum. ibid.
Mandatum vel præceptum est regula bene viuendi. 637. d, e
Mandata diuina nihil prodesse, nisi homines haberent liberum voluntatis arbitrium. 638. e
Veteris legis serè omnia manent in noua lege. 926. b, c, & seq.
Moralia data Iudæis obligant Christianos. 930. d, e, & seq.
Mandata Dei esse suauia & facilia. 946. b
Ea multi seruarunt. 946. e, 949. c, d, & seq.
Omnia vel mediare, vel immediate possibilia. 951. d, e, & seq.

Manus.

Manus instrumentum actionum. 58. b, 1031. d
Organum organorum. 1031. d

Maria.

S. Maria virgo immunis ab omni peccato. 70. b, c, & seq.
Semper Virgo. 219. c
Non est de fide, Mariam virginem fuisse sine peccato originis conceptam. 254. d
Est tamen probabile, & consonum cultui Ecclesiastico, fidei Catholicæ, Scripturis & rationi. 254. e, & seq. 255. c, d, & seq.
Hæreticorum calumniæ in hac materia. 255. b, c
B. Mariam fuisse immunem à peccato originis, non est contra Scripturas, vel Ecclesiam. ibid. d, e
B. Mariam singulari priuilegio à communi lege excipi posse. 71. a, 256. a, b, 266. a, b, & seq.
Fuisse singulari priuilegio ab omni omnino peccato immunem. 257. e, Probabiliter ostenditur ex Scripturis. 256. a, b, & seq. Probatur ex sanctis Ecclesiæ Patribus. 256. e, & seq. Ex Ecclesiæ consensu. 258. d, e, Ratione. ibid. & seq.
Cur benedicta inter mulieres ab Angelo est saluta. 256. c
Maria figurata in Pleua. 256. c, 1073. b
Missæ & cætera Ecclesiastica officia de Beata Virgine sumi ex Canticis. 256. d
Maria semper excipitur, cum de peccatis est sermo. 256. e, 257. a, b, & seq.
Maria vas electionis. 257. d
in Maria natura gratiam non anteuerit. ibid. e
Maria altiore modo quàm Ioannes Baptista, vel Hieremias in utero matris sanctificata. 258. a
Mariæ puritate nulla sub Deo maior. 258. b, c
Maria in Canticis columba vnica, quia Cherubin & Seraphin puritate superat. ibid. c, 71. b
Mariæ cõceptio serè vbiq; solenniter celebratur. ibid. d, e, & seq.
Eius conceptionem præcipuè Academiæ immaculatam esse contendunt. ibid.
Maria saltem ante natiuitatem secundum omnes Catholicos in utero matris fuit sanctificata. 259. d, 265. b, 266. b
Debit esse omnis peccati actualis expers. 259. d, e
Maria cum Christo vt quælibet mater cum filio, singularem habet affinitatem. ibid. e
Maria dignitate superare debuit omnes creatas naturas, etiã angelicas. 260. a

Argumenta contra immaculatam Mariæ conceptionem solvuntur. 260.c, d, & seq.
 Maria quodammodo originis peccatum contraxit in lumbis Adæ. 261.b, c, & seq. 262. a, d
 S. Maria sanguine Christi redempta. 261. b. 262. a, b
 Eius anima in primo instanti creationis fuit sine peccato. 261. b, c, 262. a, 263. a
 Eius persona nunquam actu extitit in peccato. 261. c
 Mariæ liberatio à peccato originis quomodo differt ab aliorum liberatione. 261. c
 Maria natura filia iræ. 262. b
 Gratia semper filia misericordiæ. ibid.
 Maria vi generationis fuit subdita peccato & morti. 261. a, 262. c, d
 Fuit præventa in benedictionibus gratiæ. 262. b, 264. a
 Maria tribus temporibus fuit peccato obnoxia. 262. d
 Maria in peccato concepta in prima cõceptione ante animationem. 262. d, 263. a, 265. d, e, & seq.
 Non fuit natura sua impeccabilis. ibid. 263. a, b, 264. a
 Quanta & quoruplex eius gratia. 256. a, b, & seq. 263. b
 Maria liberata à peccato, quia præventa, ne in peccatum incideret. 264. a, b, & seq. 265. a
 Maria si filios ex viro suscepisset, in eos peccatum originis transfudisset. 265. a
 Mariæ caro, caro peccati. 264. c, 265. a
 Mariæ natiuitas ab Ecclesia celebratur. 265. b, 266. b, 267. d
 Maria sola vixit sine vilo peccato actuali. 265. c
 De Spiritu sancto concepit, concepta est. 265. c, 266. a
 Mariæ anima ab omni peccato præseruata. 267. a
 Eius corpus post mortem statim glorificatum. ibid.
 Conceptionis eius, quam antiqua festiuitas. 267. d, e
 Filium Dei vnicum concepit. 484. d, e
 Maria virgo rectè dicitur regina. 1072. b, c
 Mater misericordiæ. 1073. a, e
 Vita. 1073. b
 Dulcedo. ibid. c, e
 Spes nostra. 1073. d, e, 1074. c, d
 Quomodo saluat homines. 1074. a, b, & seq.

Martyr.

Martyrum summa est charitas. 823. d, e
 Martyrium tollit peccata. 831. d
 Martyres pro testimonio Christi mortem patiuntur. 1875. d
 Martyrium sanctorum innocentium. 994. c, 995. a

Matthæus.

S. Matthæus efficaciter vocatus. 490. a, b, e, & seq.
 Matthæus in telonio, margarita in cœno. ibid. a, b

Massa damnationis.

Massa damnationis est genus humanum, peccato corruptum. 132. a, b, 133. a, b, & seq. 191. d, 211. c, 218. a, 217. c, 473. d, 492. d, 496. d, 499. c, d
 Ex massa Deus alios iuste punit, alios misericorditer liberat. 171. c, d, 217. e, & seq. 218. e
 Ex massa multi per Baptismum eruuntur & reincidunt per actuale peccatum. 500. a, b

Medicina.

Medicinæ sæpè morbis ipsis grauiores & acerbiores. 384. a

Mendacium.

Mendacium ex genere suo est peccatum. 187. c
 Mendacium officiosum vnde oritur. ibid.
 Mendacium in orando quomodo committatur. 1046. c, d

Mens.

Mentis humanæ vulnera quot ex peccato originis. 378. c, d, & seq.
 Mens humana sua ignorat & seipsam. 379. c
 Mentis Angelicæ sese perfectè norunt. ibid.
 Mens humana à scientia impeditur per corpus. 379. d
 Mens est æterna. 380. b
 Mens perpetuam habet operationem. ibid.
 Mens in corpore, quam sæpè multumque impediatur à suis operationibus. 379. d, 380. b

Mercenarius.

Mercenarius propriè quis. 992. b
 Mercenarius amor. 992. b, e

Merces.

Merces & meritum sunt relatiua. 788. b, 790. a, 993. b
 Mercedem solam, vel præcipuè in operibus intueri non debemus. 992. c, d
 Merces ex debito, & iustitia redditur. 788. b

Mercedem intiendo operari quomodo seruire & sordidum, quomodo non. 992. c
 Merces temporalis ipso opere est vilior. 992. d
 Mercedis temporalis amor impedit amorem Dei. ibid.
 Mercedis æternæ amor coniungit cum Deo. ibid.
 Merces in die iudicij restituetur ne secundum iustitiam commutationem, an distributiuam. 1004. b, c, & seq.
 Mercedem operum nostrorum à Deo exigere possumus. 1012. b
 Mercedem dat Deus hanc operantibus ex iustitia distributiua. ibid. b, c

Meritum.

Meritum non potest esse sine gratia. 26. c, 27. a, 407. a
 Meriti iustitiæ stipendium vita æterna. 407. b, 980. c
 Meritis iustorum hominum misericordiæ reddenda. 100. a, 131. b, c
 Merita nostra sunt Dei munera. 407. b, 489. c, 631. c, 721. d, 977. d, 980. c, 981. e, 982. d, e, & seq.
 Meritum nullum sine libero arbitrio. 513. d, e, 631. a, 993. c, d, & seq.
 Meritum esse ex gratia, non contra. 631. c, 1015. e
 Meritum esse ex gratia merces est ex meritis. 632. a
 Meritum potest intelligi aliud ex nobis, aliud ex dono Dei. 771. c, 787. c
 Merita quæ nobis sunt ex Deo non pugnant cum gratia. 787. c, d
 Meritum ex duplici generis operibus. 788. d, e
 Meritum esse in operibus pœnitentiæ ex gratia factis. 788. c, 789. e
 Meritum iustificationis quibus virtutibus tribuatur. 788. a, 789. c
 Merito respondet merces. 790. a, 994. d
 Merito ex congruo debetur merces magis ex gratia, quam ex iustitia. 790. b
 Merita de congruo fundatur in aliqua dignitate operis. 789. b, 790. c, d, 791. a
 Meritum iustorum fundatur in promissione vitæ æternæ. 790. c, 791. a, 974. c, 975. a, 979. c, & seq. 993. b, 1015. d, e
 Meritum de congruo & condigno quomodo differunt. 791. b, c, & seq.

De condigno necessario requirit pactum. 791. a, b, 1018. d, e
 Meriti nomen omnino tollendum censet Caluanius, 968. a, b, 969. a, b, & seq.
 Meriti nomen probatur ex sacris literis. 969. b, c, & seq.
 Mereri quid. 969. d, e, 970. a, b, 975. a
 Meritis operum datur gradus æternæ gloriæ, ad quem non peruenitur solo hæreditatis iure. 971. c
 Meritum acquiritur ex tolerantia tribulationum. 974. c, d
 Pro meritorum diuersitate vitæ æternæ mansiones assignat Deus. 975. d, 977. a, b, & seq.
 Meritis redditur præmium vitæ, vel mortis sempiternæ. 976. c, 977. a, b, & seq.
 Merita sunt iustorum, postquam gratis fiunt iusti. 977. a, 978. c, d, 979. b, 983. d
 Meritum hominis non tollitur per misericordiam Dei. 978. e
 Merita iustorum nascuntur ex meritis Christi. 981. d, e, 983. a, & seq. 1015. a
 Merita hominum non requiruntur quod sint insufficientia merita Christi. 981. c, 982. a
 Meruit Christus, vt per merita salutem consequeremur. 982. a, 1015. a

non Merita ex nostris viribus, sed ex gratia Dei profunt. 983. a
 Merita quæ sunt ex nobis, reiciuntur. 983. a, b, c, & seq.
 Merita supponunt gratiam & promissionem. 985. a
 Meritis iure debetur vita æterna. 985. b
 Merita sunt ad promerendum, non ad præsumendum. 989. c
 Meritorum penuria perniciofa paupertas. ibid.
 Meritum requirit septem conditiones. 993. a, b, & seq.
 Debet esse opus bonum, in obsequium Dei factum. ibid. Item ibidem viatoris, liberum, vt operans sit amicus Dei, vt intercedat promissio, vt sit opus ex charitate procedens. b
 Debere esse liberum probatur ex sacris literis. 993. c, d, Ex Patribus. ibid. d, e, & seq. Ratione. 994. d, Soluuntur obiectiones. 994. c, 995. a, b, & seq.
 Meritum pendet ab acceptatione Dei. 994. e
 ad Meritum quomodo requiritur status gratiæ. 996. c, d, & seq.
 Probatur ex sacris literis. 997. b, c, & seq. Ex S. Augustino. 997. c, & seq. Ratione. 998. c, d, & seq. Soluuntur obiectiones. 999. d, e, & seq.
 Necessariu fuit hoc, esse in statu nature integræ. 996. d, e, 998. a
 Meritum fundatur in amicitia cum Deo. 997. d
 Merita amittuntur per offensam Dei. ibid. d, e
 Meritum inter homines non fundatur in amicitia, sed in solo opere & labore. 997. d, e
 Merita Christi quare infiniti precij. 998. e
 Meritum accipit vim à dignitate personæ. ibid. & seq.

Ad meritum vitæ æternæ requiri promissionem Dei. 1002. c, d, e, 1003. a, b, c, & seq.

Merita an præmiabuntur, secundum iusticiam cōmutatiuam, an distributiua. 1003. b, c, & seq.

Meriti tempus est definitum. 1005. d, e

Meritum debet esse bonum opus ex charitate procedens. 1006. c, d, e, & seq.

Meritum principaliter à fide, quàm à charitate pēdere, secundum Aluissiodorensem. 1006. c

Meritum principaliter ex charitate pendere. 1007. a

Meritum debet esse bonum opus actu imperatum à charitate. 1007. c, 1008. a

Meritum de condigno varijs modis dici potest. 1009. d, e, & seq. 1011. c, d, e, & seq.

Meritum ex condigno ratione pacti quid. 1012. d

Ratione operis quid. 1012. d

Ratione virtusque quid. 1012. e, & seq.

Meritum pœnæ ex condigno ratione operis tantum dari potest. 1012. d, e

Meritum personæ & meritum operis differunt. 1013. d

Meritum quàm pulchram habeat proportionem ad vitam æternam. 1015. a

Duplici ratione considerari potest. 1015. c

Meritum ex condigno non requirit absolutam æqualitatem inter meritum & premium. 1015. c, 1016. d

Meriti obiectum Deus quomodo. 1016. e

Meritis filiorum Dei redditur vita æterna, tū quoad primum gradum, tum quoad ceteros. 1019. b, c, & seq.

Mereri non possumus ex cōdigno gratiam iustificationis, sed eius incrementum. 1020. b, c, d

Mereri gratiam alijs, nemo hominum potest de condigno. ibid. c, d, e

Ex congruo tamen id fit. ibid. c, 1022. a, b, & seq.

Reparationem post lapsum de condigno nemo potest, nec finale perseuerantiam. 1021. a, b, & seq.

De cōgruo potest quis iustus reparationem post lapsum mereri. 1021. a, b, & seq.

Potest impius de congruo mereri iustificationis gratiam. 1022. a, b

Merita amittuntur per peccatum, tamen iuuant ad reparationem. ibid.

Meritum differt ab impetratione. 1025. b

Meritum requirit charitatem vitæ. ibid.

Meritum passionis Christi quare non omnibus profit, cum eius sanguis fuerit propriatio totius mūdi. 754. a, b, c, 1123. a

Meretrix.

Meretrix Raab iustificata recipiendo nuncios. 955. b

Meretricum, lenonum, & similibus lucra non iniusta sunt, sed turpia, & fordida. 1177. b

Ex ijs elemosyna fieri potest, non tamen oblationes in Ecclesia multis de causis. 1177. e, 1178. a

Miraculum.

Miracula non fiunt ad voluntatem hominum, sed Dei. 699. d, e, 706. c, 707. a, b

Non fiunt ex virtute creata, sed Dei. 432. c, 551. a, b, & seq.

Miracula faciunt doctrinam diuinā credibilem. 676. d, & seq. 681. c, d, & seq. 750. b, c, 784. c, 896. d, 1053. e, & seq.

Miraculum mentē omnino cōvincere nō potest. 677. b, c, & seq.

Miracula fecit Christus & Apōstoli ad confirmandam suam doctrinam. 1053. c

Miracula fieri possunt ab improbis. 896. d, e, 1053. e, & seq.

Miracula fecit Christus non alterius nomine, sed proprio imperio. 1053. e

Miseria.

Miseria vitæ humanæ ex peccato inuestæ. 19. b, c, 376. b, c, d, & seq. 377. d, 389. c

Mentis humanæ. 378. c, d, & seq.

Voluntatis. 380. b, c, d, & seq.

Inferioris partis. 382. d, e, & seq.

Corporis. 383. d, e, & seq.

Miseriæ quæ humanæ naturæ extrinsecus accedunt. 384. c, 385. a, b, c, & seq.

Miseriæ humanæ sunt pœnæ peccati. 387. c, 388. a, b, & seq.

Miseriæ fuissent naturales homini in puris naturalibus creatura. 389. c, d

Miserias humanæ vitæ quomodo Ethnici deplorarunt. 389. d, 390. a

Miseria magna, est quod nemo sciat, vtrum amore dignus sit an odio. 858. c

Miseria omnis humana, aut ad corpus pertinet, aut ad animā. 1163. b

Corporis in hac vita, vel in futura. ibid.

Huius vitæ est vel carentia rerum, quibus omnes egent, vel aliquorum specialis ærumna. ibid.

Carentia rerum quibus omnia egent, vel est exterior, vel interior. ibid.

Miserijs septem corporalibus respondent septem elemosynæ. ibid. b, c

Miseriæ septem specialibus, aliæ septem elemosynæ. 1163. b, c

Miseria specialis alia interna, vt morbus, alia externa, vt captiuitas. ibid. c

Miseria post mortem est carentia sepulturæ. 1163. c

Misericordia.

Quibus modis Deus misericordiam semper manifestauit, & manifestat quotidie. 160. b

Deus potuisset omnes Angelorum & hominum iniurias misericorditer condonare. 160. c

Misericordiæ locus nullus post hanc vitam. 359. c

Misericordia accipitur pro proposito iustificationis. 421. a

Misericordia sola separat vasa in honorem à vasis contumelia. 493. d, e

Misericordia Dei super omnia opera eius. 496. c, d, e, & seq.

Est secundum naturam eius, ira præter naturam. 876. a

Non tollit hominum merita. 978. c

Respicit peccata remittenda. ibid.

Respicit miseriam. 1161. b

Deo grata. 1166. b

Per oliuam significatur. 1168. d

Missæ.

Missæ partes & orationes quæ & quales. 1026. a, b

Missæ in nocte Natalis Dominis canitur inter matutinum & laudes. 1061. a, 1082. c

Missæ secundum aliquos canones celebrari non poterat, nisi hora tertia, sexta, vel nona. 1082. c

Missæ tunc dici potest ante ortum Solis, & tum rectius dicitur prima hora post missam. 1082. c

Missam celebrare ante expletum officium matutinū est peccatum mortale, nisi grauis sit necessitas. 1082. c, 1083. a

Missæ priuata quid intelligatur à Catholicis. 1214. c, 1215. c

Missæ quæ sit damnata apud Lutheranos. 1114. c, d

Missæ oblatio fit pro defunctis. 1214. c, 1215. a

Monachi & ceteri fideles, quomodo possint facere alios participes suorum bonorum operum. 1217. c

Monasteria habuerunt semper adiuncta sua vota. 1216. d, e, & seq.

S. Monica.

S. Augustini conuersionem precibus suis promeruit. 1020. e

Monstrum.

Monstri causa est sola materia. 162. e

Monstra non tribuuntur causis vniuersalibus. 166. b, c, & seq.

Tribuuntur solis causis proprijs & particularibus. ibid.

Monstra sunt peccata naturæ. 166. b, 236. e, 330. c, 331. a, 335. c, 554. c

Monstrum quoddam allocutum est S. Paulum primum eremitam. 1049. b

Morbos.

Morbi non fuissent in statu innocentie. 34. b, 49. c

Morbi mentis, voluntatis, totius hominis. 378. a, b, c, & seq.

Morbi corporis quot & quàm graues. 382. b, c, d, & seq.

Morbi vix grauiore ipsijs remedijs morborum. ibid. 383. c

Morbosum sanatio non conceditur ordinariè per modum habitus. 432. c

Morbosum strumæ quomodo ad libitum sanent reges Galliarum. 432. c

Mors.

Mors pœnæ peccati. 19. b, c, 27. a, 32. c, 33. a, b, c, & seq. 35. d, 71. d, 167. c, 208. b, c, d, & seq. 219. c, d, & seq. 221. c, 227. d, 251. d, 305. c, d

Mors triplex. 31. b

Mors animæ est per amissionem gratiæ. 33. b, 201. b, c, & seq. 349. b

Mors corporis per amissionem animæ. 33. b, 201. d

Mors nouissima per amissionem gloriæ. 33. b

Mors venit quatuor modis. 33. c, 34. a

Mors ex morbo non potuit esse in statu innocentie. 34. a, b

Post peccatum mortis est inuitabilis necessitas. 33. d, 35. e, 167. b, 191. c, d, 192. c, 194. c, 207. a, b, c, & seq. 231. e, 23. b, 251. b

Mors stipendium peccati. 27. a, 33. c, d, 35. e, 167. c, 208. a, 222. c, d, 251. c, 253. c, 1183. c

Mors Adæ ab inobedientia. 40. a, 71. b

Mors potius subeunda, quàm aliquid vel leue peccatum committendum. 93. e, 97. d, e, & seq.

Mors Adæ tantum, non Heuæ significata est. 190. c, 194. c

Mortem corporis, non animæ, vel peccatum per generationem ex Adamo trahi, docuerunt Pelagiani. 201. a, b

Condempnantur. 219. a, b, c, & seq.

INDEX

Idem nunc tuentur Anabaptistæ. 201. b
 Mors ab Adam innaluit vsque ad Christum. 217. a, b
 Vt quis actu non moriatur, potest Deus ex singulari privilegio efficere. 259. c
 Mortuus accipitur pro mortui obnoxio. 259. b, 262. c
 Mors est accidens. 283. a
 Est vna pars correptionis humanæ naturæ. 305. d
 Mors quomodo à Deo, quomodo à diabolo. 335. d, e
 Mors prima & secunda quid. 371. a, b
 Mortis timor continuus. 384. d
 Morte nihil acerbius. ibid.
 Mors inimica naturæ, & omnium horribilium extremum. 384. c
 Mors Christi exemplat mortis, id est, remissionis peccatorum. 818. c
 Idem de immersione baptismali dicitur, non significat mortem Christi, & immersio eius resurrectionem. ibid. c, d, e, 819. a, b, & seq.
 Mors Christi & causa est renouationis peccatorum & æternæ renouationis. ibid.
 Mors Christi sola non satisfacit, sed necessaria etiam fuit resurrectio. 818. c, 819. a
 Mortem bonorum desere licet. 1040. e

Mortalis.

Homo natura est mortalis, quia ex contrarijs elementis constat. 35. b, 36. a
 Quia generabilis, etiam corruptibilis. 35. c, 36. b
 Item Adam eguit cibo & alimento, ne periret, quare mortalis erat. ibid.
 Mortales omnes efficiuntur per commessionem ex ligno vitæ in Adamo. 229. c, 230. a, 235. c
 Mortales quot rebus ad vitam sustentandam indigeant. 233. c

Moyse.

Moyse orante cessant flagella Ægypti. 144. a
 Moyse serpens quid erat. 173. a
 Moyse oratione populum ab extremo exitio liberavit. 1029. c, 1048. c, 1049. a

Mulier.

Mulier fuit à diabolo seducta. 283. a, b, c, cum seq. 185. a, b, c, & seq.
 Mulier dignitate inferior viro. 185. c, d, e
 Mulier in Ecclesia cum silentio discere debet, non docere. 185. d, 190. b
 Non debet dominari in virum. 185. d
 Ex viro, & propter virum, non contrā. ibid. 194. e
 Mulieres quia facilius seducuntur, ineptiores sunt ad docendum. 185. c
 Mulieris pœna. 192. c, 193. d, e, & seq.
 Mulier idèò facta, vt virum iuaret in propagatione filiorum. 193. b
 Quomodo & quantum viro subdita. 194. a, b
 Mulier causa passiva generationis. 225. d, 251. c
 Mulier quid faciendo saluabitur. 321. e
 Mulieres quæ continentiam voverunt, non possunt nubere. 1213. c

Mysterium.

Mysteria supernaturalia vt cognoscantur, tria requiruntur. 675. c, d, & seq.
 Mysteria fidei non posse ab hominibus credi sine speciali Dei illustratione, probatur ex sacris litteris. 677. e, & seq. Ex Concilijs. 678. d, e, Ex Patribus. ibid. e, & seq. Ratione. 679. c, d, e, & seq. Refutantur obiectiones. 680. d, e, & seq.
 Mysteria ab ijs credi debent, à quibus intelligi non possunt. 737. d, e, 738. a, b, & seq.
 Mysteria fidei docentur in veteri Testamento. 916. d
 Alia manifestè, alia obscurè. ibid.
 Omnia manifestè docentur in Testamento nouo. 916. d, e

N.

Naturalia, vel natalis dies, natiuitas.

Natalitiorum suorum dies celebres Ethnicis. 223. a
 Lugubris Sanctis. ibid.
 Natalitia Sanctorum Ecclesia Christiana vocat diem exitus ex hac vita. 223. a, b
 Hos dies celebrat Ecclesia natalis. ibid.
 Natiuitas Mariæ ab Ecclesia celebratur. 265. b, c, 266. b, 267. d
 Natiuitas duplex. 265. d, e, & seq.
 Natiuitas secunda dicitur Baptismus. 413. c, & seq.

Natura & naturale.

Natura sumus filii iræ, ad Ephes. 2. 9. b, 16. a, 28. a, 215. e, 216. a, 226. c, 236. e, 284. a

Naturale à natiuitate. 16. a, 28. a, b, 216. a, & seq.
 Naturale à natiuitate non opponitur supernaturali. 16. a, b
 Naturale quotuplex. 16. a, b, c, & seq.
 Naturale naturæ consentaneum. 16. a, b
 Naturaliter quæ legis sunt, faciunt, quomodo intelligendum. 16. b
 Naturale naturæ consentaneum, non opponitur supernaturali. ibid.
 Naturale quod perficit naturam in operibus naturalibus. ibid. b, c
 Naturale vel est pars naturæ, vel fluit à principijs naturæ, & hoc modo opponitur propriæ supernaturali. 16. c
 Naturæ humanæ corruptio non est ex doni naturalis carètia, sed ex supernaturalis amissione. 17. a
 Naturalia in hominibus & dæmonibus post peccatū manent. 17. b, 21. a, b, c
 Natura corrupta hominis, & natura eius in puris naturalibus differunt, vt nudus & spoliatus. 17. a, 18. b, c, & seq. 19. a, b, & seq.
 Natura hominum & dæmonum post peccatū, quomodo corrupta, quomodo integra. 21. c
 Naturæ humanæ corruptio quomodo à Deo. 23. d, e, 24. a, b, & seq.
 Naturæ corruptio quomodo à conditione materiæ. 24. b
 Naturæ corruptio ab Adamo, vt à causa demeritoria. ibid.
 Pura naturalia habuissent quandam rectitudinem. 26. a, 30. b, c
 Naturam Ethnicis vocauerunt noueram. 31. a, 389. d
 Naturæ humanæ est magna dignitas, quod ad altiore finem ordinatus sit, quàm naturæ viribus consequi possit. 32. a
 Natura est à Deo, non culpa. 125. c, 127. d
 Naturaliter totum genus humanum cadit, cadente primo homine. 137. c, 158. c
 Naturam in se primus homo vitiauit. 158. c, 217. a, b, 234. b, 236. a, 237. c, 284. b
 Naturæ omnes bonæ sunt, quoniam naturarum omniū conditor summus bonus est. 163. b
 Non sunt incommutabiliter bonæ, quia non sunt summum bonum. ibid.
 Natura quomodo per peccatū mutata, quomodo non. 193. a, 222. a, b, c, & seq.
 Naturæ & peccati eadem propagatio. 210. d, e, 235. de
 Natura mortalis quot indiget ad sui conseruationem. 233. c, 382. d, e, & seq.
 Naturalia omnia tribuuntur Deo. 236. e
 Naturale non potest esse peccatum. 236. c, 237. a
 Naturæ auctor Deus, corruptor homo. 237. a, b, c
 Naturæ diuinæ proprium est, ob eius infinitatem, vt vna numero sit in pluribus personis. 245. a
 Natura corrupta naturaliter carnem vitiosam generat, & concipit. 236. a, b, 266. c
 Natura humana eiusdem speciei cum nostra assumpta est à Christo. 274. c
 Naturæ quatuor vulnera ex peccato originis. 286. c, 378. a
 Naturæ conuenienter agunt omnia, solus homo contra naturam. 378. c, d, & seq.
 Natura nostra non est modò sana, tum propter defectum iustitiæ originalis, tum propter concupiscentiam. 599. e, 600. a
 Natura infirma, sed non sola, potest omnia, quæ possit sana. 599. c, 600. a
 Natura nunc non est infirmior, quàm fuisset in puris naturalibus. 611. a
 Naturalia manent integra post peccatum. 626. c

Necessitas.

Necessitas differt à coactione. 507. c, 513. d
 Necessitas duplex. 511. c, d, 513. c, d, 534. a, b
 Necessitas quæ maximè ponit libertatem. 513. a
 Necessitas non repugnat liberati. 513. c
 Necessitatis conditor Deus, non seruit necessitati. 541. c
 Quæ ex naturæ necessitate agunt, agunt secundum totā suam virtutem. 542. c
 Necessarium quomodo nobilius libero. 544. c, d
 Vbi necessitas, nec corona est, nec damnatio. 664. c
 Necessitas peccandi quotuplex. 675. a, b, & seq.
 Necessitas patendi motus carnales non repugnat libero arbitrio. 675. a
 Etiam necessitas peccandi ex ignorantia non repugnat libero arbitrio. 675. a, b
 Necessitas diuinæ gratiæ non tollit liberum arbitrium. 675. b
 Neque etiam necessitas habendi peccata venialia. 676. a
 Necessitas faciendi actus malos, posita mala & efficaci voluntate, est tantum conditionalis, & idèò non repugnat libero arbitrio. 676. a, b
 Necessitas absolute faciens hominem non dominum suarum actionum, in homine non potest esse, quæ sola repugnat libero arbitrio. 676. b

Necessitas non cadit in voluntatem nostram. 704. b, c, & seq.
 Necessitas interna & externa quid. 995. d
 Interna tollit liberum arbitrium, non autem externa. *ibid.* & seq.
 Necessitas non peccandi, quomodo Christo intrinseca, quomodo extrinseca. 995. e. 996. a, b
 Necessitas naturæ & personæ moraliter æstimari debet. 1171. e
 Necessarium potest aliquid pro præsentis vel futuro. 1172. a
 De necessariis naturæ propriæ quando facienda elemosyna. 1175. a, b, c, & seq.
 Quando de necessario personæ vel statui. 1171. e, 1175. a, b, c, & seq.
 Necessitate graui Reipublicæ, vel extrema proximi cogente dandum de necessarijs ad statum. *ibid.*

Nox.

Nox artificialis apud antiquos per totum annum semper fuit duodecim horarum. 1059. e, Inde in æstate nocturnæ horæ erant breuiores diurnis: in hyeme contra. *ibid.* & seq.
 Noctibus bis, terve surgendum ad laudes diuinas cantandas. 1060. c, d

Nuditas.

Nuditas post peccatum Adæ causâ ruboris propter pudendam membrorum rebellionem. 8. e, 9. a, 22. b, c, d, & seq. 180. d, 192. a, 339. b, c
 Nudus & maximè egens nascitur homo ex omnibus animalibus. 8. c, 22. e

Nuptia.

Nuptiæ, vide coniugium.

O.

Obedientia.

Obedientia est subijci imperio, vel præceptis alterius. 176. d
 Non est nisi humilium. *ibid.* d, e
 Per obedientiam summo bono coherentes. *ibid.*
 Obedientia & superbia sunt contraria. 176. d, e
 Obedientia Christi nos reconciliabit Deo. 412. b, c
 Obedientiæ præmium in paradiso fuisse immortalitas. 656. e, 657. a
 Obedientiæ fidei. 775. a, b, & seq.
 Obedientia Christi est causâ efficiens nostræ redemptionis. 831. e
 Obedientia debetur regi & legislatori. 923. e
 Obedientiæ bonum. 952. e, 953. a, b, & seq.
 Obedientiæ gradus. *ibid.*
 Obedientia legi Dei non est opus solius Dei, nec solius liberi arbitrij, sed vtriusque simul. 1040. b
 Obedientia melior, quàm victima. 1041. a

Odiu.

Odiu Dei omnium peccatorum est grauiissimum. 190. e
 Odiu proximi cauendum & fugiendum. 1045. e

Opera.

Opera bona non esse necessaria ad salutem, secundum hæreticos. 907. a, b, & seq. 927. c, d, 932. a, b
 Fuit etiam hæc hæresis tempore Apostolorum. 934. d
 Fuit etiam error Simonis Magi & Eunomij. 934. e
 Opera bona secundum Lutherum non faciunt virum bonum, nec mala malum. 907. c, 908. a, b, c
 Opera bona obesse. *ibid.* & seq.
 Opera omnia iustorum esse peccata mortalia natura sua. 849. b, c, 938. a, b, & seq.
 Opera mala quærunt tenebras, bona lucem. 869. d, e
 Operum bonorum necessitas ostenditur ex discrimine legis & Euangelij. 916. e, & seq. 931. e
 Opera bona non sunt ideo facienda, vt videantur ab hominibus. 919. a
 Opera bona sunt magis necessaria tempore Euangelij, quàm tempore veteris legis. 919. c
 Secundum opera sunt omnes iudicandi. 926. a, b, & seq.
 Operum bonorum necessitas probatur ex Scripturis. 932. a, b, & seq. Ex sanctis Patribus. 935. a, b, & seq. Rationibus. 936. d, e, & seq.
 Opera bona efficienter concurrere ad salutem. 932. b, c, & seq.
 Opera sine fide, & fides sine operibus mortua. 935. a, b, & seq.
 Opera iustorum simpliciter sunt iusta, ita tamen vt in perfectione crescere possint. 938. e
 Opera debent esse talia, qualis eorum est forma à qua procedunt. 415. d

Opera iustificanc non prima, sed secunda iustificatione. 938. e, 939. a
 Opera iustorum non esse peccata, sed iustitia, probatur ex Scripturis. 949. b, c, d, & seq. Ex Patribus. 951. d, e, & seq. Rationibus. 953. b, c, d, & seq.
 Opera iustorum placent Deo. 962. b, 967. a
 Opera iustorum sunt absolutè bona. *ibid.* 969. a
 Opera infidelium sunt mala, ex defectu bonæ intentionis. 961. e, 962. a, b, & seq.
 Opera bona aliquando fieri falsa sine admistione cupiditatis. 953. c, d
 Opera bona iustiores ex iusto faciunt, probatur ex 2. cap. Iacobi. 955. a, b, c, & seq. Ex alijs Scripturæ testimonijs. 957. a, b, & seq. 959. a, b, & seq.
 Opera bona & mala in hac vita miscentur. 961. a, 962. e, 963. d
 Opera iustorum laudantur in Scripturis. 962. b, c, & seq.
 Opera moraliter bona possunt fieri ab impijs. 962. e
 Opera ad cultum diuinum instituta, vocantur iustitia. 962. e, & seq.
 Opera bona quomodo sunt meritoria præmiorum, quomodo non, secundum hereticos. 967. a, b, & seq.
 Opera iustorum rectè vocari merita, probatur ex Scripturis. 969. a, b, c, & seq.
 Esse meritoria vitæ æternæ, probatur ex Scripturis. 970. c, d, & seq. Ex Patribus. 975. e, 976. a, b, c, & seq. Ex Concilijs. 977. e, 978. a, Soluantur obiectiones ex Scripturis. *ibid.* b, c, & seq. Ex Patribus. 982. d, e, 983. a, b, c, & seq.
 Operibus secundum proportionem laborum datur præmium cœlestè. 971. b, c, d, e, 972. a, b, & seq.
 Malis datur mors æterna, bonis vita æterna. 972. a, b
 Opera femini, vita æterna frugibus comparatur. 972. c, d
 Opera bona sunt ratio, cur reddatur vita æterna. 973. a, 977. a, b
 Salutem ipsam efficiunt. 973. d, e
 Operibus bonis præmium ex iustitia est reddendum. 974. a, b, c, & seq. 977. a, b, & seq.
 Operibus bonis vita æterna promittitur. 974. e, 975. a, 977. a, b
 Opera bona sunt mercatura regni cœlestis. 975. a, b, & seq.
 Operum discretio facit discretionem dignitatum & præmiorum. 975. b, c, & seq.
 Opera sua bona legitime enumerare possunt iusti. 987. c, d, & seq.
 Operari bona intuitu mercedis æternæ licitum esse, probatur ex Scripturis. 990. b, c, d, & seq. Ex Patribus. 991. b, c, d Ratione. 991. d, e, & seq. Soluantur obiectiones. 992. a, b, c, & seq.
 Opera bona nec tantum, nec præcipuè debent fieri intuitu mercedis, sed ad gloriam Dei primò referri. 990. b, 1008. d
 Opera bona sequuntur hominem iustificatum, non præcedunt iustificandum. 998. c
 Opera bona sanctorum, tum hominum, tum Angelorum, cur non merentur. 1005. d
 Opera meritoria vitæ æternæ quæ. 1007. a, e, 1008. d
 Opera charitatis à Deo ad vitæ æternæ requiri. 1007. d, 1009. c
 Opera virtute in Deum relata, quæ. 1008. a, b
 Opera tantum illa Deo placent, quorū ipse est auctor. 1008. c
 Illa tantum meritoria sunt vitæ æternæ, quæ ex natura sua charitatem augent. 1008. d
 Opera vitæ æternæ meritoria debent referri in Deum, vt in finem supernaturalem. 1008. a, e
 Opera aliarum virtutum non referuntur in Deum, vt finem supernaturalem, nisi imperata à charitate. 1008. e
 Ex charitate facta sunt meritoria vitæ æternæ ex condigno. 1009. d, e, & seq.
 Opera bona iustorum meritoria esse vitæ æternæ, ex condigno, ratione partis & operis simul. 1012. c, d, e, & seq. Soluuntur obiectiones. 1015. b, c, & seq. 1016. a, b, & seq.
 Opera bona quomodo requirantur ad hæreditatem acquirendam. 1013. d, e
 A Deo præmiantur supra condignum, probatur ex Scripturis. 1017. b, c, d, Ex Patribus. *ibid.* e, & 1018. a, b, & seq.
 Operibus malis datur à Deo pœna citra condignum. 1018. c, d
 Opera nostra non merentur de condigno reparationem post lapsum, nec finalem perseuerantiam. 1021. a, b, c, & seq.
 Iustus de condigno mereri potest reparationem post lapsum. *ibid.*

Ophita.

Ophitæ hæretici, qui pro Christo serpentem coluerunt, eo quod hominibus auctor fuerit adipiscendi scientiam. 48. d
 Serpentem vocarunt Dei sapientiam. 172. e
 Hanc sapientiam dixerunt creatori fuisse contrariam. *ibid.*
 Alij secuti sunt hanc hæresim. 173. a, b, c

Oratio.

Oratio distractionibus varijs impeditur. 382. e
 Orandum ne intremus in tentationem. 463. a, b, 602. b, d, e, 603. a, b, c, & seq.

Oratione superantur tentationes.	463. a, b, c, & seq.	Ordo harum petitionum.	1035. e
Oratione & Eleemosyna Cornelius ad fidem conuersus.		Oratio interpres desiderij.	ibid.
468. a		Oratione Dominica, petitur, vt vel concedatur bonum, vel vt remoueat malum.	1036. a, b
Oratione impetratur fides.	ibid. a, b, & seq. 680. a, 895. a	Oratio Dominica ex professo fusè explicatur.	1036. c, d, & seq.
Orationes Ecclesiæ pro infidelibus.	471. d, 679. c, d, e	Pater noster, qui es in cœlis: est præfatio & præmium totius huius orationis.	ibid. & seq.
Orandum semper pro perseverantia.	483. a, b, 895. b	Melior est oratio generalis, quàm specialis.	1037. e, 1050. e
Orationes Ecclesiæ in Parasceue.	679. c	In mortali peccato persistentes, mendaciter dicunt, Pater noster.	1037. b, c
Oratio est actio maximè pia & salutaris.	681. d, 701. b	Inuocant Diabolum, non Deum.	1037. c
Orationem nostram Deus adiuuat.	ibid.	Oratio peccatorum quare execrabilis, nisi quando pœnitere incipiunt.	ibid.
Oratio Publicani & Pharisei.	838. a, b, c, d	In oratione nihil cogitandum præter cœlestia.	1038. b
Oratio Ezechie Regis exaudita.	ibid. c, d	Orandum magis mente, quàm voce.	ibid. c
Oratio est efficax pro iustis, non pro iniustis.	840. b	Singulæ petitiones orationis Dominicæ explicantur.	1038. c, d, e, 1039. a, b, c, & seq.
Oratio debet esse cum fide & fiducia.	895. a, b	Oratio Dominica singulis horis dicenda.	1045. c
Oratio non est ita facienda, vt laudem quæramus ab hominibus.	919. a	Est propria baptizatorum.	ibid.
Orationis meritum & virtus.	1021. b, c, & seq.	Quare potissimum instituta.	ibid.
Oratio est actus rationis practicæ, voluntatis desiderij explicantis, & ab alio aliquid postulantis.	1023. b, & seq.	In quinta petitione multa mouentur dubia.	1045. d, e, & seq.
Oratio est petitio, intimatio & locutio.	ibid. b, c	Oratori debent dimittere proximis debita.	1045. c
Est conuersatio, sermocinatio, colloquium, cum Deo. 1024. a		Quomodo qui in peccato perseverat, vtiliter hæc orationem recitat, quomodo non.	1046. b, c, & seq.
Est ascensio mentis in Deum.	ibid. 1026. d	Cuius oratio fit ei in peccatum.	1046. c
Ordinatur ad impetrationem.	ibid. d, e	Cuius mendax.	ibid.
Quomodo ad orandum intellectus & affectus concurrunt.	1024. b	Oratio proprium est solius creaturæ rationalis.	1048. d, e
Oratio alia est publica, alia priuata.	1025. a	Oratio est actus quidam rationis, quo inferior supplicat superiori.	ibid.
Alia mentalis tantum, alia mentalis simul & vocalis.	1025. a, b	Orare non conuenit Deo.	ibid. & seq.
Mentalis aliquando vtilior vocali.	ibid. b, & seq.	Oratio Iosue fecit Deum illi obedientem.	1049. a
Vocalis aliquando vtilis, aliquando necessaria.	1025. c, d	Oratio metaphoricè tribuitur mutis animantibus.	ibid. b
Orationis quatuor sunt genera: partes explicantur.	1025. d, e, 1026. a, b, & seq. 1055. b	Orari & generatim & speciatim pro certis hominibus potest.	1050. d, e
Oratio debet à laudibus Dei incipere, & in iisdem finire.	1026. a	Orationes particulares pro certis hominibus nõ prodesse eis per vnicuique. 1049. c. Idem dixit nõ licere orare pro singulis seorsim, sed totum pro omnibus simul. ibid. 1050. a, c, d	
Tria necessariò requirit.	1026. d, e	Orationes speciales, & licere, & viles esse, exemplis omnium serè sanctorum, quorum mentio fit in sacris literis.	1050. a, b, & seq.
Oratio pro festiuitate sanctissimæ Trinitatis explicatur.	1026. e	Oratio Dominica est oratio generalis.	1050. d, e
Orationis materia.	1027. a	Orantes nihil petimus, nisi quod in oratione Dominica continetur.	1050. d
Quid orandum & petendum à Deo.	ibid.	Orationem generalem possumus applicare ad personas particulares.	1050. d, e
In oratione semper petitio cum gratiarum actione coniungenda est.	ibid. c	Oratio Dominica quando præposita est in generali.	ibid. e
Orationes sunt, vel petitiones bonorum, vel deprecationes malorum,	1027. c, d, & seq.	Oratio generalis absolute melior & vtilior.	1037. e, 1050. e
Orationis fiducia augetur per votum.	1027. d	Specialis vtilior illi pro quo fit.	ibid. e, & seq.
Oratione mutari posse prouidentiam Dei, secundum aliquorum errorem.	1028. b	Orationes nunquam desunt recitandi.	1051. a
Orationes iustificare sine Sacramentis secundum Eucharistiam.	1028. c, d	Oratio vt sit meritoria sufficit, vt sit ab homine iusto.	1051. b, c
Alij orationes omnino inutiles existimarunt.	1028. d, e, & seq.	Vt sit impetratoria multa requiruntur.	ibid. c, d, & seq.
Orationem nobis esse necessariam, probatur ex Scripturis.	1029. b, c	Potest esse meritoria quæ non sit impetratoria.	ibid. c
Orationibus auxilium à Deo semper petendum.	ibid. d, e	Oramus sæpè pro eo, quod non expedit nobis dari.	ibid.
Orationibus Moysi populus ab vltimo exitio liberatus.	1029. e	Oratio aliquando est simul meritoria & impetratoria.	ibid. d
1030. a, b, & seq.		Orant peccatores tribus modis.	1053. c, d, & seq.
Oratione & ieiunio demonia eiiciuntur.	1030. a	Oratio improborum non habet virtutem miracula faciendi.	ibid.
Oratio Isaac Patriarchæ pro semine promissa.	1030. c	Quomodo exauditur à Deo, quomodo non.	1053. c, 1054. a, b
Helie ad petendam pluuiam à Deo promissam.	ibid.	Qui Deum non audiunt præcipientem, orantes ab eo non exaudiuntur.	ibid.
Tobie vt Sara liberaretur à Demone.	1030. d	Orans peccator & pœnitentiã incipias, sæpè impetrat quod petit.	ibid. b
Per operationes complendæ sunt ordinationes diuinæ.	ibid.	In oratione perseverandum.	1029. c, d, e, 1055. c, d
Orationis fructus præcipuos hæretici huius temporis negant.	1030. d, e, & seq.	Orare semper quomodo non impossibile.	1055. e
Orationis tres fructus primarij.	1030. e	Quid sit semper orare.	1055. d, e
Oratione impetratur remissio peccatorum, & iustificatio.	1030. e, & seq.	Non oratio longa, sed nimia loquacitas in orando prohibetur.	1056. c, d
Oratio opus est bonum, laboriosum, & satisfactorium pro peccatis.	1031. b	Iusti orantes pro se quare semper exaudiuntur & non semper orantes pro alijs.	1057. a
Semper est meritoria maioris gratiæ & gloriæ.	ibid.	Orationis & diurnæ & nocturnæ exemplum Dauid.	1066. e, 1067. a, b, & seq.
In spirituali vita, est manus, id est, organum organorum.	1031. d	Oratio clamosa non reprehendenda.	1079. c, d, & seq.
Orationis fructus secundarij.	1031. e	Oratio priuata debet fieri submissa voce, & quare.	ibid. & seq.
Oratio mentem illustrat, spem & fiduciam alit, inflammat charitatem, auget humilitatem & timorem, facit contemptum rerum corporalium, gignit delectationem in Deo, parit hominij magnum honorem.	ibid. & seq.	Orationes publicæ debent fieri magnis & altis vocibus.	ibid. e, 1080. b, c, & seq.
Orationis Dominicæ excellentia.	1032. c, d, & seq.	Oratio vocis tantum, parum vel nihil prodest.	1080. d, e
Sex habet dignitates.	1032. d, e, & seq.	Oratio clara & alta cum vocis inflexione supplicantis affectum indicat.	1081. b
Est memoria tenenda, intelligenda, & à Christianis quotidie frequentanda.	1033. b, c	Oratio priuata vbique fieri potest, & ab omnibus publica in Ecclesia.	1083. e, 1086. c, d
Omnes serè sancti Patres hanc orationem explicant.	ibid. c, d	In oratione, vel semper loquimur ad Deum, vel Deus ad nos.	1085. c
Septem sunt eius petitiones.	1033. e, & seq.	Oratio mouet lachrymas.	1085. d, e
Tribus petuntur æterna, quatuor temporalia.	1034. b, c, 1035. d	Orationi quomodo respondet donum, quomodo merces.	1123. d
Septem petitiones respondent septem donis Spiritus sancti.	1034. d		
Soluuntur obiectiones adductæ vt probent tantum esse sex petitiones.	1034. d, e, & seq.		
Oratio Dominica aliter apud Matthæum, aliter apud Lucam traditur.	1035. b, c		
Hæ petitiones à se mutuò pendunt.	1035. c, d, & seq.		

Originale peccatum.

Originalis peccati effectus, vel poenae. 17. a, b, c, & seq. 27. a, b, c, & seq. 30. e, 191. e, 192. a, b, & seq. 216. d, e, & seq. 231. a, b, c, 234. a, b, 279. d, 305. d, e

Originale peccatum trahitur à primo parente, & est voluntaria voluntate aliena. 60. a, 205. c, d, 206. d, e

Est priuatio originalis iustitiae. 176. c, 191. e, 192. a, b, c, 205. e, 237. a, 280. a, 282. c, 285. d, e, & seq. 338. d, e, & seq.

Originalis peccati tota materia diuiditur. 199. b, c, & seq.

Est disputatio grauisima. 199. a, b

Quot & quâ præclari Catholici scripserint de originali peccato. 199. c, d, 200. a

Quot hæretici de eadem materia egerint. 200. b, c

Peccatum originis est, quod per generationem à parentibus trahitur. 200. c, d, 205. e

Nullum fuisse asseruit Pelagius & Cœlestius. 200. d

Hunc errorem damnauit Synodus Palestina. 200. e

Est auersio quædam habitualis à Deo. 205. e, 289. d, 290. c, 348. c

Est macula reatus, qui hominem verè peccatorem constituit. 205. e

Propagatur cum natura. 210. c, d, 216. c, d, & seq. 235. d

Non imitatione. 210. c, d, 211. a, 212. c

Originis peccata quomodo plura. 214. b, c, 269. b

Originis peccatum probatur ex antiquis Patribus, qui ante Pelagium scripserunt. 216. c, d, & seq.

Originale & actuale peccatum sublatum passione Christi. 216. e 217. a, b, & seq.

Peccatum originis vocatur antiqua impietas. 216. e, 268. e

Contagium mortis antiquæ. 217. b, d, 252. e, 268. c, 371. e

Inquinamentum naturæ. 217. d

Probatur ex Conciliis. 219. a, b, & seq.

Ignorabatur ab Ethnicis, negabatur à Pelagio. 223. a, b, c, d

Non est Adami, sed nostrum ex Adamo. 224. c, 234. c, 235. c, e

Originalis peccati primaria causa Adam non Eua. 225. d

Soluuntur argumenta sumpta ex Patribus contra originale peccatum. 228. d, e, & seq.

Originale peccatum ex inobedientia Adæ. 231. a, b, c, 237. a, 346. c, 348. d

Dicitur radicale peccatum. 231. b, c, d, e, 269. a

Dicitur peccatum quod nascendo trahimus. 200. c, 268. c, d, e, 269. a, b, 305. a, b

Chirographum quod scripsit Adam. 217. a, 268. e

Fuit in Adamo per modum habitus. 231. e, 289. c, d

Non tam est offensa quàm macula. 133. a, 235. b, 237. b, c

Soluuntur rationes adductæ contra originale peccatum. 234. c, 235. a, b, & seq.

Originis peccatum, quomodo proprium, quomodo alienum. 234. c, 235. a, 346. b, c, d, 665. b

Cui & quomodo voluntarium, cui & quomodo non. 234. e, & seq. 347. e, 348. a

Est voluntarium voluntate primi parentis. 235. c, 346. b, c, d, 348. b, 664. e, 665. a, b

Est peccatum minimum, quia minus voluntarium. 235. e, 665. a

Maximum, quia priuat hominem maximo bono. 235. e

Est vitium naturæ non personæ. 236. e, 270. a

Quomodo traducatur difficile est intelligere. 249. b, c, d

Est hæreditas peccati, in omnibus æqualiter. *ibid.*

Trahitur à solo Adamo, non ab Heua. 251. a, b, & seq.

Tam ad fidelium, quàm infidelium filios pertinet. 251. e, 252. a, e, d, & seq. 293. d

Hoc peccatum habemus, antequàm nascamur. 252. e

Est necessariò mortale. 257. b

Magis inquinat quàm actuale. 260. a

Contrahitur tribus modis. 260. c, d, & seq. 7

Licet sit vnum tantum, aliquando tamen dicitur in plurali, quia multa in se continet. 269. b

Nò est fons & origo omnis actualis peccati. 279. b, c, d, & seq.

Est habitus corruptus & languor totius naturæ. 285. e, 289. c, d

Continet priuationem iustitiæ, peruersionem omnium potentiarum. 427. b, c, 289. d

Est auersio à Deo in qua formaliter consistit peccatum originis. 289. e

Est rebellio partis inferioris contra superiorem, in qua consistit peccatum originis materialiter. *ibid.* d, e

Errores circa peccatum originis in Concilio Tridentino damnantur. 293. c

Originis peccatum, quomodo vnum, quomodo non. *ibid.* d

Cuius rebellionis sit causa in homine. 305. a, b, c, & seq.

Assimilatur febri. 285. e, 289. c, d, 302. c, d, 306. a

Perfectè tollitur baptismo. 316. d, 317. a

Refelluntur opinioniones aliquorum Catholicorum de peccato originis. 336. e, 337. a, b, & seq. 342. c, d, & seq.

Sententia Concilii Tridentini de peccato originali. 342. e, 343. a, b, & seq.

Auctoris sententia de peccato originali explicata. 344. a, b, c, & seq.

Quomodo est carentia iustitiæ originalis debita in esse. 345. b, c, d, 348. c

Quid sit propriè peccatum originale, & quid eius formale. 345. e, 352. c

Dupliciter accipitur. 345. e

Refutantur variæ sententiæ de peccato originali. 348. c, d, & seq.

Originalis peccati idem diuerso respectu dicitur materiale & formale. 352. c

Originale peccatum nunquam dimittitur, ijs qui in eo moriuntur. 353. a, b, & seq. 355. e, 356. a, b, c, & seq. 358. a, b, & seq.

Eius poena post hanc vitam. 359. c, 367. b, c, 376. b, c, e

Non delet in homine ordinem naturalem, sed supernaturalem. 369. a

Eius æterna poena, est tantum damni non sensus. 364. a, 367. c, e, 376. b, 466. b

Probatur ex Scripturis 367. a, b, c, Ex Patribus. 367. d, e, & seq.

Ratione. 369. a, b

Originalis culpa est tantum habitualis. 369. b

Originalis peccati diuersæ poenæ in hac vita. 376. c, d, & seq. 377. d, e, & seq.

Originale peccatum læsit omnes hominis potentias, & animæ vires. 378. c, d, e, 379. a, b, & seq. 427. b, c

Idem corpus & totum hominem. *ibid.*

Est causa cur multi nascuntur, cum varijs corporalibus defectibus. 382. d

Originalis iustitia.

Originalis iustitia fecit perfectam tranquillitatem in anima & omnibus eius potentiis. 18. c, d, e, 19. a, b, & seq. 29. c, d, 34. a, b, 187. e, 188. a, b, 352. c

Non poterat amitti nisi mortali peccato. 187. b, c

Quando primùm dicitur amitti. 261. a, 352. c

In Adam toti naturæ data fuit. 269. a, b, 270. a, 325. a

Eius priuatio quomodo voluntaria, quomodo non, quomodo poena, quomodo non. 352. c, d

Hanc iustitiam Deus non abstulit, sed homo abiecit. *ibid.*

Quare non infunditur animis hominum. 352. e

Quomodo à Deo, quomodo ab homine tollitur. 353. a

Originalis iustitia priuatio quomodo est causa originalis peccati, quomodo ipsum originale peccatum. 354. a

Originalis iustitia quomodo restituitur baptismo, quomodo non. 354. a, b

Quomodo dicitur gratia. 405. a, b, & seq. 407. a, b, & seq.

Ouis.

Ouis & columba animalia simplicissima. 174. a

Ouis perdita apud S. Lucam quid. 222. e

Ouibus bonis Christiani assimilantur. 370. b, c, 480. e

*P.**Panis.*

Panis omne genus cibi significat. 194. d, 1036. a, 1043. d, e, 1044. e

Panis spiritualis verbi & Sacramentorum. 1036. a

Accipitur aliquando pro corporali, aliquando pro spiritali, aliquando pro vtroque. 1041. d, e, 1042. a, b, c, & seq.

Significat omnia necessaria ad vitam animæ & corporis. 1042. a, b, & seq. 1043. a, b, & seq.

Panis quotidianus, vel super substantialis, quare sic dictus in oratione Dominica. 1043. c, d, e, 1044. a, b, & seq.

Panis est Eucharistia. 1044. a

Est verbum Dei prædicatum. 1043. e

Paradisus.

Paradisum non fuisse verum corporalem locum, sed figuratiuè dictum, error aliquorum. 36. c

Fuisse verum locum corporeum. 36. d, e, & seq. 39. a, b, & seq. 40. c

Paradisus quomodo corporalis, & quomodo spiritalis. 37. c, d, 39. b

Quo die creatus. 38. c, e

Non frustrà conditus, licet Adam breuissimo tempore ibi manserit. 38. b

Henoch & Eliam in paradiso nunc habitare. 38. c, 43. e, 44. a, b, 46. d, e, & seq.

Paradisus ille etiam nunc nobis vrilis. 38. c, 49. a

Quomodo potest dici antè cælum & terram creatus. 38. e

Paradisus in quem raptus est D. Paulus, quomodo intelligendus. 39. a

Paradisus significat hortum vel locum deliciarum. 39. b, 44. b, c

Interdum accipitur pro paradiso spiritali. 37. c, d, 39. b, c, & seq.

De paradisi quatuor fluminibus. 36. d, e, & seq. 39. c, 40. a, d, 41. a, 42. a, b, & seq. 44. d, e

Per paradisum aliqui intellexerunt totum terrarum orbem. 40. d

Per flumen paradisi intellexerunt Oceanum. *ibid.*

Paradisum non esse totum orbem. 40. d, e

Putant alij esse locum extrà terram, quàm nos incolimus. *ibid.* e

Esse in Oriente. 41. b

I N D E X

Non esse locum sublimem circa Lunam, vt quidam putant. 41. b, c
 Quomodo dicitur locus sublimis, & propè cælum. *ibid.* d
 Fuisse in Mesopotamia. 41. c
 Paradisi omne vestigium diluuiò sublatum. 41. c, 43. d, 45. b
 Paradisum modò non custodiri ab angelis, ne homines in-
 trent. 41. c, 42. a
 Non esse in Mesopotamia. 42. a, b, c, & seq.
 Paradisi quatuor flumina, vbi habeant originem. 42. a, 44. d,
 c, 45. a, 46. a
 Quas terras ambiunt. 42. a, b, c
 Quid nominibus eorum intelligatur. 42. d, e, 43. a, b
 in Paradiso semper fuisse ver, & summa aëris temperies. 43.
 c, d, 188. a
 Diluuium non abstulit temperiem Paradisi, 43. e, 47. a
 Difficile est cognoscere vbi fuit Paradisus. 40. 41. 42. 43. 44.
 per totum.
 Paradisum adhuc superesse. 45. b, c, & seq.
 Non esse vastatum diluuiò. 46. b, c, & seq.
 Non est locus peccatorum, sed eorum qui liberi sunt, ab om-
 nibus mundi malis, quales fuerunt Adam & Heua ante
 peccatum, & nunc sunt Henoch & Elias. 46. d
 Aliquod detrimentum accepit à diluuiò. 47. a
 Necessariò debuit esse vacuus omni timore & dolore. 187. d,
 188. a
 in Paradiso fuisse propagatio sobolis per officium coniuga-
 le. 192. e, 193. a, b, c, & seq. 236. a, 250. a, b
 Non fuisse opus femina, nisi propter generationem. 193. b
 in Paradiso femina peperissent sine dolore. 193. c
 Paradisus post Adæ peccatum clausus. 42. a, 217. c
 in Paradiso nullus fuisse error, nulla deceptio, nulla ignorantia,
 nullum malum, nulla malitia voluntatis, nisi Adam
 peccasset. 187. e, 387. e, 388. a

Parentes.

 Parentum est filii suis baptismum procurare. 472. b

Pascha.

 Paschalis celebritatis qualis fuerit olim controuersia. 1114. b,
 c, d, 1134. b, c, d

Passio Christi.

 Passio Christi quomodo & quibus est bona, quomodo & qui-
 bus mala. 118. d, e, 129. d, e, 146. b, c, & seq.
 Passio & resurrectio Christi, precium & causa salutis huma-
 nae. 818. b, c, & seq.
 Passio Christi propitiatio pro omnibus peccatis. 754. a
 Satisfactio pro peccatis totius mundi. 817. d, e, 998. e
 Quomodo fuit finita, quomodo infinita. 817. d, e.
 Licet breuis tamen satisfecit pro pœnis æternis. 975. b
 Fuit voluntaria. 995. c
 Toto anno, præsertim feria quarta & sexta, commemoratur.
 1146. d, e, 1148. c

Patientia.

 Patientia opus bonum & perfectum. 932. d
 Necessaria ad salutem. *ibid.*
 Patientia lob tentationibus à Deo probatur. 949. e, d

Patria.

 pro Patria Romani præcipuè sæpè occisi sunt, stimulantè va-
 na gloria. 696. d
 pro Patria mori patriæ potissimè salutem non suam gloriam
 quærendo, ne infidelis quidem sine speciali Dei auxilio
 potest. 696. d, e
 pro Patria mori est opus morale, sed arduum, & difficile. *ibi-*
dem.

Paulus.

 Paulus raptus in tertium cælum & in Paradisum, quomodo
 intelligitur. 39. a
 Paulus ad Gal. 2. natura Hebræus. 252. d, 477. d
 Paulus efficaciter vocatur. 437. e, 441. d, e, 442. a, b, & seq.
 719. e
 Quomodo à sancto Spiritu prohibitus prædicare in Asia.
 468. b, c
 Semper se ponit in numero electorum. 477. d
 Non aude se iustum affirmare. 860. a, 895. b
 Conuersus est precibus S. Stephani. 1020. e
 Orat vt auferatur à se stimulus carnis. 1051. c, 1052. a

Peccatum.

 Peccatum Adæ, vide Adæ peccatum. peccatum originale, vi-
 de originale peccatum.
 Peccatum significat rebellionem carnis ex peccato ortam. 9. a
 vide concupiscentia.
 Priuat hominem donis supernaturalibus. 18. b
 Quomodo dimiuit bonum naturale. 18. b, 28. e, 29. a, b, & seq.

Est pœna peccati. 23. e, 152. d, 159. a, b
 Peccatum Adæ fuit Actuale, vt cætera hominum peccata. 24. c
 Peccati stipendium mors. 27. a, b, 33. c, d, 35. e, 167. e, 208. a, 222.
 c, d, 407. b, 251. c, 933. c, 1183. c
 Peccatum introduxit vitæ & breuitatem, & inuitabilem mori-
 riendi necessitatem. 33. b, c, & seq. 35. a, b, & seq.
 Peccatum est nomen operationis malæ. 57. a, 328. b
 Peccati quàm multa sint nomina. 57. a, b, c, & seq.
 Peccati definitiones. 58. a, b, 59. a, b, 164. a, 344. a, b, & seq. 351.
 b, c, & seq.
 Peccati materiale. 58. a, 59. a, 162. c, d
 Peccati formale. 58. a, 59. a, 162. c, d
 Peccata esse contra legem æternam. 59. a, b, 78. a, 114. a, 127. e
 Peccatum necessariò debere esse voluntarium. 59. b, e, 78. a, b,
 c, 86. a, b, c, & seq. 116. a, b, c, & seq. 127. d, 158. d, 160. c, d,
 466. a, 517. e, 518. a, 664. a
 Peccatum aliud carnale, aliud spirituale. 59. e, 60. a
 Per conuersionem ad quæ fiunt peccata carnalia. 60. a
 Per conuersionem ad quæ fiunt peccata spiritualia. *ibid.*
 Peccata carnalia nos faciunt similes bestiis, spiritualia dæmo-
 nibus. 60. a
 Spiritualia dicuntur scelera vel facinora. *ibid.*
 Peccatum aliud actuale, aliud originale. 59. e, 60. a
 Peccata actualia fiunt propria voluntate. 60. a
 Originalia trahuntur à primo parente, & sunt voluntaria, vol-
 untate aliena. *ibid.*
 Peccatum aliud commissionis, aliud omissionis. 60. a, b
 Commissionis repugnat legi prohibenti aliquid. 60. b
 Omissionis violat leges imperantes aliquid. *ibid.*
 Commissionis vocatur proprie peccatum. *ibid.*
 Omissionis dicitur proprie delictum. *ibid.*
 Peccatum aliud contra Deum, aliud contra nos, aliud contra
 proximum. 60. b, c
 Peccata quædam mortalia, quædam venialia. 60. c, d, 65. e, d,
 & seq. 68. a, 71. c, 80. a, b, c, & seq.
 Moralia planè hominem auertunt à Deo. 60. c, 65. e, 82. d, 98. c
 Merentur mortem æternam. 60. c, 65. e, 78. e, & seq. 98. c, 294.
 b, c, d, & seq.
 Venialia non nos auertunt à Deo, sed impediunt cursum ad
 Deum. 60. c, d, 81. a, b, & seq. 66. c, d, & seq. 97. c, & seq.
 Mortalia dicuntur crimina. 60. d, 81. d, 89. b
 Venialia dicuntur peccata. 60. d, cum seq. 67. a, b, & seq.
 Veniale quotuplex. 60. e, & seq. 87. a
 Venialia ex natura & ratione peccati proprie mortalibus op-
 ponuntur. 61. b, c
 Venialia hæc ex natura sunt duplicia, alia ex genere, alia ex
 imperfectione operis. 61. c, 87. a
 Veniale ex genere habet pro obiecto rem malam, & inordi-
 natam. 61. c
 Veniale ex imperfectione operis. 61. d, 87. a, b, & seq.
 Veniale ex imperfectione operis, Aliud ex subreptione, Aliud
 ex materiæ ex paruitate. 61. d, e, 87. a, 187. d
 Errores hæreticorum de peccatorum æqualitate. 62. a, b, &
 seq. vsque ad 65.
 Refutantur ex sacris Scripturis. 65. e, 66. a, b, & seq.
 Ex Conciliis. 66. e. Ex sanctis Patribus. 67. a, b, & seq.
 Peccatum veniale natura sua distingui à mortali. 65. e, & seq.
 78. d, e, 79. a, b, & seq.
 Peccatorum gradus diuersi. 78. e, & seq. 82. c, d, 90. d, e, & seq.
 94. a, 295. a, b, & seq. 321. d, e, & seq.
 Peccata venialia cum festuca & culice comparat Christus:
 Mortalia cum camelo, & trabe. 80. d, e, 81. a, b, c
 Peccatum consummatum i. c. Iacobi, quid. 81. d, e, & seq. 294.
 b, c, d, & seq.
 Quædam esse peccata venialia natura sua, probatur ex Con-
 ciliis, & antiquis Ecclesiæ Patribus. 82. e, 83. a, b, & seq.
 Peccata venialia, qualia nominantur. 83. a, b, & seq. 85. a, b, &
 seq.
 Peccatum veniale, id est, venia dignum. 86. a
 Peccatum dicitur analogicè de mortali & veniali. 86. d, e,
 88. d, e
 Peccatum duo constituunt. 86. e
 Veniale est peccatum imperfectè. 86. e, & seq.
 Et quomodo. *ibid.*
 Peccata omnia venialia, vel sunt non perfectè voluntaria, vel
 non perfectè contra, sed præter legem. 86. e, 87. a, b, & seq.
 Peccatū fit cogitatione, verbo, vel opere. 91. b, 295. b, c, & seq.
 Peccata venialia assimilantur sordibus pedum. 92. d, e
 Venialia multa quomodo æquivalent vni mortali. 95. c, d,
 & seq.
 Quotidiana quotidianis remediis expiatur. 95. d, 96. c, d, & se.
 Peccatum est malum simpliciter, pœna est mala tantum pati-
 entis. 97. c
 Peccati deformitas est macula in anima ex peccato relicta.
 98. b, c
 Reatus pœnæ ob iniuriam Deo factam: 98. b

Peccatum veniale est irremissibile, quam diu est cum mortali. 98. c, d, & seq.
 Simul cum mortali in æternum punitur. 98. d, e
 Remittitur propter actum charitatis elicited ab habitu manente. *ibid.*
 Peccatum nihil esse præter inanem, & falsam opinionem, error Libertinorum. Item: Peccatores non debere reprehendi, quia hoc est Deum reprehendere. 101. c
 Ad peccatum tria requiruntur. 113. a, b, 162. c
 Peccatum est prævaricatio legis. 113. a, 162. d
 Est in voluntate. 117. a, 128. e
 Est proprium creaturæ non creatoris. 121. a, 123. c, & seq.
 Non debet referri in creatorem. 122. c, d, & seq.
 Fit Deo permittente non iubente. 124. e, & seq. 150. a, b, & seq.
 Peccare est deficere & errare. 147. c
 Peccatum à Deo prævidetur, & in bonum ordinatur. 134. a
 Peccatum facere non est facere, sed deficere. 147. c, 162. c
 Non est res, sed corruptio rei, vel priuatio. *ibid.* & 162. c, d
 Peccata esse non est bonum. 150. c, d, e, & seq.
 Peccata cum fiant, bonum est, vt à Deo ordinentur. *ibid.*
 Peccati seruitus quanta. 192. b, c, & seq.
 Peccata Deus præscit, non facit. 154. d, e, & seq.
 Ad peccatum impellere est malum, à lege æterna abhorrens. 160. d
 Peccati deformitas à quo est. 161. a, b, & seq.
 Peccatum non est effectio, sed defectio. 147. c, 162. c, d, & seq. 272. c
 Peccatū cum sit defectus soli causæ deficienti tribuitur. *ib.* c, d
 Peccatum est malum morale. 162. d
 Constat formaliter in priuatione rectitudinis actus voluntatis. 162. d, e, & seq.
 Est priuatio conformitatis ad regulam rectæ rationis. *ibid.* d, e, 280. d, e
 In peccato priuationis causa non potest esse positua, sed est alia priuatio vel defectus. 162. d, 348. c
 Peccati causa non est res, sed priuatio rei. 162. d, e, 163. c
 Ad actum peccati tria requiruntur necessarid. 162. c, 163. d, e
 Peccatum debet esse actus à libero arbitrio productus. 163. d, e
 Moralis per se. 162. d, 163. d, e
 Elicitor à libera voluntate. *ibid.* d, e
 Particularis. 163. c, 164. a
 Peccata & peccatores non sunt Deo necessaria. 120. c, d, & seq. 1184. b
 Peccatum est conuersio ad bonum creatum. 178. d
 Est auersio à bono increato. 86. c, 178. d
 Prius est in peccato conuersio, quàm auersio. *ibid.*
 Peccatum veniale, aut ex subreptione, aut ex genere suo. 187. d
 Peccatum veniale ex subreptione, aut oritur ex appetitu carnis præueniente rationem, aut ex voluntate præueniente perfectam rationis deliberationem. *ibid.* & seq.
 Peccati grauitas sumitur ab oppositione ad maius bonū. 190. e
 Peccati instrumēta etiā irrationalia punit Deus. 195. a, b, & seq.
 Peccatum actuale initium habuit ab Angelo. 207. a
 Ab Heua. 207. c
 Peccatum interdum accipitur pro pœna peccati. 208. b, c, 219. c
 Ipsum peccare vix potest accipi pro pœna peccati. *ibid.* & seq.
 Peccatum, mortis meritum. 208. c, 231. d
 Propagatur cum natura. 210. d
 Ante legem incognitum. 212. a
 Peccatum tūm actuale, tūm originale sustulit Christus passionē suā. 217. a, 219. c
 Peccatum Adæ quomodo non constituit omnes simpliciter peccatores. 224. d, e
 Peccati actualis, & originalis distinctio. 230. e, 231. b
 Peccatum actuale est legis transgressio. 231. a, b
 Peccatum bifariam consideratur. 235. b, 303. e
 Peccatum, reatus, macula, quomodo differunt. *ibid.* 237. b
 Peccatum non in carne, sed in anima est. 237. c, d, 249. d, e, 250. b
 Peccatum fuisset tantūm personale quocunq; peccante præter Adamum. 251. d, e
 Non esse naturam aliquam, sed priuationē aut defectū. 272. c
 Peccati tres fomites. 279. d
 Peccatum non tam contrarium legi, quàm legis contrarietas dicitur. 280. d
 Peccati sedes quomodo anima, quomodo caro. 280. a, 292. e
 Vide anima.
 Peccatum sublato reatu non est peccatum. 304. a, 352. a
 Peccatum quot modis in sacris literis accipitur. 308. a, b, c, & seq. 310. a, b, & seq.
 Peccatum propriè dictum tollitur in iustificatione. 308. c
 Repugnat legi priuatiuè. 313. c
 Peccatum largo modo accipitur pro omni corruptione & vitio. 330. a
 Peccata naturæ quænam dicantur. 330. e, & seq.
 Peccatum omne vel à cupiditate, vel à timore ortum habet. 70. c, 38. c

Peccatum bifariam accipitur. 159. a, 235. b, 344. a, 351. b
 Non est res positua, sed priuatio. 348. c, 350. d
 Peccatum est mors animæ. 261. b, d
 Peccati actū transeunte octo mala remanent in animā. 349. d, e, 351. e, 352. a
 Peccatum actuale & habituale. 350. c, d
 Habituale quomodo differt ab habitu vitioso acquisito. *ibid.* d
 Habituale quomodo est voluntarium. *ibid.* d
 Peccatum habituale cur potest esse in dormiente, amente, infante. 350. c
 Peccatū quomodo trāsit, & quomodo maneat. 352. a, b, & seq.
 Peccati actualis pœna, est pœna sensus. 373. b, c, & seq. 368. a, c
 Peccata propria quibus modis. 368. a, b, & seq.
 Peccata sua homines non norunt. 379. c, d, e
 Peccata omnia mortalia vitare quis potest per gratiam. 382. b, c, 709. d, e
 Venialia non potest omnia vitare nisi ex priuilegio singulari. *ibid.* & 461. a, b, c, & seq.
 Peccare humanum est. 382. c
 Peccatum totum hominem, & omnes eius potentias debilitauit. 427. b, c
 Peccatum vitare & à peccato resurgere, quomodo differunt. 462. d
 Peccata singula vitari possunt, non omnia. 470. c, d, e, 628. b
 Peccandi necessitas potuisset esse Adamo naturalis, nobis verò pœna peccati. 470. e, 666. b
 Peccatum non potest esse in voluntate, nisi præcedat error, vel defectus in intellectu, vel ratione. 520. c
 Peccatores mortui sunt, morte gratiæ non naturæ. 622. a, b, 687. c, d, & seq. 710. a
 Peccati necessitas quomodo nobis incumbit, & quomodo peccatum potest esse, vbi est hæc necessitas. 628. b
 Peccati definitio virtute cōtinet in se liberū arbitrium. 629. b
 Peccati quatuor genera. 665. a, b, c
 Peccatum ex ignorantia quomodo voluntarium, quomodo non. 665. c
 Peccata ex cupiditate sunt absolute voluntaria. 665. a, b, 666. b, c, 673. d
 Peccatores comparantur rebus mortuis & se nihil iuuare valentibus. 687. c, d, 710. a
 Quando dicuntur in momento conuerti. 715. e, 716. a, b
 Peccatores non ab actū, sed ab habitu dicuntur. 845. b, 846. e, 848. b
 Peccato actū transacto, quæ & quot mala remaneant in peccatore. 845. a, b, 848. d
 Peccatum habituale in quo maximè consistat. 846. c, d
 Quomodo rollatur peccati auersio & declinatio, macula peccati dignitas, & reatus pœnæ. 846. e, 847. a, b, & seq.
 Peccatum ex natura sua iustitiam expellit vbi inuenit. 848. b
 Peccati actus opponitur gratiæ habituali, & non priuatiuè, sed contrariè, & gratiam expellit efficienter. 848. b
 Peccatum & iustitia sunt contraria immediata. 849. a
 Circa peccatorum remissionem certam & indubitam, tres errores. 852. c, 853. a, b, & seq.
 Peccatum est opus nostrū iustitia donū Dei occultum. 858. d, e
 Peccata nostra semper esse lugenda. 877. c
 Peccatores facilius scire possunt se odio dignos, quàm iusti se amore dignos. 858. c
 Venialia non sunt contra, sed præter mandata. 933. e
 Non possunt semper omnia vitari in hac vita. *ibid.* 1045. b, c
 Peccare nemo potest in eo, quod vitare nō potest. 116. b, 466. a
 Peccatum accipitur pro victima peccati. 834. e
 Peccatum veniale non impedit veram iustitiam. 96. c, 187. d, 953. e, 1045. c
 Peccare facilius est quàm benè agere. 1002. a
 Per peccatum mortale amittuntur omnia merita præcedentia. 1022. b, c
 Peccata religiosorum, quomodo grauiora, quomodo leuiora peccatis sæcularium hominum. 1022. c
 Peccata sunt debita & peccatores debitores. 1045. a, b, & seq.
 Peccant omnes dum sunt in hac vita. 1045. b, c
 Peccata quædam sunt natura sua venialia. *ibid.*
Pelagiani.
 Pelagiani orti post obitum D. Ambrosij. 1205. b
Perfectio.
 Perfectio beatorū est sine vllo peccato. 68. c, 69. e, 91. e, 92. a, b
 Perfectio huius vitæ. 68. c, d, & seq. 95. c
 Perfectio non imperatur, sed consulitur. 68. c, d
 Perfectio quæ imperatur qualis est. 68. e, & seq.
 Perfectio gradus. 68. d, e, & seq.
 Perfectio beatorum in hac vita nec imperatur nobis, nec consulitur, sed tantūm indicatur. 68. c, d, 91. e, 92. a
 Perfectio maior in Christianis, quàm in infidelibus requiritur. 85. c, d, 93. d, e
 Perfectio maior in religiosis viris requiritur. 93. d, e
 Perfectio Christianæ vitæ duplex, & vita necessaria. 1203. e

Perfectio Euangelica quomodo sumatur à Catholicis. 1203.
d, e, & seq.

Permissio Dei & desertio.

Permissione diuina non iussu fiunt peccata & mala. 122. a, b,
& seq. 123. a, b, & seq. 124. a, b, & seq.
Permissio Dei est, quod homines malum possunt. 128. c, 126. a,
128. c
Permisit Deus vendi Ioseph, & crucifigi Christum. 128. d, e
Permittit, Deus mala vt inde eliciat bona. 128. c, 129. a, 130. a, b,
& seq. 137. c, 147. e, & seq. 152. d, e, 153. a, b, & seq. 154. c, d,
& seq. 158. a, b
Permissio Dei dicitur esse causa, cur malè agant homines.
135. a, b, c, & seq. 136. c, d, & seq.
Deus concessit diabolo facultatem vexandi Iob. 136. a, 146. a
Permissor quodammodo dicitur auctor. 135. a, b, c, & seq. 146. a, b
Permittit Deus homines mala facere tribus modis. 135. e, d, &
seq.
Non quælibet permissio vel desertio est excæcatio, vel indu-
ratio. 140. d, e, & seq.
Permissio peccati Adæ, & peccati iustorum hominum, non est
obduratio vel excæcatio. 141. b, c
Quænam permissio & desertio Dei dicitur excæcatio & ob-
duratio. 141. c, d
Illa permissio, & desertio, qua homo auxilio diuino prorsus
destituitur, est grauissima punitio. 141. e
Deus nunquam ita hominem sibi relinquit & deserit, quin vi-
res det, vt possit si velit, impetrare Dei gratiam, & remoue-
re cæcitatē & obdurationem. 142. a
Perfectio licet nominetur actio, tamen est actionis omisio.
142. d
Permisit Deus Iob affligi quantum, quamdiu, & quomodo illi
placuit. 136. a, b
Permittit Deus mala ita loco, tempore, persona, modo, vt in
bonum conuerti possit. 147. b, c, & seq. 149. c, d
Deus volens permittit mala, quia de malo potest facere benè.
148. a, b, c, & seq. 149. c, d
Permittere non includit velle, sed non nolle, siue non impedi-
re. 150. a, b
Deum non velle, sed permittere mala. 149. b, c, & seq.
Permissio distinguitur ab opere. 150. c, d, & seq.
Deus benè facit permittendo, vt mala fiant. 150. d, e
Permittere in Sacris scripturis significat non impedire. 151. a
Deus permittit homines cadere eos deserendo. 152. e
Deus propter dementia permittit homines seduci & obdu-
rari. 153. e, & seq.
Quare & quando Deus permisit proditionem Iudæ. 154. e,
& seq.
Deus voluit ex malis potius benè facere, quàm mala esse non
sinere. 155. c, d, 171. b, c, & seq.
Deus ita omnia administrat, vt ipsa proprios motus exercere
& agere sinat. 171. b
Quare permisit Deus hominem tentari, quem sciebat casu-
rum. 169. e, 170. a, b, c, & seq.
Permisit Deus hominem tentari, vt ita si voluisset, de hoste
potuisset gloriosius triumphare. 170. c
Permissio peccati Adæ quomodo vilis humano generi. 172.
b, c, d
Diabolus est permissus Adamum vincere, vt maiore cum san-
ctorum gloria postea vinceretur. ibid.
Permissio peccati pertinet ad pulchritudinem vniuersi. 171. d,
e, 172. a

Perseuerantia.

Perseuerantia datur electis. 437. e, 481. e
Quam gratiam requirit. ibid. & seq.
Perseuerantia in finem. 481. d, e, 483. a, b, c, 823. b, c, 895. c
Sine perseuerantia nemo saluari potest. 481. d
Perseuerantia est donum Dei, quod non datur ex meritis.
481. d, 483. a, 680. c, 895. c
Perseuerantiam nobis promittere non possumus. 482. b
Pendet à manu Dei. ibid.
Perseuerantiæ donum continuis precibus petendum. 483. a,
895. c, 1021. b, c, 1029. c, d
Perseuerantia fundamentum prædestinationis. 680. b, c
Perseuerantia est effectus maximè proprius prædestinationis.
892. d
Perseuerantiæ incertitudo. 893. a, b, c, 894. a, b, & seq.
Perseuerantiæ præmium certissimum. 893. b, d
Perseuerantia in fide necessaria ad vitam æternam. 895. c
Perseuerantia est necessaria vt impetres quod petis. 1029. c, d,
1051. d, 1053. b, 1055. b, c

Petrus.

Petrus prædestinatus, nunc in cælis. 73. b, c
Petri peccatum quàm graue. 73. c, 899. e, 900. a
Petri penitentia. ibid.
Petrus iustus lapsus est in graue peccatum. 73. c, 899. e
Ascendebat in Templum oraturus. 1067. b

Pharao.

Pharao quomodo à Deo dicitur induratus. 134. d, e, 139. e, &
seq. 143. e, 189. c
Ad quid à Deo seruatus. 134. e
Abutitur patientia Dei. 143. c
Deus ostendit potentiam suam in flagellis & submersione
Pharaonis. 153. d
Pharao celebravit suum diem natalem. 223. a
Antequàm induraretur, vocabatur à Deo. 437. b
Meruit obdurationem, quia vocatus venire noluit. ibid.
An peccauit postquàm fuit obduratus. 464. c, d
Pharao vir nequam, cognouit aliquid verum morale in par-
ticulari. 589. b

Philosophes.

Philosophi vocant naturam nouerunt. 31. a, 389. d
Philosophi variè dixerunt & fenserunt de homine & eius na-
tura. ibid.
Philosophi excellentiores strenuè contenderunt, Deum non
fuisse causam mali. 126. a, b
Philosophi patriarchæ hæreticorum. 237. e
Philosophorum diuersæ de vltimo fine sententiæ, testes sunt
humanæ ignorantia. 378. c, 379. a
Philosophi verū Deum nouerūt, sed non coluerūt. 351. d, 610. a
Philosophorum dicta de breuitate vitæ. 384. c
De miseris huius vitæ quid dixerint. 389. d, 390. a
Duo genera virtutum in vita necessaria dixerunt. 408. b
Quid fenserint de libero arbitrio. 506. b, 507. c, 510. c, d, 515. c, d
Philosophos ex rebus creatis verum Deum cognouisse. 550. c,
& seq. 551. d, e, & seq. 610. a
Philosophorum tres ex quatuor scholis, & sapientes Ægypti
tenent liberum arbitrium. 566. b, c
Philosophi habiti sapientissimi, fuerunt sceleratissimi. 587. d
Philosophi dicūt rationem imperare appetitui inferiori non
despotico imperio, sed politico. 604. d
Philosophorum opera non erant bona ex defectu boni finis.
608. b, c, 620. a, b, 839. c
Philosophorum ieiunium quale. 1089. c, 1109. d, e

Plato.

Platonem nonisse verum Deum. 551. c, 552. a
Tenuit liberum arbitrium. 566. b
Voluit omnium rerum cõmunionem, etiam vxorū. 1178. c, 1181. d
Refutatur ab Aristotele & Tertulliano. 1178. c

Pœna.

Pœna æterna non debetur peccato, nisi ratione auersionis à
bono æterno scilicet Deo. 86. c
Pœna æterna est simpliciter pœna & omniū grauissima. 86. e
97. c
Pœna potius subeūda, quàm culpa cõmittenda. 97. d, e, & seq.
Debet respondere culpæ. 97. d, 187. d, 308. a, b
Peccatum pœna peccati. 23. c, 152. d, 159. a, b, 331. a, 464. b, c
Pœna huius vitæ omniū grauissima, à Deo deserit. 86. e, 141.
e, 152. c, 153. a, b, & seq.
Pœna propriè debet esse inuoluntaria. 159. b, 352. d
Pœna bifariam accipitur. ibid. 235. b, 303. c, 344. a, 351. b
Pœnæ peccati Adæ enumerantur. 191. e, & seq. 378. a, b, c, & seq.
Pœna mortis tantum Adæ post peccatum significata est. 190. c
Pœna prima peccati Adæ iactura originalis iustitiæ, & super-
naturalium donorum. 191. e, 192. b, c, & seq.
Ex hac pœna sequuntur omnes aliæ pœnæ. ibid.
Pœna illa prima non deseribitur Genesis 3. cap. 191. a
Pœnæ consequentes deseribuntur 3. Genesis. 192. b
Pœnæ istæ sunt ferè innumerabiles. 192. b, 385. a, b, & seq.
Pœnæ corporis tres. 192. b, c
Pœna mulierum. ibid. c, 193. d, e, & seq.
Virorum. 192. c
Vtriusque sexus. ibid. 194. e, 195. a
Serpentis. 173. b, 195. a, b, c, & seq. 196. e
Pœna vni potest dici infortunium vel miseria alteri. 222. a
Pœna omnis si iusta est, pœna peccati est. 222. d, 464. c
Pœna alia damni, alia sensus. 229. b, 351. b, c
Pœna semper est inuoluntaria, culpa autè voluntaria. 159. b, 352. d
Pœna originis peccati pœna tantum dani. 229. b, 367. b, & seq.
Pœna omnis iusta est à Deo. 23. c, 24. a, 159. c, 331. d, 353. a
Pœnæ infernales, aliæ grauiores, aliæ leuiores. 356. d, 359. c,
364. a, b, & seq. 367. a, b, c, & seq. 373. e
Pœna damni & sensus. 367. c, 376. b, c
Pœna originalis peccati est priuatio boni supernaturalis. 367.
b, 368. c, 369. a
Pœna sensibilis inflicto ipsam naturam lædit. 369. a
Pœnæ infantū sine baptismo decedentiū. 367. c, d, & seq. 372. d
Pœna sensus & animi dolor quomodo differunt. 376. b
Pœna adultorum, & damni, & sensus, & vermīs conscientia.
376. c, d, e
Pœna peccati originalis in hac vita, quot & quæ. 19. c, 376. e
Pœna Purgatorij acerbissima est. 96. b, & maior omnibus pœ-
nis & supplicijs huius vitæ. 96. e

Pœnis variis cœrentur homines à vitiis. 380. c, 381. a
 Pœnæ peccati, quot & quantæ. 386. b, c, d, & seq.
 Pœna malis operibus reddit Deus cœtra condignum. 1018. a, b, & seq.
 Pœna futuræ vitæ semel à iudice constituta non reuocatur, vel minuitur. 1018. c, d
 Pœna tanta esse debet in futura vita, quantum est meritum culpæ. 1019. a

Pœnitentia.

Pœnitentia Adæ. 196. d, e
 Pœnitentia David. 72. d, 73. a, b, 214. b, c, d, 217. c, d
 Pœnitentiæ donum non semper adest. 460. c
 Pœnitentia non semper omnibus à Deo datur. 461. a, b
 Pœnitentiæ Sacramento reparari semper homines possunt. 462. a, b, 714. e
 Pœnitentia est dolor, & detestatio peccati. 760. c, 761. a, b, 933. a, b
 Ponitur quinta dispositio ad iustificationem. 760. c, 761. a, 771. c, d
 Salutem stabilem operatur. 761. a, 933. a
 Pœnitentiæ locum esse lapsis post Baptismum. 1045. c
 Pœnitentia vt non sit sterilis sequirit adiunctos elemosynæ fructus. 1167. b, c, & seq. 1168. a

Prædestinatio.

Prædestinatio nõ potest esse sine præscientia. 124. c, 155. e, 156. a
 Præscientia potest esse sine prædestinatione. ibid. c, d
 Prædestinatio est tantum bonorum. ibid. 125. e, 126. a, 128. d, e, 129. d, e
 Quos prædestinat ad gloriam prædestinat ad iustitiam. 125. c
 Quos prædestinat ad pœnas, nõ ad culpam prædestinat. ibid.
 Prædestinatio hominis est præparatio operum eius. 125. d
 Prædestinatio est præscientia & præparatio beneficiorum Dei. 438. c
 Prædestinatio est gratiæ præparatio. 438. d
 Prædestinationis infallibilitas consistit in efficaci gratia. 439. e
 Prædestinati qui sint, & qui non, in hac vita nos latet. 455. b, c, d, & seq.
 Prædestinationis ratio ex parte nostri assignari non potest. 472. e, 473. a, b, & seq. 499. a, b
 Prædestinationis variæ definitiones explicantur. 473. b, c, & seq.
 Prædestinatio est species providentiæ. 473. c
 Prædestinatio pertinet ad solos homines. ibid.
 Prædestinatio non præcessit, sed secuta est præuisionem peccati originis. 473. d, e
 Prædestinatio est certissima. 473. e
 Prædestinare quid. 473. b, c, e, 474. a, c
 Prædestinatio partim ad intellectum, partim ad voluntatem pertinet. 474. a, b
 Magis ad intellectum. 474. b, c
 Prædestinationis ordo in mente diuina. 474. c, 488. d, e
 Prædestinationis ratio in quo potissimum consistat. 474. c, d
 Prædestinationis nullam esse causam in nobis, probatur ex diuinis literis. 474. e, 475. a, b, c, & seq.
 Ex traditione Ecclesiæ & Patribus. 477. e, 478. a, b, & seq.
 Rationibus ex Scriptura & traditione sumptis. 479. e, 480. a, b cum seq.
 Soluntur argumenta, quæ obijci possunt ex Scripturis. 486. c, d, e, 487. a, b, c, & seq.
 Ex Patribus. 489. b, c, & seq. 490. a, b, c, & seq.
 Ex rationibus. 493. b, c, d, & seq.
 Prædestinatio ex non præuisionis, probatur rationibus. 483. d, e, & seq.
 Prædestinatus est Christus gratis. 484. d, e
 Prædestinationis finis quis. ibid.
 Prædestinatio non pendet ab operibus, sed contra. 487. d
 Prædestinatis omnia cooperantur in bonum. 488. b
 Prædestinatio radix & origo omnium bonorum. ibid.
 Prædestinationis & executionis nõ est eadẽ ratio. 488. d, 490. c
 Prædestinationis materia nõquam benè agitata est, ante tempus Pelagianæ hæresis. 489. b
 Prædestinationis effectus est, quod vocante Christo homines conuertuntur. 490. b, c, 492. a
 Prædestinationis effectus vocatio. ibid. 491. a, 820. d
 Prædestinatio accipitur pro voluntate, daante vitam æternam propter merita. 491. c, & seq.
 Prædestinatio gratuita non solum est ad gratiam, sed etiam ad gloriam. 494. c, d
 Prædestinatione non acquiri electis ius ad beatitudinem. 494. e
 Prædestinat Deus misericorditer, reprobatur iustè. 496. c
 Prædestinatio ex sacris literis & ipso vsu, est tantum bonorum. 497. d
 Prædestinatio angelorum. 473. c, 496. d, vide angelus.
 Prædestinationis duo fundameta, fides, & perseuerantia. 380. b
 Prædestinati ad gloriam, quomodo debeant esse charitate præditi, quomodo non. 848. c, d
 Prædestinationis certitudo quanta, secundum errorem Bucerii, Petri Martyris, Kemnitij, atq; aliorum hæreticorum. 890. d, e

Refutantur ex Scripturis. 891. a, & seq. Ex Patribus. 893. b, c, d, & seq. Ratione. 894. b, c, d, e
 Prædestinationis certitudo non potest haberi sine certitudine perseuerantiæ. 892. d
 Prædestinatio secretum Dei inscrutabile. 894. a
 Prædestinationis incertitudo. 893. c, 894. b
 Prædestinatio pendet ex Dei voluntate. 894. b, c
 Prædestinati quomodo dicuntur non posse peccare. 893. d, e, 901. a

Prædicatio.

Prædicatio necessaria ad manifestanda mysteria Dei. 675. c, d
 Necessaria ad fidem. 676. c, 776. e
 Prædicatione verbi Christus collegit sibi regnum. 676. c
 Prædicationem & doctrinam diuinam credibilem faciunt miracula. 676. d, e, & seq.
 Prædicatio externa nihil prodest sine interna Dei inspiratiõne. 715. b, c, & seq.
 Prædicationem esse congruam meritis audientium, est gratia Dei. 716. d, e
 Prædicatio aperit viam ad iustificationem. 806. a
 Concionatores in qua persona loqui debeant ad populum. 897. b, c
 Aliter fidelibus, aliter infidelibus prædicandum. 999. e, & seq.
 Prædicatio verbi, est panis quo paciscimur. 1043. e, 1044. a, b, & seq.

Præscientia.

Præscientia potest esse sine prædestinatione, non contra. 124. c, d, 155. e, 156. a
 Præscientia est & bonorum, & malorum. 120. d, e, & seq. 128. d, e, & seq. 135. d, e, & seq. 156. a
 Præscientia & prædicatio non imponit rebus futuris necessitatem. 145. a, 572. c, d, & seq.
 Est malorum & bonorum, quæ ex malis sequuntur. 154. e, d
 Præscituit Deus scientia simplicis intelligentiæ, hominem casurum si conderetur, antequam eum conderat: vel condere decreuerat. 156. e, 157. b
 Sciuntur prius à Deo necessaria quam libera. 157. b, & seq.
 Deus præscit quæ essent, si tales, vel tales causæ ponerentur, licet re ipsa nunquam futuræ sint. 157. c, & seq.
 Præscituit Deus Adam peccatum, at non coegit ad peccatum. 157. e, 158. a
 Præscire scientia approbationis. 486. d, 493. d
 Præscientia Dei non tollit ab hominibus liberum arbitrium. 565. b, c, & seq. 572. c, d
 Præscita cerè, eueniunt contingenter. 572. d, e, & seq.
 Præscientia Dei non est causa rerum. 572. c, e, 573. a, c, 575. d
 Res non sunt futuræ, quia Deus præscit, sed cœtra, Deus præscit, quia res sunt futuræ. 572. e, 573. a, c, 575. d, e
 Præscientia Dei quam necessitate ponit in rebus. 572. c, d, e, 573. a, b, & seq.
 Præscientia non est simplex intelligentia, sed scientia visionis, quæ præsupponit suum obiectum. 573. c
 Præscientia non est causa rerum, sed decretum voluntatis diuinæ. 573. c, d
 Præscit omnia, non autem prædestinat, & prædestinat omnia. 576. b

Præsumptio.

Præsumptio de diuina misericordia quàm periculosa. 936. a, b, 1047. b
 Præsumptio est, tentationes petere. 1047. b, c

Promissio.

Promissiones veniæ quomodo differunt à promissionibus vitæ æternæ. 791. a
 Promissiones vitæ æternæ sunt vera pacta, in quibus fundatur meritum iustorum. ibid.
 Promissiones conditionatas, non absolutas cõtineri in Evangelio. 913. b, c, 915. e, 916. a
 Promissiones remissionis peccatorum, quæ in prophetis sunt ad Evangelium pertinent. 915. c
 Promissio Evangelica conditionem fidei requirit. 916. a
 Promissio gratuita potest esse conditionalis. ibid.
 Promissio legis temporalium, figuræ rerum spiritualium. 916. e, & seq.
 Promissionibus legis annectuntur temporales minæ, Evangelicis mors æterna. ibid.
 Promissiones regni cœlorum tantum in nouo Testamento habentur. 917. b
 Promissa veteris & noui Testamenti non sunt eadem. 926. c, d
 Promissio vitæ æternæ est conditionata. 932. c
 Promissio Dei requiritur ad meritum vitæ æternæ. 1002. c, d, e, 1003. a, b, & seq.
 Promissio vitæ æternæ est gratia tribuenda. 1005. b, c, & seq.
 Promissio implèda, quia adfert obligationem. 1011. a, b, & seq.
 Promissio vitæ æternæ fit benè operantibus. ibid.

Prophetia.
 Prophetia non semper adest prophetis. 432. b, c
 Prophetia spiritus excitatur per saltum. ibid.
 Prophetia potest esse sine charitate. 432. d, e, 764. e
 Prophetæ multi malis sæpè prædicunt veritatem. 432. c
 Prophetia non imponit necessitatem rebus futuris. 563. c, d, & seq.

S. Prosper.
 Prosper, discipulus S. Augustini. 479. a, 705. c
 Eius scripta approbantur à Gelasio Papa, in Concilio LXX. Episcoporum. 479. d

Providentia diuina.
 Providentia diuina malum permittit, vt bonum inde eliciat. 128. e, 129. a, 130. a, b, c, & seq.
 Providentia diuina res omnes gubernatur. 452. c, d, 473. b, c, d, & seq. 484. b
 Providentia est genus prædestinationum. 473. c
 Providentia Dei quàm admirabilis. 545. c
 Providentia diuina, licet omnia etiam in particulari disponat, tamen necessitatem hominibus non imponit, sed illis liberum arbitrium relinquit. 561. c, 562. a, 563. d, e, & seq.
 Providentia includit præcipientiam, & prædeterminationem. 571. a, & seq.
 Providentia diuina non prædeterminauit in particulari singula indiuidua. 579. e, 580. a

Pueri.
 Pueri quàm reprimendi & coercendi. 380. e
 Pueri mercibus magis alliciuntur. 442. b, 444. a

Purgatorium.
 Pro minutis peccatis satisfaciendum est in purgatorio. 80. c, 81. a, b, & seq. 83. c, 84. a, & seq.
 Per pauci purgatorium euadunt. 96. c, 97. b, c, & seq.
 Purgatorij pœnas grauiore esse omnibus huius vitæ. 96. c, & seq.
 Purgatorium euadunt, qui nihil expiandum habent. 978. a

Q.

Quadragesima.
 in Quadragesima non soluendum ieiunium ante vesperam. 1091. b, c, & seq. 1115. b
 in Quadragesima carnis esus cessat. 1100. c, 1106. c
 in Quadragesima cur Orientales abstinent à vino, non autem Occidentales Ecclesiæ. 1101. d, 1109. c
 Quadragesimam esse obseruandam sub pœna excommunicationis. 1105. d, e, & seq.
 pro Quadragesima esce aride præscribuntur. 1105. e, 1115. b, 1121. c
 Quadragesimale ieiunium volantes, priuatur comunione Paschatis. Et integro anno carnis abstinere iubentur. 1105. e, & seq.
 Quadragesimale ieiunium populis prædicari debet à sacerdotibus, vt accuratè seruetur. 1105. e
 Quadragesimam non seruare, est gratis præuaricatio. 1105. d, e, 1106. b
 Violantibus dicitur anathema. 1105. d, e
 Quadragesimam ieiunare, est traditio Apostolica. 1106. b
 Est ieiunium necessarium. 1106. c, d, 1107. a
 In conscientia obligat. 1106. c, e
 Fuit in vsu in Ecclesia ante tempora Montani. 1114. d, e, & seq.
 Quadragesimas tres voluit Montanus. 1091. c, 1114. e, 1151. d
 in Quadragesima carnes necessitate cogente, comedi possunt & debent. 1106. d, e, 1116. a, b
 in Orientali Ecclesia in Quadragesima abstinerunt à carnis, lacticijs, vino, & piscibus. 1119. c
 Quadragesima dierum ieiunium preparauit Mosem & Heliam ad aspectum & colloquium Dei. 1120. b
 Quadragesimæ ieiunij est cultus Deo gratus. 1121. c, d, & seq.
 Quadragesimæ ieiunio offerimus Deo decimas & primitias vitæ nostræ. 1121. c, 1143. b
 Est ieiunium omnium maximum. 1133. b
 de Quadragesimæ origine tres falsæ opiniones. 1133. b, c, d, & seq.
 Quadragesimæ primos & vltimos duos, aut tres dies, omnino sine pastu adhuc agunt Græci. 1134. c
 Sed huiusmodi ieiunium semper fuit liberum, nunquam præceptum. 1134. c
 Quadragesima seruabatur per totum annum, secundum Cæsianum. 1135. c
 Per septem integras hebdomadas à clericis olim. 1136. b
 Institutum fuisse probatur ab ipsiis Apostolis Christi. 1136. c, d, 1137. b, d, 1138. a, 1151. b
 Fuit ante omnia Concilia. 1136. e
 De ea fit mentio tanquam rei antiquioris in primis omnino Concilijs, item in antiquis Patribus. 1136. e, 1137. a, b, & seq.

Aliqui vocant ieiunium Paschale. 1138. b, e
 Aliqui putant à Christo institutum. 1137. d
 Mira fuit olim huius ieiunij varietas. 1138. b, c, & seq.
 Sine omni cibo alij vno, alij duobus, alij quatuordecim diebus ieiunabant. 1138. b
 Alij Quadragesimam, alij etiam quinquagesimam, alij alterius tantum hebdomadis ieiunantes, vix vigesimam, vel trigessimam complent. 1138. b, c
 Secundum Socratem Romanos ieiunasse tres tantum hebdomadas. 1138. c, 1140. b, c
 Græcos alios sex, alios septem. 1138. d, 1140. a, d, e
 Alij ieiunarunt tantum quatuor dies in hebdomada. 1138. d
 Fuit semper & vbique hoc ieiunium quadragesima vel triginta sex dierum. 1138. e, 1139. a, b, 1140. a, c, & seq.
 Obseruatur ad exemplum Christi, Moses & Eliæ. 1120. b, 1139. a, 1144. b, c
 Dominicis Quadragesimæ non ieiunatur. 1139. e, 1140. a
 Græci Sabbato & Dominica non ieiunant. 1139. c, d, e, 1140. a
 Sabbatis Quadragesimæ ieiunare iubetur. 1140. b
 Alij in Quadragesima includebant hebdomadam sanctam, alij non. 1140. d, e, & seq.
 Quatuor dies ante primam Dominicam adduntur pro Dominicis, quibus non ieiunatur, vt compleatur numerus dierum quadragenarius. 1141. a, c, d, & seq.
 Hi quatuor dies non semper fuerunt iidem qui nunc sunt: sed aliquando alij feria secunda, quarta, sexta, & Sabbato ieiunabant. 1142. a
 Quadragesimæ causæ præcipuæ septem numerantur. 1142. b, c, & seq.
 Quadragesima propriè incipit Dominica prima, vt patet ex officio Ecclesiastico. 1143. c
 Soluntur obiectiones Caluini & Kemnitij. 1144. d, 1145. a, b, & seq.
 Christus vnam Quadragesimam obseruauit, vt resisteret vni tentationi ad nostrum exemplum, nos quia multis tentationibus resistere debemus multis ieiunijs armari debemus. 1144. d
 Quadragesima Moysi nõ erat exemplum propositum Iudæis vt Christi nobis. 1145. a
 Quadragesima Christi fuit à sexto die Ianuarii, vsque ad decimam quartam Februarii, nostra non semper eodem tempore. 1145. c
 Quadragesimæ ieiunium constitutum est commodissimo anni tempore. 1145. c, d

R.

Ratio.

Ratio & intellectus quomodo differunt. 506. e, 516. d
 Ratio quomodo libera, quomodo non. 515. b, c, d
 Ratio est, quæ post deliberationem cõcludit quid faciendum. 515. c
 Rationem esse magis liberam, quàm voluntatem, probat Durandus. 515. d
 Ratio est libera & causa libertatis voluntatis. 515. e & seq.
 Dicitur radix libertatis. 515. e, 520. d, 522. d
 Ratio non est libera, nec radicaliter, nec formaliter secundum Henricum & Scotum. 515. e, 516. a
 Ratio quomodo non omnino libera. 518. a, 519. a, 520. d, e
 Non est libera à coactione, vt voluntas. 518. a, b
 Ratio potest cogi ad iudicandum, & credendum contra inclinationem totius suppositi. 518. b
 Ratio non est libera à necessitate quoad specificationem. 518. a, b, & seq.
 Nec quoad exercitium. ibid.
 Ratio est regula humanarum actionum. 519. a
 Sua natura non est capax libertatis. 520. e, 521. a
 Ratio quomodo facit obiectum voluntatis. 525. c, 530. a
 Quomodo imperat appetitui inferiori. 604. d
 Quatuor de causis superatur ab appetitu inferiori. 604. e
 Rationis & sensus multæ differentie. ibid.
 Ratio quomodo potest à passione absorberi. 605. b, c
 Ratio in vniuersali distat Deum super omnia diligendū. 696. b
 Ratio imperat vitijs, subigendo vel resistendo. 826. c, 839. d

Reatus.

Reatus est inseparabilis à merito pœnæ. 290. a, b, 292. b, c, 298. c
 Reatus est relatio cuius proximum fundamentum est actus malus. 290. a, b, & seq. 298. c, d
 Est dignitas, vel meritum pœnæ. 298. c, 349. d, 350. a
 Est inseparabilis à peccato. 324. a
 Reatus concupiscentiæ tribus modis accipitur. 324. c, d
 Reatu sublato manet infirmitas. 324. c, 325. a
 Reatus Adæ quis fuerit. 324. d, 325. c
 Reatus culpæ quid. 349. d, 350. a
 Reatu non amisso, peccatum non est plenè remissum. 352. a, b, & seq.

Regnum.
 Regnum gratiæ quid. 1039. a, b
 Regnum gloriæ, & regnum naturæ. ibid. & seq.

Religiosus.
 Religiosi debent esse cæteris perfectiores. 93. c
 Religiosorum peccata quomodo grauiora, quomodo leuiora peccatis aliorum. 1022. c
 Religiosi magis ad diuinum officium persoluendum obligantur quam reliqui Christiani. 1058. a

Remissio peccatorum.
 Remissio peccatorum præter fidem habetur ex operibus non purè naturalibus, id est, sine fide, sed gratuitis per auxilium. 1202. d, c, & seq.

Reprobatio.
 Reprobatio pertinet ad iustitiam. 496. c
 Quomodo reprobet Deus ante præuisionem operum, quomodo post. ibid. b, c
 Reprobationis, & prædestinationis diuersa ratio. ibid. c, & 499. a, b
 Reprobationis causa partim Dei voluntas, partim præuisa peccata. 497. b, c, & seq.
 Reprobationem vocat D. Augustinus prædestinationem ad interitum. 497. b, c
 Reprobi vocantur communi nomine præciti. 497. d
 Opponuntur electis contradictoriè & contrariè. 497. c
 Reprobatio continet duos actus. 497. d, e, 498. c
 Reprobatio negatiuæ non datur causa ex parte hominis. 497. c, 498. a, 499. b
 Reprobationis positiuæ causa peccata hominum. 499. b
 Reprobationis causa est præuisio peccati originis, vel actualis, vel vtriusque simul. 499. c
 Reprobatio nulla speratur, siue damnatio, nec etiam corona, vbi præest necessitas. 664. c
 Reprobis plurimis dimittitur originis peccatum per gratiam baptismi. ibid.
 Reprobatorum omnium damnatio incipit à peccato originis. 500. a

Resurrectio.
 Resurrectio Lazari. 24. c
 Resurrectio alia vitæ, alia iudicij. 362. e, 363. a
 Corpora damnatorum qualia resurgent. 362. e, 363. a, 371. b, c, d, & seq.
 Resurrectio Christi est exemplar regenerationis nostræ internæ. 818. c, d
 Resurrectio Christi significatur emersione ex aqua baptismatis. ibid.
 Resurrectionem certissimè esse sperandam. 878. b, c
 Resurrectio nostra media nocte futura est. 1069. a

Reuelatio.
 Reuelatio diuina duplex. 675. c, d
 Post reuelatâ diuinitus victoriam, peti potest tentatio. 1047. c

Reus.
 Reus iudicio. }
 Reus consilio. } 78. e, 79. e, & seq.
 Reus gehennæ ignis. }

Rex.
 Rex Galliæ quomodo dicitur curare morbum strumæ. 412. c
 Regum & principum personas non accipiet Deus in die iudicij. 452. d
 Reges & Prælati specialiter orationibus populi commendantur. 1050. a, b

S.

Sacerdos.
 Sacerdos, vide clericus.
 Sacerdotes non posse coniugio se obstringere vllò modo, quæ causæ. 1210. b, c, d, & seq.
 Sacerdotes qui vxorem duxissent, quare ab Ecclesia non solerent puniri, nec soleant propter coniugium, sed propter sacrilegium. 1213. b, c

Sacerdotium.
 Sacerdotium Christi est præstantius Levitico. 245. c
 Sacerdotium Christi secundum ordinem Melchisedech. ibid.

Sacramentum.
 Sacramenta corporalia gratiam spiritualem operantur. 47. d
 Sacramenta sunt instrumenta iustificationis. 415. c, 416. a, 728. b, 809. d, 842. c, d
 Sacramenta gratiam conferunt, vt instrumenta Dei, nõ actua-lem, sed habitua-lem. 416. b, 772. d, e
 Sacramenta sunt omnibus communia. 454. d
 Sacramentorum desiderium ponitur sexta dispositio ad iustificationem. 761. b, 771. c

Sacramentum magis propriè iustificat, quàm fides. 772. c
 Sacramentum sine intentione ministri non conficitur. 867. b, 882. a, b, 887. e
 Sacramentorum præcipua institutio est, vt sint instrumenta iustificationis. 887. b
 Sacramenta sunt, & causæ, & signa iustificationis. 886. e, 887. b, c
 Sacramenta succedant ceremoniis veteris legis. 917. b, c
 Durabunt v(que ad finem mundi. 921. a, b, c, & seq.
 Sacramenta veteris & nouæ legis non sunt eadem. 916. b, c, d, & seq. 916. d, e, & seq.
 Sacramenta iustificare ex opere operato. 1203. c, d

Sacrificium.
 Sacrificia alia instituuntur, Leuitici 7. pro peccatis, alia pro delictis.
 Sacrificia & opera moralia quomodo differunt. 611. d
 Sacrificium offerens debet detestari peccata. ibid.
 Sacrificij finis placare Deum. ibid.

Salomon.
 Salomon per concupiscentiam perdidit sapientiam. 383. d
 Salomon semel iustus, postea lapsus, vtrum damnatus, dubitatur. 899. d, e

Samson.
 Samson per concupiscentiam mirabili fortitudine priuatus. 383. d

Sancti.
 Sancti diem suum natalem cur deplorant. 223. a
 Sanctorum natalitia vocantur dies mortis. ibid. a, b
 Dies egressions è mundo, non ingressions, celebratur ab Ecclesia Christiana. 223. a, b
 Sanctorum mors Domino pretiosa. ibid.
 Sancti viri ex reuelatione diuina tentationes petere possunt. 1047. c
 Sanctorum exempla omnia sunt veneranda omnibus, nõ imitanda. ibid. c
 Sancto quomodo sint intercessores pro hominibus, & item Christus. 1206. d, e, & seq.

Sanguis menstruus.
 Sanguis menstruus superfluum alimenti. 250. d
 Non est pars animantis. ibid.

Satisfactio.
 Satisfactio pro peccato primus fructus orationis. 1031. b
 Opera bona laboriosa, sunt satisfactoria pro peccatis. ibid.
 Satisfactionem temporalem à nobis requirit Deus. 1045. e

Scandalum.
 Scandalum aliud datum, aliud ex hominũ malitia acceptum. 145. e, 146. a, b, & seq.

Scientia.
 Scientiæ magnum desiderium à natura hominibus instem. 379. a, b
 Scientia hominum quàm tenuis & exigua. 378. c, 379. b
 Scientia longo tempore, & magno labore acquiritur. 384. b, c
 Scientiæ donum potest esse sine charitate. 432. d, e, 413. a, b
 Scientiæ sermo, & sapientiæ sermo, & spiritus scientiæ & sapientiæ non distinguuntur. 431. b
 Scientia & sapientiæ quomodo differunt. 433. b, c, & seq.
 Scientiæ & sapientiæ sermo quid. ibid.
 Scientia in Deo est duplex. 573. a
 Scientia visionis præsupponit rerum existentiam. 573. c
 Scientia simplicis intelligentiæ supponit rerum possibilitatem. 573. c

Scriptura sacra.
 Scripturæ sensus mysticus non fundat argumentum de fide. 477. a
 Literalis fundat argumentum de fide. ibid. a, b
 Literalis quomodo sit mysticus. ibid.
 Scriptura sacra potest voces à Poëtis, vel Philosophis accipere. 559. e
 Tria in se continet. 916. c, d

Seductio.
 Seductio Heuæ. 183. a, b, c, & seq.
 Seductio Corinthiorum per Pseudo-apostolos. 183. a
 Seductio est, cum falsum alicui persuadetur sub specie veri. 183. b, 184. a, b, 187. a
 Seductio fidelium per hæreticos. 183. c
 Seductio Adæ nulla est in comparatione ad seductionem Heuæ. 183. e
 Seductio quot modis accipi potest. 186. c, 187. a

I N D E X

Semen.
 Semen superfluum alimentum. 250. d
 Non est pars animantis. ibid. & seq.
 Semen hominis quomodo differt ab omni alio semine. ibid.
 Semina virtutum quænam propriè dicantur. 623. b, c, d
 Semen Dei est gratia prædestinationis. 903. a
 Semen Dei est charitas. 902. c, 903. c

Senium.
 Senium non fuisset in statu innocentie. 34. c, 49. c
 Senio pauci moriuntur. 50. c

Sensus.
 Sensus quomodo pro peccato originis puniantur. 382. d
 Sensus exteriores & interiores quare dati. ibid. d, e
 Quomodo non præsent officium suum. ibid.
 Sensus multis annis viget ante rationem. 604. e
 Sensus bona sunt præsentia, rationis futura. ibid.
 Sensus & rationis variæ differentie. ibid.

Seruitus.
 Seruitus peccati quàm grauis. 171. e, 221. d, e, & seq. 386. d, e, & seq. 600. e
 Seruitus & libertas quomodo opponantur. 670. d, e
 Seruitus peccati opponitur libertati à peccato. 670. c
 Non opponitur libertati naturæ. ibid.
 Seruitus naturæ quid. ibid.
 Opponitur libertati naturæ. ibid.
 Seruitus peccati, & libertas peccati: item seruitus iustitiæ, & libertas iustitiæ quomodo idem significant. 673. a, 928. b, c
 Seruitus etiam mille annorum non meretur hæreditatem. 997. c

Serpens.
 Serpens qui tentauit Adamum in paradiso, qualis erat, errores aliquorum. 173. b, c, & seq.
 Serpentem Moysi fuisse fictum & fabulosum, error. 173. a, b, d
 Serpens fuit verus & naturalis, per quem diabolus locus, tentauit Heuam. 173. b, 195. a, b
 Serpentis pœna, vt sit maledictus super omnia animantia. 173. b, 195. a, c, d
 Serpens pro se loqui non potuit, nec vllum animal brutum potest. 173. e
 Serpens quare potius quàm aliud animal assumptus est à diabolo ad tentandum Heuam. 173. e, 174. a
 Serpentem fuisse aptissimum ad tentandum propter suam naturalem calliditatem. 174. a, b
 Serpentem solum fuisse permissum diabolo, per cuius os loqueretur ad tentandum Heuam. ibid.
 Heua ignorabat diabolum ei locutum per serpentem. 173. b, c
 Serpentis astutia in muliere seducenda. 183. a, c
 Serpens fuditur Heuam non Adamum, vt Gen. 3. habetur, & 1. ad Tim. 2. cap. 183. d, e, 184. d, & seq. 187. a, b
 Serpens quomodo Adamum seduxerit. 184. d, e, & seq. 186. d, e & seq.
 Serpens peccare non potuit, & tamen punitur in odium peccati, cuius erat instrumentum. 195. a, b
 Serpens non potuit intelligere, licet Deus cum alloqueretur. 195. b, c
 Serpens animal abiectissimum, inuisum, execrabile. 195. c
 Serpens initio rectus corpore incedebat, nunc super pectus & ventrem reptit. 195. a, c, d
 Serpens prius herbas, nunc terram comedit. 195. a, c, e
 Serpentis inimicitia cum hominibus. 195. a, c, d, 196. a
 Serpens maledictus à Deo, non Adam & Heua. 196. c
 Serpens non timuit Heuam, nec illa serpentem ante peccatum. 389. a

Simonia.
 Simonia est iniustitia communis, danti & accipienti. 1177. d
 Simoniaca lucra non dantur propriè in elemosynam. ibi. d, e
 Interdum non danda pauperibus, sed restituenda Ecclesiæ cui facta est iniuria. ibid. e, & seq.

Sitis.
 Sitis quàm intolerabilis, & ad quàm horrenda hominem adigit. 383. c, 384. a

Somnus.
 Somnus à natura ad quietem capiendam datus & concessus. 382. d, e
 Somnus quomodo Somniorum visis reddatur inquietus, ibi.

Spes.
 Spes quoad certitudinem pertinet ad voluntatem. 737. c
 Spei certitudo est in intellectu causaliter. ibid.
 Spes est tantum rerum bonarum & futurarum. 344. c
 Est tantum pertinentium ad sperantem. ibid.
 Spes nascitur ex fide. 759. c, 811. d, 878. c
 Spes obtinendæ veniæ est dispositio ad iustitiam. 759. d, 811. d, e
 Spes sæpè ponitur pro resperata. 811. d, e
 Spes nostra debet esse anchora animæ. 823. c, 886. a, b

Debet esse talis, vt mori cum timore tamè desideremus. 877. c
 Spes non est securitas de vita æterna. 883. e
 In genere suo debet esse certissima. 886. a
 Spei certitudo duplex. ibid.
 Ex parte voluntatis quæ. 886. a, b, & seq.
 Non fert ex parte intellectus certitudinem absolutam. 886. a, b, c, d
 Spei certitudo ex parte intellectus est duplex. 886. b
 Spei fundamentum primarium promissio Dei. ibid.
 Spes non expellit omnem timorem. 877. c, 886. c, d, e
 Spei certitudo ex parte intellectus, quæ oritur ex charitate, est tantum iustorum. 886. c, d
 Spes Christianorum quomodo est certissima. ibid. d, e
 Spei forma est charitas. 886. e
 Spes oritur ex charitate, & charitas ex spe. 987. a
 Spes est necessaria ad impetrandum id quod petimus. 1052. b, c
 Spes non solum in ipso boni auctore, sed etiam in intercessoribus ponenda est. 1073. d

Spiritus sanctus.

Spiritus sanctus per fontem aquæ viuæ significatur. 412. c, d, e
 Spiritus sanctus quomodo abundè in nos effunditur. 413. b, c, & seq.
 Per gratiam in nobis habitat. 412. c, d, & seq. 422. a, 427. e, 428. a, b, c, & seq.
 Potest duobus modis in nobis habitare. 428. a, b, & seq.
 Spiritus sanctus habitat in iustificatis. 870. d, e
 Spiritus sancti fructus. ibid.
 Eiusdem septem dona respondent septem petitionibus orationis Dominicæ. 1034. d

Statio.

Statio partim cum vigilia, partim cum ieiunio conuertit. 1153. c, d, & seq.
 Statio à stando iuxta aliquos, quia Christiani in Dominicis stantes orabant. 1153. d
 Est vigilia diurna, tempore solennis ieiunij. 1154. a, b, & seq.
 Stationes excubiæ orantium & ieiunantium. ibid.
 Statio differt à vigilia, & ieiunio. ibid.
 Solum fit de die. ibid.
 Statio & ieiunium ante omnem vigiliam præcedebat. ibid.
 Finiri solebat hora nona, vel ad vesperam, vt ieiunium. 1154. b
 Fieri solebat feria quarta & sexta. ibid. c
 Stationum loca Romæ constituta à S. Gregorio. ibid. c, d
 Stationes à ieiunio fortassis primus separauit. ibid.
 In ipsiis Dominicis fieri noluit. ibid.
 In stationibus parum nunc singuli orant, & dant locum alijs. 1154. d
 Stationes nostræ duabus in rebus differunt ab antiquis. 1154. e
 1155. a
 Tunc idem toto die orabant, nunc alijs alij succedunt, vt semper orant aliqui vsque ad vesperam. 1155. a
 Tunc statio cum oratione & ieiunio durabat, nunc & post cibum, & cum omnino non ieiunatur, fit statio. ibid.
 Status perfectior qui sit, & quare non sit imperatus. 1204. a

Suggestio.

Suggestio quid. 294. b, c, 295. c
 Suggestio non potest dici peccatum originis. 295. c
 Est actio quædam. ibid.
 Suggestio distinguitur à delectatione. 296. a, b

Superbia.

Superbia vitium maxime detestabile. 176. a
 Initium est omnis peccati, vt Ecclesiastici cap. 10. habetur. ibi. a, d, 177. d, 178. d, 179. b, c, 180. c
 Superbia primum primi Angeli peccatum. 176. b
 Fuit primum primi hominis peccatum. 176. b, 178. c, 189. a
 Superbiæ primus actus est, nolle subijci imperio alterius. 176. c, 177. a, 181. a, b, & seq. 186. b, c, & seq.
 Superbia & inobedientia pro eodem accipi. 176. d
 Superbia & obedientia contraria. 176. d, e
 Superbia latius patet, quàm inobedientia. 177. a
 Superbia qua quis contemnit præceptum superioris, est inobedientia. 177. a
 Omnis superbia non est inobedientia, sed contra. ibid.
 Superbiam fuisse primum primi hominis peccatum, probatur ex Patribus. 177. b, c, d, 178. a, b, c, & seq.
 Superbia primi hominis fuit, quod voluit esse Deo similis. 149. d, 177. b, d, e, 178. d, e, & seq. 186. b, 189. d
 Superbia malæ voluntatis initium. 177. d
 Superbiæ vulnera humilitatis remedijs curantur. 176. c, 177. c, & seq.
 Per superbiam homo perdidit humilitatem. 177. e, 178. a, 185. a
 Superbiæ obiectum est excellentia propria, quæ in malis est finis hominis. 178. c, 179. c, 180. a, b, & seq. 181. a, & seq.
 Superbia mater infidelitatis. 178. d, 188. d, e, & seq.
 Superbia occulta fuit primum Adæ peccatum. 180. b, c
 Superbia Adæ initium habuit à nullo præcedente errore, sed per solam incogitantiam. 181. c, d

Superbia est amor sui, vsque ad contemptum Dei. 181. d, 186. d
 Superbia Heuæ maior superbia Adæ. 188. d, e
 Superbia Adæ & Heuæ, quomodo eadem. 175. e, 176. a, 189. d
 Superbia humiliatur. 838. b, c, & seq.

Superfluum.

Superfluum, vel opes superflue dupliciter dici possunt natura & persone. 1171. d
 Superfluum persone dicitur, sine quo quis & viuere, & familiam alere, & statum ac dignitate tueri potest. ibid. & 1172. a, & seq.
 Naturæ siue quo quis cum familia sua viuere potest. 1171. d
 Superfluum in presenti potest esse simpliciter necessarium pro futuro. 1172. a
 Superflua præcepti necessitate danda esse extrema, vt graui necessitate laborantibus. 1172. b, c
 Imò sine peccato retineri non possunt. ibid. c, e, & seq. & 1174. d
 Superflua congregare, est seruire Mammonæ. 1172. d
 Superflua congregantes damaantur. 1173. a, Probatur ex D. Lucae Euangelio. ibi. a, b, & seq. Ex Patribus. ibi. c, d, & seq. Ratione. 1174. b, c, & seq. Superflua non sunt nostra, sed pauperum. 1173. b, c, & seq. Horum dispensatores sumus, non possessores. ibid. 1174. c
 In elemosynis, non in delicijs sunt consumenda. 1165. b, c, & se. Superflua retinere, est aliena rapere. 1173. e, & seq.
 Superflua diuiti sunt Domini pedibus, id est, pauperibus necessaria. 1173. e, 1174. a
 Superfluis abundant diuites, necessarijs indigent pauperes. 1174. c, & seq.
 Superflua retinentes contra Dei voluntatem agunt. 1174. d
 Superflua dare cuique petenti, non teneantur diuites, sed vni potius quam alteri possunt secundum charitatem. 1174. e

Supernaturale.

Supernaturale aliud per se, aliud per accidens, & quid sit vtrūque. 16. d

Symbolum.

Symbolum Apostolicum quare conditum. 742. b
 Symbolum hoc summam continet totum fidei obiectum. 742. c
 Definitur à S. Augustino. ibid.
 Habet quatuor explicationes, quæ vocantur etiam Symbola. 742. d, 867. c
 Symbolum Apostolorum nihil habet de fiducia, quam hæretici prædicant. 742. d, e, & seq. 867. c, d
 Credo remissionem peccatorum, quid significet. 867. c
 Symbolum Apostolicum Euangelij summa. 912. d

Synderesis.

Synderesis est inclinatio ad bonum. 623. c, 625. a, 626. c
 Non extinguitur in Dæmonibus. 625. a
 Quomodo differat à lege naturæ. ibid. a, b
 Est ipsum lumen intellectus per modum habitus in nobis manens. 625. b
 In Cain non fuit deleta post peccatum. ibid.
 Est scintilla & vermis conscientie. ibid.

T.

Tentatio.

Tentatio duplex, alia ad probandū. 120. c, d, 137. a, b, & seq.
 Alia ad seducendum. 120. c
 Tentauit Deus Abraham Genes. 22. ad probandum. 120. d, 642. c
 Tentatio non est à Deo. 23. d, 80. d, e, 120. d, e, 122. a, b, & seq.
 Tentatio Iobi. 136. a, b, 642. c
 Tentatio Adæ in paradiso. 167. a, b, c, & seq.
 Tentatio Adæ iustè à Deo permissa. 170. d, e
 Tentationis huius causa soli Deo nota. 170. d, 171. a
 Tentationis causæ quæ probabiliter assignari possunt. 170. d, 171. a, b, & seq.
 Tentatio mali Angeli vicit bonum hominem in paradiso. 170. d, e
 Cur permisit Deus Adamum tentari, quem sciebat casurum. 171. a, b, c, 172. a, b
 Tentatio Adæ fuisset gloriosior ad triumphum, si hostem superasset. 170. c, 172. a, b, c
 Tentationes quomodo superandæ. 462. e, 463. a, b, & seq. 601. a, b, c
 Tentatio vera non potest solis naturæ viribus superari. 601. c, d, & seq.
 Tentatio potest tribus modis superari. 601. a, b, & seq.
 Tentationi resistendum ex charitate Dei, vt acquiratur meritum. 601. b

Tentatio vinci potest, ita vt meritū inde non acquiratur. 601. c
 Tentationes, quæ per se non superant vires humanas, Deo destitute sunt grauissimæ. 601. d
 Tentationes possunt crescere super vires nostras, si Deus permittat. 602. a
 Tentationum victoria Deo tribuitur. 602. a, b
 Quid est, Deum tentare aliquem. 642. e
 In tentationibus apparet liberum arbitrium. 643. a
 Tentationes sunt virtutum probationes. 642. c, 643. a
 Tentatio legisperiti, Luc. 10. cap. 914. d, e
 Tentationes Christi à Pharisæis, Saducæis, & Legisperitis. 915. a

Tentatio est vita hominis. 964. a
 Interdum utilis, semper periculosa. 1047. b
 Tentatio non appetenda, sed fortiter toleranda. 1047. c
 Tentatio petenda, si reueletur victoria. ibid.

Terra.

Terra manebit in æternum. 366. b
 Terra, id est, caro. 1041. a
 Per terram intelliguntur infideles & peccatores. 1041. b
 Terra, id est, Ecclesia. 904. e, 1041. b
 Est Ecclesia militans. 1041. c
 Terra, ex qua sumpti sumus, omnibus communis est. 1174. a, 1180. c, d
 Terror compunctionem excitat. 912. b

Timor.

Timor gehennæ qualis, donum Spiritus sancti. 691. c
 Timor est secunda dispositio ad iustificationem. 758. a, b
 Timor qui est initium sapientie, est timor seruilis, quæ est in peccatore. 758. b, c
 Timor quomodo iustificat. 758. d
 Timoris & fidei iustificatio comparantur inter se. ibid. & seq.
 Timor medicamentum, charitas fanitas. 759. a
 Timoris laus. ibid. & seq.

Traditiones.

Traditiones defenduntur à S. Basil. Magn. 93. d, 122. a, b, c, & seq.
 Ex traditione probat D. Augustinus Adamum esse beatum, non damnatum. 196. d

V.

Vanitas.

Vanitas libri Concordiæ hæreticorum ex subscriptione notatur. 1189. a, b, & seq.

Vasa.

Vasa in honorem quæ. 130. b, c, 131. a, b, & seq. 133. e, 171. a, b, 477. c, 486. c, 487. a, b, & seq.
 Vasa in contumeliâ quæ. 130. b, 131. a, b, & seq. 133. e, 171. a, 477. c
 Vasa iræ facta in perditionem vt Deus ostendat potentiam suam. 131. b, c, 132. a, b, 134. a, b, 133. c, d
 Vasa misericordiæ facta in honorem, vt ostendat Deus diuitias gloriæ suæ. 131. b, c, 132. b, c, & seq. 134. c
 Vasa contumeliæ Deus odit. 132. b
 Vasa contumeliæ Deus sustinet in multa patientia. 132. b, 134. c, d, 133. c, d
 Talia sunt exigente conditione materiæ. 132. b, 133. a, b, c
 Adam vas in honorem. 133. e
 Vasa iræ & misericordiæ. 131. b, 133. c, 358. e, 477. b, c
 Vasa in honorem habet duo signacula. 477. c, 487. a
 Vasa hæc distinguuntur sola misericordia, non meritis. 493. d, e, 499. d
 Vasa in contumeliam duobus modis fieri possunt. 498. d, e, & seq.

Velle.

Velle est Dei vocando, nostrum sequendo. 437. c, 441. a, 442. e, 443. a, b, 704. b, c, 711. e
 Velle & posse velle à Deo sunt. 439. c
 Velle credere, Deus operatur in homine. 439. c, 441. a
 Velle quomodo in nobis, sine nobis operatur Deus. 443. a, b, & seq. 446. e, 447. b, c, d
 Velle quomodo dat Deus vni & non alteri. 445. a, b, & seq.
 Velle quomodo Dei, quomodo nostrū. 446. e, 447. b, c, & seq.
 Velle nõ possumus, nisi eo volente & subueniente, à quo præparatur voluntas. 471. b, c, & seq.
 Velle Dei duobus modis consideratur. 543. c
 Velle & non velle quid in Deo significant. 544. a
 Velle Dei est necessarium quoad cultum volendi, non quoad ordinem ad creaturam. 544. c

Ver.

Ver est aptum ieiunio quadragesimali. 1145. c, d
 Vere inuente humores crescunt & calent in animalibus. ibid. c
 Opus est ieiunio contra tentationes. ibid.

Vere optima aëris temperies, pisces salubres, olerum abundantia. 1145. d
 Opera in agris ferè nulla. *ibid.*
Veritas.
 Veritas est per se cognoscibilis, sine respectu ad mendacium. 159. d, e
 Veritatem celare nonnunquam licet, at nunquam falsitatem dicere. 304. b
 Veritas omnis Deum veritatem incretam repræsentat. 431. e
 Veritas non ex nobis, sed à Deo. 591. c
 Veritas est obiectum intellectus. 532. d, 591. a, c
 Veritates multas theoreticas, & mechanicas solo lumine naturæ cognosci. 549. a, 591. b, d, e
 Veritates morales aliæ plus, aliæ minus distat à principijs per se notis. 592. a
Verum.
 Vera aliqua naturalia, moralia, & supernaturalia possunt etiã ab hominibus malis cognosci. 585. b, 592. c
 Verum morale quot modis accipitur. 595. a, b, c
 Verum nullum morale potest ab intellectu humano in statu naturæ corruptæ, sine speciali Dei auxilio, cognosci, secundum aliquorum opinionem. 585. c, 586. a, b, c, & seq.
 Contrà habet communis Theologorum sententia. 585. d, 586. a
 Verum aliquod morale solo Dei auxilio generali potest modò ab hominibus cognosci. 586. a, b, 591. e
 Probat ex Scripturis. 586. b, c, & seq. Ex Patribus. 589. a, b, Ex ratione. *ibid.* b, c, d, Soluuntur obiectiones. 589. e, 590. a, b, & seq.
 Verum morale est obiectum intellectus humani. 591. a
 Verum morale in vniuersum potest ab homine cognosci, sine auxilio Dei speciali. 586. a, b, c, & seq. 591. d, e
 Vetusitas duobus modis in Scripturis accipitur. 317. a
Vigilia.
 Vigilia noctis quatuor. 1059. c, 1060. a
 Vigilia prima, & reliquæ, quibus horis. *ibid.*
 Vigilia erat nocturna, cum diurno ieiunio pridie magnorum festorum. 1120. b, c, 1145. c
Vir.
 Vir nò est seductus, sed mulier. 183. a, b, c, 184. c, 185. a, b, & seq.
 Viri dignitas & priuilegia super mulierem. 185. c, d, e
 Viri naturaliter sunt prudètiore & iudicio maturiores, quàm scemina. 185. d, e, 190. b
 Vir caput mulieris. 190. b, 194. c
 Vir debet docere, & non discere à muliere. 185. d, 190. b
 Viri officium est cura familiæ nutriendæ. 192. c, 194. b
 Vir à viro melius quàm à muliere iuatur, nisi in propagatione sobolis. 193. b
 Vir & mulier in matrimonio, non sunt duo, sed vna caro. 225. d
 Vir causa actiua generationis. 225. d, 251. c
 Virgo hæretica peior est quàm mulier bis nupta Catholica. 344. d
Virtus.
 Virtus dicitur bonum naturæ. 18. b
 Nomen virtus & actionem & habitum significat. 57. a, b
 Est secundum naturam, quia virtute natura perficitur. 284. b, 380. d, 587. a
 Virtuti & actus, habitus malus, & passio opponitur. 328. b
 Virtutum moralium perfectio est necessaria ad naturæ felicitatem. 363. c
 in Virtutum acquisitione cur tanta difficultas. 379. a, b, 381. a, b
 Virtuti pauci student. *ibid.* d
 Virtus est bona qualitas animi. 411. b
 Virtutum duo genera ex Philosophis. 408. b
 Virtus vna perfecta non potest esse sine omnibus alijs. 591. d, e
 Virtus vna imperfecta potest esse sine alijs. *ibid.* e
 Virtutes aliquæ sunt naturales. 607. a, 609. a, b, c
 Virtutes antiquorum Romanorum à Deo remuneratæ. 608. d
 Virtutes etiam infidelium sunt dona Dei. 620. d, e
 Virtutum semina quid. 623. b, c, & seq.
 Virtutum semina aboleri non possunt. *ibid.*
 Virtutum semina malè intellexit Cassianus. 623. c, d
 Virtus est ex voluntate, non ex necessitate. 652. a, b, c, & seq.
 Virtutes & vitia sunt in nostro libero arbitrio. 652. c, d
 Virtus est interioris hominis pulchritudo. 826. c
 Virtus & actus virtutis distinguuntur. 843. d
 Virtutes possunt augeri de perfecta in perfectiorem. 904. c, d, e, 905. a, b, c, & seq.
 Virtutes omnes per amorem sunt definiendæ, & indermantur. 1007. c, d
 Virtutes morales non referuntur ex natura sua in Deum, nisi vt in finem naturalem. 1008. c, & seq.
 Theologicæ respiciunt quidem Deum, vt finem supernaturalem, sed non sic in eum referuntur, nisi per charitatem. *ibid.*
 Virtutes morales sine charitate sunt veræ virtutes, sed imperfectæ. 1162. b, 1165. a

Vita æterna.

Vita æterna est & munus gratiæ, & merces meriti. 26. d, e, 27. b, 407. b, c, d, 494. e, 984. b, 1018. a
 Vita æterna stipendium meriti. 27. a, 66. b, 983. b, c, d
 Sitne finis hominis naturalis, an supernaturalis. 31. c, & seq.
 Est naturalis hominis finis quoad appetitum, nò quoad consecutionem. *ibid.*
 Vita animæ æterna gloria. 232. c
 Vita animæ gratia. 349. b
 Vita æterna gratia Dei. 407. b, 632. a, 980. c, 983. b, c, 996. c
 Sola dicenda est vita. 454. a, b, c, & seq.
 Verè & propriè est merces operum bonorum. 494. e, 970. a, b, & seq.
 Est piorum præmium. 630. e, 631. d
 Quomodo corona misericordiæ, quomodo iustitiæ. 631. c, e, 632. a
 Quibus nominibus vocetur. 790. d, e
 Est denarius diurnus in parabola Matth. 20. cap. 970. d, 984. d, 1012. e, 1014. d
 Habet rationem & mercedis & hæreditatis. 971. a, b, & seq. 1013. d, e, 1014. a, b, 1019. d
 Debetur iustis adultis, vtroque titulo. 971. b, c, d, 1019. d, e
 Datur secundum proportionem operum. 971. d, e, & seq.
 Multis nominibus vocatur in sacris literis. 972. a, b, c
 Quomodo merces fidei. 972. e
 Quomodo merces, quomodo gratia. 978. d, e, 1018. a
 Est finis fidei, & bonorum operum. 991. d
 Hæreditas filiorum. 997. c, 1013. c, & seq.
 In visione Dei consistit. 31. e, 998. c
 Quibus rebus assimilatur. 1011. b, 1014. c, d, e
 Vt hæreditas personæ debetur iure adoptionis sine pacto. 1013. e, 1014. b
 Vt brauium debetur operibus ex pacto. 1007. a, 1014. a, b
 Gratia pro gratia. 984. b, 1014. c
 Flumen lactificans ciuitatem Dei. *ibid.*
 Redditur meritis filiorum Dei, tum quoad primum gradum, tum quoad cæteros. 1019. c
 Vita S. Ioan. Baptistæ fuit perpetuum ieiunium. 1099. e
Vitium.
 Vitium contra naturam. 18. b, 25. d, c, 284. b, 330. c, 331. a, 330. d, 587. a
 Vitium quomodo differt à peccato. 57. a, 322. b, c
 Est habitus oppositus virtuti. 57. a, b, c, 328. b
 Vitium vnde accidit humanæ naturæ. 236. e, 237. a, b, & seq. 386. c
 Significat quamcunque corruptionem, vel languorem naturæ. 322. b
 Quomodo dicatur peccatum. 331. c, & seq. 334. e, & seq.
 Vitium hominis, natura est peccoris. 338. e
Voluntarium.
 Voluntarium est necessarium ad peccatum. 59. b, c, 334. c, d, & seq.
 Voluntarium esse de natura peccati. 86. b, c, 87. a, b
 Quomodo est in peccato, quomodo non. 235. b, c
 Voluntarij parum est in peccato originis. 235. c, 236. b, c
 Voluntarium habituale non sufficit ad peccatum. 348. a
 Voluntarium potest accipi pro spontaneo & libero, à sola coactione. 627. b, c, 656. c
 Tale voluntarium est in pecoribus, & non pugnat cum necessario. 627. c, 630. d, 647. c, 654. b, c, 656. c
 Propriè accipitur pro libero à necessitate. 627. c
 Voluntarium spontaneum est genus ad liberum & non liberum. 630. d
 Voluntarium liberum est proprium rationalis, vel intelligentis naturæ. 647. c, 654. b, c
 Voluntariè sumus vel Christi milites, vel serui diaboli. 656. b, c
 Voluntarium vt opponitur coacto, non sufficit ad peccatum. 656. c
Voluntas.
 Voluntas signi est ipsum præceptum, vel prohibitio. 119. e, 149. a, 151. e, 1039. e
 Voluntates malæ non sunt à Deo, quia contra naturam sunt. 119. d, e, 124. b, 153. d
 Voluntas mala est peccatum, licet desit potestas. 124. c, 127. d
 Voluntas Dei nunquam vult nisi bona. 124. e, 125. e, & seq. 151. c
 Ista voluntas hominis est, ea quæ vult id, quod Deus vult eum velle. 125. a, b, & seq. 151. c, d, e
 Iniusta est ea, quæ vult id, quod Deus non vult eum velle. *ibid.*
 Voluntas non potest appetere malum. 112. e, 127. c, 178. d, 519. a, b, c, 531. c, d
 Voluntati Dei nemo potest resistere. 128. b, 119. b, c, 148. e, 149. a, b, 352. b
 Voluntates malas, quomodo Deus regit, flectit, inclinatur. 136. e, & seq. 155. a, d, e, & seq.
 Voluntas mala, quomodo inclinatur à Deo potius ad vnum malum quàm ad aliud. 136. e, & seq. 155. a, d, e, & seq.
 Voluntas Dei, quomodo se habeat ad peccatum. 147. e, 148. a, b, c

- Non habet Deus nolle, aut velle respectu peccati. 148. c, d
 Habet non velle respectu peccati. 148. c, d, 149. a
 Deus non vult peccata. ibid. d, 149. b, c, 150. a, 151. e, 154. a
 Vult non impedire. 148. e, 149. b
 Vult permittere. 148. c, 149. b, c, 150. a, e, 154. e
 Vult ordinare, vult punire. 148. e, 153. d, e
 Non habet Deus positivè voluntatem beneplaciti, respectu peccati. 148. d, 149. a, 153. e
 Voluntate signi Deus non vult fieri peccata. ibid.
 Voluntas beneplaciti est absoluta. 149. a
 Voluntas signi non est absoluta, sed conditionata. ibid. a, d
 Cur dicitur conditionata. 149. a
 Qui prohibet ne quid fiat, vult id non fieri, vel si fiat, puniri. 149. a, b, c, & seq.
 Peccatum non fit præter, sed contra Dei voluntatem, quomodo. 149. b, c, d
 Hoc ipso quod facit quis contra voluntatem Dei, fit voluntas Dei. 149. b, d
 Non fiunt peccata præter voluntatem Dei, quia non fierent, si non sincerè. 148. b, 149. d
 Velle fieri mala, est malæ voluntatis. 150. a
 Velle permittere mala, potest esse bonæ voluntatis in Deo. 147. d, e, 148. a, b, 150. b
 Deus voluntate agit, & quidquid vult fieri, facit. 150. c, 152. b, 154. b, c, & seq. 571. c, d, & seq. 808. a
 Si Deus vellet fieri mala, ipse faceret mala. 150. c
 Deus non vult mala per se. In malis nunquam Deus vult, quod homines volunt. 151. c, d
 Quæ mala potest Deus bona voluntate velle, homines autem mala. 151. d, e, 1040. d, e
 Voluntas hominis aliquando magis congruet cum bona voluntate Dei, si nollet quod vult Deus, quàm quando vult, quod Deus. 151. d, e, 155. a
 Voluntate mala Iudæ vsus est Deus ad maxima bona. 154. c, 155. a
 Voluntas propria est causa peccati. 155. c, d, 162. e, & seq.
 Voluntas malæ non est causa efficiens, sed deficiens. 162. c
 Voluntas producit actum non conformem rationi, quia non respicit regulam rationis, dum operatur. 162. c
 Voluntas liberè operatur, vel non operatur. 163. a
 Voluntas Dei est regula omnis bonæ actionis. 163. d
 Voluntas non peccat, vt est à Deo, sed vt defecit à Deo. 166. b
 Voluntas propria quomodo ruina hominis. 176. e, 177. d, e
 Voluntas obiectum est solum bonum. 178. d, 519. b, 531. d
 Voluntas sapè præuenit perfectam rationis deliberationem. 187. d, e
 Voluntatis vulnus difficultas, ex qua oritur dolor. 380. c, d, & seq.
 Voluntatis vulnera ex peccato originis. 177. c, 380. c, d, & seq. 386. c, 390. c, d
 Voluntatis humanæ perversitas in negligendo cultum veri Dei & colendo Deos falsos. 381. d, e
 Magna inconstantia voluntatis humanæ. 381. c, 382. a
 Magna ægritudo. 381. e
 Voluntatis malitia non fuit in primis parentibus ante peccatum. 388. a, c
 Voluntas Dei est efficacissima. 415. c, 439. a, b, c
 Nostra in bonis quomodo se habet vt pedissequa. 442. c, d, e, 703. b
 Voluntas per amorem immediatius Deus attingit in hac vita, quàm intellectus per fidem. 422. c, 423. a
 Voluntatis libertas peccato debilitata. 427. b
 Voluntatis nostræ est consentire vel dissentire. 441. a
 Voluntas bona, donum Dei est. 441. a, 441. b, d
 Voluntas efficax est sine difficultate. 443. b, 444. d, e, 447. c, d, e
 Voluntas vt mouetur à Deo, quomodo mouens, quomodo mota. 448. c, d
 Voluntas præparatur à Domino. 451. d, 703. a, & seq. 711. e, & seq.
 Voluntate antecedente Deus vult omnes saluos fieri. 454. d, 472. a, b, c
 Voluntate absoluta Deus vult aliquos saluare, alios non. 472. b
 Voluntas glorificandi prior est prædestinatione. 493. d
 Voluntas & liberum arbitrium, quomodo differunt. 506. e, 510. c, d
 Voluntas simplex & voluntas vt est principium electionis. 510. c, 517. c
 Voluntas simplex potest intelligi cum libertate à sola coactione, non autem vt est principium electionis. 510. c, 514. a
 Voluntas nostra quomodo libera, quomodo non, in petenda beatitudine. 511. a, b, c, & seq.
 Quomodo libera post hanc vitam. 511. b
 Voluntas se & alias pœnitentias mouet. 517. c, d, & seq.
 Voluntas simplex est impossibile. 517. c
- Voluntas quomodo libera à coactione. 518. a
 Voluntas est appetitus rationalis. 518. e, 519. a, b, c, & seq.
 Est principium liberarum actionum. 520. e, 521. c, d
 Voluntas humana, ex nihilo creata. 163. b
 Voluntatis obiectum nõ est bonum in se, sed vt à ratione tale indicatur. 525. c
 Voluntas quomodo potest dici potentia actiua & passiua. 529. c
 Quomodo se mouet, quomodo ab intellectu mouetur. ibid. & seq.
 Quomodo mouetur necessariò, & habet se per modum causæ naturalis. 530. a
 Voluntatis obiectum est bonum. 111. c, 127. d, e, 178. d, 519. b, 531. d, Probatur rationibus. 531. c, d, e, & seq. Et soluntur obiectiones. 532. b, c, d, & seq.
 Voluntas mouet se ex appetitione finis. 156. d
 Voluntas sapientia, & sapientia volutati in Deo semper conformis. 544. b
 Voluntas Dei ad res creatas habet ordinem contingentem. 544. c
 Voluntatis diuinæ actus quoad substantiam & entitatem, ab æterno fuit determinatus, non tamen respectu rei creatæ. 544. d
 Voluntas potest à Deo quatuor modis inclinari ad aliquid petendum vel fugiendum. 569. d, e
 Voluntas hominis efficienter per gratiam & virtutes inclinatur ad bonas actiones. 569. d
 Voluntas à passione vehementer nonnunquam rapitur ad consensum. ibid.
 Quomodo conditionis voluntas sit rerum necessitas. 571. c
 Voluntas humanas quocunque vult Deus inclinat. 571. c, d, & seq.
 Ad voluntatem humanam referenda est determinatio particularis, vniuersalis verò ad Deum. 577. a, b, c, & seq.
 Voluntatem humanam non esse à Deo prædeterminatam, sed esse liberam relictam. 577. c, d, e, 578. b
 Voluntate humana operante, cooperatur Deus, non contra. 578. c, 579. a, b
 In voluntate tria considerantur, quando determinat se ad opus. 579. b, c
 Voluntas nostra Dei motione liberè vtitur. 582. d, e, 583. c
 Voluntatis determinatio negatiua quid. 583. a
 Voluntas diuina est causa rerum omnium, sed in liberis particularibus nihil decernit, nisi præcognita determinatione secundarum causarum. 584. a, b
 Voluntas non necessitatur à passione physicè, sed moraliter. 605. b
 Voluntas sine charitate est vitiosa cupiditas. 618. a, b
 Voluntas mala quomodo potest operari aliquid boni, & bona aliquid mali. 619. b
 Voluntas non cogitur, sed suadetur. 658. b
 Voluntas nostra comitatur, non ducit, pedissequa est, non præuia. 442. c, d, e, 703. b
 Voluntas nostræ non sunt sub necessitate. 704. b, c, d
 Voluntatis est credere, & non credere, consentire vel non. 703. c, d, e, & seq. 704. e, & seq.
 Voluntas nostra quomodo præparatur à Deo, quomodo à nobis. 411. d, 704. a, b, & seq. 711. e, 712. a, b, & seq.
 Voluntas Dei alia signi, alia beneplaciti. 149. a, 1039. e, & seq.
 Voluntas signi sunt præcepta & prohibitiones, quibus Deus nobis significat, quid agi, quid non agi à nobis velit. ibid. & seq.
 Beneplaciti est, qua Deus vult absolutè aliquid fieri, qua semper impletur. ibid. & seq.
 Voluntas hominis non debet semper velle id, quod Deus vult fieri voluntate beneplaciti. ibid. 1040. d, & seq.
 Voluntati beneplaciti Dei non obmurmurandum. 1041. a
 Voluntas signi totis viribus nobis perficienda. ibid.
- Voluptas.*
- Voluptas quædam ante omnia peccatum præcurrit. 295. e, 296. a, b, 301. a, b, c, & seq.
 Adolescentes ad insaniam redigit. 383. c
 Voluptas corporis domina sæuissima. 387. d
 Sapientia repugnat. ibid.
 Pestis omnium capitalissima. ibid.
- Z.
- Zwingliani.*
- Zwinglianorum hæresis quæ fit circa Sacramentum Eucharistiæ, & circa corporis Christi omni-præsentiam. 1193. a, b

PRIVILEGE DV ROY.

HENRY PAR LA GRACE DE DIEV ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE, A nos amez & feaux Conseillers, les gens tenans nos Cours de Parlemens de Paris, Roien, Tholose, Bordeaux, Dijon, Aix, Grenoble, & Bretagne: Baillifs, Seneschaux, Preuosts ou leurs Lieutenans, & autres nos Iusticiers & officiers qu'il appartiendra, salut. Nos bien-amez **ROLIN THIERRY, NICOLAS DV FOSSE, & PIERRE CHEVALIER**, tous marchans Libraires & Imprimeurs jurez en nostre Ville & Vniuersité de Paris, nous ont fait dire & remonstrer qu'ils ont recouert, *les Oeuures de Reuerendissime Robert Bellarmin Cardinal du S. Siege Apostolique, de nouveau par luy reuenues, corrigées, amplifiées & mises en meilleur ordre qu'ils n'ont esté par cy-denant.* Desirant iceux supplians les faire imprimer suiuant icelle coppie avec nos armoiries pour leur seruir de marque aux liures qu'ils imprimeront ensemblement, sans qu'il soit permis à autres Libraires ou Imprimeurs de les prendre. Mais craignant attendu les grands fraiz & despense qu'il y conuendra faire, qu'ayant mis lesdits liures en vente, quelques Libraires, Imprimeurs de nostredite ville de Paris ou autres de nostre obeissance ne voulussent faire le semblable, ou susciter quelque Libraire de dehors cestuy nostre Royaume pour imprimer lesdites Oeuures, qui leur causeroit vne grande perte & dommage, & par ce moyen les frustreroit de leurs peines & labeurs. **N O V S** pour ces causes certioirez de la fidelité & affection qu'ils ont toujours porté & portent à nostre seruice, Auons par ces presentes permis & accordé, permettons & accordons ausdits Thierry, du Fosse & Cheualier qu'ils puissent & leur soit loisible à eux seuls d'imprimer ou faire imprimer en tel volume & caractere qu'ils verront bon estre pour l'vtilité du public, vendre & debiter lesdites œuures dudit Cardinal Bellarmin, durant le temps & terme de dix ans finis & accomplis, à compter du iour & datte que lesdites Oeuures seront acheuées d'imprimer pour la premiere fois, & où par cy-apres il cōpose ou augmente lesdites Oeuures, Auons permis & permettons ausdits Thierry, du Fosse & Cheualier, faire imprimer avec lesdites Oeuures ou separemment ce qui se trouuera auoir esté imprimé & mis en vente par quelques Libraires, Imprimeurs ou autres, tant de cestuy nostre Royaume que d'ailleurs, sans qu'ils en puissent estre inquietez ny molestez en aucune sorte ou maniere que ce soit, avec deffences à toutes personnes de quelque estat, qualité ou condition qu'ils soient, d'imprimer, faire imprimer, vendre ny debiter, eschanger, traffiquer, tant dedans que dehors nostre Royaume, ne aux foires y establies, sur peine de confiscation des liures qui se trouueront auoir esté mis en vente, tant en public qu'en particulier contre la teneur de ces presentes, & de trois mil liures d'amēde pour chacun liure ou exemplaire, applicable vn tiers à nous, vn tiers aux pauvres, & l'autre tiers au denonciateur, sans aucune diminution, & de tous despens, dommages & interests, lesquels nous estons encontinent pris, saisis & mis en nos mains par le premier de nos Huissiers ou Sergens sur ce requis, en contraignant ceux qui ont esté trouuez saisis d'iceux liures, de declarer & nommer les lieux & les personnes desquels ils auront eu lesdits liures, pour estre procedé contre eux extraordinairement. Voulons & nous plaist qu'en faisant mettre par lesdits supplians au commencement ou à la fin desdits liures, vn bref ou extraict sommaire des presentes, elles seront tenuēs pour suffisamment signifiées & venuēs à la cognoissance de tous, comme si expressly & particulierement elles leur auoient esté signifiées. **S I** voulons & à chacun de vous endroit soy commandons que de nostre present Priuilege, congé & permission vous faites & laissez iceux supplians, & ceux qui auront droit d'eux iouyr & vser plainement & paisiblement sans leur faire, mettre ou donner aucun empeschement au contraire: lequel si faict ou donné leur estoit, vous leur faictes incontinent & sans delay repater & remettre au premier estat & deu à ce faire souffrir & obeir, contraignant & faisant contraindre par toutes voyes deuēs & raisonnables ceux qui pour ce seront à contraindre, & pour ce que de ces presentes on pourra auoir affaire en plusieurs & diuers endroits: Nous voulons qu'au vidimus d'icelle faict par l'vn de nos amez & feaux Conseillers, Notaires & Secretaires soy soit adioutée comme au present original, Car tel est nostre plaisir, nonobstant oppositions ou appellations quelconques, & quelques autres lettres à ce contraires, pour lesquelles & sans prejudice d'icelles ne voulons l'execution des presentes estre differée. Donnē à Paris le dixneufiesme iour de Septembre, l'an de grace mil six cens sept. Et de nostre regne le dixneufiesme.

Par le Roy en son Conseil,

BRIGARD.

Extraict des Registres de Parlement.

V E V par la Cour les lettres parentes du dixneufiesme Septembre dernier, signées par le Roy en son Conseil, de Brigard, & seellées du grand seel, par lesquelles pour les causes y contenuēs, est permis à Rolin Thierry, Nicolas du Fosse, & Pierre Cheualier jurez Libraires Imprimeurs à Paris, d'imprimer, faire imprimer & vendre pendant dix ans, les Oeuures du Cardinal Bellarmin avec deffences à tous autres de ce faire sur les peines, & comme il est au long contenu esdites lettres, Requête par eux presentée à ladite Cour afin d'enterinement d'icelle, conclusions du Procureur general du Roy. Tout consideré, Ladite Cour enterinant lesdites lettres, ordonne que les impetrans iouyront du contenu en icelles selon leur forme & teneur. Faict en Parlement le vingt septiesme iour de Iuin, mil six cens huit.

VOISIN.

Facultas Provincialis Praepositi Societatis Iesu in Provincia Francia.

I G N A T I V S Armandus Praepositus Provincialis Societatis Iesu in Provincia Francia iuxta Priuilegium eidem Societati à Regibus Christianissimis Henrico III. die 10. mensis Maij anni 1583. & Henrico IIII. nunc regnante 20. Decembris 1606. concessum, quo Bibliopolis ac Typographis omnibus prohibetur, ne libros ab eiusdem Societatis hominibus compositos absque Superiorum eius permissione imprimant, aut diuendant: permittit Rodulpho Theodorico, & Nicolao Fossano & Petro Cheualerio Bibliopolis ac Typographis Parisiensibus consortibus, vt quatuor tomos Disputationum de Controuersijs Christianae fidei aduersus huius temporis haereticos ab Illustrissimo Cardinali Bellarmino conscriptos, recognitos & auctos ad tres proximos annos imprimere ac liberè diuendere possint. Datum Lutetiae Parisiorum, die 23. Iunij anno 1608.

IGNATIUS ARMANDVS.

BELLARMINUS
DISPUTATIONUM
DE
CONTROVERSIS

B. U. G.

